

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA DE ZARAGOZA

SIGNATURA: I – 139

*Juan Bautista de Mantua. De patientia.
Lugduni. 25 mayo 1498.*

¶ Renerendi Fratris Baptiste mantuani
Carmelite de patientia aurei libri tres: cu^z
indicibus et vocabulorum explanatione.

~~Ex libris~~

N. 18.865

Jodocus Badus Ascensius Laurentio Burello
et Arnoldo Bostio Carmelitarum optimis et religione
atq; doctrina prestantissimis amicisq; optimis salutem
dicit.

St CUR vestram paternitatē in hoc albi simul nuncupem
amantissimi Baptiste dico Santuanus aureos quos de parti
entia conscripsit libros vobis auspicio in multa exemplaria
secunda impressione transfusos ad oia christianoz coueticilia
missurus sum. In qua re cū ratiādem iuris vtrig; esset: volui vos cōpellare:
ne alteri iniurius fiam. Lū etemī forte fortuna vnu dūratac etēclar ethus ta
optime lucubrationis hic allarū cōperire: estimarēq; vñsonū dignitate: illi
co preciū psolut: nō quanti erat: s; quanti a bibliopola fiebat. Euent autē vt
mōmento fere reporto abo mibi occurreret: qbus idipsum (vñterea mea)
debitū: definiāre. Neq; vero q; plusculo terrā interuallo se junctor est sua
uissimus Bosci' noster: cōtinuo mibi p̄io: occurrit tua Laurēti Burelle nar
bonēis prouincie specimen: paternitas. Nā cum neutrū tunc cernerē: vtrū
q; tñ mente videbā. Equo ergo iure vobis vnicū hoc & mibi ad inuidū vñg;
charū pignus vendicare poteratis: verū elius vñsum Boscio nostro inuidū lō
ga distantia: et impressionē distulit subita tua Burelle preduce decus meū
ad regem quo proprio illius chirograpbo vocabario profecto. Eam enī ob
rem mibi differēdū fuit dū secūdū etēclar primo mercatu mercatusesse:
qđ cum cuiđā amico cōmunicasset: offendissem: nescio quo vocabula vel
greca essent vel q; histore aut fabule explicationem desiderarēt sibi mi
nus intellecta: rogauit vt paucissimis explanarē: qđ lubenter effectus et
buic impressioni vt z alīe cōmodo effemus premissimus sub litteraria serie
vt quod quisq; desidererat facile inueniat. Posse mox ceterū more op' hoc
cōmendari facere: verū ipsum se abunde cōmēdat: satis amplio suffultus
preconto q; ab illius tā prestantissimi viri officina profectum est: vnde nūbū
non laudatissimum emissum vidim'. Multū tñ estimationi acceder si a vo
bis tam seueris rerū verbōq; censorb' magnifici omnes intellererint.
Qđ si carmelicum candozem pulchrūq; ordine: cuius semper amātissimus
sum satis cognoui: hanc segniter facturi estis. Qualete patres optimi. Et lu
do nostro litterario Lugdueñ. xx. calēdas Junias annib' .Mcccccviiij.

Frater Baptista Santuanus Carmelita Franci
co Santucio. S. P. D.

AROLUS Antonius vir clarissimus pater tuns q; eset
bonarum artium studiosus hominū litterato
rum congressibus vtebatur assidue: et ex familiarsibus eoru
colloquijs se inuenire dicebat vnicū podagre sue remediū.
Ibam ego eo tempore frequenter ad eū: et quia erat in mo
nasterium nostrū benealans: et q; me vñscis) p̄cipuo diligebat affectu.
Ipse autē vt erat ingenio claro ac vegeto: lingua diferta ac eloquenti mo
vt confederamus: aliquē ex scriptura sacra cuius lectione mirifice oblecas
batur locum afferebat: quo diutius (sic eñi alebat) mutno sermone frueret:
et egreditur sue tortura minus angeref. Ego domuñ reuersus si qđ apti
dixisse me intinerā: arrepto calamo confessim annotabā memor dicti euāge
lici: colligite fragmenta ne pereant. cupidius etiā vt sicut ipsi ea que dicera
mus adiumenti nō nibil artulerat: ita h̄ in scriptis redigerentur ac legi pos
sent etiam alijs egrotantibus cōnt aliquando subsidio. buis modi ergo ras
tociationes a me recognitas et vt edantur in librum trisbus diuissim vñ
luminibus modo redactas tibi restimo. restituō inq;. quod enim erat parti
donatum debetur et filio: et ei maxime filio: qui non diuissiarum tm: vt ma
ior pars hominū: sed qui etiā sicut tu paternarū virtutū beredē se consti
tuat: vt videatur a parentibus in eum nedū fm carnē: verū etiam fm spiri
tum deducta cognatio. Accipe igitur libellū buncet eū succisiuis temporis
bus aliquando relegiro: vt vite busus molestias equanimius feras: et accē
daris alterius vite maiore desiderio: quo t ad custandū mortis metū: et ad
busus mortalitatis incomoda perferenda nullus est presentius maiusue re
mediū. Uiae igr q; ditissime: et sic viue: vt semper videare patris vitā: et mo
res emulari: cui ad politica felicitate peripatericū: id solum deerat: qđ et
Hætello legimus defuisse: prosperam scilicet corporis valitudinē. Sed bec
certe minus est deploranda factura: ea potissimum ratioe: q; quantu; adimit
politice: rācū addit vere felicitati: ad quam vobis adiutum patefaciat grā
tia domini nostri iesu christi. Tale.

Reuerendi Fratris Baptiste Dantuanii Carmelite
Theologi ad Zarolum Antonium Fantucium patricium
Bononiensem.

- I**magoges ad patientiam liber
primus: et capitulum primum.
De mortis cognitione. cap. ii.
De duplice morbo hominis. ca. iii.
De differentiis quibusdam humanorum
defectuum. ca. iii.
Quid sit morbus corporis et aie. ca. v.
Cur tanta diligentia in curandis co-
potum morbis. ca. vi.
De morbo spiritualium origine. ca. vii.
De animi perturbationibus. ca. viii.
Qui secura sit rebello appetit. ca. ix.
De varijs hominum dispositionibus
ad peccandum. cap. x.
Unde et ante in boibz diversitas. ca. xi.
De vi appetitus. ca. xii.
Quomodo appetitus liget. ca. xiii.
Quid valeat habitus. ca. xiv.
Quod paucorum appetitus supare. ca. xv.
Quod morbi celoz assimilatur motus
appetitus. ca. xvi.
Quod duplicit hominis nature duo spi-
ritus prefecti sunt. ca. xvii.
Quod miseri sunt qui peccar. ca. xviii.
De tribus stulticie gradibus. ca. xix.
Quod terrena voluptas breui dissipabit:
arguitur ab imperiorum exēplis. c. xx.
Testimonia ex sacra scriptura idem
probantia. xxi.
De dominis excellencia. xxi.
Quae sit summa boni miseria. c. xxii.
De delectatione: et an sit pectus. c. xxiii.
Redargutio quoniam theologorum
de delectatione loquuntur. c. xxv.
Quid sit virtus et vice: et in quo si-
ta sunt. ca. xxvi.
De quibus deinceps agendum: et qua-
tum valeat ex arte certare. ca. xxvii.
Quae sunt arma spiritualia boni cum oblo
pugnatur. ca. xxviii.
- Quo sine sanitatis cōrenda est. c. xxix.
Quomodo querenda est sanitas. ca. xxx.
De patientia. ca. xxxi.
De gradibus patientie. ca. xxxii.
- R**euerendi Fratris Ba-
priste Dantuanii Carmeli-
te imagoges ad patientiam
liber secundus.
- Quod patientia via est scđp ad celum. ca. i.
Rationes philosophorum cur corp' bu-
manū factum sit fragile. ca. ii.
De quatuor corporis humoribz. ca. iii.
Quod appetitus distribuat a do. c. iii.
De anime libertate. ca. v.
An distributio cōpletionū pcedat a
fortuna vel a casu: et q Aristoteles
fortunā male descripsit. ca. vi.
In q p̄sistat felicitas i hac vita: et pe-
ripateticos et Stoicos. ca. vii.
De synteresi: rōne: et p̄sciētia. ca. viii.
Quod fine dei custodia frustra laborat
humana p̄udentia. ca. ix.
Cur bonis mala eueniāt philosopho-
rum opinio. cap. x.
Sex cause flagelloꝝ n̄rōꝝ. ca. xi.
Secunda causa flagellorum. ca. xii.
Tertia causa flagellorum. cap. xiii.
Quarta causa flagellorum. ca. xiv.
Redargutio quoniam theologorum
de delectatione loquuntur. c. xv.
Quid sit virtus et vice: et in quo si-
ta sunt. ca. xvii.
Quod p̄spertas sit imitatio virtutis: cuz
declaratiōe dextre et sinistre partis
in celo pro Aristotele contra pytha-
goram. ca. xviii.

Helyas Capreolus Brixianus Johanni
Laberio. S.

Isi vanā sit Pythagore palingenesia: Maronez nobis
bunc Dantuanum: qui virtute poetica synchronos omnes:
et antiquis etiā complures a se longe reliquit. Leterū vetus
statis reverentia: operū multitudine: elegātias Virgiliius sit
extra aleam: omnī quasi pōtifer marim'. Ille tamē res humanas: hic no-
ster diuinās cecinit: nullo presertim initatus mecenat̄ sui tm̄ ipsius: non
aliens imitator. In calamitatibus q̄ gravis et magnificus. In gemina
parthenice nemo non putet secrera illum colloquia: quasi Numā aut Odō
sen potius alterum celitus babuisse. Idem disciplinariū omnī sciētissim⁹:
vite severitate: morumq̄ sanctimonia yntuerse religionis carmelitane re-
ctor patrum decreto constitutus est. Quod si. Sylla apicē felicitatis sue
Detelli p̄ amicitiam reputauit quanto nos Laberi amantissime iustius
inuicem gratulari possumus tanti hominū precipuā b̄niuolētiā cōfeci-
ti: Qua nibil equidem gratius preciosiusq̄ in rebus nostris duxerit. Sicis
tu quotiens nos impenditū bellorum tempestates conquerentes: qua
verborum serenitate prefene confirmaret: O magnū amicitie numen. Ex
cogitauit homo diuinis quo pacto etiam consolaref absentes. Petrus ne-
uolarius dignissimus tali preceptorē discipulus: inter carmelitas theolo-
gus concionator: eloquentia: moribus doctrināq̄ admirabilis: aureum illu-
us de patientia libellum ad nos Batiam nuper attulit: omnis moleste p̄
sentaneum medicamentum: quē quum legim': hoc Virgilianū fortiter exti-
bemus. Quo fata trabunt: retrabuntq̄ sequamur. Quicq̄ erit superanda
omnis fortuna ferendo est. Te ergo Laberi suauissime: q̄ degis in musarū
contubernio: natura et arte ad ea que humanitatē exornat: accōmodation: opus ipfum: etiam si sub inuito forte aut boze: publico tamen usui exponem-
dum cures: obsecro. Rem Baspari quoq̄ brunello optatissimam qui vt est
acri in politiciō ingenio: grauiſſimo consilio: litteratura non mediocri: ita
eruditissimū quēq̄ fouer. Baptistaq̄ in plurimis vt diuum fauorabilis obser-
vat. Omnis dentis amicorum desyderio: immo studiosis omibus satifice-
rio. Spero em per hoc audebūt ad ingruentis fortune nunq̄ perpetuo bo-
ne iniurias horatio libenter concinere. Quo circa viuite fortes: fortis
aduersis opponite pectora rebus. Vale. Bixie. iii. Nonas Decembres.
O.cccc. xcvi.

Quod aduersitas tollat mortis mea
 tum. ca.xix.
 Qd aduersitas faciat seipsum cognoscere. ca.xx.
 Qd aduersitas fert auxiliū pueri. c.xxi.
 De vixenda nemisi: t quid sit finis? A
 ristotelem ca.xxii.
 De generibus filiationis: cū declaratio
 nione dicit euangelici: dedit eis po
 testatem filios dei fieri. ca.xxiii.
 Qd donor dei cōsideratio suuā pa
 tientiam: cum cōmendatione famili
 lie bentiuelorū. ca.xxiiii.
 Qd alienarū calamitatiā aduersio
 ad patientiā plurimū faciat. ca.xxv.
 Amicorū obsecra: t religioſorū orōnes
 & filia patetē ſt admicula. c.xxvi.
 De carmelitax ariōſia origine. c.xxvii.
 Testimoniuā et plinio: q natura bus
 mana fit erūnosa. ca.xxviii.
 Ratio mltipliſcandoꝝ morboꝝ ac vi
 ciōw. ca.xxix.
 De morbiſ humani corporis. ca.xx.
 De quibusdaz alijs humani generis
 iſſortiōniſ. ca.xxii.
 Qd homo naturaliter erumnosus fit
 refiſmonit ex plinio. ca.xxiii.
 Qd nō eſt reprehensibilis auctor: et
 multa auctor t matie gentiliū ci
 tatiōe: t cur hō nud' naſciſ. c. xxiv.
 Eur deus flocipendā corporis: ratio
 nes naturales. ca.xxvii.
 Tota natura nō pſiftiſ i aia. ca.xxv.
 Que ſint mortis cauſe: cōtra pbiſoſo
 phos t mathematicos. ca.xxvi.
 Eauſa breuiſ vite t mortis. et de an
 nis antiquor patruꝝ. ca.xxvii.
 De annis boium ante diluvium: con
 tra pliniū. ca.xxviii.
 Utā būnā nō eē breuitatā. ca.xxix.
 Egriſtudo pſuat a mltis flagitioſ. cl.
 Ex aduersitatibus nascitur iucundi
 tas ſpiritualis. ca.xli.
 Debuit eſſe naturarum varietas ad
 ostendendam dei ſapientiā. ca.xlii.

Qdūdus ē quoddaz ſpectaculu noſ a
 deo erbiblū q inuitamur ad patiē
 ter ferēda ſ oēs aduersitatis. c.xlii.
 Comparatione rerum naturalium p
 bat meliorē eſſe vitaz sanctā cū ad
 uerſis: q vitā felicē cū vītis. c.xliii.
 Tolerantia aduersitatis facit breuo
 rem tranſitū ad paradiſum. ca.xv.
Reuerendi Fratris Ba
 ptiste Dantuani Carmeli
 te Theologi Flagoges ad
 patientiam Liber tertius.
 Quattuor virtutes plurimum valere
 ad tolerantiam. ca.pmu.
 De fidei fundamēto t natura. ca.ii.
 Qd fides p aureū vīglū ſramū ſigu
 ratur: t quedā de natura proprie
 tate enarrata. ca.iii.
 Fides eſt pncipium ſneinde cū deo
 amicitie. ca.iiii.
 De fidei pgenie: ſper: t charitate. c.v.
 Qd potius dicenda eſt ſpes in chari
 tatem tranſire: q in rem. ca.vi.
 De nob̄ eozq a fide deſcīt. ca.vii.
 De cauſis fidei. cap.viii.
 De vi t natura miraculoꝝ. ca.ix.
 De errore Alcenēe t aliorū q dicunt
 oia miracula fieri naturaliter. ca.x.
 An ſit vībīg ſpiſi lex pmulgata. c.x.
 Religionē xpianā nō eſſe a ſtellis: vt
 errāt astrologiſ: ſed eē breuiſſimā ad
 celūvīa a deo inuēta t traditā. c.xi.
 De Georgio Nonpartenſi Bononię cō
 buſto cū qbusdaz argumētationibz
 de fide xpiana. ca.xii.
 De ſpe t charitate. ca.xiii.
 De longanimitate. ca.xv.
 Anacephaleofis dicitur: t q nō recē
 dī a theologis: voluntas aīis et ſe
 quens in dco. ca.xvi.
 Qd t qre de odio bēat octoſos. c.xvi.
 De qmū nouiſſimis: t pio de mo
 re: cū declaratiōe dicti Empedoclis

deſte t amicitia. ca.xvii.
 In more corporis ſit naturalis. ca.xix.
 Opiniones varie de morte. ca.xx.
 De multiplici genere mortis corporaliſ: t
 nō eſſe tps merēdi post mortē. c.xxi.
 Futurū eſſe diem iudicij. ca.xxii.
 De multiplici genere mortis ſpūaliſ: De helya patre carmelitarū an diē
 cum excuſatione plaronis. ca.xxiii.
 iudicij premitendo. ca.xxv.
 De loco dānatorū q d: ifernū ca.xxvii.
 Opio ariqū gētis ſuadiblīſ. ca.xxviii.
 Ratione naturali pſuadeſ omnē im
 mūdiciſias eſſe apō inferno ca.xxv.
 De beatitudine celesti ſadifiſ: t pio q̄tu
 actinet ad pteſ intellectū ca.xxvi.
 De beatitudine pteſ ſenſitue ca.xxvii.
 De ſanctorū mutatione. ca.xxviii.
 Qd naturali pteſ eſt honorāda: pbaſ
 de aſſidua dei depaſionē ca.xxvii.

Finis.

Johānis Taberij Brixiani ad Helyam Capreο lūm amicorum optimum Antigraphia.

Postq plena malis ſublerunt tempora: nosq
 Scyliſ lacerat ſors truculentā vadis.
 Uncere ſi quiskam cupit insuperabile fatum:
 Naturamq animo ſuppoſuſſe ſuo.
 Et quaſi de celo mortalita temnere: vimq
 Fortune: arg omniſ pellere corde metum.
 Nec legat: et ſacri ſeruer documents libelli:
 Quem dediſt ochniace fama ſecunda tube.
 Impetrat vt letus ſubeas: quodcuq necesse eſt:
 Paruaq in eternum vertere damna bonum.
 Ille etiam noſtri mala temporis: ille Roberti
 ſara duciſ cecinīt: partbeniceſ ſuas.
 Et que Socratis certent Epigrammata chartis:
 Multiplicem vītis impoſitura modum.
 Odor dabit hispani Carmen ſublime triumphi:
 pulsaq ab occiduſ numina vana locio.
 Einge tuo Hindinas Uati pia Dantua lauros:
 ſeu pede: Ladmea ſeu notat ille manu.
 At tu tantarum fautor iuſtissime laudum:
 Ut tua: qui ſummi carinina vatis amas.
 Nunc tantum placidoſ ſophie decuiſ. aſpice vultu
 Capreole: auſpicioſ exerit ora tuis.
 Nam quid opus dypeo: ſacri p: ocul omnis abeoſto
 Zofius: in ſancros nil mala lingua poteſt.
 Glorja viuenti comes inuolata: ſepulco
 Atria celicolum meta laboſis erunt,

De vocabulorum explanatione

COnes virorum optime ut istec que annotasti voca
bula paucis explanarem: quod libentissime quidem effect: libentius rā
men mulro effecissem: si per oculum opus hoc relegere licuisset. Scis et
enim verba pro loco et concreto esse declaranda. Verum ne excusando
difficultatem: difficultis siam: audentius auspicor.
Acer prima longa adiectionū: notum puto. Acer puma breui feminini gene
ris culis genitius est bulus aceris est nomen arboris: que a Bolono
aceris in nominandi casu dicitur.
Agon locus sine angulo vbi agonalia: f. tales ludi siebat: p quisbus agonia
etiam legitur. Est etiam flumius ethiopie.
Alga berba villissima que nascitur in aquis stantibus et in extremisibus
maris q ab algore aque nomine sumpsit: vel q alliger pedes. Est em̄ cras,
sa folijs et parte supnaratibus. de qua Clavigillus in buco projecta vū
lloz alga.
Alosis est captio vel expugnatio: vt alofis troie.
Alexandri historiā quomodo dariū vicit ex Curtio et iustino disce.
Anacepbaleonis initauratio: recapitulatio.
Anatomia resectio: incisio: dissecatio.
Andina laurus: est vt opinio: laurus vergiliana. Nam andes pagus est iux
ta mantuan. unde virgiliius.
Antiditorum ex contrario datum: remedium per contrarium.
Antigraphia contraria scriptio: vel contrascriptio.
Antropobagi dominus comestores. Antropos em̄ dicitur homo et phago
comedo.
Apida curvatura: testudo. Brece declinatur apsis apsidis: sed ab accusatis
no greco sit sepe noīatiū latīnū: vt cassida cratera et c.
Argus fabulose vir centum oculorū: phisice celum stellarum luce distinctus
quisbus inesse quedam species celestium oculorum videtur
Aristeus filius apollinis et Lyrene filia penei regis arcadi: primus apū
ac mellis vīnum demōstrauit: et porbeū deū maris et custodem pccorū
marini: vīcūlū irretiūt: et apes depditas recuperat vt dr. lit. georg.
Aristocracia penū. longa. scribitur em̄ grece aristocrateia est optimum
principatus: qualem bentuolorum dicit
Arteria est conceptaculum spiritus naturalis micti confusq cū sanguine: in
quo plus spiritus est et minus sanguinis.
Bauius poera malus et Clavigillo inimicus: de quo ipse in dameta. Qui bas
usūm non odit amer tua carmina meui.
Celleropontes glauci regis ephire filius a pieto abantis filio regno p
uatus cū esset adolescentis pulcherrimus in domo regia versat: ab vero
re pieti de stupro interpellatus renuit: et postea falso accusatus ad bell
iē lyciorum regem sacerū pieti cum litteris eius facti confic̄is missus:
post clamore et amazonum victoram achimene regis filia vtorem obti
nuit. Quid clamera suo loco videbis.

De vocabulorum explanatione

Eacocbymos. i. malos humores gignens. grecū est.
Eadim us rex thebanoꝝ prim⁹ historie scriptor: vt Plinius semel dicit. inde
cadmeam manum dicit historiam scrip̄ionem. Fabula aut̄ de draconē
victo et dentibus eius naris bellatoribus sese mutuis armis interemptis
tibus nota est.
Ealo est qui calam. i. celum lignum dñi fert: vt ligna q̄ grece cala dicuntur mi
litibus subministrat.
Eapbareus mons altissimus euboie insule: ad cuius radices vel ira miner
ue: vt poete singunt: vel fraude Naupli regnantis in euboto et cupido
victici morte palamedis filii sui facte vīris dolose interempti: arguo
rū classis post troianū excidiū agitata fuit: vñ capbarea satra bic vides.
Ebaribdis locus est periculosus valde inter calabriam et siciliam.
Eauistica vīs. i. ardens. nam causticos audens dicit.
Eauder trunca arbois qui et codex dicitur.
Eataplasma grece vulgo emplastrū dicitur.
Eatalogus sermōvel scriptura ordinem et numerū monstrans.
Eatapbratus miles dicit vīndic vel valde munistrus.
Eeboris tabula est in qua Lebes philosophus thebanus Socratis discipu
lus vniuersam dominis vitam mīre depinxit.
Eerillus malus. i. indoctus poeta alexandri magni vitā conatus describet
re: qui p bonis versibus aureo donabatur p malis vapulabat.
Ebyron iustissimus centauro: um medicina plurime inuenitor.
Ebymera mons in lycia fumum et flammā eructans. singitur autem mon
strum esse triceps et belleroponte interemptum.
Elynici sunt philosophi: quorum princeps fuit antisthenes: a canibus dicti q
lustrarent acrius et canine viuerent.
Eocleas vulgo limaces vocamus tardos illos vermes.
Eomici vereres sunt eupolis cratinus et aristophanes: qui vereres come
dias scripserunt libere quēuis carpentes.
Eordolium videtur appellasse cordis dolorem.
Erasis temperamentum. Dyscrasia intemperamentum.
Eatarim id est inuscenti dando vt declarat Nonius.
Dactyl fructus palmarum.
Declamare vulgo dicitur etiam predicare in templis.
Dedalus faber subtilissimus qui cum icaro filio volasse singitur. q̄ instru
menta quisbus nauis agitru velocissime inuenit.
Demones sunt spiritus callidi et astuti.
Diatriba coueratio immortali exercitiū studium confitum.
Echinets pisculis nauem remorans vide exemplū lib. ii. cap. xvii.
Egis thorax vel scutum in pectore palladis.
Empiricus experimentator. Energia efficacia.
Ergastulum carcer: vbi et seruſ tenentur. Et amissim regulariter.
Estrū genus vesparum furorem concitans. unde pro furore ponitur.
Euripus pars mariꝝ boetie et phocidis inconstantissima.

Febricula parua febris. Feles vulgo catus dicitur.
Ferentarius milites:benis armature dicitur:et agilis.
Fulcrum sustentaculum aut lecti aut mense a fuicendo.
Gymnarium locus exercitii ut palestre vel litterarum.
Bemone scale sunt rome vnde rei precipitabantur.
Hagiographi sancta scribentes.
Hercules bydrum draconem vicit q; paludem exussit.
Hippocrates medicus optimus:qui ab imperitis hypocras dicitur.
Hieronimica sacras appellauit nefcio quas res.
Hermes id est interpres,trismegitos id est ter maximus:mercurius.
Horme impetus et principium motus.
Idolatria quam vulgo idolatriam vocant idolum cultus.
Lamia mulier infantum deuoratrix strigem vocant.
Lebes vas erenum.Letargicus somno oppressus.
Liber de interpretatione est qui grece peri bermentias dicitur.
Lit: minister ferens aquas.
Magne lapis attrabens ferrum.
Medusa mulier pulcherrima verrens inspectores in sat.a.
Decenas eques erubescus optimus poerarum fautor.
Neuius poeta pessimus Vergilio et Horatio inuisus.
Monochromata unicoloria:que vnum colorem habent.
Noborum nomina patebunt libro scđo cap. xxx per totum.
Nauarchus nauis princeps et summus gubernator.
Necromantia que ab ineptis nigrromantia dicitur nomen habet:qua si mortuorum cadaveribus ritebantur. Necros est mortuus.
Nemesis accusatio:inuidia:superbia:vltio det:odium:dea superborum:vltrix:ira deorum: indignatio de malorum successu: ut Aristoteles in magno ethicus declarat.
Neotici id est nouitij recentiores scriptores.
Nomencclaror: nominis diffamator et publicator.
Illumantia ciuitas olim bispanie deleta a scipione.
Iulius secundus rex romanorum religiosissimus.
Oebnitaca tuba id est mantuana ab ochno conditore eius.
Olympia genus ludi vel certaminis in olympo.
Oppido aduerbum id est abunde:quasi satis ad oppidum.
Orbodorus recte opinans vel sentiens.
Paganus id est rusticani:a pago vico aut fonte in agris.
Palingenia id est renascentia:remigratio animie in corpus.
Paradigma exemplum.Pbeleratum id est ornatum pbaleris.
Philotela virgo abscula lingua stuprum sanguine depinxit:postea fabulo
se in auem sui nominis conuerta.
Pharmacum vnguentum.Pbarmacopola venditor: eius.
Prometheus vir:prudens piridem aperuit vnde morbi epillerunt.
Phoe vituli marini.

Quoad eius id est quantum id.
Rhinoceros animal habens nasum rugosum:ut in martiale.
Salmaces fons in caria venerans dicitur.
Saryri dei filiustres perulci et lubrisci.vnde satyra.
Scylla locus periculosus ex aduerso cbarybdis.
Scale gemonie e quibus precipitabantur rei.
Scatenula auernus et alpaltus lacus immundissimi.
Scobina vulgo lima dicitur.Scrutinium inquisitio.
Symmetria cōmensuratio:proporsio.
Synchronus contempneraneus.
Strategema versuta:calliditas in bellando.
Lempe loca amenissima rheissalit.
Theorema speculativa res aliqua.
Termes ramus oliue:vel palme sicut palmes vitis.
Thesefi filum quo labirintum ingressus Minotaurum occidit.
Tetrtci asperi et seueri indices: a tetrico monte.
Thoraces lamine ferree in pectoris custodiam.
Thropicus conuersius.Throscicus parvus thrcus.
Xerxes quomodo a themistocle supereratus est docet tucidides.
Zoylus malus et emulus poeta.

¶ Dec sunt que paucis exposita volebas. Vale.

¶ Finis.

De patientia Liber primus

Generandi fratis Baptiste Mantuanii Carmelite
Theologi ad Carolum Antonium Fantucium patricium
bonon. ilagoges ad patientiam. Liber primus et cap. primus.

Qoniam opportunus ac frequē

tibus beneficis buic nostro bononiensi cenobio magni
fice ac religiose collat, tam pridē tibi nos deuinxisti Las
role Antoni vir religiose vereor ne si te lōgo et graui pos
dagre morbo laborantem consolatus non fuero: de grā
uissimo ingratiudinis vicio possim accusari. Nam si iur
ta doctoris et salvatoris nostri Christi salutare confitum
renemur Ihs etiam qui nos oderunt benefacere: quantū queso Ihs debem?
qui nos nō solum amant; verū etiam quotidianis elemosynis alere: et con
tinuo patrocinio souere nō cessant? Christus qui nobis et vite et salutis est
auto: sic in alijs oibus studiosis actōibus: sic etiam in hoc exemplar est
optimus. Ipse namq: qđiu nobiscum in hoc luctuoso peregrinatioē exilio
sub seruū specie versatus est: eos a quibus plurimū amabatur: nō dixit
tantum: verū etiam docendo illustrauit: obsecrando attraxit: increpando cor
rectit: exhortando animauit: miraculis firmauit: beneficis illexit: et offici des
nig: officio curare pastoralis custodiuit et fousit. et quoniam apud egoran
tes magni momenti esse ac plurimū valere consolantium verba cognosce
bar: cum sponte ad passionem et ad locum passionis accederet discipulorū
animis subita tempestate cōsternandis medicinam instituē Petrus dixit:
et tu aliquādo conuersus confirma fratres tuos. Magna certe est acomō
dati ad rem sermonis energia: et ad firmando animos: affectusq: regen
dos: ad sedādos etiā corporū dolores egritudinūq: molestias grauis eloci
tio plurimū valer: p̄p̄rea, apostolice discipline documentum est: et autor
est Jacobus apostolus ad egorantes debere presbyteros vocari: et vera
religionem in viduarū ac pupillorū visitatione confistere. Sed vt ad xp̄i ve
stigia reuertamur: cum p̄p̄ra iudeorum seūtiā relicta bierofolyma trans
Iordanē paululū diuertisset: audissemus Lazarum: amicū grauter egorare:
vite sue rōne posthabita: yadamus inquit aplis: et iuuemus eū. Lantā igit
xp̄i iesu salvatoris nostri humanitatem et clementiam siquicve dignū est
tota mentis acie cōtempletur: tante bentuolente suavitatez nō mirabitur
solū: verū etiam ad talis preceptoris imitationē accentus totus se in officia
charitatis effundet. Minime tñ mirū est si ab illo i būiūmodi amoīs vī
camur officia: nam ipse omnium nostrū est pater: nos aut̄ sumus inuitem
fratres: ac multo maior: est vt experimur assidue et natura ipsa confitetur
patrum in filios: q̄ fratrum in fratres pietatis affectio. Quoniam igitur ip
se precepit: discere a me: si tacuero nec te languentem ingrauescere iam se
senio cōsolari: ac leuare tentauerō: quomodo ab illo didiscisse videbor: cui
vīa sanctas: cultus natura benignitas: cuius doctrina charitas fuit. Assu
b

F. Baptiste Natuani

milarer profecto non sine magno virtutis et conscientie damno sacerdos
sur lente illi qui ab iherusalem in biericbo descendens percussum a latro
tibus hominum et semiuum relicum sine misericordia: sine humanitate:
sine cura paterit. **O**halo igitur Samaritanum imitari qui lamentabili ca
su motus vim ac oleum plagi infudit: et prolati pecunia stabulario suo
infirmitum commendauit. Lentabo itaq; pro virum mearum portuncula.
Utr optime te adiuuaret artis mee remedia quantum deus dederit: ruis
vulneribus applicare. Pbaleratum autem et ambitiosum sermonem explo
dentes bimillimis ac familiarissimis colloquis datam vtemur: ne forte
sermonis insolentia et superbo dicendi fauor magis offensus accipias pro
consolatione fastidium. Sed iam vnum consolacionis nostre caput affer
mus: a communioribus et cordiceter: sicut Aristotele teste doctrine ratio pos
stulare videtur.

De morbi cognitione.

Lap. iij.

Anitatis exordiū morbi cognitio est. Nam tum
deimus et egrotans curari de
siderat: et medicus sanare potest: cum et ille se infirmū et iste
genus infirmitatis intelligit. Et omnem operationem quam
aliquis appetitus sive naturae sive voluntatis exercet ab ali
qua cognitione preueniri necesse est. perspicuum hoc in nobis quicquid vo
lumus ante cognoveramus. In pecudibus quoq; illi etenim neq; papulū
neq; coitum appetunt: nisi rerum huiusmodi aliqua vel tenuis notione pul
sentur. que vero sine cognitione videntur operari: ut arbores: bec a cognos
cente aliquo necessariuz est in opus dirigit: ideo a peripateticis dicitur op
nature intelligentie opus esse. Philosophi enim naturas rerum cognitio
piuatas volunt ab intelligentijs que voluendis celo: ut orbibus a deo pre
fecte sunt in opera dirigunt: et aliena prudenter: ne operando peccent gubern
nari. Quo fit ut res infidelles quales herbe sunt et arbores et id genus
alia: tanto minus in procreandis fetibus suis errant: quanto perspicatio
ris nature suuuntur ingenio. Nos autem prudentie nostre (que tenuis est)
innitentes in operatione plerumq; decipiuntur. Et igitur operi semper pre
via cognitione: cognitione namq; voluntas: voluntate corporis excitatur. Tūc
eritam cuz quid agimus quod nec appetebamus neq; cognitione fueram
assecurti: ut cum agricole ignorantez Thesaurum effodiunt: quod fieri dicit
tur a fortuna: id q; nō sine precognitione contingit. precognitione inq;: nō fod
entis: sed cuiuspiā alterius puta Dei vel Angeli: a quo nesciens fuisse mo
nef et regif. Duplex igitur ut plurimū cognitō necessaria ē ad curā: et medici. s.
et egroti. Propterera dece leprosis q; se infirnos cognoscētes: grā curatiōla

De patiētia Liber prim⁹

ad christum venerant dictum fuisse legim us. Itē ostendite vos sacerdos
bus: ut infirmantium cognitioni lunga retur cognitione medicantis. Sic
igitur b; qui curandis corporibus preuent: radicem morbi et causas infir
mitatis priusq; manus adhibeant altius investigant: sic nos quoq; qui a
deo curandis animabus prefecti sumus) spiritualium langorum causas et
naturas scire non vtile tm: ed etiam necessarium est.

De duplici morbo.

Lap. iij.

Tquemadmodum ex duplice substantia corpo
re scilicet et anima constat
bomo: ita duplex est hominis morbus: animi videlicet et cor
poris. Duo quoq; et medicoz et medicinarum genera sunt.
Unum quo exterior alterum quo interior homo curetur. At
q; ita infirmitati nostre natureq; defectui prouidentia diuina: quia nihil
odit eorum que fecit: multiplex studuit adhibere remedium. Plerumq; fit
ut animi in corpus et item corporis in animum redunder infirmitas. Lan
ta est enim corporis et anime necessitudo: ut sua omnia bona ac mala ve
lint nolint: inuicem communicent: propriea neq; sine animo corpus: neq;
fine corpore animus bene valer in vita. Re et evidenter probationem erdu
dit. Quis enim non viderit egoritatem corporeanum egescere: et animo
male habente male affici corpus: et precipue faciem? Nam cum in capite
animalis omnium instrumenta sint sensuum: omnis animi et corporis af
fectus in eo promulgantur. Facies ira excandescit: metu pallescit: verecun
dia erubescit: tristitia obscuratur: gaudio serenatur. Neq; id in homine so
lum sed in bestis accedit. Lanes rictu: equi auriculis: fedes oculis animū
ostendunt. Hinc dicitur ab Ouidio. Heu q; difficile est crimen non prodere
vultu. Dediq; quoq; inter ea que ad conseruandā corporis sanitatem per
tinent animi accidentia connumerant: q; viderint has duas hominis par
tes omnia bona et mala moe amicorum habere cōmuniā: cum morbo ani
mi corpus egrotat: animū curato: et cum membroz et carnis vicio pati
tur animus: corpus sanato. Itaq; videndum est priusq; ad curam ventam:
et corpore ne: an ex animo nascatur infirmitas. a causis enim incipiendum:
ut arboris interitus non ex ramis: sed ex radice petendus est.

De differentijs quibusdam humanorum defectu um. Capitulum quartum.

Spiritualium et corporalium egreditur in
contraria: q; vniuersaliter corporis egrotat: et si nunq; morbi
speciem nescit: se tamen egrotare perpendit. q; vero aio languet
b ij

F. Baptiste mantnani

vt cum superficie tumore insoleat: aut insidie luore contabescit: vt plurimi egrotare se non vider. Item corporis morbi in alio minus deprebendim: at animi vicium in alijs magis qd in nobis metis pspicimus. binc illud Horatii: cum tua peruleas oculis mala lippus inunctis. Lur in amicorum virtutem tam cernis acutum: et illud item Persii: vt nemo in se se tentat derere nemo: fed precedenti spectatur manica tergo. Et a Christo reprobatur hypocrita qui festucam in oculo fratri videns in oculo suo trahit non percipit. Amplius humanorum defectuum quidam incurabiles: vt clauditatio: sterilitas: originalis cecitas: his morbi proprie vitia nominatur. Quisdam vero nobis in vita accidunt: morbi dicuntur. Et bi quoq; duplices: quidam toti corporis: vt febris ac pectoris. quidam partis vt surditas ac cecitas: est et quidam morbus leuis qui rebus agendis non est impedimento: vt imbecillus et occulta febicularia: que quia minus a paciente percipi: a me dicitis neutralitas dicitur. Est grauis qui a fureconsultis sonitus appellatur: vt febrias prohibentes hominem in iudicio comparere. Cum multis corporibus virtutia conascuntur: vt cecitas: sterilitas: debilitas: oris prauitas: et bonus generis multa: morborum spiritualium nullus perpetuus: nam cu anulo sicut nulla virtus: sic nullum nascitur vicium. libet enim hic a Platone dissentire: qui cum scientiarum habitibus ventre animas putauit in corpora. placet magis in Aristotelis venire diatribam: cui placet animas cum viuis figurandis corporibus sociantur: similes esse rabies pure: in qua nibil est plus etiam: nibil figuratum. magna igitur immo mirabilis inter recentia corpora disparitas est: et compositionum varieras inenarrabilis: inter alias vero morte et creatura sunt: nullum discrimen est: pares ostentuntur: sine virtutis virtutibus labuntur in corpora. Nec verum quod pythagorici fabulantur: eas et corpore in corpus transmigrare: et hominum regenerationem fieri: quia greci palimpsestian vocant: et corpora sortiri preteritis moribus ac precedentibus meritis accommodata. Sunt tamen a natura etiam tum quum infunduntur animis nostris vires quedam potentie: ut vis videndi artus audiendi: que ad operandum corporis egeant instrumentis: be nimis rur sit et opifices sibi instrumenti dispositionem operatur: verum hoc in anno diversitas non est: sed in corpore: intellectus vero et si nullo corporis instrumento eget ad operandum: potentias tamen ut probantur et estimantur coniugatus est: quarum operatio certam corporis partem et certam illius partis dispositionem exposita. Intellectum igitur in operando ab ipsaphantasia: phantasia ab instrumento suo corporeo: quod in cerebro: o scimus: dependere non dubium. At instrumenti dispositio non vnum semper habet temperamentum: sed celis et aereis: ciborum etiam et alsorum que ad dietas pertinent: qualitatem insequitur. Propterea corporis non uno semper modo affectis ac dispositio: non uno semper modo imaginatur: recordamur: intelligimus: sapiimus: appetimus: non easdem semper voluptates sequimur: non eadem placent exercitia: non ipsisdem studiis oblectamur: non eadem insomnia cernimus: pro quorum etiam varietate: ut docet Hippocrates in libro de somniis: prius medico: cum sciunt de humoris dominio conjectari: re-

De patientia Liber primus

dundante enim sanguine letiores: selle inardescente acriores: pistula extremitate pigritores: atroibile regnante merculosi et tristiores efficiuntur. Accipit ergo anima neq; id dubium: corporum affectiones: et sibi coniuncte carnis ac circumstantium elementorum lesa contagio nescit in votis seruare constans. Quod in brutis et volucribus manifestius cernitur: sicut illud Odorinus nostri de serenitate loquentis.
 Haud equidem credo: quia sit diuinus illis
 Ingenium: aut rerum ratio prudentia maior.
 Verum ubi tempestas: et celli mobilis humor
 Outauere vias: et superiter humidus austris
 Densat erant que rara modo: et que densa relaxat
 Uertuntur species animalium: et pectora motus
 Nunc alios: alios dum nubila ventus agebat
 Conciplunt: binc ille auium concentus in agris
 Hinc lete pecudes: et ouantes gutture corui.
 Unde hanc etiam hoc in sensu gustus et visus: nam propter bellis admisitionem palato infirmi mel amarescit: et oculis egris odiosa est lux: que sunda est sanis. Corporum morbi sunt anime plures salutares: tunc enim maxime deum recolumus cu in obsessa carne regnat infirmitas: et multis sanctis ad animi salutem: ut Paulo apostolo carnis flagella fuere punxerit. At animi morbus corpora non solum non tuuat: verum etiam ledit ac destruit: vide luxurie deditos: ut paleant et marcescant. vide inuidos: ut macerentur et rabescant. vide auaros: ut flacescant: et areant. vide gule desitios: ut pigri somnolenti valitudinarii sint: ac malorum humorum pleni: quos greco vocabulo medici vocant Eacochymos: mo: bos etiam spiritus ales hoc est malos mores: non sicut corporeros in communes toti anime: et vni parti: proprios dividimus: non habet enim anima ut corpus partes: quamcum vna sine alijs infirmetur: sed cum anima egrotat tota egrorat est. Vide tamen etiam aliquando non tota sed secundum partem egrorare: cu. sed vnius virtutis opus est struenda: ad aliorum virtutum exercitia lenta et impedita. sed tamen etiam tunc in toto appetitu venenum est cui quides fieri potest per alios malos mores viciorum accessio. Inter corporis et animi morbos est etiam discriminatio: hoc aliud. nam quia medicus animalium est deus: cui operationes et operasunt perfectas: anime morbus incurabilis est nullis. Unde Seneca inquit: nunc sera est ad bonos mores via corporis vero morbi (ut supradictum est) idcirco incurabiles plurimi: quia natura q corporalis medice magistra est: dei comparatione: res manca est. medicorum etiam naturalium nonnumquam conarus inuidus: quia teste hippocrate: vita brevis: ars vero longa: experimentum fallat.

Quid sit morbus corporis et anime.

Cap.v.

Drbū corporis a labrone sic definiri recitat Aus
tūs gellius in quarto noctūlū at
ticarū libro: capite secundo: q̄ sit habit⁹ cuiusq; corporis cō
tra naturam: vsum eius reddens deteriorē. Per habitum aus
tem non corporis cultum intelligit: s̄m quaz acceptioñē bas
bitum militarem: habitum scēnicū: habitum religiosū dīcim⁹. Sed ha
bitum dicit qualitatem nostram nature contrariam crāfū corporis vtiſians
tez: altius: imbibitam: vt nequeat subito dimouerit: qua prepeditus corpus:
anime non est vt prius obtemperans: propertea dicit vsum eius reddens
deteriorē. Scđm platonem Cirtus est animi sanitas: egritudo vteñ. Vir
tus bona est consuetudine vel qualitas et bona confuetudine derelicta: vici
um vero mala. Sicut cum pulsā infirmitate bonorum ciborum vsu: frequē
ti malorum abstinentia corpus in pustinū vigorem sensim reuertitur: et eis
dem quibus sit valitudo seruat sic animus malarum operationum fuga
bonarum exercitio virtutem in se gignit: roborat: augitet: conseruat. Rel
atis igitur corporum morbis de spiritualibus egritudinibus deinceps a
gendū. Neq; enim vt podagro morbum incurabilem sanem⁹: sed vt
malorum tollerantiam qua contra: buvis vite mortalis absinthium nul
lum est efficacius antidotuz inducam⁹: presens charitatis munus assūm⁹
ptum est.

Cur tanta diligentia sit in curandis corporum
morbis.
Lapi. vi.

Ed cum tot sūt corporis et animi male vultūdines:
que medicis ac medicamentis indigēat:
cur sit vt omnes sp̄tro animo solis curādis corporib⁹ mībie
mus: et illi tñ in p̄cio sīnt medici: qui mederi corporib⁹ vt
sciunt vel scire profitentur. Plinius naturalis histōrie. xii. de
medicina sic inquit. bec primū inueniores suos celo dicauit: et bodie multis
fariam ab oraculis petiuit. ab antiquis scriptorib⁹ pene infiniti celebrabantur
qui eam artē aut inuenierunt aut auferunt: aut illustrarunt. Magi illi quo
rum tanta apud persas et egyptios fuit auctoritas: cum religione et astro
nomia medicina etiā p̄fitebantur. de Appolline primo eius inueniore Na
so scribit. Inuenit medicina meum est: opifex per orbem Dicor: et her
baruz subiecta potentia nobis. his additur Orpheus: Oduseus: Hesiodus:
et vt aliqui volunt cbiron centaurus qui de herbis scripserunt: et medicis
ne operam dederunt. Pythagoras etiam famius: et democritus abderites
medendi rationē magno studio quiescerunt. Hachalon et podalirius ob me
dicine perficiam cum alijs ducibus et creta ad troianam et expeditionem vo
cati sum. Hippocratis cum pestilentiam pullulare incipientem repressisse;

decreti sunt bonores: quos Herculis decreuerat olim grecia. Heraclistratus
Eryippi discipulus ex Aris totēs filia genitus Antiochō rege sanato cē
tum talentis donatus est. Leste luio cum romana v̄b̄s peste laboraret in
speciis libris sybillinis decem legati a senatu missi et epidauro deum escu
lapium in specie serpentis romam addurerunt. Utribd̄ates sua etate res
gum maximus omnes antecessores c̄t fama c̄t medendi diligentia super
rauit. Commentationes eius et exemplaria Pompeius magnus in latīna
lingua: a leone liberto suo transcripsi fūsset. Claruit in ea arte & sclepiades
profensis qui c̄t aiunt eloquentie tamen magis q̄ medicādi frēs: auxi
lio nouam explosa veteri medicinam inuenit. Antonius muse Læsar augus
tus q̄ fūsset ab eo graui mo:bo liberatus: statuam eream iuxta esculapiū
locari mandauit. Ewas rex arabū medicinę et ipse curiosissimus de verbis
et lapidibus ad Neronem scripsit. Superuenit et Dioscorides vir milita
ris in herbaria arte mirabilis. Tempore Antonini floruit Galen⁹ vir quis
dem doctissimus: et ea etate in medicina singularis. Secutus est eum Ras
sis penitus et ipse illustribus medicis innumerabiles. Fuerunt t̄ alij innume
rables retroacti⁹ temporib⁹ medendi. magistri. sed nostre etati magis pro
pinqui⁹ Petrus aponensis patavinus vir rerū scientia admirandus. At om
nium neotericorū dīcissimus nescio an dīcissimus Thadeus florentinus
fuit qui cum a principib⁹ Italie vocabatur quinquaginta aureos in mer
cedem diurnam pacisci coniuerat. ab honore summo pontifice semel vo
catus non plus accessit q̄ centum aureos sibi in diem statutos intellexit.
Unde liberatus pontifex decem milia aureorum illi condonauit. Junio
res innumeratos: ne tibi sim onerosus: silentio pretereo. Nec autem memos
rare inuasit humane curiositas admiratio q̄ eis premia bonoꝝ decer
nat qui corporib⁹ opūlari sciunt: eis vero qui animas sanatricē minimā
quidem mercedem instituat. Credo tamen ita factum vt morib⁹ parcam:
subtili et occulta sagacitate nature. natura enim corporee vite studiosa: vi
dens homini ex parte corporis mortem impendere: corpus tñ fulcire cona
ta et pigmentis et medicis relicta anime incoporta cura deo incop̄leo.
Eis sententie plurimum consonat q̄ deus paruam immo minimam et
ali quando nullam corporis: animarū vero tantā rationem babere se ostens
dit: vt ipsemet corpus suum p̄ animarum salutē tr̄siderit. et certe plures
deus medicos et medelas animabus q̄ natura corporib⁹ adiuvant. Pas
triarche: propbete: noui ac veteris testamēti doctores nimirū medici sunt
animarum. religiosi nostri temporis omnes et iij presertim qui declamant
in ecclesiis: et qui confessionib⁹ fideliū audiendis presunt animorum
medici sunt. hi praticorum illi theoricoꝝ medicorum loco succendent. p
p̄batur vaticinia: doctorum consulta: leges: quoq; tam humane q̄ diuin
ne. sed diuine precipue: et omnis deniq; philosophia: de morib⁹ sunt ani
marū medicamenta salubria: quibus anime non a morte sed a miseria sem
p̄terna preseruant: que fatto peior quāto lōgori morte iudicat. Ut igit̄ oīm
sup̄dictor p̄cludat affinitas: corpori copea debet medicina corporis medic⁹:
et medico p̄mū corpale: aie p̄o q̄ spūs ēspūal medicina: spūal medic⁹: et me
b illi

F. Baptiste mantuanus

dico premium spirituale proponitur. Sic oportet nos persuasos esse: quoniam id et ratione et doctrine apostolice consentaneum est. et per factum hoc fundamento facilis patientie structura consurgit: hinc etiam sicut mortem corpori sic immortalitatem anime natura denunciat: cum scilicet eam ut naturam opis minime egentem relinquit in custoditum. at deus curam eius assumit: non quo ut antedicti mortem effugiat: cui suapte natura. nunc addicra est: sed ut misericordiam sempiternam cui peccando se subiicit: euadat. Sed etiam ad vestigandam spiritualium morborum pergamus originem.

De morborum spiritualium origine. Cap. vii.

Ritualium infirmatum quibus pene totum genus humanum opprimitur: tibi si adverteris: radicem et fundamentum brevibus explicabor: ut cognito morbi logo: sciam: ubi oportet applicare remedium. In hoc peripateticorum: et theologorum scolae consentantur: duas esse principales anime partes: per quas videtur dominus duas: et has quidem contrarias naturas asservari: rationalem scilicet et sensituum. Ita cum beluis nobis communis est: illa vero propria est dominis forma: prima pars perfectio rationalis in duas sectatur partes. Intellectum scilicet et voluntatem. Intellectus est omnia cognoscere. Voluntas vero intellectus: si bona videantur appetere: si autem mala nocentia sunt: vel apparente quanto ad eius fieri potest: propulsare: vel fugere. Sensitua duas item continet: videtur: una qua ea que sensus occurruunt aut obisciuntur dignosci: altera qua occurrencentia obiecta plus cognita vel tenere satagit: vel declinare: prima vis est ea qua sentimus: qua videmus: qua audimus: qua palpamus: qua olfactimus: qua et gustamus. nam quasi quidam fonticulus in quibus sensuum exteriorum riuulis virtus ista defuit. exteriorum inquit: ut physiopis placet totem suorum interiorum sensus. qui intra cranei foros cerebri: canicularias et visum est. Auscine: et Alberto magno: ac ceteris medicorum: ac philosophorum: qui de corporis humani anatomia scripsere: discretas habent sedes proprias mansuetas: que spiritum animalium via specierumque receptacula nominantur. sed et ipsiphantiam commemorasse sufficiat: quod ipsa id officium in parte sensitiva fortior est: quod intellectus obtinet in rationali: altera vis seu virtus bifariam quoque dividitur: in concupiscentiam: scilicet et irascibilem. Concupiscentialis in ea fertur que voluptatem asserre: persensum: etphantiam iudicantur. in ea vero que tristitia apparent ita se baber: ut ea vel abigat: si facultas ad sit: vel procul ab eis: sese quidem maritatem ripiat. irascibilis ad subducendum isti confuncta est: quod sensus enim concupiscentialis quippe impedit se ingerit: irascibilis magno impetu accurrens illud totis viribus conatur: auertere. Hic diligenter adverte hic mentis aciem tota attentione conuerte. Nam tibi ostensurus sum malorum omnium somitem scelerumque radicem: unde omnis nostra descendit iniquitas.

De patietia Liber primus

tas. Cis debitis acerrimum hostem virtutis: videbis id quod membrorum legem Paulus appellat. Et membrorum est virtutis concupiscentialis impetus qui grece borbus dicitur. Hic semper in id solum quod delectent: nulla honestatis: nulla virtutis: nulla dei habita ratione tanquam magnes ad possum mira nature lege conuertitur. Si duo appetitus in eadem anima qualiter in eodem ake rote sessori et equo comparari possunt. Voluntas recta sessor est: appetitus equus. Sicut enim equus antecep dometur est freni et sessoris impariens: sic appetitus nisi prius longa diligentia cura coercatur voluntatem aspernatur in diversa cum indignatione se propicit. Domabilis est: sed longa opus est diligentia: magnis calcaribus: fortissimisque caspistris: et frenis utendum est. Rem miram audi: quam velim sepius adhibitam diligentia contempleris. Quisquid leges tam sacre quam ciuiles: tam veteres quam noue: tam publice quam private: seu in penam cōminantur: seu pollicentur in premium: eos sum tendit ut buius contumacissimi appetitus cervicos san duricem et caput obstipum contundat et subigat. Facilius verrem Iber mistocles: Dartum Alexander: Gallos Lesar: Bellerophon Ebimeras: Hercules Hydram: Ibeus minutaurum: Aristeus protreum: Ladmus draconem: quam haec immanissima feram debellarunt immo quum illa debellarint: ipsi ab ista oppugnati sunt et expugnati: propterea dictum est a sapiente. Heliot: est patiens viro fortis: et qui animo dominatur suo: expugnato: rebium: non aliam ob causam veteres herculei viri sanctissimi quales in noua lege fuerunt Paulus: Antonius: Pyrrhon: et in veteri Hellas: belissemus: et ceteri filii prophetarum carmelit: accolae ordinis nostri principes et autores vires et dominum consortia fugiebant: in ieiunis: et in diuinorum rerum contemplatione degebant: non aliam inquam ob causam nisi ut hunc rebellem et contumacem appetitum emollirent: leges subiicerent. Contingua hec intra nos pugna: et ut Augustinus inquit: rara victoria.

De animi perturbationibus. Cap. viii.

Ec pretereundum hoc loco partem banc anime quam sensitum dicimus non quiescere: sed instar mari semper eltuare: et assiduis perturbationibus agitari. Sicut enim mare duodecim ventis: quos Plinius in libro de naturalibus historiis connumerat: verae non definiri: sed est ut ab oriente in occidente: et ab occidente rursum in orientem veniam sub solano: vulturno: euro: noto: Austro: libanoto: Apbris: co: sauronio: Earo: Trasca: Septentrione: Aquilonie: Costa: Ita memoria pars anime rotidem perturbationibus quas Egidius romanus libro primo de regime principum referit: in magnos fluctus intumescit et fremet. Suu nt autem de perturbationes Amor: Desiderium: Odiu: Abominatione: De lectio: Doktor: seu Tristitia. Ita enim ad animum: alle vero: referuntur ad corpus. Opes: desperatio: audacia: timor: ira: negligesciam: ipse Egi-

F. Baptiste mantuanus

dius: et alii Neoterici vocant mansuetudinem passionem: ad eius mansuetudinis differentiam: que cum sit mediocritas quedam inter iram et segnitatem: non passio: sed virtus est et appellatur. Primus Scironius ad cōcupiscentiam: secundus pertinet ad irascibilem. Sed quemadmodum preter tam dictos generales ventos: alii quidam peculiares sunt: ut Sciron apud arbitrii nenses paulus a Lævoro deflectens: sic dictus quod spiret a sarcis: que Sciron latro a Lævoso interfecit quondam inabitabat: et Lævus apud prouinciam Narbonensem naues in itinera recto cursu deferens: ita preter tam dictas perturbationes alle quedam numerantur ab Aristotele in libro secundo rhetorico: videlicet Zelus: Brata: Nemesis: misericordia: Iustitia: Erubescencia. His appetitus sicut mare: natura sua instabilis semper perurbatur et fluctuat. Hinc in tuis turbines excitantur: bim discorde: bim tumulus: bim bella: bim excidia: bim dominum interitus oruntur: bis laquei: bis rictibus anime nostre captiuantur: bis plagi includuntur: summi vocis falluntur: voc veneno potantur: bis sozibus inquinantur: bis deliramentis illuduntur: voc luto inuoluuntur: bis illite maculis amittunt dei patris imagines: bis scopuli nauigantibus ad celum passim obiectuntur. Be sunt nostre syrtes vbi berent nostra nauigia: bec capbarea sara: bec mendax et infidiosa lux in ipso Lapbareo. hic Euripus: vbi saltē septies in die periclitatur luctus: bec Cylla: bec Larybdis: bec symplegades: quarum concursibus depredante anime celestis patrie cursus amittunt. bec torpedo quod mentibus nostris torpore ac stupore immitit: et ad bonum opus reddit imobiles. bec illa mirande virtutis Ebineisque armaria classes et magno ventorum impetu concitas mirantibus nautis infrenat et ficit. be strenes: que vocū leuocchio et blandientib⁹ cantilenarū ille cebros capros in feras amissa buasitate trāsumat. bec Oedusa affectu rā toria ut vidētes suertat in sara. be salmagis aque quod viros effeminaat. bec deniq⁹ est illa tētrima pētis quod nostra bac tempestate per totum terrarū orbem contagia. sue atrocitas effudit. bec tibi volui commemoare et quasi oculis subiucere: ut visis hostium tuorum castris scias quantum tibi immineat periculum: et qua virtus te pugnandum: et quibus ad victoriam opus est copijs.

Unde secura sit rebellio appetitus. Cap. ix.

LNE querele aut columnis locus reliquatur quod inter haec compugnantium virium conficitiones a deo constituta sit humana fragilitas a theologis sapienter occurritur. Aliunt enim et sententie huius auctorū primus est Moses: dominum a deo per gratiam ita feci: matuz: ut quodlibet diuine legi subiectus esset: nec mortis necessitatē incurreret: nec ullam rebellionem ab inferiori creatura pateretur. haberetq⁹ non extra soluz: sed intra se quietē: tranquillitatem: et pacem: adeo ut intellectus sine phantasmatibus clare intelligere: et ratio sine membro: et appetitus discordia libere et expedit posset operari. At soluta in deum patrem obedientia: homo multiplici est in animo et corpore pena mulctatus. In corpus enim cum invi-

De patientia Liber prīus

finitis langorū aculeis mors immissa est. Quam sententiam poete genitilium quasi diuinantes in separato promethei fabula depinxerunt. In regnum vero animi due grauissime seditiones exorte sunt. Una per quam intelligentie libertatis dānum infliscruis est: ut scilicet intelligere non possit ut Aristoteles inquitphantasmata speculetur: cui seruitus ante peccatum non erat addicta. Altera per quam voluntas illa extrema supremaque potentia qua sola promeret cōmericis: et boni malis pio arbitrio esse possimus: contra nitentis appetitus emulationem incurrit. Et plerique teste scriptura: solet vbi eueniens: diuino etiā iudicio comprobatum ostenditur: ut que quis fecerit: eadem patiatur. Sic Sauli postquam deo rebellauit David aduersatus est. Ipsi quoque David Absalon. Salomonis quidam Adad regia stirpe natus: qui diu exularat in egypto. Item Razan et Jeroboam: qui post mortem Salomonis super decem tribus imperauit. Natura igitur viciata peccato et appetitus vinculo in vindictam soluto: bellum hoc assiduum et repugnantiam carnis incurritus. Hic itaq⁹ locus est cui me dicina queritur: cui sunt applicanda somenta virtutis: cui patientie crasis inducenda: ut animo bene mouenti subdita sit: et obtemperans ac fidem rationis.

De varijs hominum dispositionibus ad peccandum. Capitulum decimum.

Gemadmodum teste christo in euangelio spado nū tria sunt genera. Unum eorum qui natura frigidū sunt: alterum eorum qui ferro ac masu sunt. Tertium cum quis et si natura est prius in vena rem: virutis tamen beneficio fultus castimoniā seruat: ut de Socrate legimus: qui cum iuxta metoposcopi iudicium et totius corporis filo atq⁹ habuit iudicantis esset natura vinolentus atq⁹ venereus: ea vicia sic diligenter profigauerat: ut nemo esset ea tempestate contingenior et sanctior: ita fere in omni virtutis ac viciū genere contingit. Sunt enim ut exempli gratia de fructibus loquar: qui nature impetu fere nullo moueantur ad iram: ut si qui segnes simbelles ignavias nascuntur: de quibus illud satyrici. sed leua in parte manille: si salit arcadicō suueni. Sunt qui et si bise concitantur: nocendi tamen instrumentis carent: ut facti per ferrum eunuchi: qui licet salacitatem sentiant: sicut in vita Apollonis Lyanei legimus apud phlostratum: tamen non babent unde venit consequeant effectum. Sunt qui et imperum et instrumentum habentes: rationis lege quasi quadam animi diuinitate reguntur. Hec igitur cum ira se habeant in solo fere genere tertio virtus est posita: quod et arboribus persuaderi potest. Arbor enim que natura recta est nulla indigit ad rectitudinem industria. Que vero ira prava nascitur ut dirigi nullo modo possit: omnem a se arteam facit alienam. At que inflecti potest ac dirigi labore artificis non frustratur. Atq⁹ bec de actionibus quas trāseūtes

Io. Antonij Campani

vocant: et instrumentis eagent: quicunque legis dicta memineris. immantibus enim que organis non vuntur: ut voluntatis operationibus: nulla obstat quin peccare possint membrorum inopia. de his dictum est a christo. Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam: iam meatus est in corde suo. De alijs vero intelligitur illud sapientie dictum. Qui potuit transgredi et non est transgressor. Et eorum quidem qui repugnante stimulus patiuntur gradus sunt pene in infinitum abeunteo. Est namque tenui dilectionis supereret: est que maiorem conarum contra intentus rationis posuerit: est que tanto imperio arcem rationis impugnet: ut vita humana restat infirmitas. et si sunt ut plurimum quibus ingens est animus: et natura feruens multis aditura spiritibus: qualis in Hectori: in Achille: in Iberule: et in alijs qui semidelia nostris. a grecis vero dicuntur heroes. si sunt fortis atque elato animo virtus: qui magna semper aggrediuntur: et quorum ut splendida factio: sic et enormes casus audiuntur: mediocritatem fugientes aut preclaris factioibus se illustrant: aut famosis sceleribus se inquinant. Fuit ex hominum numero David. fuit Salomon pater et filius ambo modo religione: modo viciis excellentes: et ex nostris Paulus apostolus qui et ecclesiam christi molitus est extingue: et ad christum conueritus de stimulo carnis conqueritur: et colapbzari se dicit a Barbana. Adam et beatissimum patrem Ieronynum: qui in alta solitudine constitutus sub videbatur choris interesse puerarum. Et ut ipse inquit frigescente corpore sola libidinum incendia bulliebant. Est in manibus omnium liber confessionum Augustini: in quo mulierum amore non tentatum solum: sed et superatum se ingenue confitetur. Erat in ijs natura potens et fertili terre per quam illa fecunditate nisi prohibeatur a vellico et malas herbas et bonas passim et promiscue gignit: manifestum id est in equis: qui eisdem viribus quibus possunt velociter currere: agiliter saltare: bellatorum ferre possunt: et dominum ferre: et sessorem excutere: et obulos conculcare.

Unde tanta in hominibus diversitas. Cap. xi.

Qod si queras unde tanta sit in hominibus natura
q Il differre videantur: quod de animabus hominum platonici concedunt. Ut enim repertus qui natura timidi sunt tardii: somnolenti: inertes: pigri: segnes: ignavi: ita videores qui nascentur animosi strenui: vigiles: industrii: vegeti: cordati: excitati. Inuenies etiam quosdam natura pios: religiosos: iustos: continentes: modestos: benignos. Item quosdam impios: irreligiosos: iniquos: auaros: prouocaces: inuercyndos: immanes: bene dispositi a natura. Hoc autem licet oculo ad oculum intueri minor diligentia priuilegium, ac quibus novercatis odio natura difficultis fuerit: solent omnia faciendo nibil proficer: et operam ac impensas ut plurimum perdere. Nec Eberlus ma-

De patientia Liber primus

hus Alexandri poeta: nec Oenius et Bauius minusq; Homerus et Ulrgius suis perdiscende poetice studiū impendisse purādi sunt: sed minus habuisse fauoris a natura: propterea illi sunt ignobiles. Iti inter bieronicas bonaruntur. Plotinus in primo de providentia libro capite quarto: tria tangit quae putat nobis inuitis ad bonitatem ac maliciam plurimum conferre. Primum est in clinatio illa quae erat ante presentem vitam cepit aia vergere in corpore: et carnis statim ab initio incaera: et deinceps gradatim assuetac. Tertium est subiectum sensibilitatis occursum per sensus in anima: sic autem sic afficiens eam. Hocum trium duo tanquam vera suscipimus. secundum autem rei cimicu: quoniam cum catholicis alias ante banc vitam fuisse non putamus. Insequi videntur nationes sua vicia. Unde et latini supciliosi ac elati dicunt. Vani lygures. leues galii. lactabundi bispani. mendaces greci. penit fedifragi. Licet a paulo apostolo Epimenidis poete greci vulgaris ille de cretensis versus. Kretes ac pseudoe kakabtiria gasteres argi Eretenses semper mendaces: male bestie: ventres pigri. Si queras igitur unde tanta sit in natura varietas: discrepantia in modis: in vita diuersitas: nolo me modo coarctare ad inetrivitables huius per plece questionis angustias. Dicam tamen transeunter et summarum: non auctoribus referre multum quo semine, quis progenitus sit: quo ventre sit foris embat: quibus horis natuus infans: quibus cibis et exercitiis educatus: quis bus cum altius: quibus disciplinis imbutus: sub qua celi parte nutritus. Non enim omnium eque nationum corpora sunt ad sapientiam ac intelligentie perceptionem idonea. Unde Socratem vel ut alij volunt Libaletem dicere solitum accepimus: propter tria se maxima deo gratias habere: quod scilicet manus non femina: homo non bestia: grecus non barbarus natus esset. Erant enim greci natura apti magis ad philosophiam: quod propter aeris et celi tempore remotiora. Heres enim et quis extrema mundi clima inhabitan: tamen ab eorum complexione qui clima quintum incolunt: elongantur: ut complexio que vni genti salubris est: plerisque alteri mortem consiscitat. Et ut corporum dispositionibus: sic moribus legibus sententiis differunt et ingeniis. His de causis artibenes ingentiores: cibebant robustiores: habuiti sunt: quod videlicet illi in puriore: isti in crassiore aere versaretur. Lantus est corporis inflatus in anima: ut platonici qui demones angelos volunt esse corporicos: patent eos pro corporum varietate variis rebus oblectari: eos qui de celesti substantia corpus habent: figuris et cantibus alluci: qui ex igne fumo: et odorebus sacrificiorum: qui vero ex aere: dicunt se corporibus nostris insinuare solitos: et humani corporis humorum exugere. Affirmat Herodotus libro historiarum tertio: se ex genere scytbarum sapientem audiuisse neminem preter unum anacbarum: qui ut Licero in quelliis Lusculanis inquit sapientie fuit admirande. Hec igitur quae ad benebeatem vivendum tanti momenti sunt non nostre sunt facultatis: sed aliunde suppeditantur. Licet enim bene mori nostri sit arbitrii: tamen bene nasci et bene educari nostre non est potestatis. Propterea cum de salu

F. Baptiste Mantuanus

te agitur non vite principius; sed finis inspicitur. Satis ergo fuerit nobis potestatem cum difficultate relinquunt: diuinum adiutoriorum nulli negari: patere viam omnibus a virtutis ad virtutem: a virtute ad gloriam. qd si quibusdam maior cum labore: certe etiam maior cum mercede. be particulares cause qd rebelliones appetitus augent ac minuit intellectu ac rectitate sunt a philosophis. et communis illa causa: hoc est peccatum originis a primi parentis inobedientia natum a solio theologis allegatur: que predictis adiuta tante molis est in omnibus: vt omnes ad peccatum incuruer. hinc illud apostolicum. si disterimus quia peccatum non habemus: nos metipos sedimus: et veritas in nobis non est. Sed iam ad appetitum redeamus.

De vi appetitus.

Cap. xiij.

Appetitus ergo per inobedientiam primi hominis absolu tis a lege rationis preuaricari cepit et insanire: de cuius clandestinis infidibus et incursionibus apertis Iacobus ita loquitur. vniuersisque vero tentatur a concupiscentia sua abstractus et illectus. In eo qd abstractus dicit: vi olentiam exprimit. in eo qd illectus adiungit: fraudulentia significat. paulus autem ad Romanos scribens appetitum his verbis accusat et taxat. Nam velle adiacet miseri: perfidere autem bonum non inuenio. Non enim qd volo bonum hoc facio. sed quod nolo: malum hoc ago. si autem quod nolo illud facio: iam non ego operor. illud: sed quod habitat in me peccatum. sic apostolus. Erant in paulo sicut et in nobis duo ferre homines: spiritualis. s. et carnalis. Verba autem supra dicta spiritualis sunt hominis de carnalis tyramide conquerentis. et carnalem hominem hoc est appetitum peccatum vocat: quia videlicet semper nos ad peccatum flecat et inducat. Spinalem hominem ipse paulus dicit interioriem: quum paulo infra subiungit. Eode lector: enim legi dei fm interiorum homines. Et de carnali subinfert. Video altam legem in membris meis repugnante legi metris mee. Odo homo spiritualis in paulo videns se non posse penitus carnali resistere: quasi insignabundus in hec verba piorampit. Infelix ego homo: quis me liberabit de corpore mortis busus? Et paucis interiectis ita concludit. Igitur ego ipsi se mente seruo legi dei: carne autem legis peccati. hoc idem et Christus inquit. Spiritus quidem promptus est: caro autem infirma. Spiritus quippe mens est in qua preferit voluntas consentanea rationi et parata semper nisi retrabatur ab appetitu parere diuine legi. Caro autem hoc est appetitus carnalis infirmus ea de causa est appellatus: qd voluntatem semper piepe dicens omnem operam nostram reddit infirmam. Uel quia nos propter carnis legem rationis conatus resistentem sumus ad omne preclarum facinus infirmi. Nec tamen minus infirma caro nuncupabitur etiam tum cum appetitus bonis operibus affuefactus adheserit rationi. Nam vis ea que quo niam imperium voluntatis exequitur: exequiua nuncupatur: corporeis in-

De patientia Liber primus

strumentis alligata: nec operis perfectio: nec operandi velocitate potest voluntatez adequate. Ex deo igitur et ex voluntate efficacia est: at tarditas et deterior agendi conditio et carne: non aliter qd in clando progressio oblitias ex curitate cruris est: sed eundi facultas et aima. Hoc perpendes in secundo etiis coru dicit Aristoteles. Incontinentes similes esse paralyticis. Quemadmodum enim paralyticus morbosca qualitate vim motuaz impidente: quos sum non vult manum vertit: sic incontinentis si aliquando vel bonitate nature vel diuina inspiratione motus: aspirare velit ad virtutem cotinue proteruentis appetitum impulsu de vie regie rectitudine in determinauit in finistras: hoc est de mediocritate virtutis in id quod plus aut minus est deturbatur.

Quomodo appetitus ligetur.

Cap. xiiij.

Dicitur. banc terribilissimam pestem quod aliud melius dari potest antidorum qd paulus ostendit: dicitur. Castigo corpus meum et in feruitatem redigo: ne quum alios predicatorum ipse reprobis efficiar. Pugnant ergo inter se bec duo semper: et ea pugne lex est: vt vicit vicio imperet: de quo libuerit trahat. rem mirram intellige quam si saperent et sibi recte contulerent homines: fortasse vitam cautiua instituerent: nec seipso in consule ac improuide vivendo tot viciorum carbenis alligarent. Usus et consuetudo ea sunt que appetitum ligant et obstringunt. Consuetudo vero qd carbena est adamant solidior: per exercitium vimum conteritur: actiones assidue annuli sunt. si appetitus ad id quod concupiscit: voluntatis assensum semel traxerit: vnum carbene annulum complicauit. si centies eam seduxerit: iam ex centum orbiculis carbena contexta collum vice voluntatis inmodice et capiuam ducentum siludere. et insultare non cessat. hinc Horatius in epistola. Unum rege: qui nisi pareret imperat: huic frenis: bunc tu cōpescit carbena. Unum autem vocat imperium appetitus.

Quid valeat habitus.

Cap. xiiiij.

Athena bec a philosophis qui reruz naturas subtiliter inspererunt: habitus appellatur. Is cotinus et frequentibus malis actionibus sic pedetentim et sensim nobis adberet et subrepit: vt in natura transire videatur: sicut lignum a natura rectum postqdiu flexuram passum fuerit a curvitate dimoueri non potest. nec ligno minus tenaciter ad beret ea figura: qd si ab origine curvatura venisset. Scitum est illud memorabile lycurgi exemplum: qui volens populo quantum consuetudo possit ostendere: duos catulos: vnum in filius: alterum domi in pensione educari fecit. Odo convocatis turbis tale spectaculum exhibuit.

F. Baptiste Natuani

Cartulos adduci sussit: et pposito binc lepoze: binc cacabo: solus eos man da pit: qui popine assuerus erat: ad cacabū repente cursu se proxipuit: qui ve ro in fluis coauerat: mīra pedum leuitate fugientē lepoz īfectu est. Ut dentur ergo habitus natura fortiores: ut pote quā subigunt: domant: et im mutant: et vniuersaliter habitū habens nisi diligentia adhibeatur: in contrariū fī cum semper operatur. Operatur autē habituans facile: prompte: per se: et cum delectatione. Qui vero sine habitu est: et si bene operari posset: neq; em id negauerim: non eque expeditus et promptus venit ad operandū: nec tanta inherit operationi voluptas: perfectio: facilitas. Unde ille lud Aristoteles in ethicis: citbare di scitibā pulsare: studiosi bene pulsare. Inest ergo habitus vi theologorum clarissimi sententia presertim Ioh. Scotorus in p̄mū sententiarū dī. xvij. q. ii. vī actiuā aqua cū animē virtute cui infuerit: habituatus valet ad melius et laudabilius operandū. De vi cōsueruditinis quid a Valerio dicatur hic referā. Eretenses inquit cū acerbissima eprecatione aduersus eos quos vebemēter oderunt vī volūt: vt malā p̄suētudine delectent optant: modelloz voti generē efficacissimū vītio nis euentū reperiunt. Inuolitē em aliquid cōcupiscere: et in eo perseveran termoz: exīto ea vicina est dulcedo. At si voluntas mea diligētia studio et excitata ceperit appetitū dominari: et ei feritate mollire coleō: bicus si pleuerauerit et vīcīa vī scuerit: nec vīres remisserit: vīcīt euadet: et in altissimā vīrtutis arcem cum vīctōrī signis euolabit. Ad hoc p̄aulū ad Romanos boītatur: dicens. Ergo frātres debitores sum⁹ nō carnī: vt fīm carnē vīuam⁹. Si em fīm carnē vīxeris: moremēt. Si autē spiritu facta carnis mortificaueritis: vītēt. Vīta scilicet mortali ac sempiterna: que so la vera est vīta: et ab omni mortis contagione semota.

Cū paucorum est appetitū superare. Cap. xv.

Ed pauci ad modū sunt qui carnis imbecillita te deuicta felicitate tāte vī cōtore potiantur. Ea nāc est voluntati cū appetitu cōcordia: ea familiaritas: ea necessitudo: vt pene nūc sciat eius ples ne: neq; vī Augustin⁹ inq̄t: eam quā babebat in deliciis tristarer: assensus est. Ex illo rēpōce cepit vītū esse qd̄ a mōse dī: cb̄ iez̄ leb adam raba mī cabrab. Id ē qd̄ latine plurib⁹ verbis explicat: sensus et cogitatio cordis humani p̄sona est ad malū a lūuentute sua. Uictū hoc in rāmos a radice diffusum indies magis magis cōnaluit: et senescente natura quotidie reuirē scit. Adam rationis typus est: appetit⁹ Eua. Quum rationē dico superiorē anime partē que et voluntatē et intelligentiā includit: intelligo. Voluntas libera est: facile tñ persuadet: et paulo momēto hic vel illuc ipellit. appetit⁹

De patientia Liber primus

vero libertate carens semper obstinate et irrevocabiliſter tristitia fugit: et sequitur voluptates irrevocabiliſter: in qua si eum species: nunq; em. seipm̄ ipse renocat aut cōsiderat: sed si superiorē virtutem cui subiicitur aīaduertis renocari potest: vt diximus.

Cū motui celozū assimilat̄ mor⁹ appetit⁹. cap. xvij.

Ordo opere p̄ecūm̄ est in his anime potentissima intuetis sib; none sp̄bere qd̄ est p̄imum mobile impetu firmamentū et plā netarum orbis quotidianē ab ortu ad occasum rapiūtur: qd̄ diurnus motus appellatur: et tñ dum corūsum feruntur motu quo, dam alio sic cōtra nituntur vītēt quibusdam temporū spacijs totus zodiacū retrogrado cursu metiātur. Sic et appetitus p̄tūm̄ a ratione regat: semper tñ diuerticula querens aliquātuluz refugit: et quasi bos plaustrō subiugatus et bubulci stimulo punctus ad carpēndū grāmen collū intorquet.

Cū dupli ci hominīs nature duo spiritus p̄fecti sunt.

Capitū. xvij.

Aīc dupli ci hominīs nature duo vītēt theologi vīlūt: a deo demones destinantur. vītēt qui cū ipse bonū sit ad bos nūz: alec qui suā nequitiam nos vertat ad malum: qd̄ appetitū fauēt geniū dicit ab antiquo: geniū autē ab ingenio dicit qd̄ naturā significat vītēt instā: et geniū qd̄ ingenio hoc est naturā secundet: appellatur. Fuerūt erā p̄bilo sopborū quidā qd̄ dīcēt singulis rerū naturis et speciebus singulos angelos attributos: qui cōseruandis eis curā impenderent. Euclides etiam socraticus duos omnib⁹ boībus genios appositos dicit: qui et lare⁹ vocantur bonum. s. et malum: in cuius sententiā lucius florū venit: cū dīct̄: bruto postera die in p̄elio morituro per noctem apparuisse atram quādam imaginē: et que esset interros gatam tuū malus geniū sum responſū. Non em addidisset malus: nū si alterum bonum geniū existimasset. bi et penates dicebantur: qui qd̄ p̄ eoꝝ seu hominū seu locoꝝ qd̄bus p̄funt: custodia cū alijs larib⁹ pugnant: et aliquando superant: dictum est a Virgilio de Enea Ilium in italiā portās vītēt penates. bec qd̄q; geniūlū fint: attīgi: qd̄ nō sunt si bonū iudicē inueniāt: multū a nostris dogmatib⁹ dissidentia: at de his alias. Sed quow sum ista nūc. Nempe vt ostenderem nō mirū esse paucos ad illam vītēt am p̄venire: de qua dictum est: et tñ necesse est vt in paucorū boīce est. bonorū carbalogo computemur: et ab illa infinitate subtrahamur: de qua scriptum est a sapiente. scūlōrum infinitus est numerus.

Cū miseri sunt qui peccant. Cap. xvij.

Aī ad tantam scelerū imitatiē cōfirmato iam peccātū dībabitu descederunt: vt nec rationē audire: nec celuz tā suspicere possint. bi sunt de quibus dicitur ab apostolo: excecauit enim eos malitia eorum. Eosdem Aristoteles

F. Baptiste mantuan

Lata cum inquit in ethicis: omnē malū esse ignorantē. malus esti habit̄ q̄d. q̄dā tenebrosa caligo de vicioz palude se attollēs lōge ap̄lius q̄ perturbatio seu passio mēt̄ exccar: et ignoratiō nocte lumē rōnis abscondit: licebit hoc experimēto cognoscere si statuant̄ duo: vnus int̄ēperans alter incōt̄ines. Int̄emperante dicit̄ qui fine vila repugnāta rōnis libidinib⁹ et voluptrati bus immergit̄. incōt̄ines vero est q̄ post aliquā pugnā appetitus et rōnis a fluctu perturbatiōs opprimit̄. Querat vter eoz graui⁹ crīmē putet adulterium: respondebit incōt̄ines graue sibi viderit: et ppter ea se conari ab eo tanq̄ a turpissimo ac fedissimo animi morbo declinare. Int̄ēperās vto cōtēner forsan: et ridens respondebit illud qđ in sepulchro sardanapali recitat̄ inscriptū. Nec habeo que edi: quęc̄ es saturata libido hauſit. Ego nosce quāt̄ ignorantē secū ferat mala consuetudo. Quis ignorantē nō dicat eū qui dicit malū bonū: vel qui graue malū putet eē leuissimum. Nōne q̄ trahit̄ dicit̄ esse festucā bebet̄ oculos: et q̄ ictum gladij culicis aculeū fuit̄ se credat: cardiosus est sensus:

¶ De tribus stulticis gradibus.

Cap. xix.

Res huius stultie gradus ec p tres illos mortuos
quos Christus suscitauit ostesum est.pri

Res huius stulticie gradus eē p̄ tres mos mortuos
quos Christus suscitauit ostēsum est. p̄f
mus qui in domo sua suscitatus est: bos significat qui malis
cogitationib⁹ affecti veneno p̄cī intra cōficiāz admissio: ad ex-
trinsecū opus vel vēre cūdile freno vel alia q̄uis causa p̄pēdi-
ti nō extēt. Secūdūs qui extra cūltutis portā vīte restitutus est: illos ostē-
dit qui cogitationē in opus duxerit: tanto infelicioes effecti: q̄to magis
voti compotes extēt. Tertiū q̄ in monumēto fetos t̄ q̄t̄suane mortis
detētus ergastulo: iam amicos in vīte despatiōnez adduxerat: illos signat
q̄ cogitationē in opus: t̄ opus in cōficiādine bitumq̄ verterūt: quoz vita ple-
na flagicis celo infernoq̄ derestabilis est: illud obscurū t̄ illaudabile gen⁹
hominiū dū fas t̄ iura subvertit: dū neḡ modū neḡ modestiā seruat: dū oīs
discipline severitatē abh̄scit: q̄q̄ multis preſtit: lateq̄ domineſ: vicio ramen-
ac diabolo seruit: dicit̄ Paulo ad Romanos. Serui estis eius cui obedī-
stis. Et q̄q̄ leui extrinsecus pelle nīteat: intrinsecū tñ ruderib⁹ oppletūt: as-
pidū: t̄ intollerabili sanie putrefactū ē. Quāq̄ fibi multisq̄ placeat: deo r̄i
et angelis bonis inuisum insensumq̄ t̄ est: et eē debet: vt pote qđ filē sit se-
pulcris dealbatis: qđ vīcio sentiuat: latrina scelerum: t̄ tortius immūdicie
cloaca dici possit. Propterea Paul⁹ ad Romanos capite. vi. Nō ergo inquit
regner peccati in vestro mortali corpore: vt obediatis cōcupiscentiās ei⁹: sed
neḡ exibitatis mēbra vestra arma iniqtatū peccato. t̄ David bulus spūia
lis morbi fetorē nō sustinens clamabat. puruerunt et corrupte sunt cicatri-
ces mee a facie insipientie mee.

Quod terrena voluptas breui dilabitur argumen-
tum ab imperatorum exemplis. Cap. xx.

Cap. II.

De patiētia Liber primus

De ea q**d**e plurimū fidūt et q**d**e perdite amāt:
breui amissuri sunt. nam q**d** subsumi fortune ludi-
brio: nō est eoz diurna possesso: subiectam exēplū eoz qui
apd boic dū fuerūt: q**d** in vita psecuti sunt q**d**q**d** pmittit ter-
rena felicitas. de ipatibz loquor: q**d** q**d**tu: bec: dluistrepos:
voluptas: q**d** p ceteris oibz mortales mirant affatim supere-
Cesar omīto quo curio: q**d** laboribz: q**d** periculis: et dispēdiis p-
gnū. id.n. ipossiblē relatu ē. nec dū plenis velsa in Imperio na-
ecce cōiuratiōnis tēpestas eroit: q**d** sic oppīsus ēvit tribz et virgin-
follus oblierit. L. Ealigula postq**d** triēnū et decē mēsbus impēri-
laf a suis: claudz āno iperū. xliii. venenaf. Nero iuuenis adhuc
flore cōstītur: q**d** ardēte Roma Troe alosim decātarat: seipsum
et pfordit. Balba sener iperū mēs septio inrōbe ad lacū curcū tri-
capit q**d** tort obī legē dixerat a Bregario mille apūtū ad ca-
as et plectū. Q**d** rbo nonagesimoq**d**nto iperū dī seipsum pugione
cellz cā summa ignominia ex edibz tracz luto et stercore cōsper-
ne gladiū mēto supposito ne pē pudore facē inclinaret ad scalas
ca minutatim excarnificat. Domitian⁹ et opio patre pessim⁹
hor psecutor seūssim⁹ āno iperū sui decimoq**d**nto necat a suis tā-
cto: q**d** ei⁹ potētia diuturnio: plōgato. n. tā seue tyrāndis quid
coacerimū diuinē idignatōis: Antonin⁹ cōmod⁹ oibz kyt alit⁹
no decimo iperū āno strāgulat. Hell⁹ φ illiberalis eēt et sood⁹
seruo palā occidit. Anton⁹ L. Caracalla septio iperū sui āno dum
ce grā descēdisset ex eq**d** a partibz oppmif. Heliogabal⁹ bō flagi-
to iperū āno tumulti militū enecat. Decius christianoz intim⁹
no scđ a barbaris ē occisus: caduere ei⁹ nūsq**d** repto. Valeria
illieno regnauit cap⁹ a pacoto partbor rege no occisus statiz s̄z
ā mox reseruat⁹. erat. n. et equū ascēdēti pedū: q**d** alit⁹
daneū: h̄ qd pergo tyranoz cedes recensere versu illo satyrīto
Ad generū cereris sine cede et sanguine pauci: descēdūt reges
et Tyrāni. Hic citari posset Antimach⁹ poeta grec⁹: q**d** cū dolorez
ore cbarissime pugis Lyfidices cōceperat emollire veller: ele-
m̄ q**d** calamitates oes beroum alti repetēti nūerauit. h̄ ad plens
t. bec aut̄ dicta sunt vt memineris breuet iterdicūs ecē oē qd i bac-
lūt: lōgū et perēne oē qd cruciat. nā vt poeta inq**d**: nulla ē syncret⁹
t: dulcedim⁹ semp amaritudo permitta est: qd Homer⁹ poeta
nūt cūdicit. In limine Iouis duo dolia posita. Unū mellisgal⁹
plentū: singulis animabz et Lelo in corpora descēdētibus et
portionem dari.

CTestimonia ex sacra scriptura idem probat. Ca. xxi.

Is attestatur quod in psalmo dicit: vidi impiorum supererat
statu et excelsus super cedros libani et transiuit: et ecce non
erat: et iterum viri sanguinum et dolos non dimidabant dies sua
os: et si aliquando prospero negotio cursu letantur: si peccare
cū

F. Baptiste O'Sullivan

non defuncti; verificatur in eis quod Claudio*nus* inquit. Tollitur in altu:
ut lapsu grauiore ruant. et in psalmo dicitur. Tu vero deus deduces eos in
puteum interitus. Audire non pigrat quod in alio psalmo sanctissimo Da
uid de hoc pessimo hominum genero sic locutus: et quibus eos verbis inse
cretur. Sic enim inquit. quid gloriaris in malitia: qui potens es iniquitas
te: tota die iniusticiam cogitauit lingua tua: sicut nouacula acuta fecisti dos
lum. Dillexisti maliciam super bonitatem: iniquitatem magis loqui quam equi
tatem: dillexisti verba precipitationis: lingua dolosam. Propterea deus subs
verteret te: in finem euillet te: et relegabat ac transmigrare te faciet a taber
naculo tuo: et radicem tuam de terra viventium. Clidebunt susti et timebunt
super eum ridebunt: et dicent. Ecce homo qui non posuit deum adiutorem suum.
Sed sperauit in multitudine diuinitarum suarum: et preualuit in vanitate sua.
Hactenus David alibi quoque dicit. Inimici autem dei mori ut bono significari
fuerint et etiam lati: deficitibus quemadmodum fumus deficitibus modis
homines igitur dum se impune peccare aduertunt: dum patientia dei ma
le vtuntur: dum omnibus libidinibus suis perfruuntur: deum negant: put
dentiam irrident: genus aliud vite non putant: et persuasi animam interire
cum corpore post mortem nibil nos futuros existimant: imo et desiderant ne
commissorum scelerum penas luant. idcirco dicitur in psalmo homo cum in bo
no esse non intellexit. Comparatus est summi insipientibus: et similius
factus est illis.

De hominis excellētia.

Cap. xxiij.

Ide queso quod iam diu tamen vidiisse te credo. Sed
recole modo; in qua excellentia constitutus
est homo. Ut percipias quod ingratus sit deo; qui passim per-
stituit se diabolo. Est enim tante perspicacitate suapte natura
homo; ut ingenio suo disciplinas oes ac artes excuderit. At quod id
factum Aristoteles in libro metaphysice indicat; dicere boies cuius oculi suppete-
bar; postquam sepe pectoris rebus accidit; ut cõminus notis diu se exercuerit; acta
ac eventa memoria collegit; fecisse artes atque disciplinas. et hoc nibil est aliud
quam quod A. Bellius resert discisse Afranum poetam in rogata; cuius bis versi
sunt. Usus me genust; mater peperit memoria. sibi vocant me
graui; vos sapientiam. sed Aristotelis sectatores et perterriti Eultrati in etiis
secuti sunt; dicentes; et his que eodem modo necessario semper eveniuntur; per-
dissimile scientiam; a cuius regulis nibil excipitur. et his vero quod non semper sed tam
et plurimum accidunt arte facta; quia quod multas exceptiones admittit; et si talere interdu
vide artificem. Agathon fortunae amicus; At que sepe fiunt
nec tamen ut plurimum; sub arte redigi nequitur; sed circa ea versari pruden-
tiam; de his enim homines consultando deliberant. Que autem per quam raro
apparet neglegit scientie; neglegit artis; neglegit consilio subdita casui ac fortune relique
runt. Nec igitur sunt humane perspicacitatis indicia; que Plinius naturalis
historie libro septimo capite. lvi. Jobannes etiam Loretius in dictione bono
logiis tribuentes sua inuenta singulis autoribus latius psequeuntur. Lante etiam

De patientia Liber primus

sublimitatis est homo: ut oīm que celo cōtinēt: īmmo et cell ipsius ac defit capax. Unde philosopbi gentiles multa de deo recte tradiderunt. Ut qvī: qī immētus: qī incorporeus: qī sempiternus: qī optimus: qī omnisciens: qī semper vigilans: qī affectib⁹ carens: qī mundi opifex: qī p̄imus moto: qī finis omnia arct⁹ principiū. Et de hoc genus alīs tā multa recte p̄ceperunt: vt magna pars Theologie nostre ab eis accepta sit. Eīlī aut̄ quod rāto ins- teruallo remotū sīc ducēt oculorū acie ratio penetrauit: vt polos: vt apes equinoctialē eclipticā maximas solis declinatōnes: tropicos: arcticū: et an- tarcticū: círculos: necmō t̄ apsidas seu epicyclos: mot⁹ etiā planetarū et fir- manet̄ ita dep̄bēderit: vt q̄ diligēt supputare et ad calcūtā matheſeos re- ducere voluerit vt errare vñq̄ possit. Qd exēplo declarat Hipparchi. ipse em̄ teste Plinio solis t̄ lune cursus t̄ eclipses i sexētōs ānos sc̄lō ipso at- stante p̄cīnuit: nō mīn⁹ veracit̄ q̄ si cōfūtoꝝ nature particeps fūisset. Lātī insup vigōrū est: vt sit eius aio celeritas vento citator: igne volutioꝝ: rāte felicitat̄ vt sit paulomin⁹ minut⁹ ab āgeſ: sicut pp̄pha inq̄t: vt pb̄ dicūt in eternitat̄ horizōtē locat⁹: b̄ est reb⁹ etiā p̄pīncipīus: et q̄ ad zim̄ p̄cīpēt etīnīt̄. Dōzōtēnāꝝ vocat Astronomi cir culū: q̄ vīsus teriat t̄ hemisp̄eria diuidunt̄: et dicūt boiem i eo p̄stītūt̄: q̄ imaginati sunt naturātū oīm cō- gerē distribui in duas p̄tes: quasi in duo hemisp̄berta: mūdi hemisp̄bertis ideo filia: q̄ sicut mūdi sic t̄ naturātū vna cōgeries q̄ eterna cōplectit nos later: altera vero q̄ tpe mensurat appetit. bō siḡt in horā hemisp̄beriorū: confinio ponit̄: q̄ corpore mole corporalit̄: et animi īmortalitate cōtingit eterna: t̄ ē vtrōq̄ quoddā p̄cipiū p̄fīsu in hoc p̄fī in hemisp̄berū illud extēndens. Sorsit̄ etiā corp⁹ q̄d īmortalitatē possit induere: ad imagines quoq̄ dei facit. Qm̄ p̄terea animātū dñs bñs ad custodiām sui āgēlos q̄si satellitēs: aut pedagogos. Eīlī insup nīfū dēt̄ cōtēnēt beres futurus: des- montib⁹ boc ē angelis malis: t̄ apostatis imperat. Unī Hermes Trismegist⁹ dīcit boiem rāte sublimitatis: vt deos faciēt̄ habeat facultatē. Statius em̄ fabrefactis demones ad inabitādū eas magicis artibus inducebat: et eas q̄si aiatas p̄ dñs habebat. Insup t̄ p̄merendi paradisū b̄ arbitriū: t̄ vt in sc̄lō physicoꝝ meminīt̄ Aristoteles. bō quodamō finis ē oīm. t̄ vt pl̄i nūs in p̄ncipio septimi libri de historiā naturali dīcit: causa boīs vider cūcta alia genuisse natura. Et lēcīrō p̄dīt̄ Hermes Trismegist⁹. bō inq̄t ma- gnū ē miraculū oī Asclepi. t̄ in sc̄lō libro Astronomico. Qd Manūt̄ de boīe loq̄ns ita inq̄t̄. Extīmā natura dedit liguāq̄ capax: igēnū volucrēs: aim: quē deniq̄s in vñū Descēdit de⁹ arct⁹ habitat: ipm̄ḡ regrit. Et i rāto demēs p̄stīt̄ bonore: dñ appetitū magis q̄ rationē sedetur: coparat lūmēris insi- plentib⁹: que nullo rōnis moderamine sed solo īmpetu ferunt̄ appetitus.

Que sit summa hominis miseria. Cap. xxiij.

Latus igit iste flagitiosorum hominum summe miseria quod nullam
in hac vita maior est esse potest. Statim est summa emula-
miseria culpa est. Nam et ipsi damnati et eternis penitentiis addicti
magis eo quam culpis sondeantur; quam penitus doleat miseria sunt, et
c. lvi

F. Baptiste mantuanus

¶ misericordia plus sinit culpe quam pena: si vacat et placidi ratione admittit tis edam: quod enim peius est id misericordia: at culpa peior est quam pena. Quid inquit peior: immo neque mala est pena cum iusta sit. Omne enim iusta bonum. Sed malum dupliciter dici planum est: malum. sed simpliciter: et ut theologi dicunt malum hunc: et fieri potest ut quod est simpliciter bonum: sit hunc malum. Sicut pena que summa pliciter bona cum sit: est tamen hunc mala: quem cruciar. mala autem dicitur quod bonum quoddam tollat. sed quodnam bonum: neque enim simpliciter dicitur bonum: sed tripliciter. bonorum enim quoddam honestum: quoddam utilile: quoddam delectabile. pena de qua est sermo non ois boni genus: sed eius quod delectat expugnat. et quia quod honestum est non solum non destruit: sed fulcit: simpliciter bona est. hunc tamen mala qui plectitur: quod per eam voluptate privatur. Sed age dictum optabilius puniri insontem an sonore absoluit: vel quod id ipsum est culpa sine tortura: an tortura sine culpa? Si appetitus costulas: si beluarum prudenter vitaris: modo impune seras culpam ridebis. At si mente interrogas et celum suspiceris: non molestias tuas vite naturales: veruetiam carcerem: servitutes: morbos infamiam: ferruz: incendia: mortem denique ipsam culpe antepones. Legimus admirande fortitudinis eximias singularia. Cum simile non habet gentilis antiquitas. Septem mulieres Lappadoces dum crux blasphemarum: cuius agonem admirantes conuerte fuerant: prone humi spongia colligunt: obiecto christianitatis titulo trahuntur preseidem. et cum post multas combinationes iniuste perstiteret ministri magistratus genus omne tormentorum exponunt. Laminae eculeum plumbum liquefactum: et illos pectines ferentes: quibus blasphemum modo discerpserant: ad incurvandum terrorum intentant: et quo sit in spectaculo plus energie: quia contraria mutuo se exaggerat ad numerum mulierum: septem thoraces igne carentes ad leuam: septem vero vestes cylinas molissimas atque candidissimas ad dextram collocant. iubent utrum malint ad nudum induant. Una illarum relictes duobus infantulis quos secum babebat cursu contra vestes cylinas corripuit: et in igne negande fidei incitamenta plicet. Non est ad aspectum tam terribilium penarum exterrita mulier: non plorata natorum mater elongata: tortura morte tormenta non horruit: sed natura vincente constantia thorace igneum ad carnem induitur. O rem ante nunquam auditum. O facinus dignus eterna memoria. O exemplum ad costitutus debiles efficacissimum. Nos autem a maioribus nostris tam degenerauimus: tantum ab antiqua virtute recessimus: ut vel minime incommodo usque ad dei blasphemiam plabamus.

De delectatione et an sit peccatum. Caput. xxxiiij.

Onducere proposito satis arbitror: si ad ea quae de concupiscentiis scibili atque irascibili discernam redam. Hic concupiscentiam vim in ea tam que delectant: et irascibile in ea tanta impetu ferrant: que labefactare videntur voluptates. Debet igitur ita se habent: sed altius ac intius mente pergasamus: rem reconditam cognitu dignissimum: et per philosophorum ac theologorum arcans de promptam accipito. Si concupiscentia quod cupit alies

De patiētia Liber primus

quiritur: et voti compos fiat repente ex victoria gaudium innascitur: flamme scit: accenditur. Si consequit nequit: aut si quicquam offendit quod offendat tristitiam incurrit. Gaudium et tristitia operationes non sunt: sed ab operatione necessario profluvunt. Sicut palati delectatio non est ipsa sed contritio: sed et contritione sicut lux ex sole: calor ex igne: et pulchritudo ex funera consurgit: properea et si operatio ipsa in nostra est potestate ut amare et odire: potitis tamen operationibus: delectatio aut tristitia: yes limus nolimus sensum invadit: sicut in nostra est potestate ignem accendere: at cum accensus est velimus nolimus splendet et calent. Hinc Plato dicit animas fieri malas non sponte sed inuitas. Nam igitur peccandi operationes sit libera: tamen habitus malus qui nobis malicie nota inuitat ex actione libera necessario surgit: et animas inuitam capit et irretit. ex liberis ergo actionibus quedam necessario et naturaliter procedunt ut passiones et habitus. Dolor igitur corporis et animi tristitia similiter gaudium et delectatio operationes non sunt: verum ex operationibus surgunt amare et odire quod est voluntatis: sensu spectare quod spectat ad sensum operationes sunt. Et ex his oriuntur ea que predicta: meror: leticia: dolor: et voluptas: quas latini perturbationes: noui theologi passiones: greci parthe dicunt. Et ideo eos qui natura vel more sunt rigidi nec vilis affectibus: inflectuntur: quies legimus. Diogenes Pyrrhonius: Heraclitus: Limonius: apathes hoc est iperturbabiles vocat. non significat in perturbante actione peccatum est. Si tamen turpe amas: peccas. delectatio et libido: quod et amore turpitudinis manant peccatum non est: propter eas si ad flagitorium opus inutius venias quod adiutum voluptas: non tam peccas. Si vero ad honestum facinus ultra te coferas: et si non delectari: tamen recte agis. Habes ergo in opere fine tristitia officium: et fine omni delectatio non peccatum. In opere igitur precedente non in affectione sequente laus et virtus: virtus et vicium: lucrum et damnum.

Redargutio quorundam theologorum de delectatione loquentium.

Cap. xxv.

In sequitur minime verum esse quod dicitur ad mensuram malarum voluptatum torqueri malorum in inferno. Sunt enim pleris quorum animus est ad peccata propensi mus: sed corpus egrum et cuius habitu frigida appetitio resistit voluptati. Non ergo delectatio quod pendet et mediet: sed interior: actio que pendet et animo ratio penarum artus mensura est. Quod autem apocalypsis que allegant sic exponendum: quantum glorificavit se et in delictis fuit. hoc est quantum delectari studuit: vel quante se delectationi exposuit. Nos enim scripture est: ut non unquam effectus per causam ponat. Sic erubescere pro verecundia: et candescere per irascitum: gestire per gaudere frequenter usurpat. Illoc etiam ab aliquibus theologis sic enarrat: ut delectatione duplice dicatur. una que operatione antecedat: et boiem ad peccandum irritet. altera quae voluntas appetitu in ardente corrupta ex opere expectat: ut ei fruendo se totam imergat. huic secunde comensurari aiunt penas: quibus contradictionem c. lxxij

F. Baptiste mantuanî

ea rône q̄ voluntas nō semp voluptatē quā operat assequitur. Non ḡ deus delectatōni quā peccâs p̄cipit; et quā ex p̄ctō sperauit tormenta retribuit. Apperit ergo sensibilis vt cepim⁹ enarrare: si rem gratā offendit exultat et gestit: si in cōpīaz qđ offendat incurrit: merore deiicitur: tunc irascibilis p̄ cōcupiscibili pugnās qđ nocet aggredit. et si voti copos sit exultat: finau te nō pōt̄ tristat et languet. Nec quisq̄ oro me redarguat q̄ in enarrandis bis verbis fuerim. Nam que maior sermonis virt⁹ est q̄ vt apertus sit? Adde q̄ si vt Augustinus inq̄t: dicere nūl est aliud q̄ qđ animo contines auditōis sermone ostendere. Lerte qui dicendo id nō consequitur ut intellegatur: dicitse non viderur. Sed iam ad cerera festinemus.

Quid sīnt virt⁹ et viciūr in quo sita sīnt. Cap. xxvij.

Ab̄es iam quid viciūr quidue sit virtus. Est nāc vir⁹ rus in cōcupiscibili seu irascibili babitus per moē acq̄situs v̄ires istas legi subiçtēs: et ad omne rōnis imperiū boiem semp provocās et inclinās. Per moē acq̄situs inde dictū est: v̄t nō putes virtutē moralē instar sc̄ientie a preceptore ifundit: aut id virtutis esse qđ natura sua sponte p̄dixit. Bunt em̄ pleriq̄ natura neḡ scurre neḡ rusticū: sed v̄bani: sed nō est in eis virt⁹: at quēdā pot̄ natura felicitas ac dei donū: q̄ Crassus auus crassi qui a partib⁹ interēptus est nūq̄ riserit: Antonia Drus⁹ nunq̄ spuerit: p̄ponit cōsularis poeta nunq̄ ructarit: natura id p̄sticit nō virt⁹: ppter ea id in eis vt Aristoteles docet: neḡ laude: neḡ virtuperio dignum fuit. At q̄ Socrates semp eodē vultu neḡ bilari nimis: neḡ turbulēto v̄sus sit: id in eo v̄ro sa plentia claro virtutē existim. Uiciūz vero in eisdem potentiss̄ habit⁹ est p̄ moē inductus ad ea tñi inclinās: que sensū placeant et applaudant. Cum assuevit ergo cōcupiscibili parere rationi. Consuetudo bec temperantia ē: qua suadente cōsuētis beo abſtiner voluptatibus: et a vicio quasi ab extra si in se reuersa turpitudinis sue pudet ac penitet. Est igitur bonus habit⁹ aie sanitas. nam sicut corpus tum demū bene valere a medicis dicitur: cuz et recte operatur: et a cōtrariis non facile vincitur: sic fm̄ philosopbos atq̄ theologos tum anim⁹ est in columis: quum fm̄ rōnem agit: et incitamentis malis non assentit. hoc per virtutes habetur. Virtus igitur: vt ex sententia Platonis ante iam diximus: anime sanitas est: q̄ si sanitas: est et p̄fectorio.

De quib⁹ deinceps agendū: et quantū valeat ex arte certare. Capit. xxvij.

Vent Aristotele teste in p̄mo secūdo et bicorū libris in diuersis aiepotentij⁹ p̄ ingenio et natura ipsaz diuer si habitus speciesq̄ virtutū. Tercū post habitus alijs de his tm̄ agemus: que in irascibili collocant: qm̄ bec sunt que plurimū valent animi tuo morbo cōducere: de fortitudine. s. ac patientia: de spe et longanimitate: de p̄seuerantia et fide subiçentes aliqua relatione digna: memoie lucida: dulcia auditui: necessaria v̄sus. Haec virtutes si tibi cōsidereris: si familiares: ac p̄tubernales habueris: nulli⁹ possit vim.

De patientia Liber primus

formidabis: et omni periculo erueris: in omni certamie coronaberis. nam cuz ab initio sanctor̄ comites semp ericterint: et eoz strategemata viderit: docebunt te certare legitime: quod quanti momentū sit: audi Paulum dicē tem: non coronabur nisi quis legitime certauerit. Certant illi legitime quis bellice rel peritiam habent. peritiam autē illi h̄is qui exercens diu finē artē: que postq̄ trānsit in babilū: nature vim sic elevar: vt pari diuinitate nescio quid addat. Subiçlam hic et libro vegetij de re militari prīmū Caput: et cognito quid in corporalibus bellis certandi lex valeat: certare spiritualiter tanto magis discas q̄to homis magis interest vicia supare q̄ homies. Igitur eius bec verba sunt. In omni p̄ielū nō tam multitudine et virt⁹ in doctrina et ars et exercitū solet p̄stare vīctoriam. Nulla em̄ alia revideremus populum Romanū sibi orbem subiectisse terrā nō armox exercitio: disciplina castrox: atq̄ v̄su militie. Quid em̄ aduersus galloz multitudinez paucitas Romanoz valuisse? Quid aduersus germanoz p̄ceritatē breuitas pos̄tuisset audere: hispanos q̄dem nō tm̄ numero: sed etiaz virtibus corporoz nostris prestitiss̄ manifestum est. Ap̄borum dolis atq̄ diuītis semper impares fuimus: grecoz artibus prudentiæ nos vinci nō dubitauit. Is aduersus bec oia p̄fuit Tyronem solerter eligere ius: vt ita, dixerim: armorum do cere: quotidianō exercitio laborare: quecumq̄ in acie evenire prelijs possent. oia campestri meditariō prediscere: et quotidianō exercitio robore: feuere in desides vindicando. Scientia em̄ rei bellice dimicandi nutrit audaciam. Nemo facere metu: qđ se bene didicisse cōfidit. Erem in certa mīne belloz exercitata paucis ad vīctoriam promptior est. Rudis et inductra multitudine exposita semp ad cedem. bec Vegerius: et qbus constat: q̄ si tanta diligentia in spiritualibus bellis boies vīteren: q̄ta in corporalibus vi sunt Romanū: q̄q̄ sit boniē diabolus et longi tēporis experientia et ingenij perspicacia: et motus velociter p̄fectorio: semp tamē vīctores essem̄. Nam quod babē minus a demone nostra natura: suppleret deus per gloriam: si nostram videret solerter industriam. Aristoteles in ethicis in virtutibus inquit: scire ipsum parū est: uno nūbil. v̄ci vero atq̄ exercere plurimū: uno totū: et ibidē cōtra ignauos inuebit dices. Et pleriq̄ nō ita agunt: yez ad disputatōes fabulasq̄ queri putant se optie philosopbari: egrotos imitati q̄ verba medicoz audiūr q̄dem diligenter. faciūt autē nūbil ex his q̄ fibi preceptra sunt. Ut ergo illo:ū corporibus non bene erit: qui ita curantur: ita nec illo:ū animis: qui ita philosoprantur.

Que sunt arma spiritualia homini cū diabolo p̄gnaturo. Cap. xxvij.

Dicas me miraberis q̄ tibi q̄escere volenti et pacifico nūj rudimēta sollicitē. Ad te recuertere: rōnē cōsule: et videbis hoc esse salutare p̄filii: putasne te inter hostiū castra vīcuruz in pace: et aduerte vbi sis: vbi cibes. in mūdo in carne cōstitu te aie: que quies: q̄ securitas: q̄ pat̄ esse pōt̄. Omenor esto vīsonis brissimi

F. Baptiste mantuanus

Vir Antonij abbatis: qd in excessum metis posse vidit totū orbē laq̄is ipeditum. Tota scriptura sacra ad arma clamare: sibi persuades in pace vivere. Militia est vita boī sup terrā dicit Job. ipsi sc̄rōz principes apli: et ipsoū primi petri et pauli et pugnandū nobis eē et pugnandi artē et armaturā do cent. Petrus em̄ inq̄t. Bōbū estote et vigilate in orōibus: qd aduersariū vester diabolus tanq̄ leo rugiēs circuit querēs quem deuotet. Lui resistere fortes in fide. Ecce bellandū dicit: bōstē ostendit: periculū nunciat: arma de monstrat sobrietate: orōinem: fidē: his armis cū diabolo est nō ferro nec fūda dīmīcādū. bōstē em̄ qualitas docet armaturā alī cū gallis: alī cū p̄b̄is alī cū liberis: alī cū seruis decernendū. p̄pterea Paulus ad Ephesios scribens admonet eos cū quo sunt bōste et gressuri. nō est nobis Inquis collectatio tñ aduersus carnē et sanguinē: sed aduersus p̄ncipes et potestates: ad uersus mundi rectores tenebrarū barū cōtra spūalia neq̄tie in celestib⁹bus. Aduersus igitur spūalias bōstes: qd certat p̄ celesti hereditate tollenda: spūa ita arma suū bōfida: et quenā ea sint: bon⁹ armor⁹ doctor Paulus expressit. p̄pterea Inquis: accipite armaturā dei ut possitis resistere i die malo. Armatura dei virtutes sunt: qbus munit⁹ bō interioz nō timeat a timore nocturno: a sagitta volate in die: a negocio pambulare in tenebris: ab incursu et de monio meridiano. Et sublīnert. State ḡ succincti lumbos vestros in vertate. hoc est vere cōtinentes estote. nā qui in agone p̄tendunt ab oīb⁹ abstinent. et illi quidē vt marcescib⁹ corona accipiāt: nos autē incorruptā. Cum bōs succingere est libidinē ac libidinis instrumenta velare: ligare: cōfiscere. Unū et succinctiorū dicit⁹ vestis qua pudenda velant. a lūbis libido re et nos mine descendit. dicit em̄ libido et libedo quasi libedo: sicut liber et libet: et vtrūq̄ apud veteres invsu fuit. Unde et eqs libidinis puritā in eūtib⁹ lumbos p̄cutiūt. et sublīngit induit̄ lorica iusticie. Est autē iusticia quedā p̄ticularis diuisa in distributiuā et cōmutatiuā. et hec ē quattuor cardinalit̄ vna. est et iusticia generalis virtus: qd sit totius legis obseruatio legalis appellata: de qua dī ab Euripide: neq̄ lucifer neq̄ hesper⁹ ita mirabilis. hec igit̄ lorice coparaf: qd armatura est et munimentū copis qd in antiquis ipator statuis videm⁹: bōis etiā cū numini addit⁹. Medusae caput i pectorē: nō ociose significatois signū: et de bac qd egis dēputo paulū itellextisse. lorica em̄ cū Medusa capite iusticiā nō p̄ticularē: qd legale signat: que arca est illa p̄metheī in qd virtutes oēs inclusiū. Mediodi: et bñ numini attribuit⁹: qd eā iusticiā bōe dīmīnūt̄: p̄pterea loco p̄dicto addidit⁹ paul⁹: ut possitis resistere in die malo. et in oīb⁹ p̄fecti stare. Perfect⁹. n. nō est nisi qd aio iusticiā legale: bō est oēz virutē amplectit. buic lorice Meduse caput. i. sacrificia v̄tus inscribit⁹: qd asperetū virtutē oī virtute sit h̄dit⁹ abborēt demones: et p̄ timore stupiditate p̄traera lapidescūt. Et notandum qd armatura grauiē Paulus instituit cū iusticia legalem noīauit. Est em̄ duplex armatura: grauiē: et leuis. bec quedā arma: illa aio cōsuet: qui leuis vētūr ferentarios. qd vero grauiē cataphrattos vocant: quo inuitur aiā volente de diabolo trūpbare oībus armis muniri: et cataphrattam esse opoztere. Subdit⁹ Paulus. Calciati pedes in p̄paratio ne euangelij pacis: quo p̄cepto imbuīt tyro spūalio: ut oīs aie vires: qd mo

De patiētia Liber prīmus

uendi corporis funguntur officio: semper paratas habeat. Et ad capessēda iusta diuina expeditas et promptas. Sic etiam a magistris rei militaris funiores in primis ad gradum: ad cursuz: ad saltū instruuntur. et de P̄p̄eo Salustius dicit: qd cū alacribus saltū: cūz velocibus cursu: cū validis vecte certabat. nec em̄ aliter potuisset per esse seruo: nisi se et milites frequētibus exercitiis parasset ad p̄lesia. Prosequitur Apostolus in oībus sumētēs sc̄rū fidei: in quo possitis om̄ia tela nequissimi ignea extingue. Contra diaboli tela flagratiā p̄tendēdū est sc̄rū: non Crystallinū illud palladis quo cōtra Medusaz v̄sus est Mercurius: nō qd fabre fecit Eneē vulcanus: s̄ alteri materie: alteri artis. tela em̄ diaboli nō sunt ignea: nō sūt fulmia: nō sūt phalarice: nō sunt malta: qd Comagene luculli Romani fugant exer citū. iūabilita sunt tela appetitū ita succēdētia: vt boies illis sauciati se in morte sponte precipit̄. Illoz autē vīm fides extinguit: sublīngit Paulus: et galeaz salutis assumite. galea que cassis dicit⁹ munimētū est capitū: quo datur intelligi oportere om̄is sensus qui sortiūf sedes in capite: defensos esse memoria et desiderio salutis eterne. Sunt autē vt physici volūt sensus decem. quinque exteriores qd om̄isb⁹ patēt. et interiores totidē. s. sensus quez cōmūnē vocat: phātacia: imaginatio: estimatio: memoria. his ita vrendū: vt n̄ib⁹ imaginem n̄ib⁹ cogitemus: n̄ib⁹ si memorā trāsire finam⁹: nisi plūm honestū: salutare: diuinus. idcirco dicitur a pp̄bera. Logitatio sancta seruabit te. Turpes et iūmē cogitatois ministrē sunt Bathane: et qd ani mo blandiātur: cauendū tñ ab eis rāq̄ ab bōstibus q̄rum rato periculoso est bōstilis: quāto illecebrosor est calliditas. Arma que bacenus memo rauimus quādā patientie speciē ideo p̄ se ferunt: qd sunt nō ad ostendendū fidonea: s̄ magis seruāde saluti nostre et eūtādīs accommodata vulneribus. At quod addit⁹ Paulus. Bladius. s. spirit⁹ qd est verbus dei: ad fortitudinis naturā accedit. eius em̄ est: vt sepe iam dīximus nō pari soluz: sed etiā cum oportet iacturam inferre. vno autem modo verbum p̄est Christus: de quo Paulus ad hebreos: viuimus est inquit sermo dei et efficax: et penetrabilior om̄ni gladio ancipit̄ et pertingens v̄s̄ ad diuisionem spiritus et anime: quia diuidit appetitum a ratiōe. alio modo quicquid inspirante deo sancti loquuntur: est verbum dei: quo gladio v̄sus est Stephanus cum staret in concilio contra iudeos. propterea de iudeis dicitur: dissēcabātur cordib⁹ et strīdebat dentibus in eum. v̄sus est et ipse: cum post ieiunium quadras ginta dierum est congressus in deserto cū diabolo. Exociste qui latine ad iurationes dicuntur diuinorum verbōz v̄tres agnoscunt: et eius p̄cipue nominis: quod quia quatuor litteris scribitur terragrammaton dicitur. pro quo nos dominus: debet vero legunt adonai. Qui ergo predictis armis se munierit: erit ille fortis armatus: de quo christus dicit in euangelio. Cum inquit fortis armatus custodit atrium: in pace sunt om̄ia que possidet. Sic ergo instructus stabit ad lanuā. Sunt autē lanua sensus exteriores: atrium vero interiores. et cōscientie domū ita custodies: vt ab bōstili defendat in gressu. Si in principio pugne fortiter fecerit: et instar Lorquati bōstes desecrō: arcē rōnis oppugnātes: a rege nostro bēni coronaberis. Et vt de pu

Baptiste Mantuanus

gna magis q̄ de pace cogites: paucis ita p̄cludo. Tota hoīis vīta est pugna vel seruit⁹. dum tu pacē cogitas vīcia te impugnāt: si nō pugnas vīceris: si vīceris seruit. Ita ergo est pugna vel seruitus. quē pugnare pīger ser⁹ uire oportet. Et si q̄ impij sunt qui pacē habere videantur: pat̄ ita nō est par: q̄ non est pat̄ impij dīc̄t̄ dīs. sed habere pacem videntur: q̄ spōnte seruicium ferunt⁹: et se dyabolū fecere mācipia. Dīcat ergo anima membra corporis que pugne diuturnus labor offendit illud Māronis.

¶ locū (neg. enim ignari sumus ante laborum).

¶ passi grauiorū: dabit deus bis quoq̄ finem.

Durate: et vosmet rebus seruate secundis.

Quo fine sanitas querenda est.

Caput. xxi.

Icturus de bis virtutib⁹ ne inter discendū tibi grauius
d re: ne in eoꝝ sententia ventas qui cū egrorā tanto desiderio
sanitatis vigenf: vt hippocratis & Aesculē remedis nō con-
tēt̄ vīs ad deliramēta verularū et magicas incantationes in
sanitāt. Accip̄e igit̄ hoc nostrē militie documentū: et more romanorū dīsse in
pace ita dīmīcare: vt cū bellā īgruerit nō frāgare. Quoties igit̄ intūcundi
qd accidit qd appetit̄ et sensuſ offendat: vt p̄bribis: febris: morbus uile ali⁹
lī dis̄pliceat toto conatu cōtine irasciblē: ne ad p̄pellendū repēre p̄surget.
Consuevit enim temerarie nūc et ipse uole rationē anteire. et id theologis ūra
reptionē vocant. Ante igit̄ rationē p̄sulito: q̄ est rectitudinis index: et in re
gno aīe dei vīcaria: et an morib⁹ hic ferēdus fit inuestiga rīndē
bit rō satyricū illud: curādū est vt fit mēs sana in corpe sano. nā corpus aie
tanq̄ iñstrī a deo tributū est: vt ad id qd ratio posceret se idoneū et obrēs
persas exhiberet. at cū infirmū est neq̄ in publicis neq̄ in p̄uatis negocīs
seruit: et tūc anīm⁹ corpe q̄si cōpede qdā p̄pedit⁹ a nature et p̄tutis cessat of
ficiō: sitq̄ ī naturā mēbroꝝ seruus: q̄ moderari debet ac regere. Dicit em
Erispus Galus⁹: animi ipsoꝝ corpos seruicio maḡ vītrumur. Rōnis ista q̄
dē p̄habilis est et equa rīsfo: cui erit̄ Pauli apli ad Timothēū scribēt̄ cō-
sentiū auctoꝝras. Hic em ait. Noli adhuc aq̄s bibē: s̄ modico vīno vtere. p
pter stomachū tuū: et freq̄nt̄ tuas infirmities. Appetit̄ vero et ipse santi
tarē suader vt rō: fine tñ differt. optat em̄ sanari ac bñ valere nō vt etramus
sim et castigare opeſ: s̄ vt libidinose ac liceter inq̄neſ: vt sc̄ more canū ad
vomitū redeat: et more suis ad voluntabū lut̄. Hic bic est aie oculus nequa:
q̄ opus oē tenebrosum facit. neq̄ em ad normā respic̄it: et sō neq̄ est ocul⁹:
q̄: ei⁹ mal⁹ p̄spect⁹ līmus affectat. strabo est: imo lucinosus. nā in luce cecu-
ties vider iñ tenebris. luḡ ē virt⁹: tenebre p̄tēm. in bis q̄ sunt p̄cī est circūspe-
ctus ocular⁹ et lagar: in bis ē argus. in bis ē Iphibis: in bis ē Dedal⁹. in bis
po q̄ ad p̄tutē et sapiam p̄tinēt̄ iners: ignau⁹: muricid⁹: somnolēt̄: phoca:
pīgriox: coclea: cecīox: talpa. ar rōnis bon⁹ ocul⁹: fine nāq̄ p̄bitat̄ int̄ēdīt:
regulā sep̄ tenēs et p̄pēdculū: pp̄tēa et op⁹ ei⁹ ē nitidū: rectū: int̄polatū: ac
lucidū. lucē nō refugit: videri nō metuit: at op⁹ malū tenebraꝝ amicā delite-
scere cupit: et iñ publicū vīpote sue deformitat̄. p̄scū pdire nō audet. Limet

De patientia Liber primus

occurtere satyricis: cynicis: veterib⁹ comicis: vīris homēclatorib⁹: tetricis
censoribus. pudet appellari: qd nō pudet esse. Ingeniis nostris nature vīs
infīta virtutē in nobis depingit et vīciū. nā cū de vīchis loquimur: cōtractis
superclīs: fronte caperata: towo aspectu: truculēto vultu: verbis atrocib⁹
fulminamus. Species bec vīciozū. Hic cū sermo est de virtutib⁹ et intimis
anime penitentialib⁹ exīt in facī festiuitas: hilaritas: alacritas. exīt iñ verba q̄
dam suauiloquentie pulchritudo non fucata: q̄ si p̄penderis virtutis imaginē
conat̄ exprimere. Accedit et fame vulgare iudicū vīcīs non parcens:
quod ore non potest: more p̄bīlōmē scripto. p̄mulgar: sanitatē ergo fine
proposito quē ratiō consulet̄ querere līcītū: imo et debītū: finem vero appē-
tītus respicere: turpe ac inbonestum.

Quomodo querēda est sanitas.

Cap. xxx.

Ed ita finis rectitudo nō sufficit: nīfī modus querēdi sit
licitus. licita sunt que lege cōcedunt. concedunt
autē que nō prohibētur. omne qd peccatum est: p̄bīlōmē est.
et omne qd prohibītū: peccātū. Propreterea vt pīrūtū cures: for-
nicari nō līcer: nec audīlē sunt medici qui ad corporis sana-
tione: peccātū inducūt. que em dementia est: vt corpus mūdes animā inq̄-
nare: id simile est vt argenteū serues aurum amittere: ne vestē amittas: cor-
pus occidere. Legimus Lōstantīū īmparōzē grāu quodā morbo labořas:
se: cui erat medicōū iudicōz human⁹ singulare remedium: qd optim⁹
prīnceps christianis dogmatib⁹ nup̄ imbur⁹ cum audīset: abboruit: et mal
le se dīct̄ semper egrorare: q̄ tā immāni remedio p̄ualeſcere: et q̄q̄ hoc de
Constantino non legerim loco satis idoneo: q̄ sc̄līz eo morbo labořarit: taſ-
men fidē facit Plinius qui in vigēmō sexto de naturali histōria libro cap̄
te primo sic inquit. Hīstīm⁹ elephātiasim ante Pompei magni eratē non ac-
cidisse in Italīa: et ipsam a facie sepius incipētem in nare pāmū: yeluti len-
ticula: mox inuaſcēre q̄ totū corpus maculosa variis colorib⁹: et inequali
cure alibi crassa: alibi tenui: dura: seu scabie aspera: ad postremū vero nigre
scēre: et ad ossa carnes apprīmente intūmescēt̄: digitis in pedibus manib-
usq̄. Egypti p̄ cultare hoc malū: et cum in reges incidiſſet populis fune-
bre: q̄ppē in balneis solita temperabantur humano sanguine ad medicinaz
eam. sic Plinius. quem locum circaūmis vt id medendi genus oīm in vīsu
fuisse constaret. Sed quod morbus subim fert Plinius credi hoc de Lōstantīo
non finit. at em. Et hīc quidē morbus in Italia celeriter restinctus est. si er-
go tpe pliniū qui sub vespasiano floruit: erat tā restinct⁹ bic morbus in Italīa:
simile veri nō est Lōstantīū eo laborasse: qui post lōgū tpe īpauit. sed
bic omisſio ad ea veniam⁹ ynde pōt̄ nobis impēdere pīculū. Prohibite igis-
tur sunt incantationes: fortīlegia: ac sup̄stitiones oēs: qui sunt īpīculū ve-
tularū deliramēta. nō derīdicula solū vez et pestifera: ac graui censura coer-
cenda: et si vīm aliquā vident̄ baberē: non verbōū: non signōū: nō dei vīs.
illa est: s̄ fallaciū demonū nos vanis obseruatōb⁹ illaqueare studentium.
Et in q̄nto decretalīū libro cap̄tū inītū est. Lū infirmitas corporis

F. Baptiste mantuant

Ubi duo in medicos decreta sunt: primum ut priusq; ad infirmorum curā deueniant: eos admoneant ut medicos adiocent animarum. Alterum ne invfirmis quicq; suadeant: quod in perniciem vergat aiarum. Petrus aponensis vir magne sed nimis audacia temerarie doctrine secutus Opibendum: Zoroastrem: Porphirium: Apuleium: et ceteros dānate magie studiosos in collatore scribit in cantationes ad infirmorum curam cōferre q̄ plurimū. Uerū quia in decretis Gratiani ca. xxvi. questioe v. capite nō licet. Vanas istas stellarū et incantationū obseruationes videtur sanctoz patriū dānare sīna. Petro assentiendum nō cōsilio: si tamē verba sint sancta: fideliter et nulla superstitione. plata: ut symbolum fidei: et oratio dīca: non dānauerim: vērū ea cā p̄cī superflue carebunt: nō iam incantamēta sed religio averba: aut sacre pieces appellentur. eadem questioe in decretis capite ultimo: gēmas berbasq; sanatis gratia: sine villa incantatione deferre concessus est. imágines vero astronomoz: caractereſq; p̄ter crucis signum penitus dānant: de quibz etiā apud Thomā aquilinā multa in secunda scđe parte reperies questioe. xxvi. cū ocium lectioni vacare te finet. sed bec breuiter dixisse voluit: q̄ bac nostra tempestate plorosq; videmus bis malis artibus depravatos clam inita cū diabolo amictia q̄ plurimos seducere: et grauiſsimis erroribus alias implicare. nos autem quisbus p̄positum est nunq; a catolica puritate discedere: talia floccipendimus: eligentes nos magis semp egozare: q̄ cum salvatoris tumelis sanos esse. Dānari bec eriam et irrideri videntur a Plinio libro naturale bistroe. xxvii. capite scđo tertio et quarto: vbi recitari q̄ plurimis bui? curiose ac superstitiose vanitatis exemplis: in fine secundi capitulo subiungit. Quapropter de his ut libitū cuiq; fuerit op̄ netur. Eterea igitur que approbat medici remedia docentem solum aspernanda non sunt: veri etiam diligenter cura sumenda. medicisq; parendum: si peritiam babeant medicandi: dicente scriptura. bona medicum. ppter necessitatem emi creauit illum deus. et infra paululū. Deus creauit medicum de terra: et vir sapientis nō abhorrebit eam. Et post maris rubris transiū venissent iudei in locum vbi fontes erant amarissimis: deus cōsulenti Moyisi remediuos perentis lignū indicauit: quod naturalis vi sua missum in aquas amaritudinem abstulit. poterat sine ligno solo verbo succurrere: sed ne res naturales frustra fecisse videretur: monuit vbi opus est fugiendum ad eas. His igitur que lex et ratio dānant p̄termissis: sic de corporis sanitate curandū est: vt quicquid agitur ad anime sanitatem referat: et ab anima salute sumat eroīdū. Qd si ḡtingat sanari nō posse. Hunc emi morbi qdādam incurabiles: virū sapientez equo aio decebit morbi tanq; a deo missum: q̄ nūnq; percūtis nisi vt saner: q̄ nos castigat et mellores reddat: et ex oīno sacruraḡ corporis p̄fectū querit interioris bois.

De patientia.

Cap. xxxi.

Ed iam ad fortitudinis et patientie tractatus ut p̄misim: per compendium sermonis accedam. Mala que accidunt aut inferuntur: et ante dīxi repellere seruata norma testis et rōnis habet in irascibili: q̄ ad h̄ inclinat; fortitudo dīxi.

De patientia Liber prim⁹

et enim animū ad subienda pericula sublimē: et atq; constanter et quārum et quando oportet semper audientē: vt non fecari: non vilē: non amaris potari in etiā. Animis igitur oīciosos excitat: excitatos erigit: erectos firmat: et imobiles reddit. bec in infirmo virt⁹ tum optima est: cū salutē loc⁹ est: ita tñ ea vrendu: et frenet irascibilis. Nam more ipatiens excādescit: et bile quasi bōs oīstro cōstitut. Natura vero nō statim: nō in momento: sed tacu rēposito operatur. At vbi sanandi spēa nulla est debet infirmus se se cōsibere: et amuletū ferre patientie. Patientia ergo habitus est in irascibili: que nō ad ipugnandum ea que concupisibilē offendunt: et sensu nocet: sed ad equo aio tollerandū inclinat: ipsius nāc irascibilis siāmā extinguit: rabitē sedat: furorē emolit. Sicut autē in nobis bic habitus: si aduersa misera fine et fine resistēta frequenter feramus. Sic enī paularim violēta bec et imanissima fera potest subi ḡ frangit ac domari: tantoḡ est maior: partitie q̄ fortitudinis virtus: quanto grauius ac difficultius est mali: nullo pacto q̄ recte resistere. Fortitudo enī ut alium iurisconsulti cū moderamine inculpate tute: hoc est sic se tuendo ut culpari nō debeat resistere: patientia nullo modo. Hinc Jacobus dicit. Omne gaudium existimat fratres cū in varia tentamēta incidentur. Scientes q̄ pbatio fidei vestre. id. dum aduersa patimini patientia operatur. Patientia vero opus perfectū habet. nam cum habitus est inductus tum demū perfecte operamur. Non enī valēt parties nisi habitu babuerit plene operari. Iuuat nāc habit⁹ rationē et cōfūncis viribus fortius erit. Scotus in terriū sententiarū distinctione. xxix. fortitudinē dicit genus esse sub quo species collocatū due. Una qua aduersa repellēdo certamus: et hanc bellicositatē vocat. altera qua equanimiter ferimus: et partitia dicitur: atq; ita sī eum non distinguuntur a fortitudine patientiarū species a specie: vt bō a leone. sed vt spēs a genere: vt puta bō ab aīali. et erit partitia bellicositatē tanto p̄stantior: quanto appetitū magis infrenat. De his aliter ab aliis dissert: et p̄cipue a Thoma aqnatē nesciū nō sumus. sed mox acadēmicoz nulli secte addicti er vnaquaq; arbitratu nostro qd̄ placet assumim⁹. Hec de vere patientie virtute tradita fint. Est enī alta quedā maloz tollerātia: que virt⁹ nō est: ut in auaroz negocioz est cōsiderere: de q̄bus Horati⁹ inq̄t. Impiger extremos currit mercato: ad indos. Per mare pauperie fugiēs p̄ sara p̄ ignes. Tix bac duricie recti vocauerit teste Aug. Neḡt enī ut patitē sit: q̄ vt dīcet sustinet tot aduersa. patitē est p̄ p̄ture: p̄ legibz: p̄ p̄terate: p̄ deo nītī q̄chād acciderit ferre: nec frāgī.

De gradibus patientie.

Cap. xxxii.

Erum patientia que virtus est excellētissima tres bābes illis attribuunt: q̄ aduersa nō solō cū op̄ est ferūt: et erā q̄stū eūt: et q̄si mercenarij op̄ vnde alīqd̄ lucrent inq̄rūt: et qd̄ inq̄rūt inuero gratulanf. Horaz q̄ duo sunt ordines. Martires qdā: cōfessores alii. Fuerūt enī epibus illis cū in p̄secutiōe crescebat ecclā: sicut sub Nerone p̄mū: deinde sub Domitiano: et pleriqz alīs imperatoribus multi christianoz: qui aspirante dei gratia tanta fortitudine et

F. Baptiste Mantuanus

patientia et cœlebant: ut tormentis crucifixibusq; tyrannoꝝ voluntarie seipsoꝝ cū latere possent obsercerent. Secundus ordo confessorꝝ est: quibꝝ et si tyrani pepercérunt: ipsi tñ fibi nō parcentes: et in seipsoꝝ irati q; penitentie genꝝ est optimū: crucē suā tulere post christū. Illi corā boībus modici ac būiles: sed deo magni et excelsi sunt illi de quibꝝ in die iudicij qñ cōscientiarū libri proferentur: iudei viuorꝝ ac mortuoꝝ dicter. Venite bñdicti patris mei: per cōspite regnū qđ vobis paratuꝝ est ab origine mūdi. Lunc in istos christi parulos seculi p̄incipes ac magnates qui modo tbeauris incubat̄ borea di latant: mollisbꝝ vestimenta: splendide cōsuuant: alteriꝝ vīte ritū admirantes: ex p̄e tristitia sp̄is gementes: repeuent illud sapientie dicitū. Id sunt quos aliqui babuimꝝ in derisum et in similitudinē improprietati: nos insensati vitaꝝ illoꝝ existimabamꝝ infanīa: et finē illoꝝ sine bonore. Ecce quomodo cōputa ti sunt inter filios dei: et inter sanctos sors illoꝝ est: ergo errauimꝝ a via veritatis: et de hoc iam satis. Primus igit̄ hic atq; optimū patientie gradus est. In quo si Ludovicū morboſolū conciue: tuū qui anno p̄teriro fūcū est vita collocauerō: qđ multi sunt ut semp fuerunt qui sunt simplicitate derideat̄: nō ero fortasse graulter cōdemnādus. Secundus gradus est eoz qui non queſitū sunt nec inquirat̄ ad se mala: attamen cū veniunt benigne suscipiunt̄: et reuerenter tanq; dei nūnciā ampliant̄. Et bona numero fuisse Job arbitror: cuiꝝ in patientia nomen est clarū. Ipse nāg cū suō clade audisset celū suspic̄t̄ dicit. Dñs dedit: dñs abstulit: sicut dñs placuit ita factū est. Sit noīnen dñi benedictū. Hūsc adiungendū est Thobias q; cecidit̄ oculo rū tam patiēter tulit: vt ab angelo curari meruerit. Tertiuꝝ ac infimū patiētie gradū illi fibi vendicant̄: qui mala neḡ querunt̄: nec cū venerant̄ grauanter accipit̄: ingressa nō exciſit̄: secū patiūt̄: grauate ferunt̄. Conqueruntur etiā: cū sedata bile in dñū nō elati pūfando trāſeunt̄: et a vicio parū distantes in extremis patientie marginisbꝝ sedēt̄. Et bi sunt q; nā bac etas te viri boni sunt: vīe restant nobis antiqua virtutis iste reliquie: et rarissimi qui dem in locis: ut periculum sit ne et ipse quoq; breui collabantur.

Venerādi fratris Baptiste mantuanī Carmelite issa goges ad patientiam. Liber secundus.

Qđ patientia via est sanctorꝝ ad celum. a Lp. primū.

Is igit̄ vir præstatiſſime paulo altiꝝ inspicias: et affectis ſeculiſ: curis: et ſpinis illis q; iurta christi parabolā ſemen: hoc eſt verbum dei fruſtificare nō ſunt exciſis reiſum intrinſicus queras. Iuxta illud perſianū: nec te q̄fiueris extra: et cū animo tuo rationē ponas: aladuerasq; in quonā patientie gradu ſis cōſtitut̄. Qđ ſi fortaſſe qđ minime ſuſpicioꝝ: patientia te excludit̄ videris: ſclito te a sanctoruꝝ ſorte

De patiētia Liber secundus

ſeparatū. Quotquor eſſi a mūdi exordio ad nrām vīcē etatē deo placuerūt̄: crucis patibulū in mortali ſuo corpe portauerūt̄. Eudi qđ in psalmis dicit̄. Propt̄ te mortificam̄ tota die: c̄lūmati ſum⁹ ſicut oues occiſionis. Item trāſiūlū p aquā et ignē: et eduxiſti nos i refrigeriuꝝ. Paulus ad bebitos de ſanc̄tis ita loquit̄. Alij ludibri et verbera expi: in ſup et vincula et carceres lapidiati ſunt: ſecti ſunt: tetati ſunt: in occiſione gladii mortui ſunt. Circūles runt in melotis: q; ſunt pelleſ ouine: in pellibꝝ caprinis: egreſteſ: anguiliatiſ: affliſti: q; bus dign⁹ nō erat mūdus: in ſolitudinibꝝ errateſ: in mōtibꝝ: in ſpeluncis: et in canernis terre. Et qđ p multa vagorꝝ nōne innocentissim⁹ Abel quē iuſtū in euāgelio xps appellat: p̄im⁹ om̄ ſanct⁹ ab impio fratre ēbain occiſus eſt: David que bñm cor ſuum deuſus inuenit et erexit: nōne regis Saul: nōne allopyloꝝ: nōne filii dſlecretissimi petiſ inſidijs: nōne Eſatas in duas ptes ſectus: nōne Hieremias lapidiſbꝝ obrutus: nōne Elias a Miezabel fugat̄: nōne Zacharias baracbie filius in templuꝝ et altare ē occiſus: p̄o ſalute patrie Judas maccabe⁹ diu ſouriter ac aioſe pugnās cū tota fratrū firpe deletus eſt sub Alexandri magni ſuccellosibꝝ: ut maccabeoꝝ testaf̄ hiftoria. Judei q; legē vereri et obſeruare voluerūt̄ miſere trucidati ſunt: iter quos Eleazarus vnuſ de ſenioribꝝ ſcribarū: vīr etate puectus: vultu decorus: vite ſanctitate venerabilis: cū porcīnā carnē cōtra legiſ instituta coegeret: maluſiſt̄e et religioſe mori q; flagitio ſam ignobilēq; vītā paulo amplius pducere. dñi ſigil in tormentis cōſtitut̄ ſam vicinā morte viſeret: ſic exclamasse dicit̄ gemēs. dñie q; babes ſanctam ſciā: maniſte tu ſciſ: q; cū a morte poſſem liberari: duros corporis fuſtis dolores. Enī aiam vero pp̄t timore tuū liben̄ bec patior. fuit iſte profecto digniſſimus: q; in celum recipiſ: qm̄ tam aioſe ta ſouif terrenū boc coypus p̄o lege de tormentis obiecit. Laco Johanne baptiſta: ractes apolloſ: racteo martyres: qm̄ nora magis nulli domus ē ſua. Ioseph innocens a fratribꝝ vēdit̄. Susanna deteſtabile calunia patif. Daniel leonsbꝝ obiſt̄. Sed quid plura? Terrena bec habitatio malis eſt mat: bonis nouer̄ ea. Tu ergo Laro Antoni noli tristari: imo maḡ gaude: et gratias age q; in hoc venerādo ceru tot ſanctorꝝ pari cū eis ſorte numereris: nibil beſitā breui futuruꝝ: vt ſicut cū eis fueris in peniſ: ſic etiā cū eis in celo coroneris. Nōne meministi q; nō ſunt cōſigne paſſionēs buſ ſepoſis ad futurā glīas: que reuelabit̄ in nobis? Qđ ſi meministi: cur tātuꝝ te maceras: cur mero re conficeris? In hoc dolorū torculari p̄iemeris ut fructū afferas: ut conſcientie rubiginem exuas ut celeſteſ animū in celum attollas. Si dicit aurū argentiario cur me coquis: cur me cedis: cur me lanias: nonne recte reſpo debitur ut perficiaris: ut ad eā ad qua es genitus gloriā peruenias. Propte rea ſcripta eſt: que, diliḡt deus, corripi et caſtigat om̄ne filii queꝝ recipit. Et reſte plinio quoddas aquile genꝝ: quod baſiſtū vocant: bec pullos mox ut nati ſunt contra ſolez ſtaruit̄: quos ita acie ſolem ferre poſſe viſerit: ſeruat educandoſ: quos autē oculis coniuere et radiis offendit̄ deprebendeſ: rit: tanq; indignos vita eliminat̄. Non aliter profecto deus nobisſcum agit. nam quos viſerit in aduerſie animo deſci educate nō curat: qui vero ſubſi

F. Baptiste mantuani

stunt ac durant: custodit et nutrit, de quoū numero fuit ille qui dicit: ppter nomen tuū deduces me et enutries me. Item sicut adipe, et pinguedine re pleatur anima mea, et ipse deus apud Esaiam de iudeis conquerēs, filios in quis enutriūt et erat aut: ipsi autem spreuērūt me. Quādiū em̄ benuēdo deo adheserunt cum eo q̄ dicit. Hibi autē adberere deo bonū est; et pone re in deo spem meā: tādū eos pauit et rectit. Et postq̄ cū filio prodigo res cesserunt: substatia sua portione cōsumpta, q: nunq̄ ad patrē redierūt: porcīnis cibis alti: et in agrestem naturā transire permisſi sunt.

Rationes philosophorum cur opus humānū factum sit fragile.

Cap. ii.

Ldicet quisq̄ p̄ quis māndū huius harmoniā ignoret. Cur hu manū corpus tā suum ac fragile fabricatus est deus: cū lapidib⁹ et ferro tantā duriciē resistēdūtq̄ potentiaz insidērūt. Quid huius respōdebo: nisi qđ apud. A. Bellū libro

seruo noctiū atticarū capite primo dixisse Eryippum in libro de prouidentia legisse me memini. At, em̄ non fuisse principale natūre cōfūlūm ut faceret homīnes debiles: ac morbis obnoxios. Numq̄ enim conuenisse hoc nature auctoz parentiz omniū rerū bonarū: sed cū multa magna gigneret pareretq̄ aptissima ac vtilissima p̄ sequela adiuncta sunt incōmoda. Nam cū ratione subtilissima deus homīne fingeret: vtilitas ipsa operis postulauit: vt tenuissimis minutissimis officiis caput compingiteret. Et hanc vtilitatem ref̄ maioris alia quedaz incōmoditas extrinsecus consecut̄a est: vt. s. esset caput minus munitū: itē offensib⁹ parvū: et rāz perfun ac fragile. Inde quoq̄ morbi egritudinesq̄ cōfūcure sunt. hanc sentiā contemplatus Auerrois in libro Aristotelis de anima dicit. Gēsus in animalib⁹ causam dedisse breuēris vite. Nam vt evidētius certiusq̄ sentiamus: carnes oportuit esse mollissimas: at molliora facilius offenduntur: magisq̄ patēt nocūmetis q̄ lignea duraq̄ corpora. Utilitas igit̄ homīnis ad hāc operis qualitatē duxit artificem: qua de re qui conqueruntur. Cō queruntur aut̄ soli imperiti merent sensu rationeq̄ sublatis in lapides et ligna cōverti: quoū naturā magis emulan. Finge per prosopopēiā: quaz poete et pp̄bete sepe v̄sp̄p̄t: duos corā te ligni trūcos humi facētes interrogantib⁹ tibi respondere. Interrogent autē quidnam esse malū: quā a fabro formā sortirī cupiāt. Respondeat primus. Citharam me facito. Alter in aratrum me dolaro. Cithare ratio subtilitatez poscit tabellarum. Eōpusq̄ quod facile ledi et cōfringi possit. Quid igit̄ si lignum postq̄ vt poposcerat Lyre formā sortitus est de sua fragilitate conqueratur: admittēmus ne banc querimoniā: an non fortius obiurgabimus et ingratiūdīnis ac insipientē trūcum accusabimus: q̄ opifici gratias non agat: et forme nobilitati duriciem preferat. Dic profecto de nostra bac fragilitate: seu vt pblio sophi dicunt: naturali īmportētā quam v̄stalium operationum ratio poscit conquest̄: homīnis est ingratiūdīni et stultū. Quis enim mentis compositionib⁹ quisq̄ p̄ quis consequi studeat que iuncta illi necessario videat: hoc eēt

De patientia Liber secundus

naturā velle subueteret: et vt ita dicerim etoprare solem fine luce: terram fine molle: mūdū fine deo. In hoc sumus sapientes dicit apud Eiceronem Lato: q̄ naturā optimā ducē sequimur: et q̄ paremus. Subūcere libet qđ Plotinus Platonicus vir excepta infidelitate diuinus in primo de prouidentia libro capite. ti. de buiūmodi senserit. ait nangs. Quādū modū artificē non omīta que in aliis sunt efficit oculos: ita neq̄ ratio fecit oia deos. Utērū alia quidem esse deos statuit: alia vero demones sequēti natura. Post decū autem homīnes: animaliaq̄ deinceps. neq̄ idquidē inuidia sed ratione intellectuē habētē varietatē. Nos autem si affecti sumus sicut imperiti p̄cture: qui p̄crozem dānānt: q̄ nō v̄bīg pulchros eque colotes posuerit. P̄cto: atq̄ vñicūg parti qđ eam decebat attribuit. Lūtates quoq̄ bñ insti tute nō eq̄līter in omnibus disponuntur. Prēterea q̄snā comedīā tragediāg v̄tuperet: q̄ omnes in ea non sint herōes: sed interfit et seruus: et rusticus aliquis rudiori voce pronūctians. Poema tamē non erit pulchrum: si quis inde tollat deteriores: bec̄ Plotinus: que q̄: sunt nostris admodum confētanea subiecti. Ergo duplex homīnis natura cum sit: vna omnibus homīnis bus cōmuniis: vt recto corpore eē: duas manus: duos pedes babere: loqui: intelligere: altera vñicūg propria: vt talis oris figura: talibus līneamentis esse sicutum: vtrāq̄ et communem et propriam. Sapiens vir equo animo ferer et faciens ex necessitate (vt aiunt) virtutem: corporis deformitatem et damnū verter in animi opulentiam atq̄ ozatum. Nō ab re fuerit hic annotare quid in primo libro eriboc̄um de felici homīne scribat Aristoteles. Confert enim eum quadrantalibus seu tessellis: quibus in alueolo luditur. greci cubos vocat: q̄ videlicet sicut tessere quomodocunq̄ facētur: sic semper in vnam partem incumbunt ut et recitudinem et immotam stabilitatē rem retineant: ita homo cordarus et vere sapiens quo res cunḡ cadant: et in quācūng fortunam inciderit: ferer optime: ac per omnia omīnō decen center: q̄ si quotidianos casus sic ferre debemus: quomodo non feremus etiam eos quos eūtare cōmuniis omnium: parens natura non potuit?

De quattuor corporis humorib⁹.

Cap. iii.

Ant qui laborant bīle atra: quam nostri medici greci vocabulo melancholiā vocāt. Sunt qui p̄ma seu poracea vel etiā fulua (grece chole dicitur) plus iustū abūdent. Sunt qui p̄blegmatē quam vocant latini p̄stū ram suffocentur. Sunt quibus impedimentū est supflus sanguis: bec̄ ut supra diximus: ante primi homīnis culpam ranta harmonia continuata erant: vt et ipsi: neq̄ moīs: neq̄ morbus: neq̄ molestie quisq̄ emergeret. Et soluta homīnis in deū obediētia: soluta est humorū busū modi pat̄ dissipata concordia. Pituita p̄domīans synanchias. Melāchos lia quartanas. Ebolera tertianas. Baguis quotidianis febres fact. Hoc autē exēpli gratia dicitū sit. Nā multū et innumerabilib⁹ pene modis humores siti a medio discedētes ḡna infinita morborū inducūt. Ebolera sit fulua q̄: acuta est et ignea: repentinā iras tollit. et q̄si nimbus. Estiūs citro desit, atra si iram concipiāt: eius est pertinax: et sero si cobibet: qui illa patēt dū

S. Baptiste mantuanus

tur fructu vocatur. Qui vero banc amari et acerbi sunt etiam quis atra cum fulua miscuerint. et in his sicut humoꝝ sic et moꝝ mixtura cōsurgit mediū locū tenet int̄ p̄dictos. Hippocrates vocatus ab abderitis ut cura et Democritū semper rideat: inuenit eū in agro aunculas exenterat: et re ceptacula humoꝝ istoꝝ vestigantē. multū em̄ cōfert et ad Salutē corporis et ad mores humanos ista cognitio. et beneficio medicina fieri poterit q̄s in noua coplexionem: et p̄ sequelam in moꝝ transeat nōnitatē sicut in his patet qui bilem atram polypodium et eleboꝝ: fuluam vero curātur pontico: quod pharmacopole reubarbarum vocant.

Quō cōplexiones distribuātur a deo. Cap. iii.

Idicterū q̄spiam: cur hec ita distribuit deus: ut būle boratio: p̄blegma beracito: sanguineꝝ Socratis: melāboliaꝝ Oresti tribuerit? Que nā ratio fuit ita dispensans? dicitur: casu ne ista an p̄sidentia ylla gubernant̄: reductus suis in syrtes quas prius effugerat: tērabo iſq̄ b̄reubꝝ verbis etiam binc elab̄: et siq̄ noue mercis inuenero: poterit his q̄ supia dicimus app̄lari: ut et his duobus locis vna sentiētē veritas: et ex duobꝝ capitibus vna discipline fiat integratas. Magne ut verū fatear p̄sumptionis hec q̄stio: cui paulus apostolus vas electis v̄sc̄ ad tertium celū raptus sic responderet: nōne babet potestatē figū ex eadē massa aliud quidē vas in bonorē: aliud in contumeliam facere. Sufficeret hoc dixisse: q̄r iudicia dei abyssus multa: inuestigabiles vie: et occulta confilia: nec ratiū debet humana temeritas audiendo procedere: ut ea cernere velit: que latere deus instituit. Negat enim dñs gratias erit seruus q̄ penetratia artis adyta cūcta que in domo sunt: p̄lustrare tērauerit. ea nāc temeritas magis videſ explorantis infidias: q̄ serui officiū p̄ se ferre. Sic licet inq̄ responderet possit. Dicā tñ alliqd balbutiēs et id Augustini fretus auctoritate. Augustini virt̄ sanctissimi et sapientissimi hec est sermone breuis ac simplex: sensu hoꝝ lōga multiplex: sententia: quā Theologi nostri sepe usurpat. Sic deus res quas cōdidit admissit: ut eas agere, p̄p̄los motus finat. Igitur sicut aia in toto corpore sic deus semper operans in toto mundo vires naturis p̄ mucrone addidit: et operari eas instruit: immo in strumenta sua fecit: quibus cū deo patre fabi filius v̄sc̄ modo operans vteretur. Has igitur vires nec operari impedit: nec operantes deserit: sed sicut nauta nauim suuat et dirigit: ille in portu: iste in finē. et quēadmodū ociante aia membra sponuntur: sic cessante deo: ut in igne babylone monstratū est: omnis nature conatus inanis est. Immo si nature quas ipse cōdidit ne operentur per ipm stererit videri poterit cōfiteri: vel eas non recte factas: vel se facture sue penitere: potest tamē si vult: et aliquando vult: raro tñ id v̄si euēnit: p̄ter nature ordinē quedam et facere et suo arbitratu impedire. Ea que in celo sunt sidera seu sint ignes ut platonici: seu quedā quinta essentia ut peripateticī volunt: nō figura r̄erum inferiorū: sed causas esse non dubius: id enim omnes Astronomi: id Aristoteles in meteoriꝝ: id in secundū sententiārū Theologi: id ipsi confi-

De patiētia Liber secundus

rentur oculi nostri. Quis est enī tam bebere visu ut non videat sole discedēte: naturā merere: quae conticescere: frondes defluere: rursus ipso reuertēte: mundū exultare: terrā operiri: plantas reuulsare: omnia instaurari. Ut res ergo sideribus date terrā: et terre nascentia sic afficiunt: ut hoc si comedas in bīlem: illud in pītūrā: aliud in sanguinē transformet: quo sit ut boie varijs p̄o arbitrio suo cibis vrente varietur in eo et stomaci et epatis et renū: et per sequelā seminis quoq̄ et vīlue complexio. Sicut ergo deus p̄ seminū qualitatē: p̄o dispositione materni vteri: p̄ celi: et stellarū aspecti bus: p̄o ciborū et diete natura: fieri cōplexiones hominū diuerfas: et corpora nostra in infinitas ire differētas. Angeli vero: qui rebꝝ humanis a deo perfecti sunt: miris modis ista vel suo vel dei arbitrio moderant̄. hoc sc̄iētiam vocamus magiā naturalem: cuius iacob non ignarus oculū ferit: colozabat in ytero: et hic modus varia procreandi. Potest enī angelus quispiam tibi nesciēte te persuadere ut hoc magiā illud comedas: ut cibis ita cōcōrtis fiat coagulatio certi seminis: ut bac magis bona coeas: ut mulieris vulua: quam medici matrice dicunt sit sic affecta. Quid variari q̄s futuram oportet. Eur aut̄ in meā magiā in tuā pernīcīem ista contingat: nēcire me tāre: qui aut̄ causā dīcunt decorēt vniuersit̄: non faciūt satiā animo impietē: graulter ferenti se cū decorē vniuersi dedecorari. Et ignorata causa: ignorari non licet hec omnia equo animo ferenda: cuz vniuersis persuasum esse debet: nō sibi a dei numine sine recta ratione fieri posse. Et sunt quidā non minus imp̄iā q̄ imperiti: tam arrogātes: tam protēniū: tam insolentes et imp̄ib: init: ut velint naturarū omnīū vīrutes ac operationes: angelorū etiam ritus et officia: p̄p̄ter sui pedis mōdū similitudinē. Qd q̄ alie- num sit a recta rōne breui exemplio dīgno sc̄it. Si in Lithara ad concinna- rem redacta neruus vñus conquerat: et dicat se nimium rēdi roget: se pa- rum remitti: quid putamus Litharedū responsū: nisi totius Lithare ma- gis q̄ neruus vñus rōnēm babendā: Sic profecto deus ordinē mundi et na- turarū: ex quibꝝ mundus constat: curā gerere et deberet: et gerit: q̄ si contra- nitariis: et obīcīas vniuersi ordinē opūlari singulis debere nō obesse: quē admodū in optimā re: p̄fic cōmune bonū administratur: ut singuli in pace fine iniuria vivant. Nec enī alterius rei gratia Prīncipes ac magistrat̄ creantur: nisi vt singulis bene consūlatur: sicut de Solone salaminio dicitur q̄ tanto prudentie temperātō leges atbeniensibꝝ dedit: ut parem gratias a senatu et a plebe contrareret: quod si tante ut ita dicā cōdīture felicitas ab hois potuit prodire consilio: quid humano generi prestare debuit deit p̄ uidentia: cuius est ad nostrā nulla p̄portionē. Nōne potuit: et omnisbꝝ simul et singulis bene consūlere. O bono bulla: qui nascēdo moreris et floreō marcescis: tātane cōtra auctorē tuū surgis audaciā et succēsas: et vellis in eū exercere censurā: pone banc vaniloquētiā: et recordare dicti illius ge- neseos: vidi deū cuncta q̄ fecerat: et erant valde bona. Sed an cōdere po- tuit meliora nō defuere Theologi qui disceptant̄: concludam ergo nobis quidē a deo bene cōsultū. Et qm̄ ut Aristoteles inquit: intellect̄ noster in causas altissimas sea fertur: sicut nūc ioracis oculus in lumē solis: nō posse

F. Baptiste Oñati

nos consiliis divini rationem scire, et propterea dictum a christo: nescitis quod petatis. At dices iterum si naturam ordines et operationes violari nefas est: non licet infirmo votis et precibus cum deo de imperanda sanitate tractare. Eius obiectio respondere: licere quidem suppliciter: ac modeste petere: et quod petitur: si datur: cum gratiarum actione recipi debere. si non datur: coquerti non licet: istorum mea intendit oratio.

De anime libertate.

Cap. v.

Diximus bec conditio animi vero natura libera: immo: ingenua: et ab eruminis exclusa corporis nec celo regitur: nec elementis servit: et si ppter appetit coniunctiones qui corporis qualitatibus est: subditus in peius semper inclinatur: in manu tamen consilii sui est. Corpus naturalibus rebus et deo: aia vero sibi et deo subest: propterea utrumque in diversas translationes legim: in psalmo. latini sic legunt. Anima mea in manibus meis semper. Hec autem sic: i pfecti moy en tes chersoy. hoc est in manibus suis: id est dei. nostre tamē translationis concordat bebrei: apud quos legitur capitulo qd est anima mea in manu mea. Plotinus in libro de virtutibꝫ virtutem mutuas et lumen. Nec ab iis multis dissidet: quod Aristoteles dicit in politis rationes. s. principatu politico appetitum: corpori vero despoticō imperare. inter hos duos principatus hoc interest: qd in despoticō hoc ē bene. nam greci dominū despiciant vocant. ingum seruitus est grauius fūc seruitus israel in egypto: et hoc sibi haber animus in corpus. in animam vero sicut et in angelos solus deus. Unde sicut in apocalypsi legitur iohannis ab angelo quem adorare volebat respōsum est. Vide ne feceris. colerius enim tuus sum. sed in hac dei seruitute summa libertas est: qd deo seruire est cuius eo regnare. In politico autē subdit aliquando possunt et contradicere principibus et aduersari: sicut et apperitus rationi. Hanc etiam ob causam spiritus promptus: et caro infirma vocat a christo. Corpus est igitur visus manus. animus autē semper et ubiqꝫ principatur: corpusque suū regit et possider. At nos qui pro insensitatem demissam nostra magis corpus qd anima collimunt: concupiscentibꝫ nostris illicti et abstracti deum subornare et pueriliter ac inepte supplicando in sententiam nostrāz conanmur attrahere. At sicut negat filio semper indulges sic neqꝫ deus nos semper exaudiet. Propterea filius Zebedae bonorem ambuletibus promisit martyrius: ac si dicaret: vos salutis vestre signari: ea tamen que sunt corporis infantiliter peritit: ego autem qui tanqꝫ opificis figuramentū vestrum intelligo: et tanqꝫ pater veram vestram salutem inquirio: corpore cuius natura caduca est cōtempso: circa ea que animi sunt laboro. Eruende sunt igitur butimodi cogitationes. Deus ut nostri misereatur orandus. Et in hoc maxime audiendus est Socrates: qui nihil ultra a diis petendum arbitrabatur: qd ut bona tribueret. Nos autem id plerūqꝫ votis expertere quod nō imprestrasse melius foret. Ipse enim deus fecit nos et non ipsi nos: sub potenti manu eius humiliari nos decet. Ipsius enim est cu-

De patientia Liber secundus

ra de nobis. et vt Iacobus inquit: expectat a nobis fructū nostrum temporaneum et serotinum. Cum s. quem Oñatio: et quem September afferat: que sunt per metaphoram dicta: vt per hec intelligamus et eum fructū quē adolescentis adhuc in iuventute: et eum quem eras in occasum vergens: et in mortem iam inclinata producat.

En distributio complexiorum procedat a fortuna: vel a casu: et qd Aristoteles fortunā male descripsit. La. vi.

Ides igitur que sit complexionum ratio diversarum: que si patrem qui generat mortalem inspicias: venient a fortuna. Si vero ad angelos qui mundo p̄funt: si ad deus rerum opificem spectes: nec fortuna nominanda: nec casus. Id nāc a fortuna factum dicit Aristoteles qd efficiens dum aliud quipplam optat: efficerit. vt fossor si dum plantande virtus gratia scrobem facit: thesaurum reperiatur: thesaurus inventus a fortuna discetur: et ipsa fortuna ipse fossor erit. At deus qui vt Augustinus inquit: non alter nouit facta qd fienda: nūc agere sic potest vt dum vñ in tendit: aliud faciat. hoc nobis argutum sed re vera parum cernentibus: et plurimum alucinantisibus accidit. Si emi fossor: thesaurus his latere nouis fer: iam non propter aliud: sed ipsius thesauri gratia fodier. effectus thesauri inventio non fortuita: sed a proposito fodientis intenta. propterea dicit Aristoteles: ybi maior intellectus fit: esse fortunaz plerūqꝫ innotem: quod ego pro captu meo sic intellexerim: intellectus qualis noster ē: qui sibi que euentura sunt parum videt: p̄ter propositum multa contingunt. Nam talia ista rerum mobilitas: et inconstans mundi fluctuantis ingenium noua semper important: et bona ac mala sperata et insperata promiscue ingerit nature nūc ociosam secunditas: quo sit vt euēta plura finit qd a nobis mortalius prescripsi. et hec causa est: vt in tanto rerum fluru qd eventuum: aliud se offerat. sicut in foro cum nundine sunt: in tanta plebis frequentia ignoti piures qd noti occurunt. Si ergo dum Petrum queris: iobannem reperias: id dicetur factum a fortuna. animo igitur omnia intuenti vt diu no nūbūt: plurima proficiunt ut angelico pauca: pauca cognoscunt ut nō multa a casu et fortuna contingunt. Non videtur tamen Aristoteles recte fortunam descripsisse: cum eam dixit causam per accidentes. Et emi is qui dum colit agrū repperit thesaurū: sit ei inveniens causa per accidentes: qd dū aliud studi offerat. non tamen est fortuna fossor: appellādus. nomine emi fortune nō ad significandum has causas: sed ad lōge aliud inuenit arsūtas. deam emi fortuna dixerit qd dandi et auferendi ius haberet. et ei veteres gubernaculū et copia appingebat tali figuratoe innuētes bona bec terrena regia fortuna. fuit illud. Quidam fortune cetera mādo qd iuuet: et melius qd ut tibi consulat opto. Eaufam qd quādā latente et ignota vnde accidentū rerū subit: et inopinata: pdiret euerū dixerere fortunā. Qd si dicat Aristoteles thesauri fortuita effusionē p̄ter fossorē: casus nō būt: et id fortunā fossorē appellādū: id plane absurdū ē. nā apd sapientes p̄fessus ē. i oī causaz serie casus p̄ accidē nūqꝫ ē p̄mā.

d iiiij

F. Baptiste mantuani

Bed causas indagantē cū talem iuenerit opotere altius speculari: donec causam videat q̄ effectū nō sit et intendat, hanc aut̄ in stellis vbi fatū collos cant: q̄ rōne carēt: nō inueniā querem⁹ in spūalis: natura substātie: q̄ deo et angelis bonis et malis est cōmuniſ: causam ergo talem arbitrat⁹ suo et temere: vt aiunt: cuncta dispensantē fortunā indigitāt: que pfecto nūbil altud el̄t: nūl de: et angelī in ministeriū dei creatiū fūlquādo vident dādo: aut auferendo temerarij: nūbil tñ agunt inconfulte: sed est poti⁹ in humano intellect⁹ cecitas: et in iudicio boīm magis q̄ in operatōe illorū: temeritas: causas huiusmodi imateriales et incorporeas q̄ re vera mūdū administrat: vīta est Aristoteles nō curare: q̄ nūbil de eis exploratū baberet: et q̄ id ne gocij supra humānū iudicauit ingeniū. In hac disputatiūcula me traxit p̄ videntie diuine reverentia: a cui⁹ auctoritate subtrabi vident quecūq̄ fortūne tribuantur: fortune inq̄ que quid sit neficitur: at cu⁹ eā esse constat de: p̄videntiam leuius patientia suadetur: et emulūs quida⁹ deo subtrabitur. Sed iſa iam parcedū extīmo ne in phisophoz: qui physici dicunt: sp̄neta te ducam: socratica illa phisophia vītio: que vīta et mores iustiuit: illa enī doctos tm̄ facit: illa vero et doctos et bonos.

In quo consistat felicitas in hac vita contra Peripateticos et Stoicos.

Cap. vii.

Hic fortasse quispiam dixerit: cur nō egere: cur nō moleste ferende sunt egritudines: cū nos in hac vita miseris reddant: Aristoteles enī cui⁹ tanta est apud omnes auctoritas ut ab eo p̄uari cari nefas parent: in eradicis diu: felicitate humāna in virtutis operatione cōfiscere: sed per sectam nō esse: nisi virtuti animi corporis et fortune bona: cōfingantur: cū huiusmodi sunt corporis sanitas: forma liberalis: honesta familiā: diuītis etiā que nobis familiis sufficiat: amici: quoq̄ optimi: quibusci lucundeviure et oīa cōla babere possumus: et vt ip̄e Aristoteles inquit: sine amicis nullus eligeret vīuere: etiā si cūcta possideat bona. At inter corporis et fortune bona: sic enī vocant ipsi bona externa: primā locū tenere videntur corporis sanitas: sine qua neq; amicorū congreſsus: neq; diuītiarū vīsus: neq; honorum splendor: neq; liberorum copia delectare tm̄ sufficir: vt felices sim⁹. paucis ego respondebo: affirmaboq; Aristotelis humāna esse sententiam. Et propter alia op̄tima: et veritatis reuelate diuinis⁹: non enī potuit ip̄e qui ad speculacionē corporei nature se conuertat: sapia in corporeis oculis eleuare. Nec aliud felicitatis gen⁹ vidit q̄ ei⁹ que in bui⁹ vīte turbinibus p̄t vel nullis vel certe admodū paucis accidere. Sed filios boi⁹ q̄ de celo descēdit nos ad alii finē genitos esse monuit. Ipsē nimis rūs ille de quo inquit Quidius: Pronaq; cū spectent aīnalia cetera terram Os homini sublimē dedit: celūq; tueri. Iussit: et erectos ad sydera tollere vultus. Consumata felicitas in hac vita si baberi possit: dispuet ab alijs. Eerte apud nos definitū est a nullo adhuc habita. Legim⁹ oīm q̄ ante nos fuerunt historias hebreas: grecas: latīnas: barbaras. Qui fuerit in hac vī-

De patientia Liber secundus

ta perfecte beatus: repperim⁹ nemīnē. Legimus infinitas boīm miseriae: calamitates: terribilis: mītoz: etiā domīc foris sapientē dicit: foris facta: p̄u dēter cōsulta: vere beatū nūsq̄ inueniūt. Pli. libro seprō naturalis histore capite xli. vna inquit feminarū in omni euo lampido lacedemonia referit: q̄ regis filia: regis vxor: regis mater fuit. Una pberenice: que filia: foror: et ma ter fuit olimpionicarū. Pberenice ista q̄ et Callipatra dicta fuit: filius p̄sir bodum in certamē olympicū p̄secuta virili babitu quasi pugil cū victorē agnouisset: superato aggere quo gymnicī claudēbanſ: nudauit ſe: et ad penā quiesca q̄ Alphēnī amīc transiſſet. id enī dīeb⁹ illis feminis erat capitale. absoluſa est: dārūq; id patris et fratriſ et fili⁹ verecūdie: q̄ omēs olymponi ce fuerūt: et hac cauſa inducit q̄ ſacrifici certamīsb⁹ p̄erāt: statuerūt vīt ex eo tempore nudi adēſſet: q̄ ad ludicrū id certamē cōueniēt. Una familiā Lurionum: in qua tres cōtinuē vna serie oratores extiterunt. Una fabiōz: in qua tres cōtinui p̄incipes senatus. O. Fabius Ambustus. Fabius Rutilian⁹ filius. O. Fabius Burges nepos. idem capite. xlii. O. Oderellī p̄ificis: bis cōſulat⁹: dīcatoris: magistrī equitū: quindecim vīt: q̄ p̄mū elephantes pri mo pugico bello dūcīt in triūpho: ſcriptū relīgit decē marīmas res optimas q̄: in quibus querēdī ſapiētes etatē exigeret cōſumasse ēū: voluisse enī p̄ marītu bellatorē eſſe optimū oratōem: ſorūſſimū imperatōrē: auspicio ſuo marīmas res geri: matīmo bono: vīt: ſumma ſapientia eſſe: ſumma ſenatōrem baberi: pecunia magnā bono modo inuenire: multos liberos relinq̄ re: et clarissimū in ciuitate eſſe: bec cōtigisse et. Nec vīli alii post Romā conditam. Longū est refellere: et ſupuacūt: abunde vno cauſu refutante: ſi qđem is Oderellius orba luminib⁹ eregit ſenectat⁹: amīſis incendio cū palladiū raperet exede veste: memorabilis cā: ſed euēru mīſero: quo fit vī infelix qđē dici nō debeat: felix tñ eſſe nō poſſit. Sic pli. alter⁹ metelli: qui bui⁹ nepos fuīt mentione facit: q̄ p̄ter honores amplissimos cognomēz. Macedonie: et quattro: fili⁹ illarū eſt rogo: vno p̄tō: et trib⁹ cōſularibus: duob⁹ triūphali bus: vno censorio: que ſingula q̄ paucis cōrigere. In ipso tñ flore dignitas ſue a Latinio labēone tribuno plebis: que et ſenatu cēſo: eficerat: reuerēno: et cāpo: meridiāno tpe vacuo foro et capitolio ad tarpeū rapt⁹: vt p̄cipi tareſ: vīt potuit a timore mortis renocart⁹: et in fine ei⁹ capitūs concludit dīcens. Nulla eſt p̄fecto ſolidā felicitas: quā cōtūmella villa vīte rumpit: et in humane felicitatis inſtitione p̄fīſtis noīaro et excluſo Augusto: q̄ p̄pter amplissimā imperi⁹ dignitatē felix cū nō eſſet: videri tñ poterat: duos subi⁹ cit: quos ad castigandā boīm vanitatem dī felicissimos indicarūt. Pbedium quedam: qui p̄ patria p̄tīme occubuerit. Et Aglaūz Arcadiū pauperiū: que a p̄ſopibide vīco p̄ſopibidiū cognominat. cū enī Byges regno Lydie armis et diuītib⁹ abundantissimo inſlat⁹ aio Apollinem p̄tib⁹ ventiſſer ſcīſi tatum: an aliquo ſe eſſe felicitio. Deus et abdito ſacrari ſpecu Aglaūm ei p̄tulit. Is etatē ſenior: tērmios agelli ſui nūc et cesserat: parvū ſi ruris frūcibus et voluptate contentus. Lui ſentente plane aſtpulatur illud ſapien tie: melior eſt buccella cum gaudio: q̄ domus plena diuītib⁹ cū turgio. Itē

F. Baptiste mantuanus

Illud psal. Quidam est modicū iusto: super diuisitatis peccatorū multas. Et capite. tlvij. meminist cuīusdam Eutymij pycē hoc est pugnūs. Peccatorū enim pugil interpretatur: qui quoniam semper Olympie vīcto: fuerat: et semel mī a Libatio. Libagene circuīentus dolo vīcto: iūsū eiūdē oraculi et iouis asti pulatu. p deo est habit⁹ et cultus. Patria ei locri in Italia: qui episcopib⁹ dis- cūntur: apud quos erat ei statua: et Olympie altera: que ambe vna die ful- mis imperi confūmpe sunt. hic teste Eliano in libro varie histōrie octauio: statum ingenti magnitudine gestabār: qui locris ostendebatur: et alio q̄ cereris mortales fato absumptus est. Nam apud Lecinū ammē qui locros dis- usidit a Regnibus ab oculis boīum repente disparuit. bi sum quo ex toto humano genere: ex tam infinita boīum multitudine ut felices haberent: ele- cti sunt: de quibus illud Hieronymi nostri dici potest: quantis labo: ib⁹ be- reditas casta experitur mīorū pmissa preceō margarita christi emī poterat. Uera ergo solonius sententia q̄q̄ ab Aristotele damnata: qui nemīne in vi- ta beatum existimauit dici debere. Cui consonat illud psalmi. Cum dede- rit dilectio suis somni ecce hereditas domini. Non plus ergo querēda est in hac vita felicitas: q̄ apud gallos Roma. apud gallos enim nunq̄ ipsam vīdem Romam: sed vīam que Romam ducat inuenies. Nulla est igit̄ nec esse potest dum riuimus nobis alta felicitas: q̄ ad veram felicitatem vera vīa: quam qui tenet a mortalitate ac miseriis se assere potest. Ultra cīm nra si cum virtute et dei gratia agatur: ad beatitudinem. si cuius vīcijs et dei odio: a miseria ad misericordiam est vīa: et quanto vita bec laboriosior: eruminofior: q̄ est: modo iusticiam et pietates seruer: tanto maior est futura felicitas. Audi nō me: s; Jobānem in Apocalypsi. Beati qui lauant stolas seu vēstes suas: ut potestatem babeant in ligno vite: et per portas intrant ciuitatem. stolas lauare est penitentiam agere: que predicationis xp̄i fuit initium. in ligno vī reperiret abeber: xpo qui est lignus vīte in medio paradisi est frui posse. Per portas intrare ciuitatem: est per mandatorū obseruationem ad celum ire. Dicit enim xp̄us adolescenti. si vis ad vitam ingredi: serua mandata. sed quid multis opus est quādo licet uno verbo concludere: res ita sebabet: ve- ra et copiosa felicitas in hac vita nulla est alia nisi mandatorū dei et euā gelice legis obseruatione: non diuisitatis non potentia intenderendum est. Regnum dei estimationē non habet. quantū eterbibere potes: tanto emitur. Nō opus est sanitate: non liberis: non clientsbus: non amicis: sed dei gratia et virtus: et conandum est. Utrumq; a nostro pender arbitrio. Et enim fine dei mu- nere neq; virtus: neq; grātia haberi possit: tamen virūq; ideo nostre est vo- luntatis: quia deus bonorum suorum liberalis ac magnificus dispensator: tantū tribuit: q̄tum est quisq; paratus accipere. stat enī christus ad ostium et pulsat. ad aperiētes intrat. cum eo assidue epulatur et habitat. Neq; sto- ci igitur cū duce suo Zenone: neq; peripateticī cuius duce Aristotele recte de felicitate senserūt. Illi cīm in virtute sola: Iste in operatiōe virtutis ea col- locant. Et nos a deo illuminati et edociti virtuti operationis p̄tū supad- dimus grām. Hec si cōsequi potes (potes autē si vis) Et amicis priueris: Et summa premaris inopia: Et cum Job in fordbus faceas: Et infanabili mor-

De patiētia Liber secūdūs

bo tenearis: felicitates tamen babes. non illam quam Gordianapalus vir muliere corruptior: non eam quam Eresus et Attalus: non illam quam Sa- lomon babuit dum corrupte viri: sed eam quā Paulus: quā Petrus: et ali⁹ babuerunt: q̄ in reationibus cum christo permanerunt. sed tandem postremo loco audi testimonij christi: quo nullū malus excogitari potest. vide vīnā christi iudicio presentis vite beatitudiū sit posita. Beatis inq̄ eritis cum vos oderint hoīes: et erupobauerint: ac elecerint nomen vestrum tanq̄ malū ppter filii hoīis. gaudete et exultate. ecce enim merces via copiosa est ī celo.

De Synteresi: Ratione: et Cōscientia. Cap. viii.

Syllatio christi de qua dicitur: ego sto ad ostium et pulsō nūc intermititur. de noctu⁹ perstrepit. do- mus est anima. hostium voluntas. Tres quibus sit pulsatio: sunt mallei. Synteresis. ratio. et cōscientia. Synteresis est anti- me generale iudicium: quo quid agendū sit naturaliter in ge- nere cognoscit: vir q̄ colēdus est deus: q̄ pater honorandus: q̄ subuenten- dum miseris: q̄ semper ī cōmune bonum aliquid conferendum: q̄ huma- na societas est seruanda. Hec animi virtus: quia nunq̄ corrumputur. Sen- teresis hoc est conseruatio dicitur a grecis. hRatio ad singula descendens subiungit hunc esse deum: bunc esse patrem: bunc esse miserum. Cōscien- tia ad opus properans. bunc igitur colendum: bunc bonorandum: bunc sub- ventendum esse concludit. Discursus iste consilium est: qd intellectus opera- tione perficitur. et ex his colligitur sylogismus: qui a praxi hoc est ab op- ratione practicis dicitur. Ad prāmā vīm nullo nobis opus preceptore. Lu- men est perpetuum naturali luce semper illustrē: semper clarum: nec extin- gui potest: nec abscondi. Hoc enim est lumen de quo in psalmo dicitur. Si gnātū est super nos lumen vultus tuū dñe. Ad rationē multū cure: multū opere impendendū. Fallit nāc facillime pōt: et ea decepta conscientia que sequitur labi decipi et errare necesse est. Intellectus igitur triplex est. mal- leus quo fanus id est voluntas pulsatur. nā ad intellectū tria illa pertinet. pulsator est deus. pulsat autē vi aperiat. apertio est electio: hoc est cōsu- tationi que precessit sententiae voluntatis assensus. Si qd sc̄ientia dicitur eligitur. patefacte sunt ianue: et ingrediente deo sit salus aie. Recta volun- tatis electio domus est apertio. gratie infusio est introitus. De hac dei pul- satione Paulus ad Philippenses capite secundo. Deus est inquit qui ope- ratur in nobis: et velle et perficere p̄ bona voluntate sc̄ilicet tua.

Quod sine dei custodia frustra laborat humana prudentia. Cap. ix.

A dicit quispiam dum me infirmitas reddit inutilem: quis familię aderit: quis domū: quis vīllā cura- bit: quis liberoz necessitati occurrit: Didicimus adhuc pue- ri p̄lus filios Mardis ī Georgicis. Usdi lecta diu ac multo spe- crata labore. Degenerare mī ni vīs būana quotānis: marima quēs manu legeret: sic oīa fatīs in petus ruere: ac retro sublapſa referit.

F. Baptiste Mantuanus

Respondebo ad tecum sic beatus: ut respōsione nō graueſſic prolixe ut voto ſatisfaciā ille custodierit qui ſemper custodit. At quid dicit p̄p̄bera: Nisi diſi custodierit ciuitatem: fruſtra vigiliat qui custodit eam. Nisi dominus edificaverit domum: inuianum laborant qui edificant eam. An puras tibi folio rū tuorum maiorēz curam eſſe q̄ deo? Sed vide apud Eſtiam capite. xlvi. Quanta nos charitate ſuſcipiat: quanta errores noſtros patientia ferat: quanta nos fidei custodiat? At enim vſq; ad ſenectam ego ipſe: et vſq; ad canos: ego portabo: ego feci: ego feram: ego portabo et ſaluabo. Quomoſdo fieri potest ut sit in alicuius corde tanta duricie: quā diuine dignatioſis ſermo tam pīus emollire non poſſit? Quis est animo tam ſtupido: qui audita per os tanti prophebre diuine plerariſ redundantia tanta non putet ei ſuarum rerum curam eſſe? Non ſperet ſe mortuo familiam regit? At deo: experimento didici eas familiias pefum ire quas nullus pater curat: nullus tuorū regit: nullus eonomus administrat. At ego quoq; experti-mento didici multas familias: quibus aderant custodes: amici: curatores: pefum iſſe: interiſſe: et euauifſe. Ubi priam domus: que tum cum mariane viris opib; pollebat: igniq; ferro consumpta eſt. Ubi Neroſis familia: que tum cum celos rangebat a fundamentoſis eruta? Ubi longobardorum et gothorum principatus: qui poſtq; per omnem fere Italiā radices miferat: repente conuulſus eſt. Ubi Cartago? Ubi Ecclī-ebus? Ubi Numantia? Ubi verus illa Hierusalem? Ubi Rome gloria? Perierunt in cinerem lutumq; conuerſe ſunt: non quia defenſoribus carerent: ſed quoniam deus custodiſte cefſauit. Hector apud Oaroneſ inquit. Si per gamma dextra defendi poſſent: etiam bac defenſa fuſſeuit. At contra: quis Romulum et Remum infantes: nudos feris expoſitos: omni humana ope deſtitos ſeruauit inter lupos? Quis diſpanouſ ducem ab iudeo ad feras proiectū? Quis Lyro infantī quem poſtea per ſarū regē effecit? p̄m ſuum deus vocat: nutriti camen dedit? Quis iſtos custodiuit: nutritiuit: et aluit? Quis Ooſen iſcella incluſum: in alga ſacentem ſluminaſ aliuſionis expoſitorum liberauit? Quis Petruſ a fluctibus abſumptū ne mergeret eregit? Quis eſt ergo q̄ facit tecu? Nempe ille qui facit oia. At dices: cefſabim⁹ ergo nos: ignauſ facebimus: faciet ille oia? Ne ſic diceris: audi qd ſup hoc Gregor⁹ ſentiat: eius bec verba ſunt de deo loquētis. Cicer enī oīm bono rū ſit ipſe largitor: fructū nō noſtre querit industrie: ſingel liberis tuis eſſe nutriti: que morbo confecta ac iam moſitura filiorū tuorū viſe ingemisces preſente te clamet. Quis dulcissimiſiſtantes deinceps me vita functa voſ paſcer? Quis veſtir? Quis educabit: et reget? Tu pater q̄ becaudis: nōne lamentationes bas et vanas et ſuperuacaneas dices? Nōne recit loqreffi diceret. Deinceps vobis pueri meli⁹ erit: qm̄ me abeūte ſub paterna diſciplina futuri eſtis: bacten⁹ riuentē meparētes q̄ voſ mihi crediderant: forte negligent⁹ voſ babuerūt: at cū abiero ipſi oneri et cure ſuccedēt. Recta h̄ cogitatio: ſermoq; fideliſ. Sic pculdubio nob̄ accidit Larole Anto-ni vir optime. De nob̄ pī eſt: lōge pl̄ nos amat: ſapienti⁹ gubernat q̄ nos ipi nos. Sed nra temeritas finē nō h̄, ſides nra ceca eſt. Spes nra ſpū carē

De patientia Liber secundus

tanq; follis finevento ſacer: fruſtra ergo dictum eſt. Facta in diſo curā tuā: et ipſe te enutrit. Ergo tam ſurdī erimus: et non audiam⁹ om̄im ad nos ex euāgeliō. Oarbei clamantez. Conſiderate illia agri que non laborant neq; auſt. Nolite ſolliciti eſſe diſcentes: quid māducabimus: aut quid bibemus: hoc eſt anrietas et ſollicitudo. Querite pīmū regnū dei: et iuſticiam eius: et becoſnia adiſcientur vobis.

Cur bonis mala eueniāt p̄hoꝝ opinio. Cap. x.

Latonici quidam: in quoꝝ carbaloſo Plotin⁹ eſt: cur bo-pythagore paligenetiam reccurrat: quia ab aliquo demone persuafus ſe aliquoꝝ euphorbiū: aliquoꝝ paionē fuſſe putauerat. Exiftauerunt ḡ alias pluries in corporib; fuſſe: et p vni-rite meritis pīmia in alia vita recipere: eti; ſic fieri ut q̄ vni corpori ſuſtra pecauerint: in alteri⁹ coniunctioꝝ plectant: atq; ita iuste potuſt: p euphorbiſeſſe lere pati Pythagoras: ſed lōge nobis aliena mens eſt. Paligenetia carboſtia nō audit ecclie: pieter eam de qua Christus dixit: oportet vos naſci de nūo: qd dictū admiratus Nicodemus princeps pbarifeoꝝ. Quomō inquit poreſt homo naſci: cū ſit ſenex: ſed de hac mō non eſt ſermo. Astronomi celo-imputant. vnde Oar. Oanlius in quarto astronomicon libro inquit.

Sara regunt orbem: certa ſtant omnia lege.

Zongach per certos ſignantur tempora cursus.

Nascentes morimur: ſuſtigſ ab origine pendet.

Lunc et opes et regna ſuunt: et ſepiſ ſorta

Paupertas: artes: dare: mores: creari.

Et vicia et clades: dama: et compendia vite.

Uulgaris et ſupſtrictioſa gērititas numina qdām aduerta eſſe credidit: q̄ bus infeſtandi homies libido inſirer ea eſſe q̄ Virgil⁹ leua appellauit: bis deinoſes nomina m̄ nocendi aiuidos ac nobis infeſos: et ideo numina diſci poſſunt q̄ bñr volitare ac poteſtate. numēn. virūs ſignificat. Sed ipſos cū ſtellis et cauſis omib; quas ſeſtidas dicitū ſub arbitrio cōis dei op-timi mariti creditimus coniuerſi: qd et sancti Job teſtatur hiſtoria. Illic bolum niſi quando et quatenus accepit a deo.

Sex cauſe flagelloꝝ noſtrorum. Cap. xi.

Eatorum vero patrū q̄ deo inſpirate locuti ſunt: ſuia ē: anguſtias pīſi multipli flagellenſ a deo. Ego aut ſer et ampli⁹ caſ ſe cōperio qd ſacre ſcripture teſtimoniis oſtat. Quidā nā ſlagellant a deo: et flagitoſe vite maculas penitentia deleant. pcfm̄ em qd prudentia nō caueri: pīua deler. Et ipſa virſi docet ſecunda post naufragiū eſt tabula. Nā cū ſtatim baptizati matris ecclie ſinū ingre-

F. Baptiste Mantuanus

dimur: que nos ad celum portum vobis: nauem intramus. ecclesia namque nauis est petri. Sed si furensibus temptationib; pccatis innocentie carna soluta sit: corripienda est penitentie tabula: cui pundorum seculi fretum innitentes et si non siccii: sicut tamquam feramur ad littus peccati autem remissiones littus voco. Sed quoniam in his naufragiis quidam vestigia adeo stulti sunt: ut neque salvare carent: de optimis ac praeissimis nauarchibus eos ut tabula banc capiat verberibus excitat: negligentiā increpat: somnolentiā discutit: et lebargicā ignauit studet pastor: bonū flagris abligere. bancobzem pellitus beatus missus est in capite uitare tortis: tortis incola fuit in terra aliena: et in egypto sub pharaonis bus: et in Babyloniam sub assyrioz regibus: ut tot incommodorum malleorum attrit: et penitentie scobina ac luma expositi sordore desineret. Quod ut ita esse comprias legem Iudith historiam: vide quod Achior dux amonitar Holopherne de iudeorum gente perfidant ruderit. Dicit namque quotiescumque propter ipsum deum suum alterum coluerunt dati sunt in padam: in gladiis et in opprobriis. quotiescumque autem venit eos recessisse a cultura dei suis: dedit eis deus celum virtutem refiendam. Ecce quo pacto alienigenarum est testimonio. Ceterum n. achior alienigena flagellat boiem deum: ut ad penitentiam adducat. Nec defunt ad hoc testimonia et Thraciae et librio: que Josephus vis qui antigitates edidit conscripsisse dicit enim. Observo autem eos qui hanc librum lecturi sunt ne abhorrescant propter aduersos casus. Sed reputet ea que acciderunt non ad interitus: sed ad correctionem esse generis nostri. etenim multo tempore non sinere potiores et finia agere: sed statim vitiones addubere: magni beneficii est indicium. bec ille. Legimus Attaliam bunnoz regem ferocissimum cum tantis cladibus vastarer Italiam discessisse: quod re vera erat: flagellum dei esse. legimus et in recentioribus historiis Lameranum tartarorum: quod scribunt reges: cum rei bellice successu inflatus paciatem Turcorum imperatore bello capti quasi feramur causa inclusus secum quocumque castra mouisserent: circumsolitus: se esse dei ira: et orbis vastitate. Memoriam politum et Hannibal cum flagrantio odio festinaret ad Italos: apparuisse in somnis serpente bourende magnitudinis: quod a tergo sequens exercitum nemora et saltus ingenti fragore persterneret. quid altius erat serpens ille terribilis: quod Hannibal ipse: cuius mysterio volebat de tortis Italiae flagitia?

Secunda causa flagellarum.

Cap. xij.

Eius etiam boies nonumque asperius tractat: non ut potiorum rubis gine abstergat: quia non habet: sed ne imponenti sorde se inquinat: ea diligenter in nos versus quam nos in seruatis cibis adhibemus. solem enim carnes quas sumus in plures dies seruatur: aut sale profundere: aut acero imergere: aut frigidissimo in loco suspedere. Solebam et antiqui mortuorum corpora myrra pungere: quoniam his oibus contra putrefactionem virum inest. Sic nimis flagella diuina contra futuram culpam singulariter solerit esse remedio. Hinc paulus: et ne magnitudo inquit reuelationum extollat me: dat enim misericordia carnis mee spiritus sarcanae quam me colapserit. Leguisse me memini: locum non memini: quemdam virum scissimum a demonio quo fuis in meritis ab energumno quod expulerat fuisse arreptum. et id pro remedium factum a deo: ne sciret miracio esset: quod statim amitteret: quem bebat.

De patiētia Liber secundus

Tertia causa flagellarum.

Cap. xiii.

Epis numero dicas: de profectu nostro semper intentus: sicut aquila prouocans pullos ad volandum: ut nos alii prouocant terrenis voluptatibus: prouocat: sic fit ut mens quoniam in his humeris libus terre bonis cibis non inuenient sublimis: ut pascatur ascendet: et bec cum plerisque aliis sanctorum: cum precipue diu Hieronymo ad perfectionem via fuit. Hieronymus enim dum intemperata nocte ad psalmodiā de more coegeretur: mulierem vestem ab emulis clam suppositam: nihil tale suspicatur induit. et in eo habitu dum strenuus Christi miles in ecclesia fine mora se precipit: chorum cantanti ingressus patuit. Et me lie non vulgari: non tamen aio fractus nec vici a malo: sed vincens in bono malum. Sa pietatis enim vincit malitia: cum sancto Iacob cessit trecessit fidibus: Hierosolymam prexit: beremum icoluit: restam eterna transiit: et mirabilis vite sanctitate clarus nonagenarius obiit. Sic et nos sollemur aliquem euntem equum calcaribus: ut celus in gradia regere. De hoc autem temptationis genere Gregorius in Ezechielē loquens ait. Quod flagellū grano: quod fons auro: quod luna ferro: hoc facit tribulatio viro iusto. Tres percutimur in via: ne viam pro patria diligamus. Et iterum. Loqueri ergo vobis sunt proximi: quia Abel fieri non potest: quem Cain malitia non exercet.

Quarta causa flagellarum.

Cap. xiv.

Attur etiam bonis aduersitas: ut ad alios profectu per eas tam ostendendum duorum hominum clarissima preferent exempla. Abrahā: s. et Job ei consanguinei, nam per Hieronymum in questionibus hebreis casus a Nachor fratre Abraham descendisse Job creditur. In his duobus viris illustribus duarum virtutum maxima in homini marie necessaria ruris exemplar: cui te formari oportet est positum. Ad hos tanquam ad normam et perpendiculari respiciunt oculi quod deo volunt profecte obediunt: et equo aio aduersa tollerant. Statutum lacrymabundus Abraham vnicum preclarum ingenii et optimi in dulcis filii adulterii sibi obsequente: in ite: innocentem: prius: mansuetum: quod amissio: plus alii spes nulla superat: stricto ad aras gladio: fessum. Ereditatem ne sarcum pectus Abraham fuisse: putare possumus super tam elegantis forme filii: cum tam patrilem gladio porrigeret iugulum: paternae pectoris viscera non contumaciter. Magna certe et plusquam dicit per os patris et filii fides fuit: fortitudo mirabilis: constantia plusquam humana: paternae singularis et inaudita. Hoc spectaculo delectat: de rotula posteriori vestigia ad aduentum christi peculiari semper cura curat: est. Job vero patiētia facta est miseris et errantibus communis res fugient: et magisterium vniuersale doleantibus. In eo tanquam in cibis tabula describuntur: et quod ferendū sit vnumquodque aducerit: genitivus ostendit. et sunt quod purer libet illi non hysterica vera patinere: sed pabolam esse et quod si figura quoddam poetum eiusdem iumentum: ut legentes tollerant leges et iura predicta: sed re vera gesta res fuit. Ita nos sentire cogit veneranda auctoritas sanctorum patrum: et in primis Hieronimi: qui Job post Moysem et prophetas omnibus biographis anteponunt: ipse in tota libro sui serie nulli aliud conat. ostendit

F. Baptiste mantuanus

dere q̄ boies nō semp suis meritis; s̄ etiā secreto dei iudicio aliqui t̄ si sine culpa; nō t̄ fine cā flagellari a deo, cōtra qđ amici ei⁹ pbare nſtrūcti plectri nō debere boiem innocentē; et eū q̄ a deo flagellat de pcedenti culpa et pena redargit; q̄ sensus cū refraget fidel orthodoxe; erit a nobis tanq̄ q̄daz scopus uitandus. Hec autē oia ad disciplina nostrā sunt facta t̄ scripta: sicut in litoralibus quas pbaros vocant turribus nocturne lampades ac cenduntur; vt porrum nautis tempestate factatis a longe ostendant.

Quinta causa flagellorum. Cap. xi.

DOMINUS ostendit: cū discipulis interrogantib⁹ suo ne an parentū merito factū esset vt quidā cecus naturesset. Respondit eā cecitatē; neḡ ipm cecū neḡ parentes peccando meruisse; vt in manifesto et irreparabili nature defectu ars et virtus diuina luceceret; sicut cui percutitur aīal quodplā vt medici virtus t̄ medicinę agnoscas effectus. sanctissimū iſḡ Job imitari; cū ruit in te doloris acerbitas; cōqueris in celū oculis dicas. Manus tue dñe fecerunt me; et plasmaverunt me rotū in circuitu; t̄ sic repente precipitas me. Demento quoq̄ sicut luru feceris me. nōne sicut lac mulisti me; t̄ sicut caēū me coagnasti. Pelle et carnib⁹ vestisti me; ossib⁹ et neruis cōpegisti me. Utī et misericordiā tribuisti miseri; et visitatio tua custodiuit ipm meū. Hec et bis similia q̄plurima q̄ in eo reperies; in dolorib⁹ repetēt̄ leuamen accipies; t̄ quasi Job sociū babeas in penis min⁹ morbo tanq̄ in plures dñi usq̄ grauaberis. Et memēto semp mortalis vite q̄ff breuis est bona et mala cit̄ preferire. et ideo cū Job cācato. Homo nāt̄ de muliere bēuī viuēs tēpōe replet multis miseriis; q̄ quasi flos egredit̄ t̄ conteris; t̄ fugit velut vmbra; t̄ nunq̄ in eode statu permanet. Et iterū illud. Dies mei trāfierūt̄ cogitationes mee dissipate sunt; noctē verterunt in dīc; q̄ me insomne fecerunt; t̄ rursum post tenebras spero lūcē. Et itē illud. Nunq̄ nō paucitas dierū meoz finiet breui. Dimittē ḡ me vt plāga pualulū dolozē meū; antē q̄ vadā t̄ nō revertar ad terrā tenebrosam t̄ operā mortis caligine. Et suū militer illud. Spūs me⁹ attenuabis; dies mei bēuīabunf; t̄ solū misi sup est sepulchrū. Hec assidue in langore cantāda sunt. Num vero pacatis dolorib⁹ vbi querēt̄ datur intersticium bec iterū scrūtāda; adh̄bitis cōmentariis er pacis tempore ea paranda que possint bello īgruente prodesse.

Sexta causa flagellorum. Cap. xii.

Aosdām aliqui de⁹ exasperat vt in psumatā eoz neq̄ t̄a penitētē eternis seruire incipiāt. Et his fuit alle ipius Herodes secundus; qui postq̄ vt placeret iudeis Jacobū interfecit; cū pateref deū se vocari mot̄ ira dei cōprebēsus est. et in vltionē rante ipietatis vermitib⁹ cepit toro corpē repete scatere; ventris dolorib⁹ cōcūti; dysenteria torquerit; et viuīs adhuc poculo amaritudinis libabar p̄mitias p̄ditionis. pylat⁹ q̄ in ipm pueris v̄sus iudicio eo randē deuenit miseriariū; vt sibi p̄ manū intrulerit. Jude

De patiētia Liber secundus

scorbutis extremū derestabilem facinorose cōsentaneū vite nemo est q̄ signo rer. Julianus apostata bō neq̄; ac pessimus imperator; qui tpm. Iesum in derisionem galileum; t̄ fabi filiu appellabat; p̄sico bello sagitta transfixus dum exprarer clamare coactus est; vicit̄ galilea; vicit̄ bos igitur non vt sanaret verū vt puniret deus nō medici amplius beneficio; s̄ iusti iudicis percussit officio. His ergo atq̄ alijs iustissimis de causis deus nos tentat; ad peccandū autē nemine tentat; quia vt Iacob⁹ inq̄t̄ deus inventator malorum est. sed cū quis ad peccandū inducitur nūnq̄ tentari se a deo causef. nam sic vnuſquisq; aut a concupiscentia sua; aut ab humani generis bole tentatur. quāto vero temperamēto cōdita sit; t̄ q̄ minime nota; immo q̄ vt iſis t̄ lucroſa dei tentatio monstratur; cū ad diabolum de Job dicit̄. veritā men aīam illius serua. Luum igitur fuerit o Earole Antoni cur a deo tentis aduertere; tibi nāq̄ soli inter boies t̄ vite tue t̄ cordis arcana sunt cognitā. Deus tamen qui rebus oībus est intimus; qui fecit oculū; qui planta uit aurē; qui rotus est sensus; nūnq̄ ab operatione deficiēs nō solū qd̄ eges ris videt; sed etiam quid acerbus sis; et quossum tuua vergat appetitus. et sicut sapiens architectus quia se cōstrūcte domus agnoscens vicium alij etiam dño domus absconditū fulcrā supponit ante q̄ ruat; t̄ qđ architect⁹ in opere corporeo; hoc deus in animi fecit editio. Nam vt id possit omnīs potentia dedit; et vt velt charitas fecit. si peccatis sūplicitus hoc meruisti; gaude quia solueris a diabolo; si nō mereris; magis gaude q̄; hoc qđ sufficiens apponitur lucro. sed ea multo miseria sunt tormenta; que nō sunt solida t̄ continua; sed dato ad quietem spacio revertuntur. ppterā dixit Job vñsquo non parcis miseri; nec dimittiſ me vt glutiam saluā mea?

Qđ virtus que bonum virūm facit incrementū ac cipit ab aduersis. Cap. xiii.

Elim hoc loco audire nō pigear; t̄ qui sint in patiētia frustis aliquāt̄spēr mecum pscrutari; quid est q̄ boſ mines in primis nō co;dati tñ; vertet̄am rudes t̄ plebei misrantur t̄ laudāt̄. Cl̄ritus nempe. Nam inter terrena bona nū bil est certe virtute p̄stanti; immo terrena bona sic p̄cellit̄; cā to interhallo antegreditur; vt celestibus bonis cōferatur. binc illud satyrū. Egregium sanctūq̄ virū si cerno; bīmemb̄; hoc monstrum puerō; aut ad miranti sub aratro p̄scibūt̄ inuentis; aut fete comparo mulle. At q̄ virtus tum quedam ad intellectum p̄tinent; vt prudētia; scientia; artes liberales; ac mechanice; quedam ad appetitum; vt iustitia; temperantia; fortitudo. dīc iudicio tuo; quenā iſtarum p̄serunt; t̄ p̄stant. Lerte q̄ intellex̄t̄ sunt bonis ac malis cōmunes sunt. Vnde em̄ aliquādō morū corruptissimo ūrum hominē p̄stare īingenio; liberalium artū locos callere; legū enigma; ra t̄ nodos scire naturales t̄ theologicas questōes soluere; de oībus ita dñi serere vt deum credas. Sunt nāq̄ artes t̄ scientie gracie (vt aiūt̄) gratis date; bonis et malis expositae; si uapre natura quidam bonoſables; vt Arv̄ Stoteles inq̄t̄ in libro de aīa; sed v̄sum malū admittētes. t̄ ppterā nōnūq̄

F. Baptiste mantuanus

baberi nobis: nō bñti vñles. Quid em̄ disciplinis imbuit: sed male vt̄eres tanto magis pernicioſi sunt: q̄to ad nocendum venturū magis armati. At ſuſticiā: temperantiā: cbaritati: modestia: patientia: et id gen̄ alia nō niſi in bonis videmus: neq; eis quicq; abutri pōt. habent em̄ iste virtutes sanctissimae p̄p̄iam et indiſſolubilem bonitatem: quā eis q̄buscū habitā largitūtur: et ipsarum natura est bonos efficere. Apulei ſententia eſt nībil eſſe deo ſimilis: q̄ vir aio pfecte bonus: id autē marime p̄ſtant be virtutes quas morales vocant. ſententia eſt Aristoteles: et ea oīum coſfirmat opinio. p̄ virtutes intellectuelles bonū qđem nō ſimpliſter: ſed ſim quid dicit. vnde et q̄ grāmatiſcam baber: nō bonū ſimpliſter dicit: ſed cū addito bonū grāmatiſcam: ſicut et q̄ caute furari ſciat: bonū furē. at q̄ iuſticiā ac temperantiā babeat: q̄ ſunt in appetitu: bonū ſine addito et ſimpliſter dicitur. His ergo virtutib; rās q̄ ſolidis q̄busdaz clauis et firmis admīnistrulis naturā fragiliē deſ fulciunt: ut mox bonitatem quā ſecū nō attulit: baurirer ab eis. ſed neq; ipſas virtutes natura p̄durit. Aristoteles em̄ ait in ethicis: neq; a natura: neq; preter naturā inelle virtutes. eſſe nos qđes natura aptos: perfici autē p̄ exercitiū. Id Aristoteles dictum gen̄ omne virtutis ampliicitur. exercitio em̄ om̄is parantur. At de bis peculiariſter q̄ in appetitu ſunt in psalmo cantat. Sicut de virtute in virtute: et videbitur de deoz in Lyon. p̄p̄iu iſtarū eſt in deum ducere: deū oſtendere: deo cōiungere. At que in intellectu ſunt: naturalem impotentiam ad hoc babent. Et hinc argumentū trabunt q̄ in certaminib; ſcholaſticis ſumūt patrociū voluntario. Sunt em̄ in aia duo dñarū capita factionū: intellectū: et volūtā: q̄bus de p̄fidentia certamē atq; uult eſt. Quoniam ergo be virtutes que aliiſ p̄fident in infirmitate corporis marcie pollent: dſcente apostolo. Uirtus in infirmitate p̄ſtitur. ſi ut defiderat bilis fit morbus: quo cū apostolo dicere poſsimus. cū infirmor tunc fortior ſum. et ſteruz libenter gloriabor in infirmitatibus meis: ut inhabiteret in me gratia xp̄i. Suscipiendo ergo gratiātē eſt morbus: in quo eſt occaſio tanzi p̄fetus: in quo eſt p̄merendi tanta oportunitas: tantus viſus: tanta cōmoditas. Unde in psalmo legiſ. Quidiplicare ſunt infirmitates eoz: poſta ea accelerauerūt. Quid eſt poſtea accelerauerūt: niſi ad deum celeriter currerūt. Et q̄ infirmitas boi: qđ calcar equo: qđ ſtimulus bout: qđ remus nau. Nobis ut plurimū accidit: qđ et iumentis iumenta cum in via cibū reperunt voluptate pellecta trabere deſinunt: et paſtui rādiu inberent: qđiū bubulci stigma nō ſentitur: tū demū accelerant cū verberant: cum vie aſtingunt: cum itineri instant: cū nibil qđ delecter occurrit. Nam dum nō niſi in termino quietē expectant: gressu ciratore deſudant: at q̄ ſep̄ in via qđ tardat: offendit ad vie ſinē ſeruit p̄tigit. Heu quor iuuenies q̄ diu mūdi blāditis quaſi frenū cantibus detertiunc tandem ire incipiunt: cū iam mortis nocte ingruēt vita inuita venit ad vesperam: Iſti poſtq; torū vite rēpue: quod dei beneficio ad beneuivendum accepranſi: per ignauiam et ſecordiam effluit. dum fruſtra viſiſſe ſe viſiſt: meroe tabescunt: in desperatio nem cadunt: ſubmerguntur: et percunt.

De patientia Liber secundus

Q̄i prosperitas ſit inimica virtuti cum declaratio ne dextre et ſinistra partis in celo: pro Aristotele contra Pythagoram.

Cap. xviii.

A 102 mortaliſum pars cū corpore recte valer: mente ego vacua friget et torper: dum ſenſuſ plena ſunt membra mēs deo ratio bebetra deum nō videt: dū appetitus voluntas inberet: ſumēt inſipientibus cōparatur: p̄p̄crea in psalmo dicit. Impigia tus: dilatatus: incrassatus: et recalciſtrauit. imoderata nāq; pſperitas vīte laſciuenti p̄ebeſt audaciā. p̄ſciculus quidam marinus q̄ naues teneat vocatus Ecbenels: q̄ pretoriā Antonij nauē bello atriaco fecit immobilem pſperitatis naturā oſtēdū. bac. n. ſicut illo naues: magna viroꝝ ingenta ne in portum ſalutis per viā virtutis veniant retardantur. Ratōe colligim?: in bistroſe legimus: experimēto videm?: cū maiore morū periculo nauigadū mūdo tranquillo q̄ tempeſtuſo. Ideoꝝ in psalmo dicit. Eadent a late re tuo mille: et dece milla a deſtris tuis. eo q̄ dicitur a deſtris dece milla cadere: et a latere tñi mille latus p̄ ſunſtro accipit: ac ſi dicat Ohoſes cui bebeſt psalmuſ attribuunt: homini vtrig; caſura pericula: ſed a deſtris longe plura. Sicut em̄ teſte Aristotele in libro de celo et mundo. Antevocatur qua ſenſuſ viget. retro qđ et regione eſt. ſurſum qđ longitudinis eſt caput. Et vero oppoſitum deoſum. ſic qua morus incipit deſtrū: et qđ ab eo diuer ſum eſt: ſunſtrū appellatur. Unde ipſe Aristoteles cōtra Pythagoricos de tram mūdi ab orienti. ſunſtrā occaſi. ſurſum auſtro: deoſum Boze. ante huic noſtro hemiſperio. alteri retro. bec autē terigimus: ut p̄ lat̄ oſtenda mus leuū intelligi. Sed in myſtīca interpretatione q̄ cū oībus ſacris ſcripturis: cum marime Ohoſi couenit. p̄ deſtram pſperitas. per leuā vero ſi gnatur aduerſitas. p̄ millibus q̄ periculorū que nobis per viā morū euntibus offert aduerſitas: dece milla dabit pſpiras. Et p̄p̄la et vita David accipito: q̄ qđiū pſequentibus boſtib; bello attrit⁹ eſt: ſanctimonīa tenuit. At vbi coſecutus eſt pacē: et oīcum faciūt eſt mebus et adulter: et qđ longe peſus eſt homicida. in agro. pſperitatis bec pullulat: q̄ breuiter Jobānes enuerat: cōcupiſcēta carniſ et oculoz: ac ſup̄bia vīte. Sed in agro aduerſitas ſuccreſcunt tristis: dolores: et lacryme: qđb; appetit⁹ quaſi ager prūniſ ſtrictus nibil qđ bonas berbas op̄imat germitabit. At cū regnat laſciua pſperitas: ſumāt culinem: mēſe renidēr: pocula ſpumāt: riſus abūdāt: corda luxuriāt. h̄ dices: qđ p̄deſt nobis bitas ad quā nō mouet volūtā: h̄ viget necessitas: Audi gregorius dlcenſē: felit necessitas q̄ nos ad deū ſire copel li. Nōne dīci audisti fetiā ſiū agere? Gerta eſt timor: filū eſt cbaritas. cui ſeruitus dei q̄s affueuit: et a metu inceperit formaf pedeſpreſſum: et breui geheratur ex vi volūtā: ex timore cbaritas: ex ſeruitute libertas: q̄ ad euāge ſic ſum cōſtitūtū intrare cōpuliſ ſunt: ut epulas guſtarūt: q̄ tristes intrauerat: leti diſcubebant. O ſi aliquo dei munere tale vīta agerem⁹ ſant: qualē aliū

e iij

S. Baptiste Mantuanus

Quando pollicemur infirmis: quanta esset in mundo tranquillitas: quanta dulcedo: quanta iucunditas? Erete non aurei tui seculum: sed etas illa flos retinet innocua: quam primi hominis culpa destruxit. Omnis enim existet ebus iustis: pio: mansuetis: et mitibus: omnis discordiarum fomes occidetur. at sepulta discordia quid supererit: nisi ut sit omnibus una leticia?

Quod aduersitas tollat mortis metu. La. ix.

Et aliud quoddam magnum: nescio an aduersitas: infirmis taris bonum. Nam liberat nos eo quo maxime laboramus incommmodo: mortis. s. metu: cuius memoria sic amas recitare: ut etiam si cuncta possideas bona: si vescaris semper ambrosia: quicquid gustatur reddite amarus. At sicut cum quis calceo nimis premitur: et si per belle ac per quod veniente pedem vestiat: discalciari optat. Sic nimis cum quis banc vitam experit aduersas: et sine spe salutis affligitur: pro singulari remedio morte expectat: et non quod impetrat: et quod se sit increpat: contra se viget: sibi etiam conscientia: vite ipsius contemptor: et prodigus. Eato ille vir memorabilis cuius in severitate et constantia nomine est: in cæsariana tyrannie sibi aduersa nescio quid repperit: quid formidolose mortis metu extinxit: idem antidotum contra mortis paucem inuenirent alii plures in aduersitate: ut Cleopatra et Demosthenes: ut Hannibal: qui quasi remedio calamitatis vincere obviata fuerunt faro suo. Unde et ipse Job patientie exemplar: quem carnis infirmitas in vita satietatem adduxerat clamat dicens. Euctis diebus quibus nunc milito expecto donec ventiat imusatio mea. et iterum. Quis det inquit ut ventiat petitio mea: et quod expecto tribuat mihi deus: et quod cepit ipse me confortat. Felix igitur egritudo: que id a nobis auferit incommode quo quasi absinthio generali voluptas omnis e vita discedit. Gladius ille quem supra caput Damoclis contumantis Dionysius tyrannus appendit iussit: quid aliud necat: quod nullam relinqui cuicunque mortis in vita dulcedinem?

Quod aduersitas faciat seipsum cognoscere. La. xx.

Lia in morbo lateri utilitas: que talis ac rara est: ut ex ea nascatur felicitas: aperit enim morbus oculos egrotanti: et consideratione reciproca se intueatur dum nibil videt vel superbi: sub potentia manu dei se humiliat. Xenophon auctor est. Cresco dirissimo ac fortunatissimo Lydorum regi Appollinem delphicum respondisse. De autem ginoskon euemon chresē perasens. hoc est: te ipsum cognoscens felix Cresce eris. bec vox la mendacem immo a medaci parte considerat: adeo tamen vera est: ut per eam crediderit sue falsitatis posse veritatem multum induci. diabolus namque est paucis veris que loquuntur in endacio velamē obtredit: et falsis vero quasi mucrone baste prefigit. unde et Lactantius inquit venenam non dank nisi melle circulat. et mala non nocet: nisi sub specie umbras virtutum. Cetera igitur illa vox est. Te ipsum cognoscens felix Cresce eris. Nam cum quis se diligenter explorat: et quod ac quanti sit estimat continuo ad deum cum Job clamat: contra foliū quod vento rapit ostendit pos-

De patientia Liber secundus

fentiam tuam: et stipula scicca psequebitur. Et ego quasi putredo consumendus sum: et quasi vestimentum quod comeditur a tinea. Et illud breves dies boi sunt: numerus mensium eius apud te est. Constituti terminos eius: qui perterriti non poterunt: et irē illud. Si sustinuero: et letā si patierem omnia trahere: infernum domini mea est. hoc est in sepulchro iuritus sum. Mortuus enim iustus pariter et iustus: et in pulvere redit os caro. Et profecto cum sancto Job dicere possumus: coparius sum luto: assimilatus sum fauille et cineri. Nam et in psalmo dicitur. Recordar est quoniam puluis sumus. homo sicut feniū dies eius tanquam flos agri sic effloreat. Quoniam spuma. et anima ptransibit in illo: et non subsisteret: et non cognoscet amplius locū suū. Nam per mortem sic de locis ac dominibus nostris escimur: ut quia nunquam amplius redimus: ea ignorare rideamur: et in alio psalmo. Relinquent alienis diuinas suas: et sepulchra eorum domus illo in eternum. et in alio. Ecce mensurabiles posuisti dies meos: et substantia mea tanquam nubilum ante te. Uterū tamē vniuersa vanitas omnis homo vivens vanus est. Subditur enim. Ibesauriz: et ignorat cui congregabit ea. Et Jacob aplaus inquit. Que est enim vita nostra: vapor est ad modicū apparenſ. In duorum pīorum fratrum nominibus monstrata est totius posteritatis conditio. Ebayn enim interpretat possesio vel lamentatio: Abel vero vanitas vel lucis. Quidvis appellationsbus ostenditur: nisi possessionibus hominū lamenta coniungit: et omnia cum luctu et vanitate collabuntur. Item in psalmo dicitur. Qui omnes dies nostri defecerunt: et in ira tua defecimus. Desistitur. Huius nostris hoc est vita cursus: sicut aranea meditatur. Ultra enim nostra dupliciter meditatur ut aranea: et quod semper aranearum more meditamus istud: quod ad opes: ad bonores mille rbertia redimuntur: et quod opera nostra sicut araneaz tele fragilia modico quoquis vento dissipantur. Cum enim credimus in portum nostra traxisse negotia: quicquid diu nitens do cuderamus: levissimi rumbuscit aura: et vniuersi verbi voce demergitur. In eodem psalmo sequitur. Dies annorum nostrorum in ipsis. s. diebus septuaginta annis. nam in vita nostra oīno septuaginta ut plurimum anni sunt. si autem in potentatibus: hoc est si de potentibus et corpore rubustis loquimur: octoginta anni supple sunt in diebus nostris. nec huic sententiæ contrariatur est quod dicitur in Iesu filio Strabo. Quid potestat vita brevius. Psalmus enim ut dicitur de potentia corporis et membrorum firmitate locutus est. Jesus autem de potentia principatus intelligit. sequitur in psalmo. et amplius: hoc est si diuitius superiū am: quod supererit: vite labor: et dolo: est. Hoc est quod poterat clarissimus inquit.

Optimaque dies miseris mortalibus eius
Prima fugit: subeunt mortali tristis senectus.

Et labor: et dure subit in clemencia mortis.

Conditionem banc mortalitatis nostre miserrimam quam sanitate clavis ut plurimum oculis pertransimus: quoniam egritudo semper ante conspectum nostrum et in regione ad oculos nostros collocat: profecto sanctior est sanitatem: ut pote cuius. sanctiora sunt monstra: et que est infirmo protectus est in

F. Baptiste Mantuanus

occasio, ppter ea dicta est in proverbiis. Nclusus est ire ad domum luctus
ad domum conutum.

Caduersitas fert auxiliū virtuti. **L**ap. xxii.

I viii et naturā virtutis inspicim⁹: si legum et rationis
in nobis dominet: et vt appetitū redigamus in ordinē: aduer-
sitatem in p̄mis amabim⁹: cui⁹ ope vt est antedictū: efficit:
vt sensus obediatur rationi. Est em̄ aduersitas dominatrix passio-
num. Passione definit Damascenus q̄ sit motus appetitue virtutis sensu-
bilia cuž imaginamur bonū vel malū. Lanta quippe imaginatione nolite
constat vim sine esse: vt quā p̄mū boni vel mali quippe appiebenderit fias
in appetitu tanta cōmotio: que totum animalis corpus afficiat: et cor p̄mū.
nam sicut ex sententia Platonis intelligētē cerebū: et nutritiue epar: sic ap-
petitus cor est instrumentum. Unde in leticia biat et aperit: in meroze cor et
cōprimitur. Qusquid ergo nos cū imaginamur delectat vel cōrūtūt: paſ-
to dicit pō: que in parte anime cognoscere nō est. Nam ipsa cognoscēdo qđ
cupit assequitur: qđ preter noticiam nihil aucupat. Appetit⁹ autem noticia
non cōtentus tendit viterbus: nec quicq̄cīt donec amare rei se committat:
infanti perfimilis qui sedari nullo modo poterit donec in matri seraf am-
plerū. In idē redit a Cicerone data diffinitio de affectu qđ videlicet sit ani-
mi et corporis ex tpe aliqđ de causa mutatio: vt sunt gaudiū: leticia: misa: cupi-
ditas: met⁹: molestia. Que mō affect⁹ modo prurbatōes vocant. affectōes
stas virt⁹ quidē cōprimit: h̄ magis aduersitas, ppter ea cū nobis hoc bello
laborārib⁹ suppetras venerit abigēta non erit: iž vt bellī socia apteranda.

CDe vitāda Nemesis: et qđ sit vim aristotele. **L**ap. xxiiij.

Et locus quidam salebrosus et lubricus: qui qđ pericu-
losus sit hinc declarat: qđ David in eo timuit
se se dicit: et parū defuisse quā ruerit. Hic nāq̄ mei autes pes
ne moti sunt pedes. pene effusi sunt gressus mei. ecce pericu-
lum: et sequitur Quia Zelau sup iniquos pacē peccatorū vi-
dens. ecce locus pericul⁹. Zelamus cū bona malis euentre dolem⁹. naž zet
los grece dicitur fusta ira. inde Zelotypia. i. forme emulatio: quam Libyis
pus ait esse animi egritudines. inde natā qđ quis timeat ne cōmune fiat: qđ
sibi pro delictis p̄pium optat. sed ad Zelum redeo. Aristoteles hunc affe-
ctum libro secundo ethicorum nemesis vocat: et inter duo extrema sicut na-
tura virtutis est: collocat. hoc est inter inuidiam et malivolentiā: vt argyro-
polis: vel peruersum gaudium: vt transiit Leonardus. Est autē vt scis in
uidia et alieno bono nata tristitia. malivolentia vero contra inuidiam et alieno
no contrahit malo leticia. illa bonū videt: ista malum respicit. Et utraq̄ cō-
tra naturam afficitur. ista gaudio: illa meroze. ambo ergo viae detestāda.
Inter ista duo Nemesis est: que bona peruersum intusa conturbatur. et
non potest egre nō ferre: qđ bis: qui virtutem oderunt: legem irritant: deus
offendunt: sit tanca felicitas: vt eos adire nolit aduersitas. Unus ex multis

De patientia Liber secundus

operatur Dionysius syracusan⁹: qui locris fano prosperine spoliato: cū p̄
altū p̄spero vento clafe veberet: ridens amicis: viderūne ait qđ bona nauis
gatio ab ipsis diis immortalib⁹ sacrilegis tribus: Qm̄ ligatur iustus videſ
contra bos indignari: Nemesis p̄ virtute se ingerit: que tamē non virtus
sed est virtuti similius effect⁹: caue ergo ne quā buiussmodi dominib⁹ paſſim
occurris: conscientie tue nauicula finas vēro temeritatis buc pelli. nam iudi-
cia dei abyssus multa. Optimas fruges nobis recōdim⁹: viles et ablecas
vel non legim⁹: vel si legimus dicribus damus. potentia: bonus: diutie: bo-
na plebeia sunt. bec etiā homib⁹: qđ buitalem virtaz agunt: tribuunt. Deniq̄
verū est qđ ad Falcone cum Rome essem scripti hoc distico.
Plurima virtuti laus bicat premia nulla.

Nam deus illius premia solus babet.

Sed cōcedamus et hec bona esse cū dei sint: qđ dñs est terra et plenitudo
eius. nōn porest deus dare hunc denarium etiā bis qui vna bona fecerunt:
Immo etiam octofis sicut etiam illis qui diei estus et pondus portauerunt:
Dei natura est esse beneficū. solem suū oxī facit super bonos et malos. me
dici est oēs curare. Nec debes ei indignari quā in plagas mali dominis bo-
nam medelaz infundi videris. medicus em̄ iž infirmus malus sit: bonis viri
efficiū facit. Et quedam apud dialecticos et veris et falsis verū sequit:
sic apud moiales circa bonos et malos bonū opus vertit. Sunt tamē non
nulli quib⁹ tam imprudēt et precepit est anim⁹: os vero tā temerariū et ins-
frene: vt cū malorū p̄spiratē aur audiūt aut ipsi vident̄: deū dormire aut bā-
na nō curare mot blaterēt. de quoī errore detestādo qđ dīcā ad p̄n̄s: aliud
nō babeo: nūt illō Horati⁹ Eeluz ipm petim⁹ stulticia. Neq; p̄ n̄m patimur
sc̄i⁹ trācūdā louē ponere fulmia. et illō psalmi. posuerit i celo os suū ligua
eoz trāciuit in tra: qđ ē vna temeritate loquēti diuina et bāana fil̄ inuolū.

De generibus filiationis cū declaratiōe dicti euā-
gelici: dedit eis potestate filios dei fieri. **L**ap. xxiiij.

Vere pleriḡ vanitas: bāane studiosi qđ auctoritat̄ aucupāde
grā: filii deoz credi voluerūt. et i pmis Alexāder mace-
do p̄philippi fili⁹: qđ cū ad tēplū iouis barenarii veniſt: in libyā p̄
muſo qđ facerdotes subornarerūt nūcio iouis filius voluit salutari.
Et qđ nos ipos decipim⁹ dīcūt vocari: qđ nō sum⁹: et vt Horati⁹ inq̄t.
Lur ego si no ſuz: igno: oq̄: poeta salutor: Breuis et expedita ad gl̄as: via ē:
quā Bocra: es dīcūt vt. s. q̄les baberi volum⁹: tales ſim⁹. Docebo ego te qđ
pacto dei fili⁹ ſias. id em̄: et optādi et factu p̄fibile. Jobānes euāgelista.
dedit inq̄t eis p̄tē filios dei fieri. Fili⁹ aut̄ mitipl̄ dīcūt nā qđ ex ſubſtātia pa-
tris ad eiusdem nature eq̄alitatē ē genit⁹ natural⁹ dīcūt: vt Salomō David.
David Jesse. Christ⁹ dei per adoptionē etiā et arrogatōes fit fili⁹. Hec aut̄
ita differūt: qđ adoptam⁹ eos qđ ſuū ſunt familiās. Arrogam⁹ eos qđ ſuū tur⁹
ſunt. Arrogare liḡt est quēq̄ in filiū ac familiā aſſicere. Et arrogatio iō dī-
cīra est qđ iō alſicīt: interrogat an velit illū iustū ſidi filium eſe. et iō qui
alſicītur: rogatur an id fieri patiatur. vel qđ arrogatio p̄ populi rogationē
e illū

F. Baptiste Natuani

fiat: cuius bec verba sunt. Uelitis: subeatis ut illarum sp̄i David tam lute q̄
lege filius fieri: quasi ex eo patre matrē familias eius natus esset. vtq; ei
vite necisq; in eū potestas fiat: vt i partiendo filio est: ita ut dixi: ita vos qui
rites rogo. Adoptio aut̄ fit per p̄teroz. Prima apud homines filiatio fit ex
sanguinib; et voluptate carnis. Due alle ex voluntate viri. Sed q̄ ex boībus
in filios dei volūt asciscit: neq; ex sanguinib; neq; ex voluptate carnis: neq;
ex voluntate viri: sperent id fieri. nūq; inuenitur qd̄ non per suā vitam que
ritur. Quo aut̄ pacto id fieri ad romanos scribens Paulus: explanat: qui sp̄i
ritu inquit dei aguntur: bi filii dei sunt. neq; emi accepistis spiritū seruitur: i
terrum in timore. sed accepistis spiritū adoptionis filiorum: in quo clamamus
abba: quod est pater. Ac si dicar: qui deū nō ut seruit herū timenter: sed ut filii
patrē amant: tā effectu operis: q̄ affectu cordis: bi q; spiritus dei babent q̄
est in generatione spirituali quasi semen: filii dei sunt. q̄ si filii et heredes.
heredes qd̄em dei: coheredes aut̄ christi. Quere ergo et tu blandā et felicē
banc appellationē: nō per Alexandri delirāmenta: sed per Pauli apostoli do
cumēta. Pauli docimēta est ad galatas: q̄ christi sunt: carnē suā crucifixi
runt cū vicijs et cocupiscentijs. et hoc est qd̄ pauli superius dixerat. spiritu am
bulamus. hoc est em spiritu ambulare sicut christus vivere. vita aut̄ christi qd̄
aliquid est: q̄ virtutū omnū et patientie in primis cōmune gymnasium: si pa
tiens ergo fueris: filius dei fure vocaberis.

**Qd̄ donorū dei consideratio iuuat patiētiā cuj cō
mendatione familie bentiuelorum.** *Cap. xxiij.*

Ed cum tot sunt genera malorum: quibus quasi decuma
deo portius gratie agende: q̄ cum uno malo tot bona possides
as: q̄ preces fundēte ut hoc morto careas. ppterēa moneo
ut donorū dei rationē bēbat: et ea reducas frequenter ad cal
culum. Si bona animi q̄ris: non fecit te deus rudē ignauū: stolidum ne bos
minc: luxurit deditū: gule obnoxiaū: qualis hac tempestate nobilium virorum ma
ior est numerus: sed cordatum: ac docile: et ab adolescentia bene institutum: li
beralium artium nō ignauū: sacre etiā scripture studiosum: natura verecundū:
iūtū: mansuetū: piū: et ut paucis expediā: bona non tua virrute: ut pote qui
nondū eras: sed magno dei dono sortitus es: iam: si externa bona confides
ras: videbis te parentib; honestissimis ortū: inter primores v̄bis tue cōsti
tutū: ad preclarum serdecimūrā: collegiū dū adhuc esse iuuens ascitū.
et ea summa ē apud clues tuos autozitas: pūmisq; magistrā: addē q̄ in
bac optima bononiē Aristocracia ab optimatib; questor electus es: et p̄fe
ctus erario. Qd̄ est et charitaris oīm in te: et tue in omnes fidei magnū ar
gumētū. Hec ad animi tui trāquillitatē parū facit: q̄ dei munere ē ea tem
pora incidisti: qb; p̄f̄ cōsuetudinē suā patria tua bentiuelorum prudētia rem
gubernāre: q̄nq; genaria tā pace perfruīt. Solebat ante hos annos quotti
die tumultuarī Bononia. Lues inter se grassari: cedes et incēdia fieri: et ses
ditionē vestram plene erant aures italle. at vbi rediſt ad Bentiuolos iste

De patientia Liber secundus

p̄ncipiat: tāta fuit eis in reb; agēdis dexteritas: tāta gubernādi peritisa: tā
ta felicitas: ut calamitoz rēpōrū respectu p̄ns eras cū summa innocentie
laude trāfigas. iam religiosor est populus: diuinū cultū ap̄lior: liberalitā ar
tū studia sunt in flore: patriciorū ac nobilitā reintegrata est dignitas. mer
carure suus est honor. seruēt op̄ifici officine. in yomeres p̄lati sunt gladij:
et rusticorū lacertosa iuuētus nō tam ap̄lius ad bellū: s; ad agriculturē opus
exerceſ. Hā rēpōrū viarii porticū ac domoz ornati facta est accessio tāta:
ut v̄bs ipsa ab auis vestris si resur gerēt nō possit agnoscī. Laco q̄ta buis
clarissime Bentiuoloz famille et ei ip̄i qui merito in ea p̄ncipiatū tenet: obā
ni viro p̄stātissimo arq; illistrissimo: necessitudine sis iunctū. clētelas fileo
diuitias: opes: bono: et q̄ p̄tereo. de tut generis nobilitate: de famille tue an
tīcīate q̄d̄ dicere sup̄acaneū. scitū est em semper eaz inter p̄mas Bononie
familias habita: et id etiā nūc antiqua patrū ac maiorū tuorū monimēta clas
rissima obscurari nō finit. Prodierūt etiā et ea nō pauci magno et excellen
ti ingenio viri: qui non minū bellū q̄ pacis officiis lōge ac late claruerunt:
et se ac patria simil illūtrarū. Superest ut ad memoriam reuocas ac reco
las: q̄ casta: q̄ pudicā: q̄ prudētē: q̄ circūspectā cōlūgem sis sortitus: filias
q̄to corpore decorē: q̄ta animi honestate cōspicuas: et iā splēdīdissime con
iugatas: q̄te etiā indolis filios tibi genuerit: quoū qui maior ē natu Frā
ciscus si vite dator et cōseruator de affuerit: breui te etiā sup̄site ostētur ē
se. plem ecē: et te patre: tāta maior claritate dignissimā. Hec omnia si in sta
tera rōnis appēdas: si ad p̄pendiculuz metaris: videbis in hac vita tāti ecē:
ut bac egritudine videatur em posse: forsan et debuisse si vendantur.

**Qd̄ alienarum calamitatum animaduersio ad pa
tientiam plurimum faciat.** *Cap. xxi.*

Contemplare illos quos uno bore momēto de rāq̄
fulmen extinxit: quos parria expulit:
c quos populi tumultūris depopulat̄ est furor: quos ferrum
absumpt̄: ira trucidavit: momordit inuidia: notauit infas
mia: quos filiarū et configum impudicitia decorauit: quos re
bellū filiorū assidue cruciat irreuerēta: cōrum acia: propter vitas. bec et mil
le alta vite nostre incommoda qbus tanq̄ inertricabilib; labyrinthis inclu
dimur si p̄pēderis magno patētē p̄cūt̄ diraberis. Etia Lucretius in secū
do de rerū natura libro nobis hoc genus consolationis ostendit.
Quae marī in magno luciātibus equore ventis
Et terra magnū alterius spectare periculum.
Per campos instructa sui sine parte pericli.
Quae etiam bellī certamina magna videre:

Non quia vexari quenq; est op̄erofa voluptas.
Bēt quibus ip̄s malis carcās: quia cernere suave est.
**Reuocaro paulisper ad memorā eos quos de varijs calamitatisbus p̄
tericis seculis et nostra ac tēpēstate p̄cūt̄: p̄cūlūdūb; multos inuenias
cum quibus nolis p̄mutare fortuna: silētio p̄teream.** Troianoꝝ interitu;

F. Baptiste mantuanus

Penorum exsuum: et ea que bispania: que grecia plorauit incendia. transfilis
mus etiam clades Gotborum: longobardorum: alanoz: et bunnorum: quas alios
intulerunt: et ipsi ab aliis pulerunt. Ab aliis seculis calamitatu[m] exempla
mendicare n[on] opus est. nostris abundamus: nostra nobis suppetur plusque
deflere possimus et queri. Nostre tempestatis breuiter percurramus n[um]bos:
construatur turbinae: et fulmina: et disces illorū cōparatione nibil esse qd patet
rit. in lamentabilis illa Constantiopolis illustrissime urb[is] captivitate: q[uod]
quam Turcorū res celo equara est: q[uod]um humani cruoris effusum sit: quo
lacryme sparse: quoct etiatus audierit: quo ad celum usq[ue] lamenta puerer
int. quis enarrari iurgia: cōtumelias: stupria: illusiones: adulteria: incestus:
maledicta: blasphemias: incendia: rapinas: illius nebande diei numerare
quis possit. Tolerabilius et longe minus acerba certe fuit illoz sors: qui tru
cidati mox perierunt: q[uod] eoz qui ex tantis cladibus erexit longis postea for
tune cōrumelias quasi diuturna more cōsumpti sunt. sed que de constanti
nopolis dicuntur: iam de tuta Iberia: de Dacordonia: de Attica: de Boeria:
de Albaia: de Archadia: de Tessalia: de Epiro: et de omni grecia recitat[ur].
q[uod] plurimos vidimus et adhuc videmus splendido loco natos: q[uod] solebat aliis
imperare: ad summā inopiam redactos: victimū mendicare: iugum et libe
rorum amissionem deflere: et situ ac squalore cōfectos p[ro]bere in populis hor
renda spectacula: dei templis p[ro]fanata: reliquie sanctoz occultata: Regales
ac imperatorie famille ludibrio habite: et deniq[ue] tanta fortuna mutatio in
secura est: q[uod]ram nemo boim fieri vñq[ue] posse existimat[ur]. bec et his similia
q[uod] plurima contemplatu[m] virtutia sunt ergo animo: mō q[uod] ut Lucretius inquit:
aliena esse debeat grata veterio: sed q[uod] dum eoz comparatō p[ro]ava vide
tur esse que partimur: minus amare vita transfigitur. recte igitur ut ait Plu
tarchus Solon dicit: si oēs hoies in vnu acerū sua mala cōportent futurū
ut malit vnuquisq[ue] domū sua reportare: q[uod] equalē in omni fieri portionē.

¶ Amicorum obsequia et religiosorum orationes et cōsilia patientie sunt adminicula. Cap. xxvi.

b Addendum puto etiā aliud q[uod] longe tolerabilius reddite
incōmoda: q[uod] s[ed] nō eges quibuscum lamentari possis: q[uod]
tibi assistat et seruat: q[uod] te cōsolent et iuuent. consolantii ver
ba charitatis officia cataplasmata quedam sunt et malagma
ta: quibus cum applicatur tristis in aio durata collectio emol
lit: et p[ro]st[ra]t mox remedio[rum] expiatur: cessat curaz acerbitas: dolor[um] atrocitas
Si et ut sepe te moneo: vite r[ati]oni portiūcula q[uod] q[ui]c[um]q[ue] tridianū aie pane ppinare
memoria i cibū sūpcris et cogitatois assidue fauic[er]it r[ati]nauerit: erit scaturit
go fugis refrigerii: et vitalis qdā liq[ue]r[unt] q[uod] opobalsami die ac nocte stillatis i
aia[rum] bero sh[oulder] an oclospastolis r[ati]pi p[ro]cessu[rum] et ordinē: quo mō rōnis metas nō
egred[er]it[ur] i oī aciōe decor[er]it. q[uod]ta i p[ro]bris grauitas: q[uod]ta modestia: q[uod]ta aio
fortitudo: quāta cōstantia. habeo semper in ore bec eligmata vorāda bec fre
quenter ad exonerandā mentē cataportia. Habes etiā plures qui deus affi
due, p[ro]teorient: et quowm numero et nos sumus: qui si ut optas non exaudi

De patīcia Liber secundus

dūmur. Aemento q[uod] nec Paulus apostolus vas electionis cum stimulum
carnis rogarer a se tolleretur etauditus. sed ei dictum est: sufficit tibi gratia
mea: q[uod] virtus in infirmitate perficitur. Legimus in sanctoru[m] patrum by
storiis quosdam post impetratō per orationes sanitatem: cum iterum deum
rogassent: ut si anime salubris esset egreditur iterum egrotarent. Hor ad
prolem infirmitatē: tanq[ue] ad utiliorē anime statum devolutos perseuer
rabimus tamen orantes: nec cessabimus: forsan fuerit aliquis inter nos
deo gratius et dignus: cuius depreciationem accipiat deus. Multum enim
vt Jacobus apostolus inquit valer oratio iusti assidua: et sic si non sanitas
rem: patientiam saltem obtineas: recordatus multo esse melius atq[ue] opta
bi illius corpore egrotare: q[uod] animo. Helyas vt id est Jacobus ait: homo erat
similis nobis passibilius: et adeo passibilius ut metu Jezebel mortem iuren
tantis quadragenariaz passus inediā in Oreb Arabie monte latuerit.
Ipse igitur q[uod]nis passibilius tamen orauit: et celum quod tribus annis et
mensibus seruopter peccatum Adab clausum fuerat: mox erupente nim
bo solutum est.

Digressio d[omi]ni carmelitanarū antiquissima origine. ca. xxvij.

b Ecce illi Helyas: qui primus celsib[us] et monasticē seu solis
tarlam vitam instituit: qui monte Carmeli unde
nos et nomen et originem ducimus: miraculis: et sanctimo[n]ia
illustravit. Ipse ut regum testatur bistoria: sui propositi
imitatores: et duplicate virtutis heredem reliquit Helleum
propriā quidem insignē magnis pdig[er]is et singularis vite sanctitate mi
rabiliē: et qui ambo[rum] vitam sequerentur: posteritate usq[ue] ad adventum
christi propagata fuere q[uod]plurimi: quo tempore qui monte illum sancti inco
lebant fidei christiane se addicētes christi operarii sunt facti: et aplis adiu
cti. sumo mane hoc est dum adhuc infans esset ecclesia venerunt in vineaz
patriis euāgelici diei et estus p[ro]dūs portarunt. At postq[ue] christi mater Ma
ria funera est vita: ipsi facellū in eodē monte primi cōstruxerunt: et q[uod] ab eis
supit et ordū manū opud posteros eoz cultū virginis cura p[re]cipua. Ad hos
beatissimū pater Iohann[es] tūc anachoritarū illustrissimū. Ad hos magnū Ba
fillū cesariensis epūs. Ad hos dūs Hieronymū et Eusebū et alijs plures l[ib]ris et
scriptare clarissimi ad q[uod]s eoz fama puererat: magnis laborsb[us] p[ro]uenierunt.
Sunt etiā qui Iohes baptistā cū eis h[ab]uisse crediderit: ut p[ro]p[ter]e de q[uod] scriptū
est: q[uod] christū esset in spū et p[ro]tute Helye p[re]cessur: et de q[uod] christus dicitur: ipse est
Helyas. Et ut paucis expediā erat tunc ille mons christianū q[uod] Albene: q[uod]
Academis: q[uod] Zenonis porticū fuit ante pbis: post longa tēp[er]ozū curricula
viuēdi normā quā ab Alberto p[ri]archa Hierosolymitano lōge ante Frans
ciscū et D[omi]nici accepant: ab Innocēto q[ui]rto sū: no p[ro]tifice tandem approbarū
et aplice confirmationis auctoritate fulciri missis Romā nūc[um] ipetrarunt.
Eterū q[uod] sept[em] Barbarorū incursionib[us] bona illa vastata ē: ut nūc q[uod] vestas:
coacti sunt locū in alto Carmeli vertice cōstructū relinq[ue]r[unt]: et in occidentales
plagas sancti b[ea]ti montis et eccl[esi]e p[ro]dicre nomē intulerūt. Nam Carmel
l[ib]re genitricis dei Oarrie nuncupamur. Habes paucis nostri generis oī

F. Baptiste mantuanus

gīnē senso venerabilē: loco insignē: autore autē firmā ac stabiliē. **B**abes oī dñis nostri longā posteritatē: ecclie auctoritate munitā: beate & gīnis tu tulo clarā: patrocinio turaz. Sancti Delle mentio me nescio quo modo in hac digressionē addurit: qd idcirco nō fuerit inutilis: qd plerosq; video gētis nō ppter antiquitatē latere principiū: qd cur carmelī montis & bēe Marie no men usurpemus prouis ignozare? Lonstat autē in nobis verū esse qd Ari Stoteles dicit in problematib; altē em̄ bystorias recentiores & antiquissimas inuicendas videt: bas quidē qd ppter verustatem perfimiles fabulis iudi cantur. Illas vero qd ppter nouitatem cum in promptu fini oībus nō babēt maiestate. Que autē mediū sunt tēpōles: vt Romane: qd medio mō se babeant plus placere. Drigo igitur nostra tam longe petita patitur id verusta tis incomodū: t babēt ppter ea apud male cernentes minus fidet: sed pēnes clare intuentes multe plus dignitatis. Le igitur vt ad propositū redeamus tam multis et animi et fortunae vt alunt bonis abundantes decet hanc corporis aduersam valitudinem cum omni equanimitate perferre.

Lectionū ex Plinio qd natā hūana sit erūnosa. c. xxviiij

Cum septimū naturalis bystorie Plini librū evoluerem inueni capite quinquagesimo sen tētias valitudinis tue morbo saluberrimā. Nam cū varia morbo exempla conumerat ita inquirit: incertū ac fragile nimirū est hoc munus qd datur nobis: malignū vero et breve in his etiam quisbus largissime contingit vniuersum vīcīs eū spaciū intuentibus. Quid qd estimatione nocturne quietis dimidiis quisq; spacio vite sue vīlit. Pars equa morti similis extinguit aut pene: nisi contingat quies. Nec reputantur infantie anni qui sensu carent: nec senecte in penā vīuacō: tot periculorum genera: tot morbi: tot metus: tot cure: tot sensu inuocata morte: vt nullum frequentius sit votum: natura vero nibus boībus breuitate vīte pessit melius. bebesq; sensus: membra torquentur: premo: stur vīsus: auditus: incessus: dentes etiam ac cibōrum instrumēta: et tamen vite hoc tempus ānumeratur. Ergo pro miraculo et id solitarium reperitur exemplum Xenophilum musicū centum et quīq; annis vītissime sine vīlo corporis incomodo. At Hercule reliquias omnibus per singulas membrōn par tes: qualiter nullus alijs aīmalibus certis pestifer calor remeat boris: aut rigor: neq; boris modo sed diebus noctibusq; trīnō quatrīnō etiā toto anno. hactenq; Plini qd addidisse volui ut reminiscar̄ viri sapientissimi ac minime in hac parte suspecti relatione: que sit nature nostrae cōditio: t vt ad id qd nature rō poscit te vt sapientē decet obsequētissimā semp exhibeas.

CRatio multiplicador̄ morborū ac vicior̄. L ap. xxix.

Gonīa admonente nos Plinio: sum ad naturaliū defē ciū nostrī corporis mentionē adducti proseqmūr inceptum: t humane vite morbos non inutile curiositate narrem. His em̄ enueratis intelliges pene impossible esse homi nē vīuere sine morbo. Nam corporis et animi valitudines ad

De patientia Liber secundus

commune babent qd sanitas in vītroq; uno modo attingitur. virtus em̄ aimē: t sanitas corporis in quadā temperie. hec humor: illa passionē est sita. Lē peries autē mediū quoddaz est: ac mediū uno modo attingitur: sicut linea recta uno modo fit: slera plurib; t signū a sagittario uno mō tangit: pluribus autē nō tangit. ppterēa vt scđo erbicoz meminit Aristoteles. Pp̄ sbagorici dīferunt malū ad infinitū: bonū ad finiti naturam attinere. Una ergo reperie corpus bene valet. male autē ppe infinitis: quod et ipsi voca bulis constat. sanitas em̄ uno vocabulo exprimit. ac morbi noīa ppe infinita fortuntur. adeoq; quotidie morboz numerus inualescit: vt medicit t qui dam doctissimi atq; pericillissimi in eis discernendis ambigui falsa plerūq; p veris accipiunt. sed de antiquis pauca e multis in medium afferamus.

De morbis humani corporis.

L ap. ppr.

Horām vocant morbum qd cutē erasperat instar scabies. scabies ipsa importunus t vulgaris morbus ē. p purgīnē appellat furfurē minutū qui e corpore pdit. Hec catarrhū dicunt: qd pītūta nominamus: que si grossior e naribus fluīt: mucus dīcit. Lū obturat nasus: Hec horām nos tri grauedinē vocant. Polypus est narūlum morbus: quū caro corrupra plures habet radices. polypus em̄ grece dicitur: latine mltipes. Unde pīsem marinū qd pilrib; branib; seu pedib; nītūr: t omniū pene reruz qd bus adberet colorem in se trahit polypum dīcit. Vulgares polpū appellant. polypus vero dīcit qd eo morbo laborat. Nascuntur aliquādo natura ob materia inopīa deficiente aliqui fine naribus: cū solis foraminibus. bi Simeones: vel ossīmī dīctūr. Epiphōz vocat genarū: t aliquādo altariū corporis partiu z tumore illud cōflueuitibus notis humoribus infectum. Quisb; oculi deprauati sunt Strabones dīctūs. Eocles qui altero caret: t vnoculus dīctūr: qualis fuit Horatius: qd Romam defendit ab erruscis. fuit etiā plurū dūcū t quides illustriū insigne. Nam pbilippus Alexandri magni pater Hannibal Carthaginens̄: qd tot clades inuitit Romāns. t ipse de quo dīctūs Eocles Bertorius etiā romanus t nostro tēpōre Federicus vībi natūrū dux vir t litteris t armis inclit: vno oēs isti oculo caruerunt. hoc ad tuū solarium dīxerim: ne putes magnis imperatorib; ptermissis in te solum morbos defēre. Sunt nōnulli qd ad lucernam nō videant. bi luciosi sunt qui noctuarū t vespertilionum more videant qd vesperti meridie minū t bi lusciosi appellātur. Luscus est qui heberes habet oculos: qd etiā deficulus nuncupatur. Sz hec porciū vīcia oculoq; qd morbi sunt. Lippitudo est humor in angulis seu finib; oculoq; collect̄ sanīs simili. qd vero sicut quoniam Morari: hoc patitur. Lippus dīcit. Livoz et plumbeus color in oculis glaucoma appellaſ. Egilops morbū est in oculo ad nasū vnde santes emanat. Pterygius est mēbzana crassa neruosaq; in oculi superficie. Albugo vero est in oculo subtercuraneus morbus instar nubecule. fit in oculis cecitas: qd tanto lamentabilior est: quāto vīsus est prestantior. Oculus enim vt in metaphysica inquit Aristoteles ad rerum scientiam plurimū pfect. nam lōge

F. Baptiste mantuanus

plures q̄ ceteri sensus rerū differētias nobis ostendit. Democritus tñ vt alti contēplare fībi oculos eruit: et sciēdi desiderio maluit. Tiresia eē q̄ Geras bo. sic em̄ teste Caurone nūcupar̄ est: qdā: q̄ centū trīgintaq̄ millia pas siū peruidēbat: et Ilybeo Sicilie p̄mōto: nūrū nauis erunt̄ ex carthaginis portu classe dēpendebat. oculi certe sicut plurimū, plūnt copi t scie: ita plurimū nocent cōscītē. Propterea dicit in psalmo: auerte oculos in eos ne videant vanitatē. p̄phera dicit mortē per fenestrā: id est p̄cī p̄ sensus ascēdere. Zamec septimū ab Adam primus inter cecos: qui per cecitatem cōmissit homicidū. nam Ebain occidit: monet a peccantibus nature integratatem non esse accusandam. Ecce rū quoq; cū recens erat mūdus ante diluūtū iam genus humānū morbus inuaserat. Zamec enim dñs vluendo caliginē oculorū incurrit̄. Surditas quoq; non paruo est bomib⁹ inūcomodo. Auditus em̄ teste Aristotele discipline est sensus, et qui eo carent disciplinā non caplunt. qui vero audiunt̄ si ceci sunt: plurima t discere et docere apte possunt. Dydymus cecus vir litteratissimus: et sacre scripture sacramēta doctissim⁹ tempore Antonii abbatis flouit in egypto. Beda quoq; in offī disciplina et in sacra lege apprime eruditus cecus fuit. Opisthotōs morbus est caput in scapulas inflectens. Empisthotōs mētum pectoris applicat. Spasmus neruorū contrac̄tio: que nōn q̄ mortē inducit. Loranus est collī rigor ita ut fleci non possit. qui id morbi patitur obstipus dicitur. Chiragra horū et rībi nīmī familiare malū: manū ē dolor. Paronychia Greci: nostri Reclutū vocant: morbū: qui curem circa vngues scidit. Eōdylomata dicitur per corpus tabernacula. Pleurefi morbo acutissimo greci a latere. nam pleura est lacus nostrī a costa nomen indiderunt. Lozen et vermen duo ventris dolores perq̄ similes: differentes tamen apud medicos. Bibbus et gibber viciū tergi vi plurimū: altarū quoq; partium aliquando. inde qui deformatē hanc patitur gibbosus et gibberosus dicitur. Enterocèle sunt cūz diffusio inferi⁹ interiore ventris libo intestina descendit. Taceo rhagades: ficos: seu mariscas artis demorboides: q̄ morbi in secretissima sedis parte enascunt̄ in graue bominū molestiam: et q̄ si in contemptū ac contumeliam. Rhagades fissure sunt. fici marisceq; idē est. Ulcera sunt in quibus granula ficorum seminib⁹ p̄ similia cernunt̄. hec morboides fluxus est sanguinis. Verruca corp⁹ et asper, poricis vulgo appellatur: cui simillīs est Neurus: sed naturalis est et non sanatur. in eoq; nūq̄ pilis succrescit. Sclerici dicitur q̄b⁹ in corēdice seu in core vertebrā: q̄ scieria dicit: dolor inest. et ppterēa claudicāt. Uarr̄ is appellat̄ cui itrosus. Valg⁹ cui et rotulū pedes retroquenf. Podagra pedū ē: sicut chiragra manus dolor: nobilitā virorū morb⁹ vt plurimū: de q̄ Quidi⁹ in libro de ponto. Soluere nodosam nescit medicina podagram. Nec formidatis auxiliatur aquis.

Emurſa morb⁹ ē inter pedū dīgitos gemītū inducēs: que morb⁹ dicit Plinius ita in italia restinctum: vt eius quoq; nomē nescief. Arte discuntur bi qui debiles pedibus plantas infistētes non abulant: sed terrā platis nō tñ eleuatis plantis verrunt. Claudus q̄ passus nō aptat sed claudat. Lou-

De patiētia Liber secundus

pes quasi loro seu cōpede impeditus incedit. Carbunculus pestiferū vlcus graue dirāq; mortalib⁹ luem cōminat. Anthrax grece vocat Furuncul⁹: q̄ in extremitis semp partib⁹ quasi fur noceat: appellat̄ est clavis furunculo similiſ callus est: durissim⁹: quasi ferricus clavis pedib⁹ aut alteri corporis mēbro infitus cruciat. panus tumor in inguīnib⁹: et alibi nōnūq̄ pānicula etiā appellat̄. paroxysm⁹ vlcus fm̄ aures caput infestans. Elephantiasis morb⁹: curē humāna curit elephātis cū magna deformitate similiſ reddens. Zycbena grece mentagra latine ideo dicitur: q̄ a mento incipiens rotum corpus furfure inficit. Imperigo scabies que q̄: cū imperiū serpat: et quasi volet volatīla vulgo nūcipari solet. Lētigo macula est lenti p̄fīlis. Alopecia ē capitis depilatio: sic appellata q̄ vulpi filēs faciat. nā qđ aloper grece dī vulpes latine noīas. Aḡ iterc⁹ grece hydrodrops dī: morib⁹ nō mīn⁹ molesti q̄ deformat̄: et plurimū icurabil⁹ est nomē. Iterc⁹: arquat⁹: et morib⁹ regi⁹: tria sunt noīa morbi vnt⁹ iterc̄os grece galgul⁹: vt Plini⁹. vel vt ali⁹ galbula est: q̄ auis est crocea. Et qm̄ morbus bic similiſ colorē inducit ab aue et ab arcu celesti nomen accepit. Regius vero morbus appellatur: quoniam deliciis et regia dieta seu regali victu curari dicitur. Paralytis neruū est dissolutio tremore inducens: et manus precipue reddēs inutiles tanto proterior morbus: quāto et latere minus pōt: et mēbris magis necessarii vsum excludit. Usidens em̄ natura creasse se bominē nudū: imbecillū: ac inopem: man̄ excogitauit: vt b̄ uno instrumento munimētor: q̄ pecudib⁹ dederat de fecū suppleret: eliq; sarciret. Lepra quā Horati⁹ malā scabie vocat: morb⁹ est infelicitissim⁹: ppterē que volū qdā Odysen sulle carnis vñz iudeis iter⁹ dicitse: q̄ suā gentē in bunc morbū natura p̄sonā: et talē cibū morbo huic cognitissimū nouerat. Sunt q̄ leprā elephātia dicit̄. Nā Platina ī vita. Deus dedit sumi pōtificis dicit: leprosus ab elephātē morbo p̄ bic pontificē osculo sanat̄. Et tales nodos soluere nō puto p̄fīlis esse negoc̄. Fanatici sunt qđ p̄bāt asinata qdā: et varie imaginū illūsiones appareat: ppterē fanatic⁹ erro: bic morb⁹ vocat: quo antiq̄ scriptores Herculec⁹ et Orestē labores co memorant. Pbagēdine dicitur vlerca corodēt̄. Uariq̄ et varioli vulgo cognominant: pustule sunt cū febre nascētes morb⁹ vt plurimū puerilis. Ecce terrīc⁹ et ifanabilis morb⁹ alias ac plures agit radices. de q̄ Quidi⁹. Utq; malum late solet immadicabile cancer. Serpere: et ille fas viciat̄ addere partes.

Huius speciem dicunt cancrenam: que et Lardinoma vomīcāq; dicitur. De hoc morbo Plinius libro septimo naturalis historie memorabile recauit exemplum. Dicit nāq; phalereum: vel vt quidam volunt p̄bereum cū in vomice morbo derelict⁹ esset a medicis: et propterea vitā pertitus morrem in aie quereret: vulnerato pectori medicina inuenisse: et ab hoste curātum esse. fecit itaq; sor: qđ artis industria non fecerat. Sacer ignis pustule sunt corpus adurentes. Febrilium genera plurima sunt. Sunt namq; quotidianē: continuētiane: et bemitriteus quem volunt quidā esse tertianā: que ex duoz̄ diesq; spacio duodecim horas tñ relinq̄ sanitat̄. Uerū id medicorū subtiliorū iudicio relinq̄mus. Satis est nobis morboz̄ noīa p̄

F. Baptiste mantuanus

turreverit ad infidiles premamur intelligas. Sunt quartane duplices similes. Febre autem dicitur noctis ac putrefacti humor clavis corporis potius esse non valente. Apoplegia latine dicitur Attontio: subito sensum omnem motus recedit: nullus morbi precedentibus signis: ideoque interpretatur subita percussio. Hunc quoque pismillis est: sed non adeo nocere epilepsia: latine comitalis: vulgo caducus morbus appellatur. Ut ergo morbus ex appositione ventriculorum cerebri sit: cum vapores a stomacho mitterentur ad caput: quod vias quibus vitalis spiritus derivatur in membra claudunt et impediunt. Spaticus est qui paucore ac si demones occurfantes videat absterit non potest loco confistere. Sunt etiam lunatici quos viri christi sanasse dicitur. Hi certe lune temporibus seu id demoni seu noctis humor vaporere efficiunt: magis vegetantur. Tres vero morbi sive comitiales: lunatici: et spatici: affinitatem quadam habent. et eos nobis nascentibus ingenerari volunt mathematici: cum luna fuerit male collata: quod an verum sit ille nouit quod ipsam lunam creavit et celos. Letargus est ut medici volunt in parte capititis posteriore ubi memoire domiciliu est apositum: seu ut latine loquar recollectio quedam grossior memoria beveras: et est grauedo capititis obliuiosa. Lethe namque obliuio est. Et ligue quattuor ad loquendu sunt impedimenta: quatuor nonibus appellata. Balbus cui ligua quasi grossior sit impedire. Blesus que dum loquens littera aliquam omittit: sicut de Demosthene dicitur: qui dum sunto: eet prima artis quae discebat. sive torque littera. Rubo. videlicet pferre non poterat. Iraul est cui in uno quoque verbo lingua multum luctatur. Opicus que verba inculcat et supplantat. Ut tiligo est quedam cutis maculatio deformis. Hisclac est qui nimis oscitat. Oscido oris feror. Raucedo vocis impedimentum. Celisoma est quum recta yua que vulgo viuula dicitur: vox quasi in recessu oris audit. Tonille sunt i fauibus: et in ultimo palato glandule nonnunquam acri dolore boiem afficietes. Angina grauissima acutissimisque moribus in morte nisi repete occurraf inducit. Synanche et pasynache grece dicitur: ea fauces copramus et cibi et vocis ster occidunt. Synatica vero non est ut quidam putant morbus angustus: magis locus quo valles due conueniunt. Quibus guttur inflata gutturosi strumosique vocantur. Nonnunquam amissio loquendi ysu muti reddimur: quo seu vicio seu morbo nescio an alias magis contra naturam hominibus accidat. Vix namque ad exprimendos animi conceptus: ut Christo. in lib. peri hermenias testatur: ad orationem: ad loquendum per singularem dono a natura concessa est: sine cui ylu cum neque domestica neque ciuitatis negotia tractentur: constare non posset humana societas. Opterea Jacobus apostolus inquit: lingua modicu mēbris est: sed magna exaltat. In pte pulmonis tabes pthysis: in toto pulmone pulmonaria vocat. Asthmaticus est qui difficile respirat. Cardiacus vero qui cordolio premitur: cui multe sunt spes: ut tremo: et costringo: quod ipsam vite regia obsidet: vicinum domini non minatur interitum. Phrensis ex cordis vicio nasci putatur a quibusdam: ea si continua est insania fit: et tales mentis inopces: aut mente capti nominantur. Epaticus est cui malum est epat. Yenosus cui splen est molestus: et latine spleeneticus vocatur. Nephretici sunt que renū doloribus anguntur. Cruditatis stomachi unde plerasque morborum genera derivantur est cum stomachus facile leditur: et diffici-

De patietia Liber secundus

le cōcoquuntur. Cellaci seu ciliaci sunt que stomachi vicio: ventris pressione dissoluuntur. cilia autem kilia em venter dicitur. fit colicus dolor inventre sub cingulo quo plerosque vidimur: acriter cruciatur. Iliacus dolor que ab aliquibus cordapi sive dicitur: quare sit violenter et atrociter ab Andrea bentiulus antiquus nobilitatis ac magnificientie viro: cuius ac patricio optimo: et in sextadecim vi rati collega tuo potes intelligere. Lalculi et strangurie menses: bos cum virina guttacium virum emititur: principio fistulosus audio: qui me et auctor patre priuatus runt: capitis dolores et cum torum et cum pars: que est hemictanea: cum i media cranei: in calvarie pars dolet: cum cruditate stomachi: cum inflammatione epatis viscerum ad febrem: quamque si coquuntur ut non discedat neque sentiat: dicunt et hinc cam diu perperclus sum: dentum quoque dolor et longum et acerbissimum pene viscerum ad rabiem ytrulli: nam cum paulo apostolo liberenter gloriarbor in infirmitatibus meis: ut inhabiter in me virtus Christi. Est alii sordidior morbus pthysis: riasum grecum: nostri pediculare nuncupant. cumque sive in toto corpore pediculi se turfunt: quo morbo Sylla ille maximus Romanorum dictator: qui Darii: qui Zugurbida: qui Oribridat: qui romam ipsam dominus est pueralis consumptus. singulare spectaculum erat cernere tam virum totum vitorum clarum imperatorum modo dictature maiestate depositum: inter pediculorum acies mortuentem: quemadmodum solet enecatus serpens inter formicarium plebem numerosam spectari a pueris. Sunt aliae quae plurime egritudines et vice nostrae miserie: quibus velimus nollimus omnes subducimur. Quod cernens plinius in vigefimo sexto naibust libro recitat multis morborum generibus sic inquit. Quid hoc esse dicimus: aut quas deoq[ue] iras: Parum enim erat bonum certa morborum genera: cum supra trecentum essent: nisi etiam noua timeremus.

De quibusdam alijs humani generis infortunijis. ca. xxxi.

Ecidunt etiam vulnera: seu sponte illata: seu casu oblastra: accidentia corporis: seu natura: seu altera iducta debilitas: deformitas: monstrositas: animi quoque rusticitas: ignorantia: soliditas: infamie etiam quas per licentiam obloquente vulgo vitare non possumus. Accedunt variae boim quibuscumque viuis mus nature: prava ingenta: falsa iudicia: zelus: inuidia: suboxuntur suspitiones: principum indignationes: clientum ingratitudines: amicorum calamitates: annone charitates. Sepe etiam surgunt bella externa: ciuitatibus: domesticis: causulis rebelliones: et eorum quos fideles arbitramur infideles: imposture: delationes: pdstiones: fraudes: similitates: odia: temeritates: sinistri enemis: casus insperati: impudicie clades: pestilentes: odia: temeritates: mox semper impendentes: et in omnibus actionibus ac negocio fortuna predominans: et denique nemo est qui non habeat de posterito quod doleat: de futuro quod timeat. Quis ista considerans non cupiat cum paulo dissoluere: et esse cum Christo: propria dicitur. Oster ego homo quis me separabit de corpe mortis bus: Sunt alii quidam seu morbi seu prodigia: me vitam banc formidare compellunt. reperiuntur quibus cum domino: in trinitate: stomachi serpentes introierint. Quin et in multis aliis serpentes enascuntur: quodque fabulosum putant: legantur peregrinorum philosophi: et poetarum clarissimi psychogore peregrinorum copia serpentum e venere erupente quoddam emoxuum. Laco rui-

F. Baptiste mantuanus

nas tectorum vidiisti enim quorū boies ante duos annos hic Bononie una turris opp̄serit. Laco incendia: fluminū inundatōes: fulminūz iter: terremotum voragines: terre bratus: chafmata et fissuras: qd nōnūq̄ integrē cititates absorberunt. Laco bestiarū impētus. Imbecillitatē nostrā fileo: que tanta est ut vntus dētis etiā minimi mortali moriamur. Multe pregnas vna oscitati one sternutatione vno incerne etrictu soler aborire. Anacreon: vt p̄is nūs autor est. Hinc tue passe. Fabius senator: in bastu lacris vno p̄lo strangulatus est. Nos inter tot infidias iter tutū: inter tot miseras felicitatem: inter tot tristicias bilaritate: inter tot hostes pacē: inter tot mores vitam: et quā longā nobis p̄mittim⁹. Que nas est ista nostra soliditas: q̄ nulli lo sermone minutū: nullo etreplo cibiberti: nullis mīnis terrerū: nullis flagellis castigantibus argumēto vincit: nullo medicie genere cōp̄scit p̄fere. Ceterū stulti et mente capiti et sine vlla spe salutis p̄benetici sumus: qui deū vls torem scelerū credim⁹: et coxā eo ridentes in oēm nequitū turmatim irrū p̄im⁹. Hec igit̄ bactren⁹ dicta sunt: vt vite n̄rē cōdūtōne signoscēs malorum tuo rū portūcula q̄ ad aie sanitatē deo sic distribuētē p̄tingit: parieti⁹ feras. Ea put⁹ h̄esiodi poete grauiſſimi versu⁹ cōcludam⁹. Pleie men gar gea cacon pleie de tba lassa. Qd sic vti p̄t̄: plena malis tellū: plene sunt equis vnde.

Quod homo naturaliter arummosus sit testimoniū ex Plinio.

Ed ad conterendā magis appetit⁹ nostri perulantiam: subiōcō hic p̄incipiū septimi libri nat. hist. Plinii: in quo nostrorum corporū miseras omnis breui oratione complexus est. ast enī sic de natura. H̄n omnia vnu aliantū cūctōru⁹ alienis velat opib⁹. ceterū varia regumēta tribuit: testas: cortices: corla: spinas: villos: plumā: pēnas: squāmas: vellera: trūcos eriam arboreisq̄ cortice interdū gemino a frigorib⁹ et calore turata est. boiem tm̄ nndū et in nuda humo natā die abiicit ad vagit⁹ statim et plorat⁹: nullū q̄ tot aliantū aliud ad lachrymas: et bas primus vtre p̄ncipio. at Hercule risus p̄cor illi ⁊ celerrim⁹ ante quadrageſimū dī nulli daf. ab hoc lucis rudi mento: qd ne feras qd̄ inter nos genitās: vñcula excipit⁹: et oīm mēbroꝝ nexus: atq̄ infelicit̄ natū facet manibus pedibusq; de vñctis stens anial ceteris imp̄aturū: ⁊ a supplicijs vita auspicat. Inā tm̄ v̄d culpā q̄ natū est. Deu demeria: ab his inītis eritūmātū ad supbia se genitōs. Pūma roboris spes: primūq; rēposit⁹ mun⁹ quadrupedi fili⁹ facit: qñ bōm̄ ini incessus: qñ vor: qñ firmū cibis os: qd̄ palpitās vertex: summe int̄ cuncta anialia simbecillaris indīctū: iā morbi tot atq̄ medicine tot cōtra mala extogitare: et be q̄ subinde nouitatis v̄cte. Letera sentire naturā suā: alia p̄nūcīas tem v̄surpare: alia sp̄eres volatus: alia v̄tres: alta nare: boiem sc̄re nibū si ne doctrina: nō farinō ingredīnō vesic̄: breuiterq; nō aliud nature sp̄ere q̄ flere. Itach mīli extitere: q̄ nō nasci optimū cēferet: aut q̄ ocyssime aboleri. Unū aliantū luctus est dat⁹: vni luxuria: et qd̄ innumerabilib⁹ modis: ac p̄ singla mēbra. Unū abītio: vni auaricia: vni imēsa vñcēdī cupido: vni sup

De patientia Liber secundus

sticio: vni sepulture cura atq; etiā p̄ se d̄ futuro: nulli vita fragilior: nulli rerū oīz libido maior: nulli paucū: cōfusio: nulli rabies acīor. Deniq; cēta alia in suo gñe p̄be degūt: cōgregari videm⁹ ⁊ stare p̄ dūllia. Leonā feritas int̄ se nō dimicat: serpētū mosus nō petat serpētes: nec mar̄ qdē belue ac p̄scēs nulli i diversa gña seūunt. At Hercule boi plura et boie sūt mala. sic Plini⁹.

Qd̄ nō est rep̄hēsibilis autor ex multa autoꝝ ⁊ mātīme getiliū citatiōe: ⁊ cur hō nudus nascat̄. *L. xxviii.*

Ed nec putes me q̄ p̄fugia⁹ ad gētīlis bois auctoritatē tō redarguedū. ait enī nōster Augustin⁹. p̄bi si q̄ fū dei n̄rē p̄sentanea dixerūt: nō solū formidāda nō sūt: ver etiā ab eis rāq̄ ab iūstis posseſſorū: in vñz n̄rē p̄uerēda: q̄ ne q̄ vicio def q̄ in bāc libellū n̄rē aliena congeserim⁹. nā ap̄petit⁹ cōtūmācia restinguere nostrū est inſtitutus. id seu n̄rē remedīū fiat seu alienis: qd̄ ad egrorū: de Elysippo cui⁹ tm̄ fuit i dialectica nomē aūt q̄ testimonioꝝ nube vteref: ⁊ quisbusdā suis opusculis totā Euripidis Ode deā inſeruit: ⁊ Apollodorus Athēnēfis de eo dixit: si q̄s tollat de Elysippi libris q̄ aliena sunt: charta enī vacua relinquet. Pliniane sñie cauſtīca vīs mīest: qñā q̄ p̄t luxuriā appetitū reprimere: tāq̄ p̄armacā opportunū et somētū salutare porr̄igim⁹. ad id tm̄ qd̄ d̄ boiem nasci nudū Aristoreles de gnātōe aliantī libro sc̄do r̄ndit dīces. Nō nudo matie oīm et inecto cor̄pore nascit̄: quoniam mīnimū in eo est terreni recrēmentūque eaꝫ facit vt vñgues q̄ mīnimos pro portione sortiatur.

Cur de flocipēdat corp⁹: rōes naturales. *L. xxviii.*

Ecitas tot morboꝝ ac incōmodox gūib⁹: qd̄ būanū corpus afficit: remanere potuit in corde tuo qdā noīte cogitatioꝝ acule⁹ castigate p̄scie p̄moleſt⁹. videri enī p̄t deū n̄rē vel nullā: vel certe paruā rōem babuisse: quos tot calamitatibus et errānis exposuit: et sic nomē patris quo illuz in p̄mis bonozam⁹ amittere si paternā curā et pietatē vel amisse vel non babere probabit. Ut igit̄ exclusatur busus cogitatioꝝ imp̄orūntas vicina precipitio p̄ter rōes antedīcas ad cōſideradū rerū naturā cōvertamur: quo manifeste cōſtet deo cor⁹ por̄ n̄rōz maiore curā eē nō debuit̄. qd̄ si altī repetem⁹: audire non p̄igeat. nā nō erit rei naturalis inſuīda narratio. p̄bi oēs in corp⁹ ⁊ sp̄m subaz patiunt. Lox⁹ vocat qd̄ vidert̄: qd̄ rāgt̄: qd̄ audit̄: et alīs sensib⁹ p̄cipi p̄t. Sp̄m ho qd̄ qñā inane sub sensu nō venit. Iūt tm̄ et corpa qdā nature adeo tensus et crīt̄ vt nō videat̄ ⁊ appellēt sp̄us: vt vapores terrestres: et qd̄ si ibi bibito calore sol eleuant̄: siūt vēt̄: tonitrua: comete: stelle cadētes. si v̄o itra terre viscera obrurat̄: sp̄iram̄ occidunt̄: tremot̄: eturgūt̄: tōres calefūt̄: et q̄ ex aq̄ resolut̄: ex qd̄ nubes pluvie grādies: et id gen⁹ alia: p̄creāt̄. Itē q̄ magie naturali dāt operā: solēt sp̄us vocare p̄tes subtiliores et corpib⁹ mixtis: puta etrīno ⁊ bm̄di alīs p̄ture ignis ⁊ calor⁹ emūctas: qn̄ ⁊ in corpib⁹ būanis puriores sāguis pres: q̄ p̄ arterias ad vegetāda mēbra plabūt sp̄us vocat̄ a medīcī: ⁊ eos trīfariā diuisit̄: in naturales q̄ in epatein vitates q̄ in corde: ⁊ i aīales q̄ i cerebro generant̄. bis oīb⁹ qd̄q̄ sūt corp̄: tm̄ sp̄us no

F. Baptiste Mantuanus

men est indicum: q singulari prius legio subtilitatis et actus et excellat: spiritus tamen: si more scotorum vim vocabulorum inspicit: balitus significat: et ad ventum extenditur. utra illud psalmi. Ignis grado: nix glacies spūs pcellax sumit: et p aia. lucta illud. Spūs et aie instor. et tr̄ aia p baltu. Plini⁹ em⁹ in libro naturalis historie dicit: anima hoc est balitus leonis: inesse virus graue: et vī pestilens. sed sā a corporeis ad incorporeis transamus. Anima vegetabilium que nutriendi: crescendi: et generandi principius est. Itē anima brutorum que pōlicris sentiendi et mouendi vim supaddit: nec nō et anima rōnalis: in qua pdicea duo anime genera: sicut trigonū et tetragonum in pentagono continentur: spūs sunt: et pfectim aia rōnalis. Sunt et in aere spūs quida: futra Pauli apli traditionem. non est inq̄ nobis collus etatio aduersus carnē et languine: sed aduersus pricipes et potestates tenebrarum barū. tenebras aut̄ vocat caliginosum bunc aerēq̄ circūfusus et cōtiguis mari p vicinitate et confusione in aquarū naturas degenerat: vel magis p tenebras media aeris regione intelligit vbi regū est ventorum: vbi nubes et grandines: et multa terrarū incomoda generat. Illā em̄ lumen ne carere et semp tenebrosam esse physica rōne pbatum est. nam si vt alit̄ et experimentū indicat: reflexio radioz a solidi corporis plana superficie reflectorū calorū et luminis est causa: nullū erit i ea parte lumen q̄ nisi a terre et maris verberatu feliciter est. sed iam pposito accōmodetur oīo. In omnī fere corpore vel vere spūs est: vel qddam aliud: qd̄ ppter nature vicitur et spūs dicitur: et id quidē est in omni re meli: vbiq̄ pfectantius. Quicquid enim est in re pter spiritū: spiritus cōparatione fet est: purgamentus est. Interroga empericos: cu aqua ardens p ignē educta est. quid ex vino restet nisi insulsus liquor: et quasi corpus emorū: Quid plurib⁹ opus est: Quicquid p corporeā naturam fieri dicit: opus est spūs latentis intrinsec⁹ ab eo tanq̄ a fonte oīis operario deriuat. a corpore vero vt ab instrumento. ppter recte ab Aristotele dictū est: aiam operationū vitaliū esse principium. Quid mirūz igif si nature opifex deus: qui corpora spiritib⁹ aiuit: q̄ fragmentū nostrū cognoscit: q̄ scit corpus nostrū esse puluerē: qui oēm iraz vīm aie insculpit: corp⁹ paruipendat: Admiratur pueri poni amēritatē: que est i cortice: tu vero pfecto cortice qd̄ sub eo seruas. In frumenti spicis cōtemplatur sagacitare nature mirabilē: granoz ordīne et dispositionē: foliūlorum amictum: aristarum vallum: et extimis in toto illo opere venustatē. Attamen postmodum omni extirpata pulchritudine ptempta spicas cōcerimus: et paleas ad ventū iacentes ad solū granū curam extēdimus: qd̄ si deus facit in boie quod tu sapienter facis in messe: miraris et dānas: Mirari potius debes hominū ignorantiā: temeritatem audaciam: q se nō agnoscant: q̄ deus incusent: q̄ iudicū eius nō formident. Deus spirit⁹ est: Vis causarum celestū atq̄ terrestriū in spiritibus est. omnis corporeā substantia ab incorporeis gubernatur et regitur. flocipendenda ergo et contempr̄ habenda sunt corporeis membra: animus vero omni cura excolendus. Supradictis omnibus astipularunt paulus: immo spiritus sanctus in Paulo loquens: cum inquit. Habemus tēsaurū istum in vasis fictilibus:

De patientia Liber secundus

Tēsaurum vocat animā. vasa fictilia sunt membra: quoꝝ incomoda aiab⁹ materia virtutū: apperitus frenū: et spiritualis prosectoris occasio. Es qui ad veram sapientias vel peruenient vel peruenire voluerunt corpus non contempserunt solum: verū de industria macerarunt: ppterero sanctos de quibus id manifestū. Cenio ad gentiles. Pythagorici a carnis abstinerent. Diogenes cum baculo et pēta mendicās: et discipulos mendicare docēbat in cuius contemptū vt existimo dicitur est a chris̄tō nolite portare baculum neq̄ peram: vt ostenderet lōge etiam minorē: q̄ Diogenes predicas et corporis curā a nobis habendā. ipse Epicurus quem alle p̄biloophorū scbole quasi impudicū et de summo bono male sentiente explodunt: cum ce nare laetus volebat et genio vt aiunt indulgere pane et Lasea vicitas bat. Sacerdotes Egypti in cōplis se claudentes pane Dale et bysopo vesceban. Gymnosopbute apud indos vt testis est P̄bilostrat⁹ in vita Apollonii Lyanei se media extenuabant: somnum et eū perq̄ breuissimū in nuda buco capiebāt: caloris et laborū ita patientes vt sarei viderent. de his plinius in septimo naturalis historie libro de indis loquēs ita dicit. p̄bilosopbos eorū quos gymnosopbistas vocant cōstat ab exortu ad occasum p̄flare continuēt soleū immobileb⁹ oculis seruentibus barenis toto die alternis pedibus infitere. Socrates quarundā musciculārū quas domi habebat cōtumelias: et opprobria et omne genus iniuriarum sic ferebat: vt ab eis se meliorem fieri p̄dicaret. de eodez Socrate legit⁹: nisi mea me faliit memoria: apud A. Bellū: q̄ anime corp⁹ ita subegerat: p̄sietate discipulis na sic formarat: vt a vespera vīq̄ ad vesperam p̄dius et p̄not fūris in eundē locum semper oculis: et in eisdem vestigijs p̄fittebat: q̄ si facta a corpore mētis excessu. Seneca de corpore loquēs: asperius inquit tractādū est: ne animo male pareat.

¶ tota natura nō consistit in aia. Cap. xxxv.

Ropter ea que de corpīs vīlitate disservit⁹: vt putaverūt qdā tota humane nature pfectioñē in aia eēcorpus vero quāt̄ rēcā bois et appendicē animi nūbil ad integratē nature p̄tinere: cui sentiente obuiant non p̄siperatētī solum: s̄ et Latibolī: q̄ alias ad corpora tanq̄ ad species partē inclinari: et destruc̄to corpe boiem interire ac eē definire dogmatāt. Ebītū insip̄ in tridū mortis ppter corporis et anime separationē: boiem non fuisse: est Theologū cōis opinio: et in eo aliquātū esse volūt Petru lombardū: qui magister sententiā appellat. carnis etiā resurrectio nēp̄dicāt: vt in natura integrata recipiat vnuſq̄s stipē eorū q̄ gessit in vita.

¶ Que sint mortis cause contra philosophos et iā thematicos. Cap. xxxvi.

Ecdē morū necessitate cōqueri debet sapiēs. tria em̄ sunt vīe genera que expiri vnuſq̄s op̄s. p̄mū in mortali corp̄e. scđm extra corp̄us. tertium rūrsum in corp̄o: quum corruptibile induerit incorruptionē: et mortale exuerit morta fūtū

F. Baptiste mantuanus

statem: hic est animarum circuitus perfectus: cu a corpore dimisso rursus in antiqua sua membra completa periodo remearint. est alia (et aliunt) mortali di necessitas: quod videlicet et contraria constamus elementis: que affidit agere ac partiendo in usum corroduntur. Uerum hoc ratio iudicio meo breuitatem quidem vite mortalitatem vero non ostendit. Constat enim diu stare non posse: quod affidit deus. At si non ex contraria elementis: sed ex uno tamen plasmaretur corpus: elementorum contrariae ablata esset: non tam mortalitas. Corruptibile non est corpus sive ex uno elemento constet sive ex pluribus. ipsa namque elementa suaviter natura morti et corruptio subiecta sunt. Non non puto aerem si solus esset in mundo: et ab aliis elementis contrariae liber: fore incorruptibilem. Allam mortis necessitatem a numero aiarum ppe infinito Platonici trahunt. Aliunt enim materiam tot corporibus simul gignentes non sufficere: quoniam aie sunt fuerint et future sunt. et propterea ut alie succedant: oportere priores abscedere: et corpora suorum materiam novis animabuntur: quasi domum novis habitaculis tradere: ut spiritum naturalium numerus implicantur. velle igitur semper vivere si vera hoc sunt: nimirum aliud est quod materialiam alijs animabus debitam plus equo velle occupare: et futuris impedire morte esse ne nascantur. Quod quod improbum sit iudicemus nos: qui nondum natum esse: nisi maiores nostri iam dececessissent. Tu ergo quisque es quod male vivendo membra tenes in servitute peccati. Hoc emero corporis tuus materiae expectari ab anima fortasse meliori: cuius etiam vita inseritur iniuria: si enim creationis tue obsecne vite obstat longitudo. Constitutus ergo sum bos densus bres ues dies bois: ut certi te deo: is curriculo omnium summa pdeat aiarum. Ex predictis inferri potest quod coeßsum est a philosophis omnibus materialia rex corruptibilium non corrupti: uirtus illud Platonis Pythagoreorum opinione recitat. Non perit et toto quicquid miseri credite mundo.

Sed varia: faciemus nouata: nascit vocatur.

Apparet autem materia semper nouis erogari formis: forma materie omnia. Et ubi una forma destituta est materia ad eandem nonque nisi in die iudicis: ad filium vero non statim reuertitur: potest enim et statim hoc est bene: ut revocare: ut si corpus humani manducetur ab homine: sicut apud Anthropophagos mos est. transire. non cibis parte in semem humani potest et illa materia portio cum fieri embryo: et ad rationalem animae redire coloretur. Quod si curiositas tua quaquierit quo pacto fieri possit: ut eadem materia pars que in pluribus humanis corporibus fuerit: in iudicio surgat. cu omnibus nonque: cu quoniam igitur: aliunt Theologii quidam cu primo resurrectur: et quod eius defecit minus erit in reliquo: supplingendum a deo. quemadmodum enim panes multiplicauit in deserto: potest et materia augere in iudicio. quod si tota uita materia fuit tota alterius: oportet nouam alteri materiam dari: nec ut ecclesia docet: proprie carnis resurrectione esset. Astronomi vita celo metiuntur. negat Epigenes centum viginti duos vite annos eredi nosse. Berofius centum septuaginta. Reges Perosyris et Necepsos autem posse in Italia: et ingerere vite annos centum virginis tunc. Observando annos climaticos monachos mathematici: hoc est scandentes et gradarios. et hi sunt qui ex septem et nouem numeris in unum confluentibus surgunt. Hic namque duo numeri ut aliunt decretos ac malefici: et ad uitam succidendum pollentes sunt: et propterea seragefum certius annu sciu et per silentem dicunt. quod nonies septem et septem nouem cum numeru reddunt. hec astronomica superstitione: ut Cratullus testis est: ipsum quoque perturbavit Augustinus. Et ut Plinius inquit in septimo libro naturalis historie capite. cl. Artis ipsius Astronomie inconstantia declarat quod incerta res sit. Recurramus nos ad paulum apostolum: qui non celi sed dei arcanorum est conclusus: et discamus ab eo statutum esse omnibus hominibus semel mori. Job etiam auidamus dicentem. Statuisti terminos eius quod proteri non poterit. His contenti causis inquirendis: finem imponamus. nam ista curiositas est precipue vicina temeritas.

De patietia Liber secundus

bus surgunt. Hic namque duo numeri ut aliunt decretos ac malefici: et ad uitam succidendum pollentes sunt: et propterea seragefum certius annu sciu et per silentem dicunt. quod nonies septem et septem nouem cum numeru reddunt. hec astronomica superstitione: ut Cratullus testis est: ipsum quoque perturbavit Augustinus. Et ut Plinius inquit in septimo libro naturalis historie capite. cl. Artis ipsius Astronomie inconstantia declarat quod incerta res sit. Recurramus nos ad paulum apostolum: qui non celi sed dei arcanorum est conclusus: et discamus ab eo statutum esse omnibus hominibus semel mori. Job etiam auidamus dicentem. Statuisti terminos eius quod proteri non poterit. His contenti causis inquirendis: finem imponamus. nam ista curiositas est precipue vicina temeritas.

De causa breuis vite et mortis et de annis antiquorum patrum.

Cap. xxxvii.

Ecce de breuitate vite dolendum nobis est more Theophrastus: qui naturam viuis est accusare: quod cornibus Elephants longissimam vitam dederit. domini vero custos intererat: et cui marime debebat: in statuendo vite spacio vius ad suspicionem inuidie parca fuerit: immo si. Nisi credimus nature opiser deus in distributione vite tam liberalis fuit: ut homini potestate fecerit nunquam moriendi. sed qui perfecte credunt diuinis eloquias: et cu iniquitate et pietate vitam degunt presentis existentibus breuitate cōtempora. magis deo gratias agunt quod homini celum apuerit quod natura accusent quod auara vite fuerit. Sed sine nullam homini celestis bonorum spem relinca. Quid de breuitate vite dicendum sit in principio libri de bello ingurante luculentu sermo ne Erasmus explanat. falso inquit queritur de natura sua genus humanum quod eras imbecilla atque brevis eius forte potius quam virtute regatur. nam contra repurando negat malum aliud: neque stabilissimus inuenies: magisque nature industriam boim quam vim aut tempus deesse. sed dum atque imperator vite moras lumen amus et sic ille. Quod vero ante diluvium genitale egressum fuerit vite humana ranta plenitatis: neque mirari negat illi seculo iisdem: neque eam sibi optare quisque debet. Erant illis quidam boibus ut astronomi aliunt: et experimenter cōstat celi propitiore. volvit namque Astronomi duos esse zodiacos. unum in nona sphera: alterum in octaua: quod firmamentum vocant. et initio rerum a temporum fine a deo dispositos: ut aries arterius taurus tauro: geminis gemini sunt: tunc tauri: et ambo in coenitibus in unum viribus fortior: in terris fiebat insitans. unde et herbas tunc salubriores: et fructus terre meliores: et longiores animantium uitas fuisse non dubium. postquam soluta per motus societate ab inuisce discesserunt: totus inferius: mūdus egrotauit. Supradicti theologologi primi parentum filios et nepotes talibus disciplinis ibuisse: ut quod utile: quod non in vita esset: per se unusquisque cognosceret. Additum et terre uirginem tunc syncretum frugibus suppeditasse alimentum melius et uerius: que post diluvium saliedie maris inibilia debilius fuit. Et deus idcirco vetuisse ne Adam de ligno quod uite dicebatur: quod uite producende vim babebat: iterum degustaret: ne prologus fuit.

F. Baptiste mantuanus

ret simul cū vita miseras. Debusse aut̄ portius filios q̄ nos tādiu in vita ec̄ sic p̄bant: q̄ videlicet nulla p̄decessorum inuentarū nullas artes: nullas sciētias tunc habentes oporebat longis experimētis ea p̄discere: que nos ex aliorum scriptis: et masorum nostroz lucubrationibz facile et cōpendiose do cemur. Reducta est tandem cōmunitate vite humane summe: teste David in psalmis ad annos septuaginta: et in eodē adhuc statu perseverat.

De annis hoīz ate dīlūiū: cōtra Pliniū. ca. xxxviiij.

X his pater filios primi seculi annos fuisse nostris pares: vel paulo moiores: rāto s. q̄to lunaris solari ē brevis. David enī de annis loquens a sue gentis moe q̄ descedit a Moysē nō recessit. Pliniū in septimo naturalis histōrie libro capite. viij. sic de annis inquit: annū aliū estatevū ter minabant alterū byeme. Aliū quadripartitus rēpō:ibus: vt arcades: quorū anni trīmestres fuere. Quidam lune senio: vt egyp̄tī. Itaq̄ apud eos alii qui singula annoz mīlia vītissē p̄dūntur. sic Pliniū. Quibus verbis ostendit se putare annos qui p̄mīs patribus tribuūtūr fuisse mēses. Ut r̄ bec existimatio per se satis exploditur. longe enī plus nos vīverem⁹: q̄ illa mū di adhuc recentis antiquitas. nam centū annis: mīle ducēti mēses includūtur: qui numerus annoz nulli illoz ascrībitur: sed qđ euidentius argumen⁹ tum esse potest aduersus eos qui annoz hebreozum mēses dicunt: q̄ ipse Moysē qui dicit: vīrit auz̄ Dālalebel sexaginta quīng annis: et genuit Jared. cerre si annos pro mensibus accipit: Dālalebel quīng annos et rōtidem mēses natū geniūser: qđ v̄ Persius inquit. Non sānt esse boīs nō sanus furet. Sed de his transunter bec dicta sint.

De vita humana nō sit breuiata. Cap. xxxix.

Esstat insuper filioz opinio qui cōtr̄unt vitā humānā ec̄ brevitatem. Nam si rēpōe dauid idē: qđ modo est spaciūm vite fuit: quomō dicemus in dies vitā breuiari? Et quides inter David et nostrā banc etatē annoz duo mīlia q̄ngenta: et eo amplius intercesserunt: quo rēpōeū cursu longissimo manifesta vite breuiatio facta esset. Qd si dicas vīsq̄ ad centesimū annū et amplius illis rēpōibz quosdā supūrūt̄: respōdebo et posterioribz seculis idē cōtingisse: et nunc quoq̄ cōtingere: Argantoni⁹ ret̄ Larressou⁹ centū q̄nqua ginta. Līnyras rēpō Cyprioz decē amplius. Epīmenides centū q̄nqua ginta. Līnyras rēpō Borgias fūculū centūocro: vel v̄r Pausanias inqt̄ centūq̄nqua. Qd Valeri⁹ Loxinus centum. Lerētta Eicerous centū et seprē vīxit annos. sub Lito et Uepafiano: sicut Plinius meminist̄ in seprō libro naturalis histōrie: censu p̄ italiā agitato viri centū et viginti annos natū. Parme tres reperti sunt. Bixelli centū et viginti q̄nq̄nus. Irē Parme centū et triginta annoz reperti duo in veleiacio oppido placentino ducentoz et decē anno rum sc̄r. Dobaneo quidā Laroli Dagni⁹ Romanoz impatoris armiger vīte longitudine par. Nestor tercentū annos vītissē perhibet. Et quibus vītis simile satis est qđ Petrus Aponensis rationem fiducialem sequens in con-

De patiētia Liber secūdus

clitatore dicit vitā humānā modo breuiari: modo p̄duci p̄ vario cursu et dispositione celoz. Pater etiā vanū esse qđ Epigenes: et Berossus: Petrosyris: et Necepos: et alii matbematici de terminis vite tradiderunt. Non ergo de spacio vite nostre dolendū: sed omnino curandū ne frustra vivamus. P̄bocylides dicit vitā esse trocbz. est autē trocbus reuelatio: rota: cursus: cuius finis certus: sed qñ incertū. propterea a r̄po dicitz est. Vigilate itaq̄ quia nescitis diem nōc̄ horam.

Egritudō preservat a multis flagitijs. cap. xl.

St aliud quoddam in infirmitibz p̄uilegiū singulā re: quod in liberis ciuitatibus h̄ aduertere: vbi ut plurimū factōnes sunt: et contentio est inter ciuitates de potentia et de bono ac p̄fidentia. dum enī quisq̄ clientelas habet: et suos tuet: ac extollere n̄titur cū magno p̄sciētē de trīmento multū laborū: multū p̄ficiū frequenter suscipimus: et pedetētim in angustiis pellimur: a quibus explicari ac expediti postmodum vel impossibile vel certe difficile. At qui bene valeret: et ab huiusmodi officijs cōtinet: ignarus segnis stolidus puratur: sed qui morbo impediente detinetur: malarū operariū conscientie non ponit offendiculum. et apud om̄is in p̄op̄tu b̄ excusationem. vīuit sibi: sanos autē sibi vīvēre nō licet vnoquoq̄ in sui fauorem illud platonīcū usurpante. Non sōlū nobis nati sumus: sed ortus nostrī partem patria: partem amici sibi vindicant. Quot putas repēriri posse qui mallent se morbo vel grauissimo tunc detentos fuisse: quum aliquādo illa Bononie negotia tractauerūt: aut cum illis amicis fauerūt unde postmo dū seditiones ero: se: tumultū excitati: manus cōserte sunt: ac excidia et incendia subsecuta: Cum Lucius Catilina cuius impiū acimā nem conatū Cicero sua prudentia repressit ciuitiū bello superat̄ et accepto letali vulnere coruens terram momordit: maluisset tum cū eam cōuratio nem adorans est: podagra laborasse. Duo fratres ex gracchorū familia viri seditionis Latus et Liberius cū se infidiliū circuētos et ab armatis ciuitibz oppressos videre: cupiissent se runc cū de lege agraria facere ad populū verba ceperunt Libragre doloribz infestatos. Julius Caesar: qui tantā est au sus tyrannidē cū in senatu se a cōlūtratis p̄t̄ cōspicit et cōfodi: p̄p̄taſſi se tunc qñ cū copiis rubiconē traiecit grauissima febe coreptum egratasse. Egritudines igitur et si a quibusdam virtutū officijs tardant: ab innumeris tamen q̄ factū incursum ueram delictis periculisq̄ nos liberant. Possem in patria tua multa reperire q̄ dictis meis astipulentur: sed parco. nā ea et nō fuisse: et postq̄ facta sunt ex memoria boīm recessisse desidero. Nō nuncq̄ igitur vnius viri infirmitas totius familiæ: totius ciuitatis: totū etiam p̄t̄nūt̄ sūltas. Contra vnius sanitas est multoz et pene infinitoz r̄rum egritudō. Et in hoc dei bonitas simul et p̄udentia maxime cernitur: q̄ nostris incōmodis voluit cōmodū aliquid admiscere: vt vnius amaritudi nem dulcedo temperaret alterius. Ita fit vt et bis nostre vite miserijs et erumbris si bene vī sciuerimus felicitatem possimus exprimere.

Quod aduersitatib⁹ nascat⁹ incūditas spūal^r cap. xlj.

Ranseamus ad spūales fructus anime beneuelen-

tis palato dulcissimos. sed gradiamur ea via quam ipse mon-

stravit. ne nouā adorci fortasse fallamur. sed quo melius per-

cipere possis: prius sententiam vñā platonicoꝝ euoluam. aiunt

em̄ platonici duplīcē esse virtutē. vñā purgatoria animi: alterā vero animi

purgari. prima cū vñcīs abduc pugnat: altera domito iam victoriū exercitū

cōpositis regni sui rebus pacifice fine vlla rebellione gubernat. prima ar-

matur ut appetitū subiūciat rationi. et ut pessimū boc qđ intra nos inter ras-

tionē et appetitū geritur bellū: excludat. pessimū inq belluz. nam externa

bella mala quidem sunt: civilia peiora: domestica pessima. que vero intra

nos geruntur intestina tanto sunt peiora quanto anime & corporis est peior

interitus. Circus purgatoria graditur per spineta: per loca arida inuita & in

aquosa: per cava vallū: per ardua motū: eo. s. irinere: qđ ut Prodigⁱ inquit

Herculi virtus ostendit ad gloriā. Sicut enim Prodigus Herculi adolescenti

voluptatē & virtutē in muliebris specie apparuisse: et eu certari studuisse ad

fese allicere illā pollicitādo delicias et gen⁹ omne libidinis: cuius tamen fi-

nis futurus esset vñtuperiū: dedecet & ignominia. hāc vero offerēdo primū

quidē difficultia ardua: aspera. mor aut laudē: bonoꝝ ac imortalitatē. prima

illa leuera pueludia: virtutis purgatoria sunt rudimenta: et eius qui ad ye-

ram gloriā nitit velicit: tyrocinia pma: que vero sequitur dulcia & amena: fru-

ctus sunt animi iam purgari. Prodigio Pythagoras cōcordauit grecā voca-

lē. y. a Palamede vel Simonide inuentar. nā de autore dubitatur: interpie-

tans finistrū R. amū: quā in uno latior: in summo angustior: vñcīs planior:

et ascensu facilior: vñcīs dedit. Finistrū vero virtuti: qđ longus er arduus

de radice primū surgit angustus: ascendēdo expandit. et instar palme tanto

spissioꝝ &to sublimioꝝ in latā planicie cacumē extēdit. Prīa pars ramī der-

tri est purgatoria: & summīras illa plana purgari. animi virt⁹ est typum ge-

rens christi: qui dicit. Clemite ad me oēs qui laboratis & fessi estis: et ego re-

ficiā vos. vīcta difficultate preambula. i. perturbationib⁹ sedatis: tu demū cū

ratiōne regnat virtus. Lunc et virtute quasi ex vīte bene repastinata: & ar-

busu suo alligata prodeunt bi fructus: qbus mes ipsa nutrit & viget: apes

smitata que eodē melle qđ pereant viuentia est tellus. arbustū appetit.

vītis est virtus. Que de virtute dīcū ad ea qđ vident oculis maioris intel-

ligentie gratia reducam⁹. Ut duplīcē virtutē dīcū: sic duplex quoꝝ Trīcē

cum dīcam⁹. Cāstitudinis vñtū: refectionis alterū: & dialecticorū more vīta-

mur vno ut plurib⁹: in quod multiplicē fertur intellect⁹. pīmū ergo trīcē ē

dūm aratur: et fertur: truncatur & metit: vapulat & molitur: alterum est dū-

māducatur. Hoc igitur quod palaro faciū dū est: quod voluntatē affert & nu-

trīmētū: tātis labōrū⁹ ē partū. tot pīmūs cādūt: rīgnit tot mīnūb⁹: madūt

pīmūs: aruit tot solib⁹: expauit tot grādines: et tandem post tot intūrias

succīluz: et cū multo sudore perlātū in area verberib⁹ cūndūt: sacratur ad

ventum. fertur ad catillum. et cribro polinario excussum globatur in mas-
sam. fermento corrumptur. pugnis subigitur. Ad vñtūm quasi iam quodā
martyrio consūmandū redigitur in trocbiscos: et in frusta diuisum tote-
tur in clibano. Sic profecto virtus qđ magna futura est in difficultate plan-
tatur. radicat in dolore. germinat in eruminis. sudeoꝝ rigatur. curis stercoꝝ
ratur. firmatur angustijs. floret in laboribus. frondet in negotijs. ferat in
aduersis. Cum ergo virtus sumpit incrementū: et grātie sole incalecente
coaluit: incipit fructus asferre mirificos. Tunc omnes sicut nos amamus
aliens gaudemus bonis eque ac proprijs: intus ac foris nobiscum et cum
alijs pacifici sumus. Tunc animi nostri compotes ac reges incōmoda om-
nia equantim ferimus. In fidet et modestie pietatis et sapientie: casti-
tatis et iustitie studijs exultamus. Virtutum ergo fructus ipsarum virtus
cum est vñs: cum per morem et habitum factus est operanti leuis et dul-
cis. Vides quo pacto tandem ex spīnis vñas colligimus: tum scilicet quām
gregem affectuī dispentes studiose curamus seminatas in nobis a na-
tura virtutes. Hoc est qđ vi respōdere proposito incipiāmus: quod in secun-
da ad Lorīntibios epistola Paulus dicit. Sed ordinem verborum solerter
attende. In omnibus inquit exhibeamus nos sicut dei ministros in mul-
ta patiētia. in tribulationib⁹. in necessitatibus. in angustijs. in plagijs. in
carceribus. in seditionibus. in laboribus. in vīglījs. in felūns. bucusq; per
patientie spineta gradiendo virtus purgatoria labore aust. Et Aristoteles vt
mel inueniret cum Protheo depugnauit: que mor subinfert. Sunt enim
mel quod queritur. sunt quas vītis in terra pastinata: boc est vñtus in men-
te purgata fruges emerito reddit agricole. Sequitur enim sic eodes loco.
In castitate. in scientia. in longanimitate. in suauitate. in spiritu sancto. in
charitate non sicta. in verbo veritatis. in virtute dei. Notandum autem qđ
per virtutes non habitus octos: et sine operibus mortuos qui arbori ins-
fecunde sunt similes: sed iugis exerceitatione fructiferos cōmēdat Apostolⁱ.
Et in euāgelo dīcī tīps: ignē veni mittere i terrā: et qđ volo nisi vt ardeat?

Quod debuit esse naturarum varietas ad ostendē-
dam dei sapientiam.

Lap. xlj.

Eminī me libro secundo capite quarto cum de cōplexio-
nis bus ageremus: citasse Plotinum dicentem ad
decorē vñtueri non parum facere: imo et necessariam esse
rerum varietatem: placet suasioni huic ratiōnē addere pa-
tiētē pīfectū satis accōmodatā. Sumitū autē bec rō ab ostē
dēda arte sūmi opificis. et est bīmōt: si pīctor: vñcolozē faciat parietē: qđ qđ co-
loris fit & pīcio cbārissim⁹: & specie amēssim⁹: vt purpūrissuz: putares ne tu
id esse pīsumati op⁹ artifici⁹: nō puraret b Apelles: nō zeus: nō paribāsi⁹:
putaret for: assie cleopbā⁹: & aliquē eoz pīctor: qđ arte nōdū pī: cta monochro-
mata pīnterūt: At qđ exacrisſime arte adepti volūt absolūtissime pīgere: et
penicillo naturā emulari: vt Protogenes: qui in duccndis līnelis cū Apelle
certauit: non colorē tñm adībent: sed minoꝝ armento: Linabari: Erylo

F. Baptiste mantuanus

colla: idico: sandaraca: purpura:occo: sinopide: byasimbo: balausto: et alijs
id genus quasdam arbitratu suo figuris facient: et quasdam veras certas
rem experimento: quas iconas vocant exarantes: ibunt in infinita rerum
varietate. Pictor: qz res ipsas creare non poterat: imagines facit. Id est artis
summum beneficium nibil expectes ab ea prestantius: sed deus qui non imaginum
sed rerum est artifer: suam aliquando volens monstrare peritiam: ve
nit ad officinam: et in se contemplatus naturarum imagines: quas ideas:
et paradigmata greci vocant: animum extendit ad operandum. Sunt au
tem in eius mente: non quarundam paucarum: immo cunctarum imagines
rerum: et farcundo operum viva exemplaria. Idcirco platonici dicunt
creationes ac productiones nibil alius esse quam assimilationem. Deus enim
er minister eius angeli celorum moto: es ad ideas respicientes cuncta pro
ducunt. Unde et nos dicitur electio pice et fac sim exemplar: quod tibi in
monte monstratur est: nec tibi nouum videatur quod audies. Quot in men
te divina sunt idee: tot nec plures possunt gigni a deo nature. Singe enim
plures gigni: sequetur eas factas quasi ab ignotiate. Faber namque qui clas
sum excludit: cuius in mente speciem non habuit: certe quasi dormiens et
ignorans fecit. At idea est species et ratio mentalis: et faciunde naturam
ostendens. An vero res create tot numero sunt quod idee: scire quis posse
nisi ipse qui fecit? Non decuit igitur unum effectum fluere ab artifice: cu
tius opus immense signum est sapientie. Et ne videatur idem sepius repe
titum fecit naturas instar numerorum: immo instar idealium: hoc est ines
quales. Oportuit ergo quasdam esse minores: que maioribus collate quan
dam humilitatem pre se ferrent. Et sic ex pluribus naturarum gradibus
scala consurgit: per quam intellectus in eum ascendit. Supponens enim
ea esse numero finita que ordinem habeant ab essentia: naturam quan
dam primam et precentem reperit: a qua tanquam a pelago perfectionis:
fluat in alis iuriis bonitatis. Et hoc est quod Jacobus apostolus dicit. Om
ne datum optimum: et omne donum perfectum de sursum est: descendens
a patre luminis: apud quem non est transmutatio: neque vicissitudinis obum
bratio. Hoc est de quo Aristoteles inquit esse animal eternum a quo des
uatur esse et vivere: bis clarus: bis obscurus. Huius imago visibilis est ip
se mundus. Si enim seruata substantia mundo quantitatem absuleris:
remanebit quedam rerum fine magnitudine immensa congeries: cuius ma
gnitudo erit bonitas inserta substantie. Ad ostendendam igitur sapientiam
tantum artificis facinus est mundus: et in mundo omnia et inter omnia nos bo
mines loco satius digno constituti: hoc est in angulo hemisphaerio: ubi duo pas
ciles diuersi temporali: s. et eterno: miro artificio contingunt. De ista creatu
ra multipliciter paulus ad corinthios scribit dicens. Non ois caro eades
caro: sed alta boim: alia pecorum: alia volucrum: alia piscium. Et corpora celestia:
et corpora terrestria: sed alia quidem celestium gloria: alia terrestrium: alia clar
itas solis: alia claritas lune: alia claritas stellarum. Stella enim a stella differt
in claritate: et que est in naturis eadem est in donis repetita diuersitas. In
Abel namque claruit iustitia: pleras in Enoch. In Iude longanimitas: religio in

De patientia Liber secundus

Melchisedech: fides in Abram: in Jacob secunditas: in Joseph pudicit
ria: in Ganson fortitudo: in David probetia: in Salomone sapientia: in Ab
salone forma: in Petro credulitas: in Paulo constitutio: in Jobanne scientia: et
ut in predicta epistola Paulus inquit: divisiones vero gratiarum sunt. idem
autem spiritus et divisiones ministracionum sunt. idem autem dominus: et divisiones
operationum sunt. idem autem deus qui operat omnia in omnibus: et paulo ins
tra hec autem omnia operatur unus atque idem spiritus: dividens singulis prout
vult. In hoc ultimo verbo obstruit os nostre temeritati. quod enim nobis con
stat deum velle persuasi id non posse nisi bonus esse: debemus humiliter et
reuerenter ferre.

¶ mundus est quoddam spectaculum nobis a deo
exhibitum quo inuitamur ad patienter ferendam omnes
adversitates. Cap. xliii.

Apientia ergo divina totum rerum exhibitura spectaculus
quasdam naturas condidit que spectarentur
tm: ut inanimata: quedam etiam animata ratione carentia. Quedam
et spectarentur atque spectarent: ut homines et angelos: qui mundum
hunc quaque quoddam theatrum mirabilium rerum refertissi
mum videntes: dum opera admirantur: opificem predicant: quoz unus erat qui dis
cebat. Et enarrat gloria dei et opera manuum eius annuntiat firmamentum.
Item considerauit opera tua et expauit. Itē delectasti me domine in factura tua:
et in opibus manuum tuarum exultabo. Et nūc et pro re mirabili ostendar. Et al
li carides ex ebore formicas et alia tam parua animalia ut pres eorum vir
oculis certi possint. afferat. Virgunculus quadrigā eburneā quam musca
alii integrat. recitat. Cicerō pro miraculo illata Homerī scriptarū in membra
nis tam paruo volumine ut nuce includere. Fecerit Aristides Ibebanus
pictor: tabulā quā centū talentis lictorū est. Attalos emerit. Lymomachī duas
tabulas octoginta talentis. Cesār dictator. Bintiā venerē tota grecia incly
tam Piraxiteles fecerit. Demetrius expugnatō. Rbodo pepercerit ne pro
geniis tabulam concremareret. Jouem olimpīam Pibidias: capitolinū: et ephe
stiam Dianā. Dentor excupserit. hec homines olim mirabantur et ad quin
quennale grecie certamē afferebāt celebritatē fame et immortalitatē nois
aucupantes. Et deus hoc totū quod certis quod etiam non certis: fabrefecit. ocu
les dedit ut videoas. mentem ut cognoscas qua laude: quo honore dignus est
opifex. pars prima tanti spectaculi sunt ista mortalia corporeā terrena: si bec
dene spectaueris: et opificem spectando pia mēre colueris: oculis tuis eterna
subscieris: quā cū tanta animi voluprate spectrabis: ut ab eis diuelli nunquam pos
sis. si vero hanc primā partē stuile et infantiliter spectaueris: tanquam indignus
quā immortalia videoas: excluderis. ppter ea scriptū est de virginib⁹ fatuis: quā
dū trent oleum emere: clausa est ianua: et clamantibus domine domine aperi no
bis: responsus est. Amē dico vobis: nescio vos: exclusive sunt: quā se ac alla ma
le spectauerat: nec in se et alijs deū cognoverat. Clade ergo et gaudente i for
tem ministerij bulus ascitū a deo. et fer equo animo vite molestias: ut trā

F. Baptiste mantuanus

fire possit ad diuinorum rerum celeste spectaculum.

Cōparatiōe rerū īequaliū pbat meliorē esse vitā sanctā cū aduersis; q̄ vitā felicē cū vicijs. **L**ap. xlviij.

Lind est qđ ideo tecū volo pcurtere: vt ad diuinā sapientiam magis intentus eius te bonitatis credas secūrū. **E**mperdolēs aut̄ est h̄ id sibi usurper. Aristoteles quatuor esse mortalitā rerū semina p̄mitita: que nūcupam̄ elementa: ignem: aerem: aquam: & terrā. Idec tra contraria sunt ut etiā cōueniant. sic colligata sunt: vt annuli quattuor in plicem se cōplicet. **I**gnis qđ defecatissimū est elementū: per ficitatē terre cōnexus est. p fr̄is gidiatrem: terra aque. p humiditatē: aqua aerī. per caliditatē: aer igni. **Q**uartuor iste p̄ie q̄litates: caliditas: frigiditas: humiditas: ficitas tra p̄iu gate sunt in elemētis: vt q̄libet eas bis p̄terita cōbinatiōes quattuor redant. Qđ si queras que cōbinationū istarū p̄stantissima: r̄ndebo: vides t̄ ea que in nobilissimo elementō sit posita: hoc est ficitas & caliditas: que est in igne. Si vero ultra istarū qualitatē sit nobilior queras: nō erit absur dum caliditati dare p̄incipiatū: q̄ eam p̄imū elementū & si p̄municat: neq; enī p̄prium baber: nō nisi tamē aerī secundo sibi in dignitate cōmunicat. ficitatē vero et terra participat. Viderit enī sure nobillus id quod ī secundū: q̄ id quod in quartū a p̄imō diffunditur. nam meliora meliorib; natura cōiungit. **V**ides igitur vt hec m̄tro modo sibi cobereant: & incōparabilis artificio colligentur. hoc quidem viderunt p̄sophi: at aliam rerum configurationem non viderunt: quam volo (si placet) paucis explicitemus.

Sequit̄: hoc est mundana ad celestem: quod terra ad ignē. Sicut enim terre ficitatē et frigiditatē damus: sic mundane vīte attribuimus: p̄o frigiditatē immundiciam: p̄o ficitatē leticiam. Qui enim finē mundi ritum vitas ducunt: b̄i sunt de quibus dicitur tenent tympanum et cibaram: ducunt in bonis dies suos: & in puncto ad inferna descendunt. in quibus rebus vir sapiens cum immundiciam leticiam exp̄essit. non enim ad inferna descendere dici possent: nisi essent vīcis inuoluti. Celesti vīte damus cuius sanctitatem leticiam. In purgatoriam vero que est vīte celesti quod est aer igni sanctitatem a celesti deriuamus: eamq; tristitiae copulamus: q̄ tristitiae oporeat: qui roquentur. Infernali autem que omnino a celesti sicut aqua ab igne distingua est: attributa est immūndicia leticiam immundicia. Sunt igitur tot quatuor combinationes in quattuor bis vītis quot et in elemētis. Ut ruz ille corpore: iste spirituales que sunt: sanctitas et leticia. sanctitas et tristitia: immundicia leticia: leticia immundicia. Sed restat dubitationi responderē. Videor enim infernalem vītam mundanā preponere: cū illam aque cōfero: & ista terre. dicimus hoc ideo nos fecisse q̄ sicut aqua est tellure subtilio: ac imaterialior: sic & infernalis vita iam terrenis defuncta corporibus quatenus defecatio: eatenus videri possit esse p̄stantior. q̄ si contendas meliore oīno esse mundanā vītam: respondebo & terrā in multis aque p̄fe-

De patiētia liber secundus

rendā. Sed age hec p̄termittamus. sequamur ea que plus babet evidētia: & minus audacie: plus p̄sibilitatis: & minus ambitionis. **D**undana ergo vīta cū celesti cōmune baber leticiā. At infernalis aque cōparata cū celesti baber sicut cum igne aqua: nullum cōmerciū. Est enim tristis et sordida: ac celesti lera et sancta. Purgatoria vero aeri collata: q̄ sancta est et tristis. Infernali assimilara est in tristitia: in sanctitate celesti. Si ergo q̄s querat: que istarū cōbinationū sit p̄sonā resp̄odebitur cū sanctitate p̄esta re leticiā? Quid enim bis melius excogitari poest? Si vero queratur que duarū qualitatū sanctitatis: & leticie p̄ferenda sit: respondebimus eadē ratione p̄ponendā esse leticie sanctitatem: qua ficitatē caliditatē pauloan̄ te p̄erulim: q̄ videlicet sanctitas est id in quo secundū p̄imō p̄estabilis optime coniugatur. Nam purgatoria q̄ p̄cellit mundanā: celesti in sancti tate cōiuncta est. Quosl̄is hec repuras altius repetitā: t̄emp̄e vt ex rebus naturalibus ostenderem lōge p̄stantius esse cum sanctitate tristitiae more filiorum quis degunt in purgatorio: q̄ inter sordes & inopīa more suā exulta re: quorum vīta est in ceno volutari. Egrotantiū vero vīta vt est omnīū sanctorum cōmune iudicium: si bene (vt debent) egreditur ferant: nō mundana vīta est: sed purgatoria: si purgatione indigent: finautē non egent: in egrotante turela est virtutū: primo ad sanctitatē horizontū: utriq; meritorum augmentum. Utde iam vbi sit, eo enim ratiocinando deductus es: vt t̄b̄i necessariu fatendum sit longe melius esse penas ferre cum sanctitate: q̄ in vite turpitudine letari. Sed paulisper ad elementorum speculatio nem redeamus. Ignis superne vbi celo fungitur est defecatio: vbi aerem circuit in aerem degenerat. Her vbi ignem contingit est rario: et clarior: vbi aque cōmicitur densior: et obscurior. Nebulis enim et vaporibus affectus imblis alienē nature cōtagium. Aqua vbi terre vīcīna est terret̄is sit est: vbi magis distat purgatoria: limpidoz. Terra que aquis abluitur mundior: vt barena que terra est diluta. Inferiora igitur ea parte qua superiora contingunt: meliora sunt. purgatoria ergo vīta que secundo gradu est a celesti: ea parte qua celesti appropinquat: est melior. Appropiat autem per sanctitatem: q̄ si tantum conari et proficere posses: vt baberes cum sanctitate leticiam more Ap̄stoloz: de quibus scriptum est. Iabant apostoli gaudentes a conspectu conciliū: quoniam digni habisti sunt pro nomine iesu contumeliam part: iam purgatoria vīta transiret in celestem: essem̄ homo non terrenus: sed celestis. cum apostolo iam non tu vīueres: sed vīueret in te christus. Laborandum igitur quoad fieri potest: vt in hoc vite bēnūis purgatorio vīvēre sancte iucundeq; valeas. q̄ si faceres: iam beatitudini vīcīnius celestem in terris vītam inciperes. Et sicut aer igni contiguus parum ab ignis natura se fungitur: sic homo partiens et gaudens videtur in angelorum transisse consortium. Hinc Paulus dicebat: nostra autem conuersatio est in celo. Et alios exhortatur clamans. Que sursum sunt querite: non que super terram. Que sursum sunt sapite. Et in psalmo dicitur. Cor meum et caro mea exultauerunt in deum vīvūm,

F. Baptiste mantuanus

Qd tollerantia aduersitatum facit breviorem transitum ad paradisum.

Cap. xliv.

Ubi (precor) et aliquid insipientie mee sustine: Si dicat tibi deus: vbi triginta annos in hac vita: et totidem post mortem in purgatorio egeris: prolinus in celum admis- teris. Dic sodes: si celi gaudia recte estimaueris: nonne longe magis esset votis experendus: vt purgatoriū tempus cum vite spacio: que non nisi bieuis esse potest simul excuteret: et utrumq; vita scilicet et purgatio vna eademq; periodo finem acciperet: quo celi mor- consuē fieres: q; post vitam que non nisi laboriosa et eruminosa esse pos- test: maiori bus iterum cruciaribus destinari: et a celi desiderio tam diu- fraudari? Cia ad bonum quanto compendiosio: tanto oportubilior: quia melior. Dabes igitur precipua dei liberalitate munus hoc magnum t fin- gulaire: quod multis precibus impetrādum: quod magno esset precio coe- médiū: q; videlicet si equo animo fers: plus simul et purgatio. Uttere igitur tanto dei beneficio: nec finas occasionem banc tantaz euolare. Ferunt enim fortunam duas habere comites: occasionem: et penitentiam: et cum ad quemquā veneris: offerre p̄imum occasionem. eam cum oblata est non arripient reliquere penitentiam: quam greci dicunt meranean. Quo da- tur intelligi occasionem semper esse vel querendam: vel expectandam: et qui inuenient vel repertam neglexerit: solitum penitere. Patrandi ergo tam pieclarī ac salutaris neg. Opportunitatem amplexare: et q; eam ibi obtulerit deo gratias age. Nam si sic egeris: ista corporis tuū terra: qua- si opp̄ortunos imbris accipies: et coloni versata ligonibus quo magis ve- rabitur tanto vberiores asferet fructus. et tandem dices non illum a te dos- mino: sed ad petram hoc est ad christum: vt sodes excuterentur: allium. et mos vt vivere hic defieris: sine vlo more intersticio in celo renasceris: et simul eris et purgatorius et vite satiactum.

Generandi Fratris Baptiste Mantua- ni Carmelite Theologi Isagoges ad patien- tiā Liber Tertiū.

Quattuor virtutes plurimum valere ad tollerantiam. Caput p̄imum.

De patientia Liber tertius

Lquoniam hominē natura fragilis tot morbis et positiū: tot malis obiectis difficile ē nō strangi: vel nō intollerare: necessariū arbitror te admonere: vt quatuor precipue virtutib; munire te studeas: quardū prelio vum omnē flagelloz faciū feras. H̄e sunt quas primo libro polliceamur: Fides: Spes: Perseverantia: et longanimitas. H̄e nāc quātū fulcrā quedā colūneq; firmissime patientie substituent edificiū. Et q; supra dite r̄imus cataphrattū esse opotere: qui velic cuz diabolo pugnare: tamē t ples- ris sufficit ad victoriam leuis armatura. Putacū myrieneus vñ ex ses pitem sapientibus cū de agri cauīda possessione inter Atvientenses et myri- leneos armis certaretur: ipse cu p̄burone Atvientenū duce: qui p̄acratia stes t olympionices fuerat: singulari certamine pugnare instituit. rere sigif clypeo regens p̄buronē inuoluit: t eū incremūt. David adhuc adolescentiū lus stetit contra gigantē loucatū ocreatum: galeatū: et bastile bas- ste eius erat quasi liciatorū repletū. p̄m autē ferrum daste eius sercentes fidos habebat ferri. David baculo paltozali armatus t funda gigante non expauit: et vicit. Dic ergo et tu diabolo: qd et David dicit Allopylo. Tu ve- nis ad me cum gladio t baīla t clypeo. ego autē venio ad te in nomine do- mini exercitū: dei agmūnū israel. Predicere igit̄ virtutes tāto tibi vñsi erūt: vt ceteras si babes tibi custodiāt. Si nō babes: ad te allicitāt. Ō es em p̄tu- tes sic mutuo se amant vt vbi paucas tute habitat̄ conspergunt: alie cons- fluant. et sic contingit vt breui ex ferentrio fias Larapbrattus: sed venio ad virtutes dicturus pauca de naturis earū: vt earū in te crescente noticia: crescat et amicula: crescat et contra vicia in corde tuo bellandi fiducia.

De fidei fundamento et natura.

Cap. ii.

Aplicem fidē dicim⁹ actiua: et passiuā. Passiuā est: q; ē in credatore. Actiua que in debito. H̄i t de- us fidelis appellat. Paulus em in calce p̄mē eple ad Thessalonicensis inquit. fidelis est deus: q; vocauit vos: q; etiā fa- ciet. et ideo bec ea est que: q; fiat dicū: fides est dicta. Iuxta il- lud illasonis. dicta fides sequitur. t hec mil est aliud: q; p̄missi redditio. pas- sua vero p̄missi expectatio. passiuā sitē duplex. infusa: t acquisita. Neq; bi ma- gis possunt diuersi habende fidei modi: q; diuersi habitus iudicari. Fides passiuā: siue acquisita: siue infusa est habitus intellectus quo credēdīs non apparentib; renelancis auctoritate permorti: ppter vltimū finē que est bea- titudo: firmiter arc⁹: constanter adberem⁹. bec tribus acquirit: p̄dicatioē: miraculus: et inspiratione: que sola defectū suppler alioz. alia vero sine hac quasi mēbris sine spiritu mortib; languescit. Ipla fides ē lux vera: que il- lumina om̄ē boiem veniente in huc mundū. Et bec est lux que lucet in te nebris: t quā tenebre nō comp̄benderūt. Lz em gentiles qui tenebrarū no- mine designant: cā conati sunt eradicare: ipsa tamē quasi sol qui nec̄t oca- sum: nebulas erroz: tonitrua minarū: p̄cellas odioz: fulmia trarū: t q̄cquid

F. Baptiste O'antuani

excogitauit ingeniosa crudelitas tyrannoū lucis sue claritate discussit. Nec te moueat q̄ ḡt̄iles qui tanta rerū sc̄iētā claruerūt; tenebras appellem⁹. nā p̄philosophie m̄dane claritas sine fidei cōdimento lumē est illud de quo dicitur in euāgeliō. Vide ergo ne lumē qđ in te est; tenebre sint. Pythagoris cū: Socratis: Platonici: Aristotelicū: t cynicūz dogma est lumē; quod qui adepr̄us est dicit. hoc sc̄io: q̄ nūbl̄ sc̄io. Sic enī solitū dicere Socrates acce⁹ p̄misus: postq̄ cōsumptum in inquisitione sc̄iētā etate: responso Apollinis indicatus est sapientēs: et cū veniſer̄ iam in tantā apud boies opinione: c̄t apellaref sapiētē humane terrestre oraculū: at xpi verbū abbreviatur: quod vniuers boxe spacio disci pōt: nobis ostendit qđ p̄philosophi fruſtra laborātes toto vite spacio queſierunt. Et ideo p̄sonā pborum tenuisse vident xpi disci puli cum dicerunt: p̄ceptor per totā nocte laborātes nūbl̄ cepim⁹. in verbo ad tuō latrabo rhēte. q̄bus verbis duo innuunt: et fuisse pbos in nocte ver fatos: et eōt̄ laborē esse vanitatem q̄ fine deo querūt̄ veritātē. Erat certe il lū similes his Alcibiadis vulgo nūcupant⁹. q̄uaricē cupiditate delusi volunt et aere aurū elicere. Sunt ergo illi fallaci⁹ experimētis circuictū dū querunt diuitias: incurrit in opia. Sic illi vana curiositate delusi: vbi diez putat: noctē inueniūt. ppter qđ dictū est a prop̄b̄a. Eredidi pp̄f qđ loquunt̄ sūm. ac si diceret: laboratib⁹ alij circa sc̄iētās t nature occulta sc̄ire co nantib⁹ ego meli⁹ eristimai credere diuine rr̄ adiſionē. et ideo dicit: credit̄: et q̄ credit̄ loquit̄ est: t quid sit loquit̄: subinfert dices. om̄is homo mēdat: ac si diceret: oēs qui suo ingenio ad vere sapientē lumē asp̄barūt: mendaces fuerūt. et vt tōs inquit fures er latrones: q̄: alias ad vera sapientiam annitentes suis nugamēris captare contendunt: et quasi abiget a do mīno greges: et a vero pastore pecus abducunt.

CQ fides per aureū Virgiliū ramū figuratur; et q-
dam de natura prophetie enarrata. **L**ap. iii.

Ides est ille aureus **Maronis** nostri **Ram** qui ad elysium p[ro]gredi est necessariu[m]. videbat enim vir ille seu suopte ingenio: seu diuina magis inspiratione: quā embusia non gre-
ci vocat: sicut et aduertū t[em]p[or]is ante puiderat: esse quoddā sapientie
genus sine quo futurū vite non valeat bonum: claritas appare-
re: et eā ramū aureū recte nūcupauit. Est enī fides **Ram**: hoc est qdā de-
libatio diuine sapientie: et aureus qdēq[ue]: et p[er]fectissima: et immarcessibilis: ut
auri substātia: et recte etiā in magno nemore dixit inueniri: q[ui] intervarios
et multiplices humane sapientie modos inter. s. philosophantū sectas: i tra-
ditiones boz̄ diuersas quasi arbori in amplissimo nemore fidei sapientia de-
litescit. Quod **Uirgilis** dicit. Ipsi volēs facilissim[us] sequef. Si te fara vocat.
aliter non virib[us] vllis vincere. nec duro poteris cōuelleri ferro. Quid aliud
est q[uod] qd[am] dicit a **xpo**? Nemo p[ot]est venire ad me nisi pater meū traxerit illum.
dei nāc volditas fatu d[icitur]. Et recte d[icitur] id munera ferrī sibi velle. p[er]spīna. p[er]
p[er]spīna enī teste **Uarrone** ē luna a p[er]spēdo dicta. nā sole semp[er] eclipticā
obseruare luna mō ad destrā mō ad finistrā celi partē serpit et oberrat luna.

De patientia Liber tertius

aut in scripturis sacris signat ecclesia militare. utra illud apocalypsis: mult
er amicta sole: et luna sub pedib⁹ eius: qđ exponet Bernardus. inq. ecclia
em⁹ est luna illa sub pedib⁹ eius. Por⁹ erit ⁊ de luna qui planeta est terre p
pinquissim⁹: id intelligi. Sicut nāc ecclesia militans vult ad se venientes
esse fideles: sic et ecclesia triūphas no nīhi fideles admittit: ⁊ venientes vult
ram⁹ p̄spine hoc est fidē lune offerti. nā cū ipsa luna rerū immortalium ac
eternarū sit lumen: fides q̄ enigma quasi lune macula p̄tendit: ibi recre relin
quit: vbi tam incipiat apparere diuina. Q̄ vero eneas ferens ramū per lo
ca penarū Sibylla comitare gradat: nīl mirū: nā et filii ecclie dicunt. trāfici
num⁹ p̄ ignē et aquā ⁊ eduxisti nos in refrigeriū. Sibylla ē sapientia diuina
vel angelorū custodia boi attributa: qua nos pregentē atq; gubernante fi
dem inuenimus: inuictā seruam⁹: et p̄ būt⁹ vite difficultates ac tenebras abu
lantes rādē ad Elysium⁹ hoc est in paradiſum murata in sciam fide p̄frāsim⁹:
ideoq; dicit⁹ perfecto munere diue deuenere locos letos: et amena virēta.
q̄ si obſcias credi nō debere deū que futura erant homini pagno reuelat
fe. Respondeo malos eque ac bonos boies facturā esse dei: dei instrumenta
ta: dei ministratores: ⁊ deo liberū esse eis viſiūs vt cui libuerit. Balaā vñ
culpabilis de futuris ante longe p̄nūciat. Sibylle quas et Lactant⁹ ⁊ Au
gustinus ad aſtrūndā fidem citarū: mulieres et media gentilitate fuerūt.
Et ap̄bas vir ſcelestissim⁹: vt in euāgelio legim⁹, pp̄betaurū nesciēs qđ dice
ret. Ipa Balaā aſina animal natura buntū ac indocile voces humanas ede
re p̄doceſ. Et deniq; vt paucis expediā: pp̄betie donū nō ad gratiā q̄ grati
facit: fed ad eā que ſolū gratis dari dicit⁹: et rheologorū autoſitare refert
gratitudinis aut vocabulū ſi late extēdat: oēs pculdubio creaturas inclu
dit. oīa em⁹ diligir de⁹: ⁊ nibil odio habet eōū q̄ creuit. ſz et rheologorū vñ
eis appropiat: q̄ ad aliquē futurē bearitudinis gradū acceptantur. Et qua
admodū in magna domo: quis om̄s patrissimilias grati ſunt: ſoli tñ liber
ſunt beredes: ſic et in mūdo oēs deo grati ſunt: nō tñ oēs r̄pi coberedes: ſ
ulli tñ: in q̄b⁹ eft fides nō ociosa nō ettincta: ſz operatōe accēfa: futuri ſunt

Contra fides est principium inenundum cum deo amisti
cie. Caput. iiiij.

God homo deo placere incipiat et si omnī virtutū
est officiū: marime est tamē fidei attributū:
tū, ppter ea dicit accedente ad deū oportet credere: et fine l
de impossibile est placere deo: cuius rei rationē banc assigna
uerit̄: amat deus hominem tanq̄ sibi similem. Et erit alia
tibus pfectum: et tanq̄ suū in terra vicariū: mox ut terrenū quēdam deum
cū quo videtur partitus imperiū: iuxta illud. Lelū celi onus: terrā autem d
icit filius hominū: at qm̄ dei natura est bonitas: sicut solis natura est clari
tas: quēadmodū sol nūq̄ illuminare: sic deus bñfacere nūq̄ cessat. cogitat
g boiem et terreno facere celestē: et ppter ea qdā int̄ eos op̄ ē cōmercio: e
archana qdā admonitiōe ac disciplia secretore q̄ veluti quodā celesti
ve jā pcepta pederentim incipiat trāsformari: et q̄si diuinēscere. Instituēd
g q̄

F. Baptiste Mantuanus

autem est: sed credere oportet institutum, discipline enim sunt de occultis, et sua
principia: neque enim est ex mathematicis: quas dicitur peripateticis primi certi
rudimentis gradu usurpare. discipline vero est de ignorantibus: de remotis non minore
ab intellectu quam a sensu, quod enim remouet a ianua remouet a domo, at ianua
intellectus est sensus: quod teste Aristotele nihil est in intellectu quam prius fuerit
et in sensu. At in his quod latent sensum et intellectum: quod scia deficit opinio non
sufficit: currendum ad fidem: que ut habeat captiuadus est intellectus: et in
calo quodam alligandus: quod vocat docentis auctoritas: hoc vinculo astris
citus quasi capistro equus sub dei disciplina permaneatur: donec et spe et charita
te vestitis oem accipiat per celesti militia concursum. Exemplo Abrahe pbas
uit hoc paulus, neque enim Abraham et legis obseruatione: aut et circuiciose
ne: que nondum erant: sed ex sola fidei credulitate tanta iniurie cum deo amicitiarum:
ut eius elegerit de qua tempore nascere vnam familiam. Unde scriptum est. Credis
dix Abraham deo: et reputatus ei ad iusticiam. Ratio probabilis facit opinionem.
Emiarum cognitio scientiam. Dei autem auctoritas fidem.

De fidei progenie spe et charitate.

Cap. V.

Ides duas peperit filias, mortale vnam: altera immortalis. Spes moralis est. Ebaritas immortalis, que sic ex
fide oriuntur: ut ex visu scientia neque enim sperari aut amari pos-
sunt que nec sunt. Spes et charitas in amore consistunt, et abe-
sunt habitus rationalis appetitus, que voluntas dicit. Abe circa
ca idem inter eodem fere opere exercentur, amante enim ambe et idem: sed non eo
dem modo persuaduntur. Spes primi respicit. Ebaritas bonitatem. Spes erat quod
dicebat, inclinauit cor meum ad facientes iustificationes tuas in eternum, propter
retributionem. Ebaritas retributionem non respicit, amat liberaliter et mercede
dis respectu non habito: et nihil sollicita propter primis bona celestia: que nec oculis
vidit: nec auris audiuit: nec in cor bovis ascenderunt: nec per scientiam capi: nec
per opinionem sic persuaderi valent: ut sperentur, celum enim sine fide quis spera-
uerit? Neque etiam ut diligantur, diligi autem voco quod non solum animo complectas-
mur: sed operatione quoque persuamur: qui ardens et efficax amor appellatur.
De credendis ergo scia non habef, opinio non sufficit. Fides que inter
vtrumque sit habebit enim firmate et obscuritate cum opinione co-
mune: cum sit in enigma sufficit ad ea persuadenda quod sperari debent et ama-
ri. Et quatenus firma est adhesio eatus immortalis est: quatenus vero
obscura est moralis est. cum enim facie ad faciem deum videbimus omnis tolletur
plexitas: omnis incertudo: omnis obscuritas: et reliquie fidei transiunt in sci-
entia iste supererit. Non mirum ergo si et matre que duplci constat natura duas
rum filie precent: moralis, et immortalis, nam alia fieri nec debuit fore
nec potuit, oportet enim simile esse parentibus partum et efficiens omne solicitorum est
ut sibi quoad potest effectum assimilat, sed qui fieri potest inquires: ut ex imper-
fecta matre, nam mancum et imperfectum quiddam est fides: generet cha-
ritas que matrem a sororem dignitate precellarat, ipsa namque paulo attestat
ne non occidit. At fides et spes vertentur in aliud. Spes in rem, fides in sci-

De patientia Liber tertius

tiam. Respondeo id ita fieri posse sicut fieri posse perspicuum est: ut et imperfecto
semifinito corpusculo arborum surgar tanta proceritas: quae est in querula
acere et populo: ut id genus aliis arboribus: Acer: populus, vel si hoc non pla-
cer: sicut fieri potest ut et visus qui est brutorum communis et homini generetur
prudentia sine qua non consistit humana societas.

Contra potius dicenda est spes in charitates transire:
Caput. VI.

God autem decimam spem in rem transiit: sicut alios quod
transiit spem in charitatem, nam sicut si a fide demas obscuri-
tate scientia remanebit: sicut si a spe possessionis tollas respectus
charitas resultabit: et sicut in elementis summa Aristotelis transi-
mutatio est inter ea facilior: que symboli, scilicet qualitatis babent continuum;
ut inter ignem et aerem: quia una qualitatum remanente non fit in transitu tam
ra mutatio. Sic et in baro virtutum metamorphosi tanto est transfiguratiois
maior facilitas quod est earum strictior: affinitas. Sunt etiam qui dicant successio-
ne spes tentio: sed ea tecum cum non maneat fit sed voluntatis, nullum aliud esse
potest quam amor charitatis. Qui autem dicit spem rem succedere ex parte nobis aliis
ut intelligere possunt quod rei, diu et earens desiderare quatenus absens fuit:
nouam pietatem: atque intentionem: atque ita summa et alterius opinionem postea spem
transferre in charitatem. Sciedum autem virtutum quasdam esse quod imperfecti nullum an-
nectitur. Ut Sapientia: prouidentia: Ebaritas: has etiam deo tribuum, quas
dam esse natura imperfectas: ut Spes: Fides: et ipsa ad quam te adhortantur
patientia: et beatus qui a deo natura aliena sic nature humane in bac modo
talitate sunt necessarie.

De noibus eorum qui a fide deficiuntur.

Cap. VII.

Autem ad fidem nostram lucem nonque venerunt latine infideles.
Ethnici, scilicet gentiles grece nuncupantur. Ethnici enim
gentem significat. Dicuntur et pagani hoc est rusticani: quod non spi-
ritu renati sicut christiani: sed in ea qua gentes sunt rusticitate
semper permaneunt. Dachometus quod Aphrica Egyptum Ara-
biam et Syriae inhabitant stultitiae eorum indicare vocabulo mori noiantur.
Qui enim de moris a grecis: dicitur Libabal ab bebreis: satyri a nobis. Nec plus
ter quis eos dicitur moros quod et mauritanus fuit vel venerit: ut moros per mau-
rums sicut plastrum per plastrum pferat. Dachometus enim arabs fuit. maurus
autem ultius Aphrica occidentalis ovas et regione ad hispanos inhabitant. No-
tabile certe: et a curiositate humana non pretereundum existimat et mysterio cas-
rere non existimandum: quod tres maximus legum latrones et illustrissimi autores triu-
religionum que totum terrarum orbem occupantur: in tribus mundi partibus sibi vi-
cini immo confinibus atque continuis et in medio terre habitabilis constitu-
tis: hoc est Assyria arabia et egypto fuerint precasti. fuit enim christus assyrius.
Dachometus arabs. Moses egyptius. Byzantius dissimulatus fuit ad papa. neque enim suppetit nunc oculi nobis ad cōsecrandum. Qui de rebus fidei recte sen-
tientur.

F. Baptiste Hattuani

tunt catholici. vniuersales vocant. Nā fides nostra non sicut lex vetus so
lis israelitis vni genti vt nationi ī generalis data est vniuersis: qui postē
fidem suscepérūt de necessariis ad salutē partim recte partim prae senti
unt: heretici hoc est sectatores appellantur. heresis nāq̄ secreta appellatur qui
penitus a suscepta fide defecerint. Apostate. i. rebelles vocant. nāz aposto
lis rebellio interpretat. Et quēadmodū christiani a cpo: quā appellationes
vniuersibus adhuc ap̄l̄s p̄mū Antiochiae factā narrat Lucas in actis apo
stolor̄: sic et inde a iuda sunt vocati a quo dēscēdit tribus regia: et int̄ dno
decim magis bonorata. dicti etiam sunt hebrei: et hec cognominatio longe
veritatis proficit ut aliqui volūt ab beber in cūfus familia q̄i est līngua
facta cōfusio in Babylone remāsile ferūt līngua p̄mitīua: que ab eo dīcta
est hebreia. vel vt alii sentunt ab Abeber quod interpretat transitus. Tran
sūt enī Abram monitus a deo ex Mesopotamia ad cananeorum terrā.
quo cū peruenisset vocatus est hebreus hoc est transītēs et aduertītūs. et hoc
fuisse videt omēt et quoddā prefagiū futuroz. bebezi enī sepenmōro ut sa
cre testantur historie de sedib⁹ suis translati de gente in gente transmigra
runt. et tandem eorū lex ut tale cognomen futurū innuebat: more sue gentis
instabilis et transitoria transiuit in nostrā. plura autē de his subūcerēt: ni
si screm te et christianissimū: et sacre scripture fieri indies magis studio
sum. In ea enim omnia que ad salutem et ad beatitudinem pertinent vñ
dere facilissimus.

De causis fidei.

Caput. viij.

Edeamus ad tria quibus fides fieri supra iā. dicitur. r
ea sunt fermo: miraculus: inspiratio. per ser
monem et miraculū sine inspiratione nemine ad fidem venis
se cognouimus. per inspirationē et sermonē sine miraculis et
cū miraculis credidere q̄ plurimi. Sermo quid credas expla
nar. Miraculū facit ut audiens aduertat. Sermoni etiā astipulat et dīcta
cofirmat: inspiratio vero assensum inclinat. Ergo fides materia ut omē ge
nus causarū attingā quaz ī secōdū libro de physico auditu meminit Aristoteles. Circa quā sunt credenda: ī qua est intellectus. Materiā enī triplic
in qua: circa quā: et ex qua. Sed de tercia nibil ad p̄ns. illa enī Solorum est
corpor̄. Forma inducenda ipsa est fides. nam forma est fides: materia dispo
sitione nō necessaria: q̄ potest ab agēte suppler̄. Est miraculū: agēs de:
actio inspiratio: assensus introductio: finis beatitudo. Assensus autē duplex
et quo intellectus vero: et quo voluntas bono assentit: inspiratio intellectus
prīmū veritatē: et voluntati oīdit bonitatē. nā vtriusq; sp̄s lucet in cres
dendo. Primus assensus est fides: secundus magis charitatis et sp̄i.

De vi et natura miraculorum.

Cap. ix.

Theologorū quidē doctissimi atq; clarissimi subtūlū
simis disputationib⁹ quesierunt an per
c̄pi miracula pbatu sit possibile eū fuisse dei et messiā ī an
tiqua lege p̄missum? Sunt qui affirmant: sunt et qui negant.

De patientia Liber tertius

Ego autem ut paucis expediam in eoz qui negant: hoc est Gerardi Bo
noniensis. et Pauli Perusini ordinis mei sententiam vado. Si enim per mira
cula id probare iam non credere: sed id nobis credēdū ppōnū. Addē q̄
cum non constituerit qua virtute pp̄ua scilicet an aliena dei an Belzebub ut iū
dei calumniatur: id fecerit. dici semp̄ poterit id cōmune et alijs fuisse. Nam
p̄cedentib⁹ etiā seculis apud gentiles et hebreos paria nec minora sunt vñ
sa. Legim⁹ D̄agōs M̄baronis qui ḡt̄iles erāt: sicut et D̄osem fecisse mi
racula. legim⁹ H̄elīā mortuum suscitasse H̄elīeus. Naamā a lepra curasse.
Et alios narrat decem linea sole esie reuersum: quo miraculo nescio an mas
sus vñq; audiuerim⁹. qđ em manus qđ ve miraculū eē pōt: q̄ vñ bom̄
ni hoc ē Ezechie regi egrotanti: de recuperāda sanitare ficeret ille ce
lestī Sp̄berarū dīmīnus et semp̄temus ordo mutaret? Quis p̄ miraculo
nō accipiat: q̄ a Lito Livo primo libro de pīmo bello pūnico recitatetur. Ro
manos. s. cū triēnīo pestulēta laborassent Ḡbillynis libris admonitos mi
sisse legatos epidaurū Pelopōnesi vrbem: qui esculapius deū Romam ac
cerserēt. quo cu venissent numē ipius dei in serpentis specie apparuisse: et p̄
vībis celeberrimas partes mītib⁹ oculis lenti tractu labi cepisse: et tandem
spectante populo ad Trīremē Romanā spōte p̄fectū: in quinti Ugolini le
gati tabernaculo multiplici orbe se conspurasse quieuisq; semp̄ donec An
tīū que ī Italia volscorū est ciuitas: peruenissent. Ubi ex nauī plapsū post
q̄ in vestibulo répli fibi dicati trīduo permanesit in nauim iterū p̄serpisse:
ac demum Trīremē ī Romā ingressa ī insulā Lyberīnā vībī tēplū ei dica
tum est: transmarasse. Sunt ista quidē nō imus inficias: cōmōdi diabolū:
S̄ quis hoc mortalū nisi christiana imbut: disciplina dignescat. Plato scrib
bit p̄boreū quendā Pamphiliū inter eos qui in acie ceciderāt decem dieb⁹
iacuisse: biduoq; postq̄ esset: impostū rogo renituisse: ac mira
quendā p̄e mortis vīsa narrasse. S̄ ne si necesse p̄ multa vagari volentes
gentiliū mira reperire: legat Valerij prim⁹ liber factoruz ac dictorum me
morabilium: et quid de omnibus: de somniis: de prodigiis: et de miraculis
referat: attendatur. Quod autem christus dicit fecisse se quēdā que nemo
alius vñq; ante fecerit. Ideo vtq; dīcitur: q̄ alii miracula non propria: vt bo
mīnes et si propria non diuina sicut ipse fecit: virtute fecissent. non fuit er̄
go miraculorum exhibitor: sed vis exhibendi singularis in christo. Et quoniam
am scimus mira quedam a deo: a spiritibus etiam malis eque ac bonis: et
a natura quoq; fieri posse: et quum fiunt a quo potissimum fiant semper am
biguum: concludimus miraculum fallat esse signum: quēadmodū et co
lor in vīna: et in vultu obscuritas: vt pote lque a pluribus causis prouenire
solent: et a quibus proueniant: raro comp̄certum. Hoc igitur dīci non vt no
stra infirmem: pro quibus etiam fundendus est crux: sed ne simul cum nos
stris aliena confirmem: quibus est cum nostris commune miraculum. Les
nemus enī etiam Antichristum dogmatum suorum imp̄teratē miraculū
roboratur: quibus quoctidie ne fidem adhibeamus: admonemur: quo
innuitur posse et miraculū h̄z non veris: sed quo ad nos veritatem p̄ se se
rentibus astruī falsitatem.

F. Baptiste mantuanus

CDe errore Alucene et aliorum qui dicunt omnia mis
racula fieri naturaliter.

Cap. x.

Ed potius ex fide miraculum: quod ex miraculo fides ef
ficitur. dicit enim Eusebius. Si babueritis
fidem sicut est granum finapis: et dispergitis monte hunc: transi
bitis: transibitis. Fuere tamen nonnulli glorie diuine quodammodo
inuidi: nature autem nimis addiscit: inter quos est Alucena:
qui conati sunt omnium miraculorum etiam eorum que suu nostru beneficium de
ostendit: in natura rerum causas innvenire. Aliunt enim nostre imaginationi cu
fortis est: obedire primu vires anime: ut ea sit: que digerendo nutrituero p
fecta est: quo sepe factu dicuntur: et nonnulli ex lepre imaginatione leprosi eu
serint. Obedire etiam imaginationi non corpus soluz: sicut imaginantur
ingatum: quod et nos concedimus: sed et materialm quoque exteriorem: quod
negamus. nec tam id aliunt oibus animabimur esse commune: sed quatuor
esse prius legi singulare: quas alijs excellentiores ac diuiniores putar: qua
les esse volunt. propter artem et heorum sen semideorum. Ifigonus et Demphodo
rus teste Plinio in septimo naturalis historie libro capite secundo: tradunt
in Apulia quasdam esse famulas: quarum laudatione intereant probata: are
scant arbores: emortatur infantes. Este eiusdem generis in tribalis et illiris
adicit Ifigonus: qui visu quoque effacient et interimant: quos diuitius ins
tueatur iratis precipue oculis: et bos pupillas binas in oculis babere: sunt
ut aliunt buius generis feminine in Scyrtia bitbyce appellate. Cleruz dec non
imaginationibus: sed vel balistris ovis pestifero: vel vaporis venenoso qui ex
oculis pdeat ascribenda: sicut accidit in his qui pestilentia sunt infecti. eorum
nanc anime constat vim inesse mortiferam: que et in alios contagio sevit: et
multiplicatione sui invalescat et serpat. bi nimirum qui effascinandi vim ba
hent: neficio quid simile patitur: sibi innocuum: alijs letiferum: et ne videat im
possibile bulusmodi venenosos humores intra nos gigui: subiecta que plu
nius libro septimo naturalis historie capite xv. de mestruo mulierum: et quo
humana corpora cocreantur: enarrat. Sic enim inquit: nibil facile reperit
mulierum plunio magis monstrificum. aescunt superuentu multa. sterilest
tacte fruges. moriuntur infita. exuruntur bozzo: um germina. et fructus qui
bus infedere decidunt. speculorum fulgor: aspectu ipso bebetur. acies fer
ri prestringitur. ebor: sicut nitor. aliues apum emoriuntur. es etiam ac ferrum
rubigo protinus corripit. odorque dirus aera: et in rabiem agitur gustato eo
canes: atque insanabilis veneno mortis infligitur. sic Plinius. Aliunt etiam mes
dici pestilentiam non semper contagio fieri: sed humoribus atque spiritibus
in homine vicatis dirum illud morbi insanabilis genus enasci. Quo sit ut
non omnia in causas naturales: sed quedam etiam in demones: quedam
hoc est ea que vera sunt: in bonos angelos et in deum sint referenda mira
cula.

Can sit ubiq; lex Christi promulgata.

Cap. xi.

De patiētia Liber tertius

Ed an implerum adhuc sit quod dicitur. In omnem ter
ram eruit sonus eorum: si per terram intelligas con
tinente: non dubito. adimplerum enim erit. si vero ter
re vocabulum ad oim boim habitationem extendas: dubito: et
eo maxime quod diebus nostris opera regum bispanie multe in
atlantico: in ethiopico: in indico oceano vitra etiam circulum capicornis: et
torrida zonam: ubi altera terre habitabiles portio collocatur: reperte sunt
insule: ab hominibus habitate. nostris etiam multo maiores utpote quarum
alique tria et amplius passuum milia in circuitu habeant: et barum negostra
bo: neq; Prololemeus: neq; Pomponius Hellae: neq; Plinius: neq; antiquo
rum scriptorum quisque meminerunt. quo constar fuisse semp bactreni igno
rantes: et hunc primum accepisse nuntium de christo. Quis vero inter illos bni igno
rantes: etiā si aliqui peccaverint: modo postea egerint penitentiam: putamus
post mortem aliquod felicitatis genus habituros: et loca aliqua dei dono for
tituros: ubi melius vel saltem minus male sint habituri: quod bi qui sordide et
flagitiose virerunt. Sic putare me cogit iusticie et clementie diuine contem
platio: et David auctoritas ita dicunt. Quis tu reddes vniuersis sum opa sua.

CReligionem Christianam non esse a stellis ut er
rant astrologi: sed esse breuissimam ad celorum viam a deo
inuentam et traditam.

Cap. xii.

Eod vero dicunt astronomi religionem christianam a celi con
stellationibus fluxisse: falsum nepbarium atque impli
um puto. Aliunt namque iouem iunctum cum saturno fecisse bebe
am: cum Marte chaldeam: cum Sole egyptiam: cum Veneri
saracenicam: cum Mercurio christianam. Cum luna vero facu
rum aliquando dicitur Antidicti religionem: qui in fine seculo venturus es.
bec nugamenta fictitia execramur: et quasi mentis infantiles ridemus as
sidue: et quidem multis rationibus persuasi: sed ea portissimum ad presentem quod sci
mus tales planetarum coitus sepe ante has religiones factos: et non quod tamen
ex eis legem fluxisse: quo constat leges ab eis non fieri: et non esse religioni
causas hos coitus. si enim cause essent: cum posita causa naturali possit necesse
sit et effectum: quod pxiūm cōgressa fuissent ea sydera: sicut postea pdiderunt:
sic et tunc legem pdolissent: quod si facio coitu lex non pdist: certa ratione cocludi
mus coitum legis vel non esse causam: vel saltē diminutaz. Dicimus ergo et
quod dicimus credimus: fidem christianam non a syderibus sed a deo per mediatu
rem dei et boim deum et bolem ipsum Jesum codicem: ab aplio pmulgata: mira
culis confirmata: veritate submittam: pditram honestate: fulta ratione. hac ergo
ut teneas bozzo: et moneo: et repetens iterum: iterumque monebo. bec est vita
via est in celum recta: et quod brevissima ad illa sempiterna bona: que oculus non
vidit nec auris audiuit. et Mathematici volunt linearum que in punctu a
liquod ptabutur null a bivio est quod ea q; recta est. rectitudinem banc; christia
na religio: utpote quod post mortem iustorum alias non per anfractus ducat ad deum: si

F. Baptiste mantuanus

cut olim lex bebe:eoꝝ que alias quātacāꝝ iusticia pollentes mittebat ad ins:feros: t ad locū quē Abrahe fūni appellabāt: erat illa lex vía qđem ad deū: sed longa sed obliqua: que per nostrā ad rectitudinē t ad cōpendium est re ducta: mo in nostrā mutata: nec illi per nostrā nisi rectitudo quicq; est an nerum. Cia que obliqua erat longa t perplexa: facta est recta: breuis: expedita. Alię vero leges ambages sunt: t fabulationes sicut dicit psalm⁹. Illar rauerunt mihi inquit fabulationes: sed nō vt lex tua: t alibi. Non fecit talis ter omni natione: t iudicia sua nō manifestauit eis.

De Georgio nouariensi Bononie combusto cum quibusdam disputationib⁹ de fide xpiana. cap. xlii.

Nam subiiciam fidei argumētūculam: qua ego quoad potui ab errore reuocare sum conatus Georgium Nouariensem illum quē ante quattor annos dic Bononie: vt meritus erat: ardere cōspicimus. verū sicut natura cessante medicina nil tuuat: sic quia deus iusto sed occulto iudicio non aspirauit: nullū attulerūt verba remedium. Erat enim adeo deprauatus: et in reprobum sensum datus: vt neq; euidentissimas rōnes audiret: postq; in doctrinā ac p̄fstantiū vīroꝝ consensu&biꝝ a notario lecta sunt dogmas: ra. Dic̄t̄ alij̄ eū hereticū. Ubi ad me vent̄ est faciebas em̄ ordinē dic̄t̄ di ordo sedent̄ nō bereticū: sed qđ longe est detestabilis: respondi apostatā. longa em̄ iudeoꝝ cōsuerūdine ideo corruptus: qđ a deo derelictus iudic̄z̄bar: t in se verificabat qđ dicitur: cū sancto sanctus eris: t cū puerō p̄uerteris. busc nře sentiēt̄ t si p̄mū vīsi sunt aliquantisper: qđam aduersari tandem tñ vt intellexerūt: om̄es assensere. Paulopost ipse Georgius vt audīrem ipsam bestiā sua verba resonantem: adductus est. Homo erat stature iusta: forme liberalis: corpore firmo robustoꝝ: ingenio vasto: prauo: ac sub dolo: adeo vt in eo vno videret agnoscere Latīlinā: Ulyrem: et Oinonem. Lū igit̄ alij̄ multa in sc̄te ap̄teq; sed certe bonitatē malitia pfocante inuit̄ liter dixissent: statu t̄ ego aliquid p̄ter ea que adducta dictaꝝ fuerāt: subs̄ inferre: quo et si nō illi ad salutem: mibi tamē esset vīlis ad meritū laboꝝ meus. Sic ergo inter nos certamē initum est. Christus inq; in lege promis⁹ sum nondum venisse putas o Georgi. Puto dixit ille nondum venisse chris̄tū verū. tunc ego Danielis inq; t aliorū pp̄betarū vaticinij: de quis bus ab alijs abunde iam dicitur est p̄termissis. Volo tecum sermone ma terno simplici ac familiari t de circumventione minime suspecto fabulari cū venerit Christus dic̄t̄ sodœ: boni quid afferet: populi liberatiōē respōdit: subiicit gentes: et longe ac late dominabitur. Lunc ego si tibi inq; aliū dero: cuius matora sint longe ac meliora facinora: nonne hunc Christo tuo prestat̄ fateberis? Fatebor: respondit. Lunc ego: equo aīo fis dixi: et auri bus faue: si Artila: aut Otomanus aliquis Bononiām obſideat: et duos rum alterum perat a ciuibus: vt aut terrenū p̄incipem: aut deum suum negent: vtrum facilius putas īmp̄etratu? Ut p̄incipem terrenū negent: respondit. Lunc ego subiecti: bactenus Georgi sc̄te sapienterq; r̄fides: arc̄

De patiētia Liber tertius

¶t̄nam sic in finem vſcꝝ respondeas. sic enim facile te ex his compedibus exiles. non sunt deliri hominio iste voces. Erant enim in collegio quidas: qui eum sub dementie p̄teritu saluare contenderent. Pergamus inquam et recte vt cepisti semper respondeas. M̄ius est ergo: factus difficultius deum verum vel eum quem verum quis putet: qđ terrenū p̄incipem explo derte: et ex mentibus hominū contempta eius cultura deturbare: malus re spondit. Lunc ego. At Christus inquam noster hoc egit. Ille bis auditis su bito expalluit: vt nudis pressit qui calcibus anguent: et Eugdūmenū r̄bes tor: dicturus ad aram. Et subiungens: vides dicti Georgi quomodo sapiens: etia Christi vincit tuam maliciam: quomodo fateri coactus es nostrum Christum tuο quem somnis Christo preferēdū. Nō venit Christus verus mun di vt putas quesitus imperium. Dicit enim ipse. Regnum meus non est de hoc mundo. sed vt nos de diaboli potestate: et ab idolatria reuocaret. Propterea cum passionem suam sc̄ret instare: nunc p̄inceps busus mundi inquit efficerit foras. et ego si eraltans fuero a terra: omnia traham ad meipsum. Hic est cōmūnū et antiquo iudeoz̄ error: Christum putare tem poraliter regnaturū: quo etiā mater Jobāna et Jacobis: vix Zebedei cū mo: iudaico esset implicata: rogauit filii mundanam dignitatem: et prop terea de ignorantia damnatur a Christo. Putabat nāq; mulier adhuc iudaice sapiens Christum more David et Salomonis in purpura et auro et ar morum potentia regnaturum: sic populus ille carnalis semper fuit: sic rūdis et bebes: vt nunq; dei voces intellexerit: propterea tantam eorum per resus ignorantiam terga eis dedit. Quod futurum deus ante monstrauerat eo precipue casu: qđ cum Moses deum rogarat vt faciem ostenderet: conse litim abiens terga ostendit. Unde scriptum est: vidi posteriora vidētis me. Johannes in ep̄stola sua capite tertio: cur Christus venerit manifestat di cens. Ille apparet: vt peccata tolleret. Et paulo infra. In hoc apparuit si lūs dei: vt dissoluit opera diaboli. Non igit̄ vt putatis vos: quo temp̄o raliter regnaret: sed vt idolatriā destruens: mundū ad dei cultum reuocaret. Libi ergo t̄ iudeis inutiliter apparuit: et facit apud vos conatum eius esse sine fructu: dum caligo vestre pertinacie bonitatis eius lumen extulit. sed quibus vīliter apparuit Esaias capite. lxv. longe ante predic̄rat. Inuenitus sum inquit a non querentibus me. palam apparuit his qui me nō interrogabant. Ad Israel autem dicit. Tota die expandi manū meas ad populum non credentem: sed contradicentem mihi. Estas dicit o Geor gie st̄as: At brevitatis res ipsas estuabim acerbis. Lunc ille: non estuo dicit: sed p̄blosophie ac dyalectice rhetoribus me insequeris: quibus et si capi possum: teneri non possum. Quid bas inquam vanas excusationes per̄veram adducis? Quid de dyalectica conquereris: sum ne ego Christus: de quo dicitur est ab antiquis: qđ si Jupiter dyalectā babere vēlit nō alia habitum qđ Christus p̄peam: non potui nudus: non potui simplicius aperi tūs loquiti: sed vt video ex illis malis es p̄ficiens: de quibus dicitur. Si milie est regnum celorum sagene misse in mare: et ex omni genere p̄ficiū congreganti: quam cum impleta esset eduentes: et secus littus sedentes:

F. Baptiste Mantuanus

elegerunt bonos in vasa sua: malos autem foras miserunt. Nec negare potest ut populos virtutis ad vultus dei cultum reuocatos: nam in eius nomine: ut ipse predixerat: sunt electa demonia: sunt curati morbi: mortui suscitati: idola contracta: templo destruta: et deinceps predicata per totum orbem veritas orthodoxa. Hoc apostoli: hoc martyres: hoc sancti confessores inuocato christi nomine: non in angulo: sed palam coraz principibus: regibus: et populis in aperto fecerunt. Nulla iam natio: nulla mundi pars: nisi fortasse: ut predixit: aliquis apud antipodes: si vobis sunt antipodes: vel alibi insule abditissime et nobis ignote sunt: in quas nondum christi fama transierit idolatrie seruit. Et quis banc per orbem doctrinam sparbit? Quis banc merces per Asiam: Aplicam: et Europam tulit? Iudei ne? Non vobis: neque enim vobis qui ipsi gentem villam ad vultus dei cultum reuocarunt: sed ipsi septies ad idolatriam relicto dei cultu declinarunt. At quis hoc dogma per mare: per insulas: per terram seminauit? Nempe illi de quibus Daniel dixerat. Pro partibus tuis: hoc est pro patriarchis et prophetis: nati sunt tibi filii: id est apostoli: qui sunt a christo in partum antiquorum locum subrogati. Et sequitur David. Constitues eos principes super omnem terram. Et in omnem terram erit uer sonus eorum: et in fines orbis terrena verba eorum. Nam dum Iacobas partibus. Harbeus etiopiam. Jobanes Asiam. Petrus pontum: galatias: capadociam. Paulus greciam: et illiricum. Et ambo Petrus scilicet et Paulus romam et italicam die noctius docendo perambulant: pulsa sunt et templis et templis ad tyris simulacris demonia: templo euerfa: stature coniuncte: are coniuncte. Et tandem Constantinus imperator bene in christianos amatus fide susceptra et cruce pro aquilis et imperii insignibus contra Maxentium Maximiani filium christianorum persecutorum eleuata: in christi reverentiam vertit quicunque in crucem agi. Summo christianorum pontifici Glycerio romanam cessit: templo que adhuc existat: christi marinis impensis posuit. Ecce Georgius bec sunt opera triumphalia christi nostri: et quid christus tuus amplius gerere poterit? quid equale? quod est: dum est: impossibile factu est. Aristoteles enim inter principia rerum naturalium numerat et priuationem. Et sicut lignum ex non ligno: et lapidem ex non lapide: sic cultum ex non cultu fieri est necesse. Cultu ergo diuino iam inducto quicquid agendum restat: minus est hoc facto. Qui ergo futurus est christus: eo qui iam fuit: et bec fecit: minor certe erit. Et id ex tua confessione sequi manifestum. Ad bec Georgius subiratus: mihi ne diris tanquam muliercula ista narras? Putas ne te bodie ancilum conuersurum? Non sunt inquam o Georgius: non sunt tue iste voces. Factus es enim diabolus simulacrum. Sed pone miser banc amentiam: et noli contra stimulum calcitrare. noli spiritui sancto resistere. Incipe si quid habes: et has nostras aniles fabulas tu quanta es: dissoluere si potes. Habeo inquit penes me respondere quid possim: et cum tempus erit respondebo. Tunc ego. Responde nunc optime vir: quidem et tempus et locus id postulat. Omnis es inquit me: quem probasti: viru bonu appellans. Parcius dicit o Georgi parci. ego te optimus viru non aliter quam Christus dei filii. Iudicamus dicit: quod scilicet non effici: sed amic

De patientia liber tertius

cis esse debuisset: et quem zelo charitatis amicus operabat. Responde igitur: et confer pedem tua namque si bona fuerint: responsa amplectemur. et huc bonus gratia venimus ut tu deside recte sentiens et sane respondens absoluere: et nos te adiuuantes cum aliquo spiritualis frugis emolumento resipiscere: et tibi colletemur. Nonnullus inquit idoloz cultura est explosa: sed nunc maxime idola collitis vos christiani. O sancte precepto: inquit perge o: o te: perge tolle et mentibus nostris banc impietatem: et doce nos bodie que christiano sint idola. Iuro enim tibi me illa colestis negatur: dic agendum que sunt christiani idola o Georgi: Petrus: Paulus: Hieronymus: Ambrosius. respondit ille. Uis inquit o Georgi amici aduersum te fungar officio? Uolo respondit. Tunc ego amici officium est dixi amicos cum quid deliquerint: obliuigare. nam inquit Aristoteles in ethicis. Hellus est ferre auxillium in moribus quam in diuinis quoniam id honestum et amicitie magis praeponit. obliuigando ergo te cum bona ventia. Quid miser caluniaris christianoque idolatrie dediti sint imputando? nonne videtis insane tuu amentiam: et quod dum me vocas idolatrare: te ipsum esse indicas idiotam: quomodo Petrus est idolum: cum petrus sit aliquid: idolum autem nihil Paulus diffinit: et recte quidem. nam in earum naturam catalogo que a mundi officio deo sunt condite non magis est idolum: quam christiana: quam birco cerus: et alia ficta ac imaginaria: que ratione entia vocantur dialectici. nec ipsum est idolum vnum quiddam quam natus et natura: quam arator et stiua: et cetera similia non per se nec a partium natura: sed aliunde unitate babentia: hic Georgius omnes inquit ut video aduersus me oem philosophiam ionicam et italicam. Tis dialectico et elenchos et prestigia sophistarum contra me armare. Sed que gloria vestra est? si puerum suenes si multi fallitis vnum? Datus sum non edipus. Sphingis enigma non intelligo. Ab Georgi dixi quod loge a retro erras itinere et quod facile redires ad viam si redires ad te ipsum. non es datus: sed es aperte surda: que cauda obturatio aurum suum: ne audias vocem incantantis sapienter. Ne miser in quam diram strigem incidisti: que sic omnem tibi sanguinem succu bausit: quomodo es toru deuoratus a lamia? Ab miser exire iam opera tenebrarum: et inde arma lucis: et redi ad matrem tuam ecclesiam carbo licam: que te genuit: que te mortuum luger: que nos huc misit ut susciteremus: redi enim filio prodigo ad patrem pterare. scis: nec doceri te est opus quod sit Clemens et benignus: et ptestibz sup malitia. expectat te Christus et angeli sancti: de quibus dicit. Baudius est angelis sup uno peccatore penitentiam agente. redi ad gremium matris ecclesie parcitur tibi: condonat hic error: lamentari. Recordare parentum cognatorum: affinitatum: amicorum: et patrile: quibus infidelitatis notam hanc incurrit: perdis ac dementia: et ipsum maculas hoc sceleris genitum. contaminas hac impietate nostrum hoc seculum ad bec ille solo fieris oculos tenebat. Nec magis incepto vultum sermone mouet: quam si dura filix: aut stet marpesia cauteo. Et factio paruo ad videndum quid responderet: interuallo: motu adiuxi. at postquam postas in propositio: redeo et ego ad propositum. noli me tuere georgi te a nobis decipi. neque enim sumus decipili: ut tu perpera vocas Christi discipulos: quam videlicet homines pescarentur: hoc est sum tuam interpretationem deciperet. induco contra te veritatem non sophissima: quam de idole

F. Baptiste mantuanus

dī si non sim et apicibus vel appendicibus humanae curiositatis: sed ex vere philosophie fundamentis adiudicete quoz cōspectibus astes. Is enim ego et tu forte sumus Hamoēta et Denalbas: nō sunt tamē Palemones qui cōspectant. Idola inquit a me appellatur quicquid aliud a deo nō adorandum adoratur: ut sanctoz vestroz imagines: quas ego tū etiam cū essez ad huc puer solebam lapidibus ferire: et iuto cōspurgere. Tūc ego subiecti illud persianū. O curue in terris anie et celestii inanes. et itē illud. O miser ingens dies vtra miser. Huccine rerū venimus. An nescias qd̄ quottidie cōtions mur ad poplēm adorari et deū et creaturas: et em̄ quid est adorare nisi venerari et colere: qd̄ si diccas scriptū esse deū tuū adorabili: et illi soli seruiles. r̄nide mus adoracionis genus esse dupler. vñq dūllavocatur a grecis. p̄mo adoratioē genere inclinamur alicui tanq̄ creatori: tanq̄ deo hostias et oblationes offerēdo. scđo inclinamur creature: que inclinatio est cuiusdam excellēcie. prestatio. de quo genere dicitur cū in multis scriptis re locis: tū p̄cipue qd̄ memoriē nūc occurrit. capite. xxvij. genezeos. vbi dicitur qd̄ Rabel et Ioseph Esau patruū suū adorarū. qd̄ ergo penes nos est petrus et paulus: doc̄ penes iudeos est Moyses: Aaron: Neemias: Esdras: David: Samuel: et ceteri vite approbatē et doctrine viri. sanctos em̄ vt deos nō adoramus: at tanq̄ dei amicos amamus: bonorum amus: veneramur: et collimus. aliud est regem: aliud est m̄istros bonorum: ppter regē. Ad bec ille nequicia sua quasi quadā spūali apoplexia corepris obmutuit. et hoc ea de causa quia ei deerat qd̄ est in cōuerione potissimum inspiratio. bene ergo a xp̄o dicitur. Nemo potest ventre ad me: nisi pater meus traxerit eū. pauca debet de fide recū recensuit. sc̄o em̄ magnā et plusq̄ dici aut cōgitari possit sydei vīm inesse: quā si vigilāte custodieris: faciet te oīm intīmōz victorez: et oīm calamitatis cōceptorem. Propterea Jobānes apostolus in prima epistola cap̄e qnto dicit. Idec est victoria que vincit mundū fides nostra. quis est autem qui vincit mundum: nisi qui credit qm̄ Iesus est filius dei: Quis tēsum dei filiū firmissime credid: dicitis eius assentire nō dubitat. qui dicitis eius firmiter adberer: iam mundum bunc necesse est cōtemnatur. at qd̄ mundum cōtentū vincit. Recete ergo Jobānes concludit mundū būi est victorē qd̄ Iesum credit esse saluatorēz. et paulus: fundamentū inquit aliud nemo potest ponere p̄ter id quod possum est: quod est Iesus Christus. Addam vnam Hieremias sententiam: quam Paulus apostolus ad Hebreos cap̄e octavo: contra iudeorum citat per uicariam. vñsuperano em̄ deus iudeos in Hieremias dicit. Ecce dies venient dicit dominus: et consummas ho super domum Israel: et super domum iuda testamentum quod feci patribus eorum: in die qua apprebendi manum eorum: ut educerem eos de manu egyp̄ti: quoniam ipsi non permanerunt in testamento meo: et ego neglixi eos dicit dñs: sic Hieremias. Erne qd̄ manifestū nouo testamento ferat testimoniu: qd̄ est ora te cōsummare: nisi cōplere: vñus testamento dñs id est vñq ad tpi aduentū fuit inchoatus: fuit imperfectū: et erat quasi mola inferior: oclosa: cui noui testamēti mola superior: erat imponenda: ut adueniente fluxu spiritus rebemēti: bonū inter yrāq̄ cōp̄ebensa duricies

De patiētia Liber tertius

penitentie contritione moleretur. Unde Jobānes baptista superioris moile percussio et nuncius ex euangelio Mathei clamabar: penitentia agere: appropinquabit enim regnum celorum. Vocat regnum celōu nouum testamento: ad quod cum iam esset veteri imponendū homines quasi triticum vocat ad molendum. Ideo dixit christus. Erunt due molentes. vna assume tur: et altera relinqetur. Erat ergo vetus testamentum in novo consummāndū: quod vbi factum fuit: et rei ex consummatō butus aucto christus non tacuit. Sed Hieremias respondens alta voce mor dicit. Consummatū est. Tidē mirabilem dei sapientiam: inexpugnabile fidei fundamentū: et nuntiantis animē solidum firmamentum. Sed ne dicentes vnam istarum moralium alteri impositam videamur sentire contra christum dicentem vnam assumendā: alteram relinqendā: dicitur eius summa cum reverentia sic declaramus: ut dicamus fidem hebreorum: hoc est vetus testamentum dicta christo ideo derelinquit: qd̄ pars ea que de ceremoniis id est sacrificiis: et ea similiter que agit de iudiciis et de p̄tractibus humanis: per nouam abrogatur. Nos autem nostram illi dicimus imponit: qd̄ retentis ex veteri testamento moralibus preceptis: ritus illi ceremoniales in xp̄i sacrificiū: cuius erant figura translati sunt: quo fit ut let illa vetus hebreorum pedagogus et derelicta et nostra illi imposta dici possit. Non fuerit etiā absurdū si dicatur per molentē derelictam intelligi testamenti veteris partem abrogatā: per eam vero que assumenda dicitur designari decalogū: et ceremonias: ut ad vetus testamentū totum id christi dicum referatur. nam vt dicit quod est de mortibus remansit intactum. ceremonie vero mutantur in meis illis. Sed qd̄ fm̄ banc expositionē ad vetus testamentū pertinere videatur dictum christi: re vera tamen tangit et nouum. nam illas partes assumit quid aliud est qd̄ illas in nouum transformati? Le sigitur sepius interrogata perfecte credas. si firmus fueris: nibil est qd̄ tollerare īā non possis. sin autem infirmū te sentis: dic christo cum Ap̄lis: auge nobis fidē. Nam si qd̄ indiger sapientia postuler a deo: et dabitur ei. Postuler autē in fide nibil beneficis. et memento qd̄ qui deo credit: eum bonorat. qui vero nō credit mens dacem facit: quo nibil esse potest indignitus: detestabilis: pernicioſius.

De spe et charitate.

Edeo aliquantis per ad fidē familiā spem et charitatē: ut beūt quādā anacepbaleos magis earū patescat in genū: et quicq̄d diceret erit et theologoz officina de p̄ceptuz. Spes igit̄ est habit⁹ voluntatis quo ad eoz desideriū inclinatur: que fides pollicetur. Desideriū autē eoz est bonoz qd̄ nō babent. Sed quo nā pacto tres iste virtutes theologice sint discrete breui ter explicabo. Fides vt ante dictim⁹ sic intellectū afficit: vt bis tñi faciat assentiri qd̄ scriptura sacra cōmuni reuelatione cōpleret. Est autē cōmuni reuelatio qd̄ saluandis vt saluentur credenda proponit. Sunt et aliae quādā reuelationes non cōmunes sed speciales: vt Jobannis apocalypsi: que alia vera est: et ei cui ostensa fuit intellecta: nobis tamen quia que necessaria

F. Baptiste mantuanus

rio explicite sint credēda nō cōtinet clausa et occulta. In intellectu sicut est fides. Spes autē et caritas in voluntate: voluntas operatioēs h̄t: et quietē: ne gociū et ocū. Operatio ei⁹ duplex. Una qua velle: altera qua nolit. Utinam⁹ q̄ negatio est quies: qd̄ tbc ologi exprimit p̄ nō velle. Est autē opatio melior: quiete: velle q̄ p̄ nolle prestanti. Velle itē duplex. ppter se: t̄: ppter aliud. Pūmo frui dicimur: scđo vti. Fruimur eñi qñ: ppter se. Utimur vō cū grā alteri⁹ melioris quipplā amam⁹: vt panes ppter vitā. Frui q̄ duplex. Ha et quoties aliqd̄ cū possessionis desiderio: t̄ quiores idē possessionis respectu nō habito sui grā amam⁹: sic vtraz̄ opatiōne frui dicimur: vt duos amores duob⁹ vocabulis illū spēi: iustū charitatis nūcupem⁹. Et si dicas fm̄ bec di cta nō videri spem ab v̄su differentē: vt pote qua sicur z v̄su quipplā ppter aliud: vt deū ppter nos diligam⁹. Rñdeo nō oēm amoē esse v̄sum quo res ferf ad aliud qd̄ amat: s̄ eu tm̄ quo i meli⁹ ordinam⁹ qd̄ amam⁹. Q̄ omic tam⁹ imp̄sentiarū theo: emata illa subtiliora: tunc repetenda quā theologi cis̄ questioib⁹ acr⁹ intēdem⁹. At q̄ vna oppositor⁹ est disciplina: de desperatione aliqd̄ quō: s̄. generet adiūciā. Quum voluntas sibi deū desiderat ac sperat: si decepta rō id esse obtinet ipsoſible dicat. neq; em̄ nisi decepta id dicter: voluntas q̄ ipsoſibilitā nō est electio: deū vel nullo apli⁹ modo: vel sub p̄ditione: puta si obtinere posset desiderat. et bōz̄ vtrūlibet id est vel nullo modo: vel cū ea cōditione diffidendo expectere: tristitia quandā parit in voluntate: q̄ vna fatis ē ad desperandū. Judas in vñlio illo subuerſioſis sue naufragio veniā sub p̄ditione: hoc est si poſſibilis eſſer exoptat. Q̄ decepta rō id factu ipsoſibile nūciasbar: desperatio adduc⁹ laqueo ſe ſuſpedit. Eſt ſigif a natura ſpet aliena cōditio: s̄ fortī atq; aioſa fide ſperandū eſt. Nam sub cōditione aliqd̄ exptere nō eſt ſperare: ſicut ſub cōditione velle nō eſt ſimpliſtice velle: vt q̄ mercede vult ne moriaſ proſcere: non vult ſimpliſtice proſcere. L̄ cōditionib⁹ ſigif impone ſilenciu: et alteri⁹ vite bona ſimpliſtice et absolute ſperare pſuſce. Q̄ vult effiſaciter ſperare: oportet eu firmiſ ſime credere. Propterea desperatib⁹ pſuadem⁹ vt credat. Et xp̄s apud matheū dixit paltrico: L̄ fidē fili. t̄ duob⁹ cecio: Creditis inq̄ q̄: hoc poſſuſ facere vobis? Rñderunt: vtiq; dñe. Lunc terigit oculos eoū dicens. Scđm fide vestrā ſiat vob. Sed de bis h̄ bacen⁹: iam ad lōganimitatē trāſteam⁹.

De longanimitate.

Lap. xv.

Onganimitas v̄rt̄ eſt ad patiētē ſubſidiū adiūcēta. Et nāq; eſt lōginq̄a ac magno tēpōis interſtilio remota bona p̄ſtāter aggredit: et inter expeſtādiū nullis inūrijs ſragi: nullis difficultatib⁹ abſterreri: nullis p̄urbatōnib⁹ in fugā veri. L̄ganimitas ſigif patiētē bacul⁹ eſt: cui⁹ admiſicolo dñm̄ ſubſiſtere et p̄ lutulentā banc ac lubitā v̄tā ſine lapsu et caſu poſſit incedere. Spem q̄ adiuuat v̄rt̄ iſta. Ha bonū qd̄ ſperat etiā ſi in imensi⁹ diſferat: fuader expectandū. Slocuit aut̄ iſta v̄rt̄ in ppteris maritine et priarcib⁹: q̄ vērū rpm a lōge vidētes: t̄ in ſine ſecu lox naſciturū fortier ac lōganimicē expectabāt: t̄ iō dicti ſunt lōganimes in ſpe. Hinc illa vox Lſatē ppter. Utinā diſtruperes celos et deſcederes. Et

De patiētia liber tertius

Illa. Oltre que missurus es: t̄ ille quidem voces ſunt ſpel. Audiſam longa nūmitatem. Specia inquit David dñm: vſiliter age. Confortetur cor tuu: t̄ ſuſtine dñm. Et t̄ illa apud Lſatam longanimitatis vor. expectabō dñm qui abſcondit faciē ſuā a domo Jacob et pteſtabor eu: t̄ alibi. Si moā ſe cerit expecta eum. Hec igitur virtus ppter expectandi difficultateſ inuenia eſt. Nam difficile expectantur ea que ardentē amata nō ſtatim babens da ſed longe poſita eſſe indicatur. Hinc illud quod in p̄ma noſtra partbeni ce diximus. Spes eſt lōga dolor: pmissaſ munera amanti. Expectare diu labor: eſt: t̄ pondus iniquū. Sicut igitur magnanimitas in magnas: ita lōganimitas in res q̄ longe abſunt vel abesse putantur alios leuat: t̄ inter eundum mentes ne cōcidar: pſeuuerantia ſuſtinet, nam pleriq; dum ad ea p̄ longanimitatem pergiunt q̄ pcul apparent: quasi lumentū in via lassum diuerticula querunt. ab onere ſergum: a lingo ceruicem ſubtrabunt: t̄ nōnūq; aliquātisper exorbiā declinant. Inuēt eit iſr funis quida: q̄ quaſi Libel ſilum extenſus ac animi manu tentus: nec ad dextrā nec ad laſtrā errare permittat: ſed vſq; in fineſ itineris ne fit opus quiete: ſuſtērat. Hec eſt igif pſeuuerantia: que difficultatem ex patientie diuurnitate ſurgente lenit: t̄ quaſi ambroſie ſucco vires labor: antris inſtaurat. Et quēadmodum pſeuuerantia peculiariſter contra tolerandum fastidium: ſic aduersus omne quod ſe obiſſere poſt impediſmentum conſtantia militat.

Anacephaleoſis dictorum t̄ q̄ non recte dicitur a theologis voluntas aīs t̄ p̄ns in deo.

Lap. xvi.

Ed anacephaleoſim facio eorum que diximus: circa difficultatē ſteſte Aſtotele versatur virtus. ſicut ergo multiplex difficultas: ſta quoq; virtus eſt multiplex. difficultas eſt magna ſubire pericula: bāc fortitudo demolitur. difficultas eſt uter tolerandum trifticia nō vniſci. buſc difficultati patiētia ſe obiſſit. difficultas eſt q̄ de futura vita dicitur credere ac ſperare. in h̄ ſpes et fides ſuppertas ferūt. difficultas eſt longe diſtāria bona diuurna ai ſuſpenſiōe morari. buſc lōganimitas opitulat. difficulte eſt nouoſ caſu quo tide p̄tra nos emerentes equanimiter ferre. buſc ſtāria pſtar auxiliū. Dū longiſ ſona pia longanimitate expectam⁹: difficulte eſt mērſ nō inſcurrere laſſitudinē: tenere ſemp̄ intentā cordis aciē: nūq; obdormire: nūq; balluciñari: nūq; ab incep̄to ope diuariſi. occurrit buſc periculo pſeuuerantia: t̄ ita fit vt coſtare tibi poſlit deū t̄ naturā nūbil p̄termiſſe qd̄ boni ad beatā vitā poſlit coſferre. Et hoc nimtrū eſt qd̄ theologi dicit deū velle oēs voluntate antecedētē ſaluos facere: ſed voluntate p̄ſire quoſdā tñi: ſuſta illud. Multū ſunt vocati: pauci vero electi. Ego autē nō antecedētē et p̄ſite. Sed antecedentis t̄ p̄ntis debere dici exiſtū: vt p̄ hoc inuatur deū omēs ideo fieri velle: q̄ omib⁹ vt dñi palam fecerit atq; cōſauerit ea q̄ antecedere debeant ad ſalutē. hec aut̄ ſunt let et virtutes: ex q̄bus tanq; et antecedente ſequitur beatiſtudo tanq; ſequēs. Sicut apud dyalecicos dicitur p̄misſas eſſe antecedens. conclusionem vero que ſequitur ex p̄miſſis eſſe cons-

F. Baptiste Mantuanus

sequēs. Et ergo de' nō der offisbus cōsequēs: hoc est beatitatem: tñ velle da re ideo videt: qz dare vult et dat antecedēs: et quo per Syllogismus recre opardis inferat cōsequēs beatitudinis. Sed qz maior pars mortalium dñ contemptui baber formā bñfis filiationis: perdit felicitatem filius cōsequēs: dicitur de' velle nos saluari: qz per liberalitatē suā dat antecedēs: et nō velle nos saluari: qz per signicē nostrā nō dat consequēs. barū virtutū bas binus consuetudinesqz longo iustas exercitio possum naturalis quidē ba bere. operationes aut̄ fin̄ eas vscz in vita finem integre perducere: sine dei peculiaris auxilio certe non possumus.

Cet quare deus odio habeat ociosos. Cap. xvij.

Anda est igit̄ opa vt in his exerceamur. nulla nāc sine exercitio virtus: nulla ars sine vnu esse potest. vnu autē paris: conseruat: auger. Nec negauert̄ deū uno momēto posse omnē virtutē nobis impluere. Sed ipse semp et vbi qz detestans ociosos eas quas nobis cotulit vires ad vsum et exercitiū vult cōferri. Dicit enim operariis: quid statis hic tota die ociosi: ste et vos in vineā meā: et quod iustus fuerit dabo vobis. Sed cur pigris et inertibus aduerset: duas imp̄sentia causas imuenio. vna qz buiū modi bonīnes dñ signicē sequuntur: maxime dissimiles deo efficiuntur. deus nāc natura est actuosissim⁹: christo dicere. pater me⁹ vscz mō operat: et ego operor: nec voco deū actuosum: qz cursur aut saltat: vt bislrio. Sunt enim opa ei⁹ sedetaria: sed solida: assida: perbēta. Et ppter ea fuere theologi qui sc̄issi me dixerint substantiā illā infinitā quā deū vocamus: ab actu magis qz ab habitu debere appellari: et ex vocabulis ea deo potius conuenire: qz operari onem: qz que potentia operandi significēt: vt rectius nomine docēs ut doctoz: dans qz dator: reges qz rector: diuina nāc operatio nō sicut nostra tē poraria: sed essentia sue coetera rāta firmitate subsistit: quāta et essentia. Altera qz officia res pfectio: teste Aristotele in libro de celo: sita esse videt in trinitate: hoc est in essentia: potentia: et operatione. essentia: vt anima est potentie radice et fundamētu. potentia pura intelligentia in eēntia anime ē: vt ramus in arboris caudice. operatio aut̄ vt intellectio quasi dactyli in terminibus palme. qui ergo per oīū cessat ab operatiōe: videtur naturā fraudare ultimā sua perfectione: et iniuriā opifici nature irrogare: qz eam nō eo vscz perducat quo ipse perducendam instituit: sicut agricolaz proculdu bio offendit qui arbozem ne fructificer facit. propriea dicitur a Jobanne baptista in Mattheo. Omnis arbor que non facit fructum bonum: excides tur: et in ignem mittetur. Lātu igit̄ vigilātia nostra molliatur: tantum industriā se acuar: tantum ratio se attollat: vt indies magis perficiēdo ad virtutes et ad bonos mentis habitus: que sunt felicitatis instrumenta perueniat.

De quattuor nouissimis: et primo de morte cū declara ratione dicti Empedoclis de līte et amicitia. Cap. xvlij.

De patiētia Liber tertius

Dmaiōrē bus sancte ac salutaris discipline profectū existimētur: ideo premiēda: qz vulgata: s̄ portius pp̄ea ampliada qz vtilia: et pfecto nō alia fuit diuulgatiōis rō qz multiplicis vtilitatis cognitio. Doc aut̄ diceris ppter eoz prauā cōsuetudinē: qui sine respectu vtilitatis familiaria oīā cōvenunt: et vnu quotidianō protitra fastidūt: quos epigrāmatic⁹ poeta notat dicens. Et pueri nāfum r̄bino cerotis dabēt. nos hō nūglis post daburis saluti consulētes qz quid prodest qz qz sit vle comune: triuiale: semp̄ amplectūmū tanqz rem p̄ cōsām: negocio a cōmodatā: et oportūnā. Quattuoī ḡ adiumenta sunt ita. Deditatio nouissim⁹. Lectio scripturarū. Imitatio sanctorū: et supplicatio. Nouissima sunt quattuor. Dors: Infernus: paradisus: et Iudicij. Ad naturā mortis enarrādā mibi se offert quod dixit Empedocles: fieri. somnia p̄ lūcē et amicitia. amicitia aut̄ est generatio: qz disiuncta hoc ē corp⁹: et animā: et quartuoī in corpore elemēta cōglutinat. Lis est mors: que cōluncta dissociat. Nā corrupta elemētoꝝ barmonialis exortur: et calore in bumiduz leuē seq̄ur deficatio: quā incineratione medici vocat. ex incineratione vero hoc est ex radicalis bumidi cōsumptione mors nascitur. mediū int̄ lītē et amicitia: hoc est int̄ generationē et mortē interstitiū. quies ē cōtrariowm inter se pugnātū. Iē em̄ semp̄ pugnēt: tñ vocari potest amicitia: qdū nō est pugnōria: et es qz sunt inīstā pacis inducē qdā appellare soles mus mortale vitā: quā vt volvit Astronomi celū vt theologi p̄dicat: deus vt ego sentio vtrūqz disp̄sat: conseruat: et limicat.

Can mors corporis sit naturalis. Cap. xij.

Dvero mors sit naturalis ambigif: et pfecto qz naturā dstruit eīqz aduersa: dīcedū naturale nō videt. Quot trem a principio venit intrinseco: naturale id eē manifestū: et hoc in secundo libro de physico audiu confirmat. Aristoteles dices iboc differtē naturalia ab artificiosis: qz deca p̄ncipio extrinseco: illa ab intrinseco babēt motionem. et hoc vtrūqz in morte p̄ spicim⁹. naturā em̄ destruit: qd̄ ē manifestū: et sit a causis nobis intrinsecis. nam corpus aīatum causas quibz dissoluitur: intra se babet. Calore. s̄ naturalē: quo radicalis hūo: erodit. et qz cibo et potu nova supinfundat hūo ditas: no est tñ aduenticiū hoc bumidi p̄soni cōparādū: tñ nature eq̄ affīne et amicū. Hūo alimētoꝝ defectui ē annexēdū vīm nutritiū in nobis facit gār: ac in dies magis inualidaz fieri. t̄ in horas magis euadere repandis corpib⁹ nostris imbecillā: quo fit vt corp⁹ pedetētim victetur: et fiat assidue deterius: et aie magis inabili: et incōmodū: et ad vite munia min⁹ idoneū. Eū igit̄ mors qz nibil ē aliud qz vite extinc̄t: hoc pacto ab intrinseco inducatur certe. pfectiū a natura videſ. et ista qdē ē nīa snia. Qz neḡ p̄terēdū b̄ naturārū p̄lalitatē inē corpib⁹. natura em̄ dī materia: et forma: et ipsi cōposū. Cū sit vī naturalē fieri: possit qppā mltiplū dici. ex alto cadere natura le id matie: b̄ corp⁹: cui gūtas a natā ē illa. s̄oune hō neḡ natālē neḡ b̄

F. Baptiste mantuani

naturā: ut ipso elemēto exptit: et q̄ est a fermēto aliena corporeo. Est intelligere naturale est aie: cuius vis intrinseca est intellectus. cōposito et boni naturaliter est rider et audiēre loqui: ambulare: quod isto non in parte sed in cōposito sunt sua p̄cipia: magis tamen in aia. pptererea ut bene dicit Aristoteles nature nomēclaridē dignior est forma. mox ergo naturale est corpori. naturale et boni sunt corpus. aie vero dicit hoc est non modus et psequelā boni naturale: quo sit ut debita et resurrectio: quo postquam moriēto factū est satis nature corporis recensatissimū et spūiale resurgēdo. pptererea dogma est carbolicū remanere in aliab inclinationē ad corpus eternā: donec a deo datore formarū ab initio cem diffundita iterū collegatur. Non ergo ut obiectio prime respondet mōs boni infligitur ut destruktio: sed ut nature et voluntatis diuine seruato semper ordinē deducat caro ad esse spūiale. binc illud euangelicū. Nisi granū frumenti cadens in terram mortuū fuerit: ipsum solū manet. si autē mortuū fuerit: multū fructū affert. pptererea et ab apostolo mox dicti seminarī cū inquit: semina tur corpus aiale ut surgar corp̄ spūiale. si est corpus animalia: est et spūiale sicut scriptū est. facrus est primus Adam in aiam viventē nouissimus Adam in spiritu vivificantē. Adam apud bebreos bonum significat. et sicut apud nos homo ab humo: sic apud eos Adam ab Adama quod terra significat: deriuatur. Uides tam quomodo mōs boni naturalis. Sed et alij modis naturale quid dicitur. naturale nāng est et quod aliqui speciei ut ignis et quod rerū nature comunitate et placitū etiā de o soli. ascensus ignis naturalis quod levius. at si natura cōmunitate vniuerso ne scissura fiat: ne scissima in rebus accidat: ne mūdi continuo dissoluta vacuū quod abboret intercidat: ignem demittat. erit morte ille ignis contrariū: vniuerso tamen naturalis sicut latronis mōs: latronis aduersa. Eiusmodi p̄spitia. quod si etiā natura cōmunitate quicquid repugnans deo placuerit: ut quod celum ster vel retrogradatur: id quoque immo id maxime dici naturale dignissimum. tanto enim naturalis appellatio est verior: quanto vnde fluite causa est altior. At suprema omnia natura est deus: cui obedire totū inferiora nature est naturale. Simpliciter ergo bonum naturale est mouet naturam et resurgere: quoniam sic ab opifice omnium natura statutum est.

Opiniones varie de morte.

Cap.XX.

Drtis meditationem lumina che photophora vix p
to. libil est em qd magis aut eque appetit luti
ritam premat: et ad ronis regulam mores cōponat qd semp in
grueris mortis meditatio. Apud Herbas: et Libraces qdām fe
ri sunt et ad morte paratisim: qd reddituras putant alias obedi
tium. Quidam et si nō redituras: nō extinguit tamen autumant: sed ad loca
beatiora transfire. alii emori quidē: sed id melius esse qd vivere. Femine sup
vitorū caduera interfici: simulqz sepeliri votum extimū habent. apud quo
dam eoz puerperia lugebant. Et has apud illā gentē opinides dissimilans
se putandus est Ophicus: qd fuit indigena magni vir ingenii: et poeta suauis
loquērie singularis: qd barbaroz aios demulcente: filias et sata hoc est fili
uestres et sareos boies ad ritus quo scūqz libebat traducēdi liberam poter

De patiētia Liber tertius

Agrem babebat dies natalicii; tristes agebatur, funera vero quasi sacra cibis lusu et cantu iucundissime et cum summa hilaritate celebrabant, et recite quodem. Nam quid nascimur peregre, proficisci mus: incerti quod iter, quod hospitium: quem vie terminum sumus habemur: et quid mori mus finita peregrinacione in antiquae matris gremii reuocamus, peregrinationes banc peccatores pduci sancti vero bieulari semper rogant, binc David inquit, Deu me quia incolatus me prolongatus est.

De multiplici genere mortis corporalis; et non esse tempus merendi post mortem. *L*ap. xxi.

Cap. xxi

Ed multipliciter tñ no vno modo mors dicif. nam est mors
bois:qua bñ dissolutur. t volunt quidam theologi bo-
minē t omne rotū quoddā tertium esse p̄ter partes qđ earū t
costū refulerit: t abru dispereat. t id esse aiunt: qđ morte rotū
dissiperur. Est t alia quedā mors corporis:qua vñteriori resolu-
tione revertitur in ea:et qbus cōstat elementa. Prima si in dei timore: si
in pietate t religione boiem repperit: bona est. de qua dicif. Preciosa in cō-
spectu dñi mors sanctoꝝ et l. si peccatoꝝ impenitenteꝝ reperiat mala est.
q; vi prima est felicitatis: sic ista est miserie sempiterne principius. Qdu mor-
talem banc vitā vivimus et virtute in viciū: ex vicio in virtutē arbitrio nos-
stro transire pmittit: at postq; de corporis huiꝝ tabernaculo electi debitum
nature p̄solimus: nec a vicio in virtutē nec a virtute in viciū est transitus.
Tunc em et viatores esse definimus: t p̄merēdi ac cōmerēdi statutis amittim-
us. Vocabantur ab antiquis viatores nunciū ac ministri magistratū: qui
boies et agris acersebant. Noſtri autē vie appellationē ad vitam bñc
transferunt. at eti ꝑ Gregorius. In p̄fici vita quasi in vita sumus:qua ad pa-
triā pergimus. maligni aut spiritū iter nostrū quasi quidā latrūculi obſi-
dent. Cum bac ergo vita que more terminatur finiūtur nō peccata: sed me-
rita: quicquid em t in paradiſo recre agitur a sanctis: t in inferno peccatur
a dñnatis: ideo meriti rationē amittit: q; extra viā fiat: etem vita est agon:
vita est theatrum: vita est olimpia: vbi spectantibꝝ arbitris propositis coro-
nis decertatur. Ubi sunt corone finitis certaminibus distribuite: q; amplius
certat nō vt corone: sed ex virtutis liberalitate decerat. nō negauerim tñ
tali certaminī si certamē dicif vbi nō laboratur: posse etiā multa dari cor-
rollaria: a deo maxime: qui potest penas dñnator: t etiā augere gloriā bea-
tōrum. Quales moximur siue boni siue mali: tales futuri semp̄ egreditur:
hoc exceptio q; sicut boni melius: sic mali sunt semper peius habituri. Qui
mutari vult: in vita mutet. nam post mortē tanta est alteriꝝ vite seueritas:
vt in ea sicut singuli incipiūt: ita p̄seuerant. illuc vbi non est: nūq; illic escer.
vbi dies est: nūq; lucis nigrescit occasus. Hinc Jacob⁹ de p̄e luminū men-
tionem faciens: apud quem dixit non est transiūrario: neq; vicissitudinis
obumbratio.

De multiplici genere mortis spiritualis: cum excusatione platonis. Cap. xxi.

Cap. xxi

F. Baptiste mantuanus

Ant genera duo mortis spiritualis, vnu quo virtus et deſtimor i nobis exprimatur; alteru quo vicia et vicioſ ſomen-
ta mortificat. De pmo dicit p̄pus. Sine mortuos ſepelire mor-
tuos ſuos. Mortuos enim appellauit qui ſeculo: q appetit uita: q
diabolo ſerviunt: qui praece coſuerudinis ſepulcro incluiſ: nec
gratia celeſtis aerem attrahit: nec dei ſpiritu concipiunt: nec ad legis manu-
dara ſe attollunt. De ſecondo spirituali mortis genere dicit a Paulo ad ro-
manos capite ſexto. Qui mortuus est: iuſtificatus est a peccato. Si autem
mortui ſumus: cu dixiſto: credimus quia ſimil etiā viuēmus cu illo: et Paulo
iſtra: ita et vos exiſtimate vos mortuos quidē eſte peccato: viuētes autem deo
in ipso Iēſu. Et quomodo bac more mortuorum fit dicit. Non ergo inquit regnet
peccatum in uestro mortalium corpore: ut obediatis concupiſcentiis eius. Sed ne
q exhibeat mēbra uestra arma iniquitatis peccato. Sed exhibeat vos
deo tanq ex mortuis viuētes: et mēbra uestra arma iuſticie deo. Hac mor-
tem dicit Plato licere viciis ſibi inferre: quod ab euangelica et apostolica
ca doctrina non discrepat. Verū nonnulli hoc non aduertentes: et Platone de
comuni more loqui calūtantib: dum eū incōſulte criminantur de manifeſ-
ta ignorantia cōdemnātur. Mortis meditatione ſic decurſa: ſi conqueſce
re vires appetitum: et irascibilē tuā infrenari: potes quorūlibet liber mentis
tue clauum infletere: et quaſi iam caſſauerit tempeſtas remiſſius babere ſtu-
dium gubernandi. q si adhuc recalciſrat cataplasma aliud adhibendum et
mor pferenda eſt infeſtionalis barathrum recordatio: ut ſicut eſtuans lebes in
fusis aquis: et tremes equis verberibus incuſio: ſi feruor appetitus erit
ne miferie oſtentio reſtrictus remittat feruor ſue temeritatis. nam rei
triſis ſola memoria duz dolorē cier in ſentiu: laſciuia extinguit in appetitu.

De loco dānatorum qui dicit infeſtus. CAP. XLII.

Amatorū locus ut eſt ſanctorum comuniſ opinio no-
nū ſub ipſo globo: ut Iſidorus putat: ſed in
ipſius globi terrefrī medio: tellure ipſa ſinu: et quaſi alium
aperiente credendus eſt. Iſidorus autem dicit furū eſſe: ut
poſt iudicium: ſolis et lune orbes ita firmentur: ut huic noſtro
tertii hemiſpherico lucem inſundant. dānatos vero in ſempiternā noctem al-
terius hemiſphericus relegandos: ubi eſte a multis putatur Antipodes. ſed
hec eſt iam priece exploſa ſententia. nam in medio terre ventre no in tergo
loca illa in fama vbi nullus ordo ſed ſempiternus horoz inabitat: ponit
ecclesia ſancta credulitas: et crudelitas buſc rō non diſſentit. decet enī eos
q obstinate a deo per piau volitare et mox obſcenitatē diſceſſerunt: ad in-
ſim a trudi: et a cōſpectu ſolis et celi: vbi dei eſt ſedes: ſub ſcabellū pedū ei:
hoc eſt ſub terra: de qua dī. terra ſcabellū pedū meoz: et mitti: ut ſic impleat
q dī p. ppbam. Gede a dextro meis: do. po. ſu. tu. ſcabell. pe. tuoz. nec ſub
terrá ſolū: etiā in terre partē abditissima: et celo remotissimā: et mudi cen-
tro cognatissimā inī dicunt i tra: in qua miferie et tenebraꝝ opta mortis cali-
gine: et a dei benignitate: et a natura bñſificijs: et ac celoz iſlūtib: derelictas.

D̄ opinio antiquorum gentiliū de infeſto. CAP. XLIII.

De patiētia Liber tertius

Eoīno vanū eſt qđ poete gentiliū cecherū apud Inſe-
ros eſſe stygen: acberontē: lebēn: cocytum: pble
getbontem. Brygē legimus eſſe aquam ad nonacrim Arcas
die regionē et altissima ſaci crepidine diſtillārem: tam violē
te frigiditatis: et nature tam atrocis: ut in ea neq; argenteū:
neq; ereū neq; ferreū vas poſſit ſubſtire: ſed mot diſſiſat ac diſperire.
Brygos bydor appellatur. Contineri et conſeruari poſſe alvnt vngula tñi
muluna: et ea regem Alerandrū ferunt eneacatum. Eſt etiam ſimilitudo ingenii
et nomis aqua et in Achaea ad pbenē ſubem: et in Libeſſalia ad peneū anē.
Acerontē Heruius dicit eſſe locū nō pcul a Baſio in cāpania: montib: vñ
diſc clauſum: et patere tñi ad meridiem ſolitib: Eneas Oſſeno et Ulyxes
Deipenore occiſis necromatiā exercuere. Eſt et acberonia ſpecus in alta ad
mare euriū p quā cerberū ab bercule tractū fabulantr: tam pfundē voſ
raginio: ut illuc credatur deſcenſus ad infeſtos. Lebēs ſluuius: et in biſpa-
nia et in Apulia circa extremū ſyrtium conu: ſubem abluens Berentem:
de quo luean⁹. Quā iuxta Lebēs tacit⁹ pleafit anis iſernis ut fama tra-
bēs oblitia venit. Idec āt attigim⁹: ut oſtēdāt attiquoz opinionē fuſſe apo-
ſtos oīz eoz eſſe: geriē: q apud nos legū tetra: dīra: borrenda: peſiſera.

Ratione naturali perſuadetur eſſe omnem immū- diaciam apud infeſtos. Cap. XLV.

IRedendū eſt enī aquis vndiſc in eī locū dſlabilib:
poſtari bitumen et ſulphur: et omis terrene mollis imundif-
mas ſordes. fieri q odorem multo tertiorem q in ſcapteſuſla
apud grecos: et in auerno apud cāpanos: et in asphalto apud
ſudeos. Terra em̄ ingentiib: pforata cauernis: et antroz lōge lateb: vagans
tum ſupēria ſouſciib: capaciſſimā ac ſordidiflum aliū ſua longiſſime exte-
dit. ſit in ea ſicut in pleriq; terraz locis apſicis: eterna materie ſemp ar-
dens incēdā. et ne mirū ſit aut incredibile qđ de infeſto recitāt ſicēdīs:
pleriq; ea q dñr ab Auguſtio et reliq; auctorib: xp̄plantis ſubiſciā bic ex plo-
ni lib. q̄m alia ſiſtis. bñſ. cap. lii. f. cvij. cvij. cīr. ſic. n. Inq̄t. in comagene vrbe ſa-
moſata ſtagnū eſt emiſſes limū. in alba vocā ſlagratē: cū qđ attingit ſolidi:
adberet pterea tac⁹ ſeq̄t ſugēres. ſic defenđerūt muros oppugnatē luſ-
cuſillo. ſlagrabatq; miles armis ſuis. aq; etiā accēdif. terra tñi reſtingut do-
cuere expimēta. Gilis eſt nature naphtba. ita appellat⁹ circa Babyloniā: et
in austagenis partib: pfluens bitumis liqdi mō: buſic magna cognatio ignis
um: traſiliū q̄ p̄tin⁹ i ea vndeſcūq; viſas. Ita ferut a Hedea pellicē Lrema
tā poſtq; ſacrificatura ad aras acceſſerat corona lignē rapra. Uerū in mon-
tiū miraculis ardet cribra noctib: ſp: tantog; euigniſ ſuſſit: nō
ualis bybernis tpib: et geſtūq; cinerē puiuſ ſuptions. Nec in illo tñi natura
ſeuſt exiſtū ſerris denūciās. ſlagrat p̄baſilide Lycie mons Ehimera
et quidem immortalis dlebus ac noctibus flāma. Ignem eius accendi a
qua: extingui vero terra aur feſo. Bnidius Eteſias tradidit. eadem in Ly-
cia epheſi montes teda flāmantē tac̄ flagrant: adeo ut lapides quoq; ri-

F. Baptiste mantuant

uorum et barene in ipsis aquis ardeant. alter ignis ille pluvijs. baculo si quis et his accēso traherit fulcos: r̄mos ignis sequi narrant flagrat in his certis copibant noctib⁹ verter: si flagrat in medi⁹ et cestia gente cōfinio per fidis. His qđem ad turrim alba quindecim caminito matino eoz⁹. et int̄ diu capus babylonie flagrat quadā velut piscina iugeri magnitudie. Itz etiopū iuxta bespertū monte stellarū modo cāpi nocte nitrēt. Similic et in megalopolitanor agro tam et si internus si ille fucidū: frōdeq; denti lūp se nemoris nō adurēt. et iuxta gelidū fontes semp ardēt. Olympi crater ora apolloniatis suis prendit. Ibeonopomus tradit. auget imbrub⁹: in geritq; birumen tēperadū fonte illo ingustabili alias omni bitumine diliu tūs. Sed qđ dec mirer: in medio mari bīera insula ardet. Eolla insula iuxta Italiam cum suo mari arsit per aliquot dies sociali bello: et donec legatio senatus plauit. maximo tñ ardet incēdo Ibeonochema dictū etiopus lugā torentes solis ardoribus flamas egerit: tot locis: tot incēdiis rerum natura terras cremat: sic Plinius ad verbū. Quo sit ut mirū videri nō debeat si in terre alio dicat id eē: qđ fere passim cernit in supficie. Ignis ergo qui in obscuris illis p̄caustatisbus nigrates attollit flamas sumi ⁊ ne bularū globos exhalat: qđ diu per opacū carceris trac⁹ aplissimos euagati postq; nulla ad egredieđū spiramētra repperint: in se contorti revertunt in ignes. s̄tq; flāmari ⁊ sumi lbaos imensem. ille dānatoz⁹ est habitat: qđ assidne cogim ceca dec incēdia cōtemplari tārāq; et bac invita cōtemplatio ne quā in eternū supficiū sibi a deo datā cognoscit: surgit indignatio. tan tus impatiens animi furor exardescit: vt om̄i rōnis vīsu postbabito celo et terre ac deo ipsi p̄cenſ excidit. Et qm̄ vis p̄cipiabilis boni placētis abſūtiam et pene duplēcētis sentis offenditione: trascibilis quoq; desiderare q̄tis neq; a cōcupiſcibilis impedimenta repellere. si in animo moror: ⁊ luctus: et sine vīla cōſolatione cordoliū. dec aut̄ p̄dicti poete per illa quīc; flumis na: que apud inferos ponit: mystice designatur. Styx eti⁹ est odīt. Achērō tristitia. Terbe obliuio. Locy⁹ lucrus. Phlegebon ardor. Odis dei at iusticie. tristitia de penā acerbitate. obliuio cōbaratris ⁊ spei. Luct⁹ ex pena⁹ eternitate. ardor ex consciētia culpe. ardo: sc̄e corporis post resurrectione. quod fugit ardebit: et non cōsumet. et erit illis mors eterna: qđ immortalis miseria: que supremo bono. i. beatitudinē opposita pōt summu mād appellari. duo isti sunt fines vitimi bonor: ⁊ malor: qđ cū ad illum per virtutū officia scādendo peruenient: nūbil est superi⁹ quo gradiaris. vbi ad istū p̄ flāgista descendendo corueris: nūbil est inferius quo plabaris. Quicquid ergo boni est in mortibus prop̄ illū queris. quicquid vero mali p̄p̄t istū fugitur. Nec impossible deo iudicet: qđ naturā posse nō dubitū ē: vt. s. corpus ardeat ⁊ nō consumatur: et in incēdio eterno vita permaneat nec finiat: nam et lignum sētim constat inflāmari posse: sed non consumi. Est et quoddā līnī genus et quo tele cōfcre cū purgāde si n̄t in ignē mittunt: nec exturunt. Unde vereres regū et p̄incipū caduera cū erat cōburendaz: ne cīnis corū cū lignor: cinerib⁹ confundereb⁹: buis modi telis insula cremabāt. Est ⁊ ani mal quod naturalis in caminito ardoribus viuit: pyramēl vocant natura

De patiētia Liber tertius

les. Adde qđ sicut ante peccatum erat humanum cor:pus si temperatus vt non mori posset: sic et post iudicium miro et indicibili modo fermentabitur: vt eternis non cedat incendijs. Unde et Esaias dicit: vermis eorum non morietur: et ignis eorum non extinguetur. Et quemadmodum beatitudo omnia bona: sic est cuncta mala complexa damnatio. Ocio igitur genera penarum: que Lullus dicit per leges inflig: cilicet damnū: vincula: verberationem: ignominiam: exilium: mortem: servitutem continet cum multatissime damnatio. Hic igitur sine fine torquētur atrocē supplicio: quia nulla fult in fine religio. At qui saltē in supremā vite vespera respicat: qđ peccata in vita relinquunt: aliquando penarum finem inueniunt.

De beatitudine celestis paradisi: ⁊ primo quantū attinet ad partem intellectuam.

Lap. xxvi.

Eparadisi gaudij temere quicq; dicere non ausim. nam si vt scribitur Esate capite. Ixiiij. et in epistola Pauli prima ad Corinthios capite secundo: nec oculi vident: nec auris audiunt: nec in cor: dominis ascendit: que preparavit deus diligentibus se Quid tērabo verbis expōtere quod in cogitationē nequit ascendere? Greci sapientie deam tritogētiā vocāt: qđ ordinate tria producat: recte cogitare: recte loqui: recte operari: et Aristoteles in libro de interpretatione dicit: voces esse notas earum que in animo sunt affectionum: et quo sequitur lingua non posse explicari quod sit impossibile cogitari. dicam tamen aliquid vt animus tuū prouocet ad desiderium videndi ea que mortales oculi videri non possunt. hoc enim desiderium mentem a terrenis rebus ad celestia surrigens facit vt adhuc terreni ac mortales: sumus saltem et parte celestes. nam si verum est illud. Tibi tbesaurus tuus ibi et cor: tuum. Si tbesaurum in celo habemus neceſſe est in celo esse cor: nostrum. qđ n̄ est in celo: celeste est: desideria facere cor: da nostra celestia: et conabimur ex pauculis infinita: et minimis ingentia meditari: illo vel maxime mortu quod in Gregorij dialogo recitat. Si mulier in subterraneo ac tēterrīmo carcere parat infantū et ei in tenebris et angustis locis iam adulto velit enarrare celi altitudinem: mundi amplitudinem: solis claritatem: aurore vetustatem: lune pulchritudinem: itellārum nōtōrem: terre latitudinem: veris amentiam: aulūm alacritatem: yōcum modulationem: rūtuolum gratiam: borowum lericiam: odorū fragrātiam: maris redundantiam: et reliqua: nunq̄ verbis consequi poterit vt in miseria illa natus et educatus: cui lucernūcula prolata diem: abscondita nocte: semper induerit: credat que audierit. Sic profecto nobis in terra natis et enutritis accedit: quod et Christus Nicodemo loquens sic explicat. Si terrena dīt̄ vobis et nō creditis: quomodo si dixerō celestia credetis? Et quidem sicut celum magnitudine: pulchritudine: altitudine terras ante celit: sic celestia bona terrentis bonis p̄ferēda nō dubito. Hoc in qđ nō dubitor: illa tñ nō cognosco: qđ oī imaginatōe n̄t a maiora sunt. Part̄ intellective due sunt potētie. intellect⁹ ac voluntas. Intellectus cognitio yteat: voluntas:

F. Baptiste mantuanus

posseſſo comodiſatiſ a deo grata eſt: vt niſil poſſe eſſe ſucundus in hac vita et parte ſcī: et parte ppberam². Sapiens ut parvulus loquimur ut parvulus: quia videmus per ſpeculum in enigmare. Nam corpus quod occidit aggranat animā: et opprimit ſentium multa cogitantem. et ut in libro ſapienſe dicitur. Logitationes mortaliz timide: et incerte prouidentie noſtre. Quo ſic ut intellectus cupiditas quātūcūg hic ſe ingurgiter et bibat: ſemp- ramen ſiribunda remaneat. At in paradiſo quia videbit facie ad faciem: et cognoscer homo ſicut cognitus eſt. Euacuabitur qd et parte eſt. Quod par- muli eſt: quod imperfecti eſt. eritis immēio huic noſtro defiderio oppido ſatiſfactum. Cum illa omniformis eſſentia que eſt pīma veritas noſtre ſe in- telligentie revelabitur: cum demum illud adimplerebitur. Vacate et videte qm ego ſum dens. Nunc enim intellectus multipliciū phantasmārum vera- tis occurſu: et quaſi puer in veniall ſoro vagis: nunc hoc: nunc illud demira- tur: nec vacat: nec videt deum: ſed operatur et laborat incaſum. hactenus de intellectu. Possessionem comodiſatiſ cuius amicitia eſt inseparabiliſ- ter annexa voluntati: viſa iſta non preſtar teſte. Salomonē qui poſtq ſen- fibus ſuis quicquid defiderabile erat induſt: et omne genus voluptatis expertus eſt: quaſi niſil adhuc profecifſer. tandem inquit. Ebel ebēlme col- ebel: interpretatur vanitas vanitati et omnia vanitas. Ciderat enim om- ne quod delectat vel non ſatiare: vel repente tranſire et amitti. et ſenſiſ ip- ſos annis recedentibus beberari. ſatiaterem omnium fieri. et ſenſcere cā- etate libidinem. Et certe patria iſta q̄tūcūg innocenter ac pie viuamus: ſpe et defideriorum eſt patria. In ea poſitus propbera dicebat. Gloriosa di- cta ſunt de te ciuitas dei: et q̄d dilecta tabernacula tua dñe virtutum: con- piceſt et deficit anima mea in atria dñi: et ſicut defiderat ciuitas ad fontem aquarum: ita defiderat anima mea ad te deum. Si uirtus anima mea ad de- um forem viuum: quando veniam et apparebo ante faciem dei. hic de fine bonorum hoc eſt de beatitudine diſputant philofophi. et vſq adeo queren- dum in bac vita: et niſiq ſuuenientiuz beatitudinem curioſa ſuccreuit in- diſtriaroſ teſte Auguſtino in libro. cit. de ciuitate dei naturaz ſectorum de be- atitudine loquentium ad ducentas octuaginta octo varro producerit: qua- rum omnium fines ſi que illarum aliquid vere bonitatis attingunt: noſter paradiſus abundanter includit. nam ſua redundantiſſima voluptate ſic om- nem voluntatis appetitum inebilitat: ut liberum arbitrium in ea poſitū pec- candi facultate priuetur. Quod tamen non eſt libertatem minū: ſed aug- ri. longe enim prieſtatio: eſt libertas: ea tñ velle poſſe que diſplicitura ſint nunq: q̄ ea etiā velle poſſe: que aliquando nolle fit neceſſe. Tunc erit de- oia in omnibus: hoc eſt quicquid ſingulis defiderabunt ſuppediſtauit deus. Quia tanra dulcedine mentibus noſtriſ illaberetur: ut perfecte compleatur quod dicitur a prophetā. Gatiabor quum apparuerit gloria tua: vel ut in hebreo eſt imago tua. nam in hebreo codicibus eſt temune ca. quod inter- pretatur imago tua. Hec de intellectualiſ ſeu rationali parte perſtrinxim²: de ſenſibus autem quoniam pacto beati futuri ſunt paucis explicemus.

De patiētia Liber tertius

De beatitudine partis ſenſitivae.

Lap. xviij.

Autuſā ſeu aie potētia q̄ et viſi appellat: tūc beata ſenſitivā dicim² cuſ optimū eoz q̄ ab ea capi ſit ſic p̄ orōnes pfectā eſt aſſecuta: ut fir de eterna ei² poſſeſſio ſecura. Opti- mū qd intelligi: qd diligi pōt ē de². qd ſenſib² p̄cipit nō eſt ſpūs. de² aut ē ſpūs. A quo ſigſ firto ſit ſenſu nō eſt oīm doctoꝝ vna ſua. Sunt q̄ dicit illa imēſam p̄tis intellective voluptatē: de q̄ apud oēs p̄stat vnde fir: redundare et q̄ ſi ſupſi uere: ac in potētias ſenſibilis deriuari: quēadmodū exp̄linur ex variis animi accidētib² corp² affici. et qd aio pacato pauloare valebat bñ: nūc aio pturbato egrotare. et qd qd ad oīm ſenſu gloriā modū ſite ſufficiat. in de auditu et viſu aliqd peculiare dīceduſ eſt. Audiēt em̄ lucidissimas dei laudes vndiq̄ reſonare: luſi illud. ppbete. Beati q̄ habit in domo tua dñe: in ſeclā ſeculoꝝ laudabūt te. Uidebūt ſte celos ac oīm celorū barmonia percipt̄r: viſebarūt et ipm xp̄m et matrē et oīa oīm biōz corpa glorioſa: q̄ iā incorruptiblitas et mirabilis decore cōſpicua ſient inueniēti oculis tam dulce ſpectaculū: ut qd defiderari meli² poſſit: nesciu- ri ſint. Id q̄ erit viſu lucidissimum: q̄ ſic nūc et motu corporis aliam inefſe p̄ci- pim²: et vegetare ac regere mēdia corporaſiſ tūc celo et elemētis et reb² oīb² deū eſſe intimū: in q̄libet vniuerſi pte rotū: ꝑfuare: alere: ac gubernare mū- di banc machina nō dubio cernem² intuitu. Nūc id ſatis rō p̄ſuader: t credit- mus: tñ p̄e inſtituſ n̄a naturali nō ppndim². Lūc aut̄ oculos circūq̄ p̄tērē ſid p̄pēdem². Lāra em̄ erit viſi i oculis: tā acura viſedī acrīmonia: ut et corporū nrōz ac elemētōz et celli q̄ritates: nūeros: p̄portiōes: barmonias: ſymmetriā: ac naturā oīm h̄ci viſu penetratēs inebiſandiſ ſint ab ybertate dom² dei: et dicitur. Dec reches mea i ſeculū ſecli. hic bitabo qm elegi eā. Ad de q̄ b̄is niſil erit inuiuſ: niſil clauſuſ: niſil inacceſſum: ſi mira ſubtilitate ac agilitate corporis illuc etiā ſine pedū miſiſterio ferent̄ quo defiderabit ar- dor volūtar². ſic erit aie i p̄ero corp² obediēt ſubditū: ut ascēſuſ nulla mo- leſ: illa ſtimuſ morū lassitudiſ: null² denig² labo: obſiſtar. Noſ defuerit q̄ diſerint et i ſcripſi reliq̄runt i ceteroz ſenſiuz inſtrūtū ſtāndā a deo q̄litatē: p̄ quā mellifluia ac nectarea q̄daꝝ voluptate dulcescēt. ſi q̄chd de hmōi q̄li- tare dīcendū ſit: ynū eſt certū boies eterne viſe destinatos a deo ver mera morphosim ſic inſtituendoſ: ut niſil in eis ſit nō beatū. His premijs donan- tur: bi ſi coronis decorantur a deo: nō qui viſes aut p̄ouincias: ſed qui car- nem: munduſ: ac dyabolum viſerunt. Nec premia vicitoribus debita ſolum rediſt: ſed plurima ac maxima coollaria: donatiuum: congariuſ: epulū ſuperaddiſ: que omnia pollicitus eſt chriſtus in euangello dicens. faciet il- los diſcūbēre: et tranſiens miſtrabit illis. Et quo innuitur deum fan- cris ſenſibus omne humanitatis obsequium: omne liberalitatis officium: om- ne magnificencie genuo: omne charitatis inſidium et hiſtirum.

Naturaliter viſus eſt honoranda probatur ex conſuetudinibus antiquorum.

Lap. xxviii.

F. Baptiste Bantuanis

Discretio antiqua Romanorum fuit ex Latrone pfectus: Qui obfitione castra liberassent gramine de obfido omnis loco decerpto. Qui cuem in bello liberasset querua fronde cingebatur. Qui primus murum hostium ascenderet: corona vallo decora castrensi. Qui primus in hostium castra irrupperet: corona rostris armata nauali classem boltum trahit scripsit: bonabatur corona rostris armata naualis. Elebrabant Hrci sacra certamina hoc est olympiacum pythium: istud miacum nemeeum. box vicitores bieronice vocabantur: et ponebatur eis in victorie loco statua. Eros roneq; dabantur in olympicis ludis pro Ioue et olealtro. In pythiis pro Apolline et delphica lauro. In isthmis trez pro Ioue ex pinu. In Nemeeis et apio: iuxta filii Bayrii. graties apium meruisse corone. Et qui buiusmodi certamina peruerteret dicebatur vicesse periodon. hoc est cōsummate virtutis opera perpetrasse. Est enim periodus apud rbertores sermonis pars perfecta colla continens et commixta: cum videlicet sententia certa quauaz descriptione diffinitur. Dicebantur etiam vicesse buiusmodi paradoxi: hoc est admirabiles: quia videlicet putabantur cunctos mortales fortitudine: ac ea de qua certassen virtute praecellere. Singulart erat: priuilegio dona bantur ut vibem ingressuri possent: si libusset: non poterat sed delecta muro sum parte introire: ut apud Tranquillum de Herone legimus capuam instratuero. His exemplis preclare concluditur: naturale semper domini fuisse virtutem extollere: et eius excellentiam ad diuinitatem aliquibus egregie laudis ac preciput bonoris declarare muneribus. banc deus inclinationem mortalib; dedit: eadē ipse bz. pptercrea nūc cessavit multus exhortatio vib; et exēplis q; internūcios p̄t: et tādē p seipm nos ad virtutis studia pucare: cui finis ac p̄mittit est felicitas: nō ea quā vita ita pmittit: s; illa de q; dī. Lū dederit dilecti suis somnū: ecce bereditas dñi. et tec bacren⁹ de britudine.

De iudicio: et q; Astronomi et doctores et catholici q; tēpus iudicij pdixerūt manifeste delusi sunt. Cap. xxi.

Opere di iudicij et generale carnis buane remedium
nem multi pollicere voluerunt. Sed in omnibus
buiusmodi yaticiniis cōpertū ē xp̄i dictū eē verissimū. Nō est
vestrum scire t̄pa t̄ momēta q̄ pat̄ posuit in prāte sua. Lactā
tius allegās illō psalmi: mille ani i cōspectu tuo rāq̄ dies be-
sterna q̄ p̄terij: sex milib⁹ anni creditur mūdū duratuz. q̄c dieb⁹ ect̄ cōdit⁹
ab initio: cōcordat butc sine qd̄ legif in Lalmud bebreorū. I eo nāḡ libro ybi
agif de idololatria scribif: filios Helie q̄ fuerūt ārecessores iuri tui p̄p̄bz
carmelita: sic dicitse. Beser alapim sana aia bōla: sene alapi tou: sene alapi
tozat: sene alapim dies messie. quod sic interpretatur. Ex mille ani fuere
mundi: hoc est assignati sunt mundo a deo. duo milia vanitatis vel inanita-
tis: q̄ sine lege transferunt. duo milia legis: duo milia christi. Eodē fere mo-
do lapſi sunt. Q̄etbodus: Beda: Eusebius: et alij qui sex dies operationis-

De patiētia Liber tertius

blume et septem̄ quietis frustra cōtemplantes et cuiusbet dsei cōstatē su
perstitiose satis assignātes ad summā septē milii annoꝝ duxerūt excursuz
seculorū. Huius cabalisticæ numerorū rationi videt alludere: quod a carbolis
cōs doctoribꝫ: et p̄cipue quod in fine librorū de ciuitate dei dicit ab Augu
stino. Gex. s. esse mūdi erates: et tpiis bñi nostri seculi articulos. P̄imā ab
Adam ad Noe. secundā inde vsq; ad Abramam nō equalitate tempoz: s; nu
mero generationū. denis em̄ generationibꝫ subsequnq; aduentū: que fun
gile denis et quaternis generationibꝫ implent. ab Abramam vsq; ad Da
uid vna. altera inde vsq; ad transmigrationes Babylonicas. tertia inde vsq;
ad Christū. Tertia que nunc agitur: quē finē sit habitura nō dicit. binc finē
volens quibusdā signis christus ostendere dicit. Surget gens cōtra gentē
et erunt terremotus magni et pestilētiae et famēs: quibus verbis mori? Bre
gorius cū videret multa ex bis que dicitur a xp̄o tempestate sua cōsigillie:
putauit adesse diē iudicii. verū pp̄betie ac vaticinia omnia tot sunt obscuris
ratibꝫ obumbrata: ror ambagiis? iniquolata: ut nisi iam adimpleta possint se
re nūc intelligi. Justiniani iperatoris tpe circunferebat oraculū: quo di
cebatur mūndū cū prole sua pictū cū ad Romanū impium Ap̄prika rediſ
seret cū eo tempore Belisario duce strenue rem agere rediſset: purabatur
in foribus adesse iudicii. Subpauidi oēs arrestis animis circūspērabant
vnde cōfagratio generalis eruperet. In bac cōmuni gentiū ac populoꝫ
trepidatione ac tumultu pugne cuiusdā repētitus euencus cū summa oīm
admiratione pene ac risu declarauit oraculū. Nā post receptam Ap̄prikam
cumveller idem impator: liberare a Sotis Italiam: duce noīe Mundū ad pēla
ris negotiis misit cū exercitu qui in ipsis Italiis fauicbꝫ cōtra Sorbos istell
ter pugnans cū prole occisus est. Nor cū rumo: increbuisse Mundū du
cem perisse: vaticinio intellecto timore iudicii functus est mūndus. His ad
lungendius est error: astronomorū tam bebeoꝫ q̄ nosſtrū temerari suā
frenare nolentū. Abram̄ bebre⁹ astrologus quis p̄inceps cognominat a suis:
cōjunctioni Iouis cū Saturno. Ōosis nativitatē regnum Israēl et legis
promulgationē attribuit. et cū āno tpi. Dcccc. r. lliii. in cācro et ruris post
annos. x. hoc est. Dcccccliiii. in piscibꝫ futurā preuisderet eā cōstitutionē:
putans redeunte causa redditū effectū. Dessimā in altero predictorū col
lūrum expectari debere preciūt. sed nō soluz non venit: sed ea tempora tā
ra uideorū strages est insecura: vt ex omni hispania vbi opibꝫ et multitudi
ne plurimū coaluerat: nostris diebus a Ferrando Rēge finito Granatenſi
bellō ad unum oēs electi sint. Arnaldus etiā noster vaticinari voluit annic
tpi. Dcccc. ob conuentum trūm superiorum planetarum in aquario: vel
Dcccccliiii. ob connexionem supradicitorum Saturni et Iouis in piscibꝫ
venturum Anticristum. Sed cum ea tempora iam p̄eterierint: agitur em̄
nunc a christo annis mīleſimus quadrageſimus nonagesimus octa
vius: eos profectio ignorantes: arrogantes: mendaces: leues: et ridiculos
nugigerulos declarat euencus.

Futurum esse diem Iudicii. Cap. xxx.

F. Baptiste mantuanus

Ed q̄q̄ sit incertum iudicij tempus: certū tñ est futurū ius
diciū, nam carnis resurrectionē et platonica p̄cesserū:
et Sibylla p̄efagierū: et prop̄bete p̄dicerū: Christus confir-
mar: p̄dicat Apostoli: nunciat Astronomi. Et quid plurib⁹ op⁹
est: Lōfia gratois extreme memoria: vel a demonib⁹ edita: vel
a celo preostēta in antiquis gentiliis libris celebraſ. inde illud Quidq̄ in p̄
mo Metamorphoseos libro de Ioue loquētis.
Esse quoq; in fatis reminiscitur: affore tempus:

Quo mare: quo tellus: correptas regla celis
Ardeat. **C**ōmēdi me apud Petru aponēsem in eo libro qui conciliator
inscribitur legiſle: tempore diluvii: generalis planetas oēs sub aquatico p̄
ſcium ſigno cōueniſſet et coſpiratibus astris in animaliū perniciē celum cō-
ſurasse: ſore pari modo volunt aliquādo futurū: vt planetis omnib⁹ in leo-
ne coniunctio qui flāmigerat̄is eft nature: virtus ignis ſupramodis exces-
ſens ceteris elementis et cunctis animatib⁹ molliatur interitū: sed q; binc
ſequi videt die illā ab astronomis poſſe p̄eideri: vt pote qui pītā babent
motuum celeſtiū: puro bunc admirādū ac terribilē effectū non a celo: ſed a
dei volūtate pendere que cum ſit etiā angelis et beatis inſcrutabilis: p̄eſ
ſcri sc̄i nullo modo iudicij datur: niſi a deo ipſo reuelerū: et cuſ apostolis id
ſc̄i deſiderantib⁹: et ſup eo chriſtum interrogantibus respōſum fuerit: nō
eſt veſtrū ſc̄i tempora et momenta que pater poſuit in potestate ſua: cre-
do id fruſtra ſperari a posteritate: et ſatiuſ eſſe deſiſtere ab bac taz curioſa
temeritate. Ilō deſunt etiā noſtri temporib⁹ qui dicā appropinquare tē-
pus Antichristi. quēdā quoq; pp̄berā breui naſciturū qui magnā moxim⁹ et
legū varietatē inducit. Fuerunt qui diſeruntur chriſto vſq; ad antichristū
mundū ſer etates habiturū: et primā fuſſe apostolox: ſed am martyrum: tertii
am doctoū: quartā anachoritā: hoc eſt ſecedātū: vt Pauli p̄imi beremis
te: et Antonij ac ſimiliū. quinā monachorū. ſerrā mendicantū. et bac euolu-
ta purant antichristi ſēp̄ affuturū. Sed cū omnia ſint incerta et plena fa-
bularū illo xp̄i tenendū ē. Eſtore pati: q; q̄ bora nō puratis fili⁹ boſis venter.

De Helya patre Carmelitarum ante diem iudicij premitendo.

Lap. xxxi.

Elyā patrē ſim̄ p̄mſtēdū a deo canit Malachias. ſic em̄
b
quarto capitulo dicit. Ecce ego mītrā vob̄ Helyā teſbi
rem aſq̄ veniat dies dñi magn⁹ et terribil. vel vt interp̄cati
ſunt ſeptuaginta: illuſtris: q̄ pueret co: patrū ad filios: et co:
filios ad p̄ies. ne forte veniēs p̄curiā terrā anarbarete: vñ: vt
trāſtulerūt ſeptuaginta: penit⁹. Ad qđ vero peculiariſt p̄mītrat Helyas deſ-
clarat Augustini vigefimo libo: de ciuitate dei: capite. xxix. dicens eū expo-
nēdo lege ſp̄ualr̄ ac mystice cōuerſiū corda patrū ad filios: et filiorū ad pa-
tres: b̄ cōope impleturū: vt filii q̄ legē ſuū litterā interprant̄: tū demūz ea ſic
intelligāt̄: vt ſci p̄ies eoz itelleterū: et lō ſuū i trāſfiguratiōe. Dōſes et
Helyas recte appuerūt: vt oñdereſ vterq; legi ſenſ⁹ p̄ Dōſen iſat̄ que iudeſ

De patiētia liber tertius

In cecitate ſequunt: et p̄ Helyā mystic⁹ quē tenē electi: Xpo cōſentire ac te
ſtimoniū ferre: cōſtagraturū orbe: mortuorū homines: atq; resurrecturos:
Xpm in maiestate venturū ac appariturū: et de misericordie operibus ſcu-
tiniū habiturū. bonos in vitam: malos in ignem miſſurū non dubitamus.
Si vero bec ad plenū ſc̄re defideras: qđ vt facias etiā atq; etiā te horari
nō defino. Augustini vigefimo libo de ciuitate dei frequēter euolnas. ſpe
nāḡ testimonib⁹ vndic̄ contractis literas noſtras atq; gentiles: verus in
ſtrumentū atq; nouum eribens ſum̄ ingeniō: ſum̄ diligentia de bis lu-
culentiffime diſputauit. Hec ſunt que ſi memo: ſe tenueris: et frequēter qua-
fi ruminando meditatus fueris: egritudinis tue molestias patientiſſime
feres: et cōſtanter bui⁹ vite mortalis bona eque ac mala peritura cōtēns.

De ſacra ſcriptura: et p̄mū cur ſit adeo ſuadib⁹. Ca. xxxi.

Agnū et mirabile cōtra corporis dolores et animi tristitia
m
certe iudicio meo null⁹ eft fermo. Qđ ſit accuratissime cultus
et ſum̄ eloquacia ornari ac ſplēditudin: q̄ mentes egras magi-
ſolari: et curas eque poſſit demoliri: ſecti ego p̄epe periculū.
Nā cū fueris in aliquid circūlūtus multis antitetab⁹: quarū feracissima eſt
turbulēta ſta mortalitā vita: p̄fugit ſemp ad codices ſacros tanq̄ ad arcem
muſtissimā: et p̄ſentanē medicamentū animi laborantis: et qđ tu eis q̄
rebaſt leuamē inueni: nec a ſpe nec a deſiderio meo ſum̄ fraudar⁹. Sepe nu-
mero meū cogitauſt vnde tam ſuadib⁹ ſit ſta ſcriptura: vnde tā potēter
inſtuat in aios auditoū: vnde tantū babeat energie: vt non ad opinandū eui
dentię quā nō adducit: nō artis induſtriae aut verbiſ ſuauib⁹: et ad perſua-
dendū accommodatiſ: quib⁹ nō vtric. Sed vnde an id in cā ſit q̄ p̄uaf̄ ſum⁹
cā a prima veritate fluiſſe. Sed vnde ſum⁹ ſta p̄uaf̄ niſi ab ipſa: quaſi ad
ei credendū nos ſua ipſi⁹ traþat auctoritas. Sed vnde oro banc ſbi aucto-
ritatē vendicauit: Neq; enī vidiſſim⁹ nos deū p̄cioneant̄: ſcribent̄: docent̄:
enī ac ſi vi diſem⁹: credim⁹: et tenem⁹ a ſp̄a ſancto fluxiſſe q̄ legim⁹: ſoſitan
fuerit bec rō ſirmiter adberendi: q̄ in ea p̄itas ſit ſolidio: quis nō clarior:
Habet enim ois veritas vim inclinatiā: et maior: maſore: et marina mari-
mā. Sed cur ergo nō oī credunt euangelio? Respondeo q̄ nō oī traþau-
tur a deo. Sed quid longa opus eſt diſputatione? ſirmiter ſacri ſcriptu-
ris ideo credimus: q̄ diuinam inspirationem ſintus accipimus.

Contra philofophos dicentes credere nos ſcriptu- re ſacré propter consuetudinem. Lap. xxxi.

Acunt philofophi virtute consuetudinis id effici. Erenim
d
tia ſimbūt: et hacten⁹ educati: ſic nos afficiunt ut ea relinque-
re quaſi naturalia non poſſim⁹. Plerum id ſit uolū. Quomodo
nāq; proprias edes: quomodo patrīas: quomodo parēres qui
nos gennerūt: a quibus bis ſimbūt et educati ſumus vñq̄ relinqueremus

F. Baptiste Mantuanus

Si consuetudinis tantum tribuum: que sunt vnoꝝ consuetudo longior: p̄bēns orblā dlor: dulcior: q̄ ea q̄ inter parētes t̄ liberos intercessit: t̄ m̄ relinquunt homē patrē t̄ matrē t̄ adberet vroꝝ sue. Sed dices id fieri q̄ omni cōsuetudine natura sit fortior. Et qđē id faret: t̄ erit iste m̄bi loc⁹ ad arguendū: si est cōsuetudo natura validior ut obiectetur ergo ratio naturalis q̄ fideli nō cōsentit fidē nō frangit: Neq; em̄ virginē peperisse: et dē concepsisse natura p̄suasit: moꝝ et dissentit. Lū ergo consuetudinē sicut in abducēdis a parentib⁹ liberto: sic t̄ in credēdis natura nō vincit: Inest ergo scripturis sacris nescio quid: imo scio quid natura sublimis: id est inspiratio facta diuinis: t̄ diuinis irradiationis institutis cert⁹. Q̄ si t̄ aliarū religionū bebraicē t̄ madometane exēpla produceris: in quib⁹ est assensus qui nō diuīno influxit: sed iputandus sit consuetudini. Respondemus eoz religione contineri bū militia: et nūbil fere supra terrena ac humana: quib⁹ credendis cū nō multuz natura relictetur: cōsuetudo facile op̄itulat. Nostra vero sunt sublimia: diuīna: celestia: creditu difficultima: quib⁹ cā fortior cōsuetudine natura cōtra dicari: necesse est ut inspiratio foveat. Et quo forte cōcludi non imerito pos sit fidē: p̄spē: et charitatis habitus acquititos nō sufficere: sed insulos cum inspiratione haberet oportere. Non magni ergo momenti vt dicere ceperamus esse nō possunt verba: que sp̄itu sancto inspirāte sunt prolatā. Unde mentib⁹ multoz fideliū seu religio seu magis quedaz sup̄litio id faciat: iā dudum inedit: ut sacroꝝ verboꝝ sensus ad quicquā operandū nō sufficiat: sed opus esse verba ipsa in ea qua p̄mū prolatā sunt lingua p̄ferri: qđ sen tire videtur. Originēs in primo libro cōtra Celsum: dicens demones p̄bis quisib⁹ lingue illius vbi loca sortiti sunt: a magis coartari: ab alterius lin que vocabulis sensum eundē facientib⁹: quasi magiū nō audiār: nūl moueri. Habet igitur vitale nutrimentū veneranda maiestas scripturarū. ppterā cū audīsset xp̄s ppter parabolā de bis que intrātia p̄ os nō coinquiāt alia: quosdā insipietes a fide recessisse: t̄ ideo apl̄s dix: issit: nunqđ et vos vultis abiēre? Respondit Petrus: verba vite babes. ad quē ibimus: Est in eis verbis vestū nuditas. multiplex simplicitas. sublimis būmilitas. t̄ habiliſ vniuersitatisq̄ ingenio subtilitas. Est in ea qđ rūdib⁹ foris p̄testar: t̄ qđ eruditos intromis adducat. Est qđ fortiores robuste exerceat: et qđ imbecillis vtrō se exhibeat.

De multiplici sensu sacre scripture. Cap. xxviiiij.

Criptura sacra nūl putamen babet: nūbil diminutus: nūbil octosum. nā nō verba solū: verū t̄ res t̄ facta significat. Et sensum yerbox attēdito: bystorā babes. si significantia rerū asp̄ticis: vt q̄ agn⁹ typic⁹ xp̄m significet; ali legorū video. Si ad mores referas: vt q̄ ips⁹ a nobis cū vītū odorisbus est querendas: q̄ sancte mulieres cum aromatib⁹ ad monumēntū venerunt: tropologia. Si ad celū rem trāfferas: vt cum per Ihesus salem celestis patria designarur: anagogia facit. Habant t̄ hebrei sensum bunc quadruplicē in sacris litteris. Literalem appellant p̄fāt. bunc sicut

De patiētia Liber tertius

apud nos Nicolans Lyra: sic apd eos Rabī Salomō t̄ Chemes p̄tractarū. Allegoric⁹ dī midras. Un̄ errat midras Rūt: t̄ midras celer: h̄ est mystica rūt t̄ ecclastis expositio. t̄ doctores talmudici hanc sequunt. Tropologicū appellat̄ Sebel: in q̄ Abdā ab Nazara t̄ Leuitē Beron t̄ Rabī Moyseſ egypti defūdarū. Anagogic⁹ aut̄ cabala nūcupat. nā expositio illa leḡ tāgo p̄ior q̄to abstrusior. quā Moses ab ore dei dī accepisse nō ex libris discebat. neq; em̄ scripta erat: h̄ a docete suscipiebat a disciplis tāq̄ res sacra t̄ bñda int̄ archana. Labala nāc⁹ suscepitō iterpr̄at. t̄ h̄ expō a lītā sensu ad anagogicū quasi a t̄renis ad celestis volare t̄cedit. H̄esus h̄c q̄si alia leḡ er p̄box medullā ne amīteret p̄ capiūtātē babylonīcā Esdras cōuocat̄ septuagiraduoꝝ sapiēnb⁹ in script⁹ redēgit: t̄ i septuagiraduo volūmī dī gessit: q̄ deo p̄ cōpīcē palā legēda nō p̄posuit: h̄ solū leḡisperit̄ ac i sacrarū līraz studio exercitatī ac sapiētib⁹ vīris cōicanda editit. Hos sensus Paul⁹ apl̄s sp̄m vocat: cū rep̄bendēs iudeos q̄ solū lītā innīteban̄ dicit. Ira mortificat̄ sp̄m aut̄ viuiscitat̄. Motandū insup̄ bos sensus posse Moses facit̄ appellat̄. iālem aut̄ esse velū ei sup̄positū: quō adduc iudeoz p̄spect̄ ne veritate videat̄ ipedit̄. pp̄t qđ Malachias pp̄ba dicit Helyā carmelitaz p̄iem p̄p̄berā magnū t̄ admirabiliē an̄ xp̄i adiūtū p̄mittendū: q̄ scrip̄tū sp̄mālē exponēs: t̄ velū a facie Moses detrahens: patrū ad filios cor da cōuertat. H̄esus bos mysticos credim⁹ xp̄m tradidisse discipulis: cū ve script⁹ est i euāgēlio: ap̄p̄t̄ eis sensu: vt scripturas intelligeret̄. de his etiā in tellerit̄ cū dicit̄: scrutamini scripturas. ipse testimoniū p̄videt̄ dī me. h̄ sō defecit̄ rūt scrutat̄es scrutinio: q̄d erat i sensu q̄rebāt in textu. Q̄ p̄ ad hos sensus sit recurrēdū docet ipse xp̄s: q̄ ferē semp̄ mystice loq̄baf: vt in pabolis et̄ manifestat̄. Lū igit̄ codex sp̄m quo xp̄o loq̄baf dāta lex fuerit: in nūl q̄ sic querēda sit veritas in verbis legio: sicut modo querit̄ in xp̄i parabolio.

Q̄ et cur scriptura sacra arce legis p̄pat. Cap. xxxv.

Criptura sacra feder̄ arca ēlīt̄ t̄ foris deaurata. aurū interī charitas i deū: aurū exterī dīlectio ē in p̄timū. In arca tria sunt. lex dei: p̄ga Aaron: t̄ māna. Lex docet qđ agēdū: a qđ̄ cauēdū. dat p̄cepta moralia: q̄ q̄ sunt dī lege nature i sua adduc malestare p̄durāt. dat p̄cepta cōrimōniārū: b̄ est sacrificiōz. Viterēs enī sacra cerimōrias appellabāt. h̄ q̄ xp̄i: qđ verū ē sacrificium erat figura xp̄o veniente cessauerunt. er q̄ sunt in melius cōmūrata: dīci destrūcta t̄ soluta nō debet. Nō em̄ venit xp̄o soluere legē: h̄ adiūtere: t̄ vt sup̄dictū est p̄sumare. At q̄ in melī p̄mūrat nō soluit: h̄ qđ mīnus erat: qđ inchoat̄: qđ vacuū sup̄plet̄: pficit̄: t̄ adiūt̄. p̄ oibus em̄ antiq̄ leḡ sacrificiōs. vñlē xp̄i sacrificiō nos bābem⁹: t̄ q̄ xp̄o ille agn⁹ sit quē t̄ det̄ q̄ntadecima Martij Luna paschalib⁹ solēnijs offerebat. Iohes baptista a lītā ad sp̄m: b̄ est ad sensu trāfīcē allegoricū: manifestat̄ cū inq̄t̄. Ecce agn⁹ dei: ecce q̄ tollit p̄cā mūdi. ac si dicceret nō ille agn⁹ alia bātūt̄ vt v̄box text⁹: h̄ iste vt inuit̄ sp̄m t̄ sensus saluare nos p̄t̄. Dat insup̄ iudicior̄ p̄ces p̄ta: q̄ li placet̄ obfuare p̄mittunt̄: dūmodo nō putem⁹ ea v̄ct̄er̄ instrumēti auctoritate suāda. Ita quo ad h̄ insitūm illud ē antiquatu: recissu: abroga

F. Baptiste mantuanus

gatum: sed si ex re esse videas denyo institui et p legib' baberi nō vestrum: qd si sit debet obseruari t p legib' baberit vno ut dicitur nō a veteri in strumento: sed a novo sortient' instituto. Item i archa est virginas in scptu' ra sacra ē imperium quo regimur: cui auctoritas descendit a tpo in summum pontificis transit: a pontifice in imperatore. Pontifex enim est mediator: xp̄ et boim. Nam regnum xp̄ianorum magis est sacerdotium dicendum qd imperium: dices te petro aplo gen' electū regale sacerdotium. Quare pontificatus nō in locu' imperii subrogatur: sed imperio est suppositus: vt a pontificatu regat imperium. qd pontificatus sanctitas faciendū arbitratur: imperatoria maiestas exerceatur. Unde et duplex est gladius. vn' spūalū: qui est pontificis. alter repō raliū: qd pontifici et imperatori est communis. Sed bz eū pontifex in vaginā puerum. Imperator vero tenet manu strictu'. in vaginā cōuersus est auctoritas possesso. manu autē strictu' auctoritatis executio. vt ergo a xpo pontificis alter a pontifice dicitur imperatori. Virga bec aliqui florēs: aliquando arida: aliq' mollis: aliquā dura. nre em' gentis imperium nūc humile: nūc sublime: nūc flexibil' et lenta: nūc ferrea et rigida utitur p̄tate: qd nō nūc iustitia seuerit' agit: nō nūc eq̄tas in clementia et misericordia dulcescit. cū floret aut non terrent roto: sed diuine virtutis id opus est. nā xp̄iane gentis imperium celeste nō humana egit arbitriu'. Itē in archa est manu: qd cōptura sacra spe future vite et celestia bono, pmissione in huius vite deferto nos pascit: donec extincto. Hoc Jesus alter dux in terrā repromissionis induxit. Testamentum vero mysteriis ac figuris est refertus: quārū multe iādiu intellecte: multe quotidianē revelatūr: multe in futurū: ab eodē spū qd eas cōdidit docende seruātur. Recitat Plinius de historia naturali lib. viij. cap. xx. venenatis pabulis. Lyna herba cernuus mederi: p̄cussus a phalagio qd ē aranei gen': canis comedere. Lū vulnerati sūr: dictami pastu sagittas excere. birūdines veratos pulloꝝ oculos. Ebelsonia sanare. Dustellā i murū venatu ruta se souere. angue byberua latebra visu obscurato berbe maratho se se aſſicat' oculos reparare. Elephante cameleonte deuorato qd berbe est p̄color olea sīri foliis: veneno occurtere. Quādīmodū bīs et alijs aīlīb' remedias morboꝝ dāt a natura: sic nob̄ & deo p̄ spūales morbos data est scriptura: dicere paulo. qdīcīs scripta sī ad nrā doctrinā scripta sī: vt p patiētate et p solatōes scripturarū spē bēam'. Primo isti loci scriptura sacra ibi legēda est. Secundo doctorū codicis approbat. Tertio p̄bīq' de mīlīb' disputat: et poete gues: qd mira eloquentia suavitate p̄bī leuitate: dīlīt: superflū ponit. frōtē capes ratā exēdūt: et veterosuz ei senti auferētes venustat' graz: et iuueniētē quē dā decorē inducūt. nīlī. n. est aliud p̄a poēsia qd p̄bia qdī mystica: fucara: in terpollata. Quartu' historye ac spūalū cibozvarietate refect' in bac pulcra ac sc̄ta supellectile p̄litur: potes oēm et egritudinis et vite p̄serre molestia. De sanctorum imitatione. Cap. xxxvi.

Xempla fortitudinis: ac patiētiae: spēi: lōganimitat': et p̄ seueratiae: freq̄nter legēda sunt. et semp̄ bīda est ante oculos sc̄timonia p̄fessor: pudicitia virginis: p̄ficia maritum. Hoc sit speculum ad qd anime tue que spontea est obv.

De patientia Liber tertius

fit: caput amicis: facie līnas: finū exones: vt in vestitu deaurato charitas: et circūdata varierate virtutū cū bui' vīte nor p̄cesserit: et eternae vīte dies illuperit: ambulare honeste valeat iter triūphalez cboros paradisi: et babēs vestē nuptiale posse eternis adesse cōiuīs. Bona illa romanorum antīqtas que virtutū lapidib' orbis terrarū fundabat imperium: vt ad imitandū iūnes prouocaret: pangebat in cōiuīs egregia matoz facinora cōprehensa carminib'. Simili officio religiosi oēs et nos p̄cipue cū cibo reficiunt: sem per vnu' et nob̄ cōfettiōe legētē oēs auscultam': et cū filiō comedētes ere crīs ad p̄clonantē nō oculis: sī mētib' fere semp̄ audīt' sumim': aīoꝝ ad mē sam alimēta qd corporis: et certe iudicio meo p̄det bīc magna pars religio se vīte. Quid enī est aliud cōis hec lecto qd vīctiorū extirpario: spūalis p̄fe ct' extortatio: et qdaz gnālis p̄tutū irrigatio: Louerte qd mentē ad p̄tēplan da gesta sanctoz: et qdī tuā presus signauī qd nīlī adhuc eger' vīro dignū: mitte manū tuā ad fortia: et vīgorē: elationē: ac sublimitatē illoꝝ emulare. Lū vīderis i pueris: vt in Uro. in femineo seru: vt i Latherina. in paganiis iphiis qd dei ignorabat: et atq' expīmēta p̄tutū pudebit ec: qd vīra xp̄ian' es: cui celū in bereditate p̄misit: vnu' eruditidē ferre nō posse. Lege regū lī: bros iuuenis regē dāvid i aduersis oīb' qd mīla p̄pess' ē patiētē: pītū: mītē: lōganimēt: et a delito tōre nūq' discedēt: et in ps. dicit. Ego at i flagella patīsu: et facit' suz sic bō nō audītē: et nō bīs lōre suo redarguitidē: qmī i te dñe sperauit: tu exaudies me dñe de' me'. Lege Ezechīa regē in lecto facientē cū lachrymis cōuersu: ad patiētē quindēcim vīte ac sanitatis aīnos p̄etrassē. In scđo Maccabeoz reperiles matrē cū septē filiis p̄ paternis legib' vītā no resistere: et p̄tēplat' animū in femina plusq' vītē ne habere iudicēt: in virili corpe animū seminēt: fort' nīlī fallor: emiteris. De nrīs bē est de xp̄ia: nīlī dīterim. Sunt em' oīa bīmōi expīoꝝ plena volumina: xp̄iane vītē regula ē mala part: et mala nō reddere. Perfectionis nostre summa bec est: percūtēt vnu' marīllā prebere et alterā: auferenti tunīcā donare et palliū.

De affidua et depreciatione.

Cap. xxxvii.

Pereſt vt deo ac dei amicis affiduis supplicantiob' te ad sanctos aliquē cōmetere ac futurū est vt salutis mercib' et p̄nītētē p̄fessio: venit: secundū cū magno merito: p̄uenītu ac senore pōtem semperne quietis introeas: Quām tibi mīlīb' concedat pater misericordiarū: et deus totius consolationis: qui cō soletur nos in omni tribulatione nostra. Amen.

Perozatio.

Decubitus de tenui facultate mee penurie qdīlūturne nostrae amicis et mutue charitatis officio dederim. Tu ex ingenio tui fertilitate ac copia: et laboris tui opera ac industria cōquires plura arcz meliora: que bīc nostris adjuncta tibi ad celestē patriā p̄perant' erunt p̄ vēbiculo. Vale.

Finis huius aurei opis diligētissime cū annotationib' suis impīsi. Eu. 3: dūn: ad octauū calendas Junias. Anno salutis nostre. D. cccc. ccviii.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA DE ZARAGOZA

SIGNATURA: I – 140

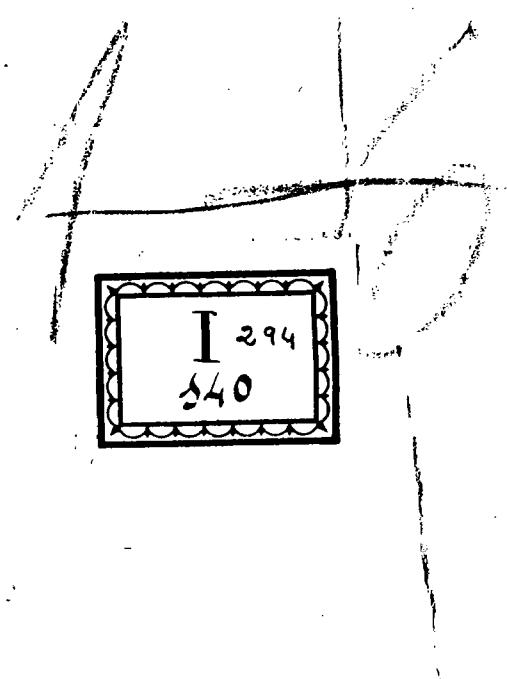
*Crastonus, Johannes. Lexicon latino-
graecum. Vincentiae. 1483.*

I-294

16

Pectinatrices latim margin

Crastonus, Johannes

~~Este libro es de Juan Geromino~~
~~Francisco Aguirre Faury Mirabete~~

17W1521

Domingo Soto

~~Este libro es de Juan Geromino Francisco~~
~~Aguirre Faury Mirabete~~

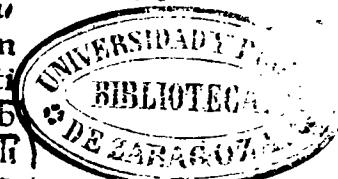
17W3 L532L

Secretario de Hacienda

18328

Bonus. Accursius Pisanus clarissimo viro Antonio braccello iurisconsulto. primario ac ducali senatori salutem plurimam dicit.

Quo pacto fieri potest ut quenquam uitrum doctum appellemus ubi ea ex quibus doctrina conflatur. ignorantur autem multa uel potius omnia si uerba quibus docemur fuerint incognita. Ita non mediocri. laude mihi dignus. uisus est uir profecto uel ipsius philebif sententia cui neminem antepono & eruditus & eloquens. i primis. Iohannes monachus carmelitanus cuius ingenio singulari sapientia effectu est ut per ordiem latini alphabeti omnia fere uerba quae in usum communem cadunt uel oratorum uel poetarum quo pacto græce interpretari debeamus in medium tunc prolatam si pulchrum est græca uocabula expone re latine? quanto esset pulchrius que latina sunt per græca uerba reddere dilucidiora? Qua ego opinione non inepte ductus curauit que uocabulistica ille composuissest mea cura diligenter; impressu dare ad te dono uir magnifice ac doctissime. Antoni bracelle quo & tuis liberis non ab turde consuleres & ceteri esset scholastici intelligerent te unum auctorem extitisse ut huc nihilaborem perlubete delumperim. Quod quidem officium meum si probatum iri abste gra

a z

18328
T. 299
C. 1000
a z
C. 1000
a z

uissimo sapientissimoq; uiro intellexero reddes
me profecto ad alia quoq; studio admodū prōp
tiorem quippe qui nihil magis cupiam quam
ea omnia gratificari tibi: quæ tuo iudicio itelle
xero confirmata. Confirmabis. n. tu profecto eo
magis huiusmodi munus meū quod intelliges
hac præceptione posse īgenuos adolēcētes uel
sine alio præceptore ad rerum maximatū atq;
optimarum cognitionem peruenire. Q uod ip
sum factum ītelliges singulari studio diligen
tiaq; præcipua unius huius Iohānis monachi
carmelitani uiri plane integerimi nuliusque
expertis disciplinæ.
*Vale usq; magnifice ac sapiētissime & me comē
datum habe.*

A. cum. B.

αβαῖνος. αβανος.
αβρ

B	Β
Abadir.	Βαίτυλός.
Abalieno.	ἄδαλλοτριός.
Abbas.	Ἄββᾶς.
Abaia.	Ἄβαια.
Abauus.	Ἄβαιος.
Abdicatio.	Ἄβδικα.
Abdico.	Ἄβδικος.
Abdo.	Ἄβδος.
Abdomen.	Ἄβδομος.
Abduco.	Ἄβδυκος.
Abductio.	Ἄβδυκτος.
Abeo.	Ἄβεος.
Abero.	Ἄβερος.
Abiegnus.	Ἄβεγνος.
Abies.	Ἄβεια.
Abiegeus.	Ἄβειγος.
Abigo.	Ἄβειγος.
Abiicio.	Ἄβειος.
Abyssus.	Ἄβησσος.
Ablactatio.	Ἄβητα.
Ablacto.	Ἄβητος.
Ablactio.	Ἄβητιος.
Ablactiuus.	Ἄβητιος.
Ablego.	Ἄβητιον.
Abluo.	Ἄβητιον.
Ablutio.	Ἄβητιον.
Abnegatio.	Ἄβητιον.

Ἴπτος.
Βαίτυλός.
ἄδαλλοτριός.
Ἄββᾶς.
Ἄβαια.
Ἄβαιος.
Ἄβδικα.
Ἄβδικος.
Ἄβδος.
Ἄβδομος.
Ἄβδυκος.
Ἄβδυκτος.
Ἄβεος.
Ἄβερος.
Ἄβεγνος.
Ἄβεια.
Ἄβειγος.
Ἄβειγος.
Ἄβειος.
Ἄβησσος.
Ἄβητα.
Ἄβητος.
Ἄβητιος.
Ἄβητιον.
Ἄβητιον.
Ἄβητιον.
Ἄβητιον.

Abnegator. ἀπαργυρής .
 Abnego. ἀπαργύρεομαι.
 Abnuo. ἀπομένω .
 Abominabilis. βλ. λυρὸς .
 Abominatio. βλέλυγμα.
 Abminor. βλελύττομαι .
 Abrior. ἐκτίτρωσκω.
 Abortiuus. ἐκτρώμα.
 Abrado. ἀποξέω.
 Abbreviatio. ἐπιτόμη.
 Abbrevio. ἐπιτέμνω.
 Abrego. ἀδοκυρόω.
 Abrogatio. ἀποκύρωσις .
 Abrumpo. απορρήγνυμι.
 Abs. ἀπό .
 Abscedo. ἀπέρχομαι .
 Abscessus. ἀπελευσίς .
 Absindo. ἀποσχίζω.
 Absissio. ἀποσχίσις .
 Absconditus. ἀπόκρυφος .
 Abscondo. ἀποκρύψω.
 Absconsio. ἀδόκρυψις .
 Absentia. ἀπουσία.
 Abscens. ἀπώγ.
 Absinthium. ἀψίγθιογ.
 Absoluo: ἀπολύω .
 Absyrtus. ἀψύρτος .
 Absolutio. ἀπόλυσις .
 Absonus. ἀπηχός .
 Absorbo. ἀπορροφέω .

Absque. οὐ ποσιμήσω .
 Abstergo. ἀπόσιμης .
 Abstergio. ἔγκρατης .
 Abstinens. ἔγκρατεια .
 Abstinentia. ἀπέχομαι .
 Abstineo. ἀφελκύω .
 Abstro. ἀπτειμι .
 Absum. ἔνπορια .
 Abundantia. ἔνπορως .
 Abunde. ἔνπορεω .
 Abundo. ξαταχρησίς .
 Abusio. καταχρηστικός .
 Abusiuus. καταχράομαι .

Acum C.

Ac. ΚΑΙ .
 Academia. ἀκαδημία .
 Accedo. προσέρχομαι .
 Accendo. ἀστω .
 Accensio. ἄψις
 Accentus. προσωδία .
 Acceptabili. ΔΕΚΤΟΣ .
 Accepto. προσδέχομαι .
 Acer. ΔΡΙΨ .
 Acer arbor. ὄξυνη .
 Acerra. θυμιαματήριογ.
 Acernus. ὄξυηρός .
 Accerso. μετασέπτο .
 Acerius. σωρός .
 Acerio. σωρεύω .

Accessus.	ωρόσοδος.
Acetum.	օξος.
Acerosus.	օξωλης.
Acidia.	ακηλίχ.
Acidus.	Δριμύς.
Acies militaris.	ταξίς.
Acies oculi.	βλέμμα.
Accinctus.	ἔνξιμος.
Accipio.	λαμβάγω.
Accipiter.	ἱέραξ.
Acis.	ακίς.
Acclivis.	κατάμυτης.
Accomodo.	χρήζω.
Aconitum.	πεκόμιτογ.
Acrimonia.	Δειμότης.
Acrier.	Δειμός.
Actio.	πρᾶξις.
Actius.	ἐμεργυητικός.
Actor.	πρακτης.
Actus.	ωραῖσ.
Actutum.	ταχιτα.
Accubatio.	κατακλισίς.
Accubitus.	κατακείσθαι.
Accumbere.	κευτρόεισ.
Aculeatus.	κέυτρογ.
Aculeus.	օξύτης.
Acumen.	σφρένω.
Acumulo.	δύνω.
Acuo.	ράφις.
Acus.	

Acutus.	օξύς.
Accurate.	ἐπιμελῶς.
Accuso.	κατιγορέω.
Acculator.	κατιγορός.
Accusatio.	κατιγορία.
Accurro.	προστρέχω.
A·cum·D.	
Ad.	πρὸς.
Adamantinus.	ἀδαμάντιγος.
Adamas.	ἀδαμασ.
Adamo.	προσφιλέω.
Adaperio.	ἀροίγω.
Adapto.	προσφρούρω.
Adquo.	ποτίζω.
Adeo.	προσίημι.
Adeo.	λικυ.
Adeps.	φέαρ.
Adæptio.	προσκτησίς.
Adequo.	προσισώ.
Adhæreo.	προσκολλάσμα.
Adexitris.	ἐκδεξιῶμ.
Adiaceo.	πρόσκειμαι.
Adiectio.	πρόσθεσίς.
Adiectius.	ἐπιθετικός.
Adiicio.	προσίνημι.
Adimpleo.	προσπλιρόω.
Adimo.	ἀφαιρέω.
Adinuenio.	ἀφευρίσκω.
Adipitcor.	προσκτάομαι.
Addisco.	μαγεθάμω.

Additio. ἀρότισίς .
 Aditus. ἐφοδὸς .
 Adytum. αὐλυτόμ .
 Adiudico. προσΔικάζω .
 Adiuratio. ἐπιόρκησίς .
 Adiuro. ἔξορκίζω .
 Adiutor. βοηθός .
 Adiutorium. βοηθεία .
 Adminiculor. βοηθέω .
 Adminiculum. βοηθημα .
 Administratio. Διοίκησίς .
 Administrator. Διοίκητής .
 Administro. Διοικέω .
 Admirabilis. θαυματός .
 Admiror. θαυμάζω .
 Admisseo. προσμίγμυμι .
 Admitto. προσΔεχομαι .
 Admixtio. μίξις .
 Admoneo. μουθετέω .
 Admonitio. μουθέτησίς .
 Admonitus. μουθέτημα .
 Admoueo. πέλαζω .
 Addo. προστίθημι .
 Adolescens. μεαγίας .
 Adolescentia. μεότησ .
 Adolescentulus. μειράκιομ .
 Adoptatio. θέσις .
 Adoptiuus. θετός .
 Adpoto. έισποιέω .
 Adoratio. προσκύνησίς .

Adorator. προσκύνητής .
 Adorno. κοσμέω .
 Adoro. προσκυνέω .
 Aduersus. κατά .
 Adulatio. κολακεία .
 Adulor. κολακέυω .
 Adsum. παρεῖμι .
 Aducho. προσοχέω .
 Adduco. προσαγω .
 Adulator. κολαξ .
 Adulter .
 Adultera. μοιχός .
 Adulterinus. μοιχαλίς .
 Adulterium. μοιχικός .
 Adultero. μοιχεία .
 Aduocatus. παρακλυτός .
 Aduoco. παρακαλέω .
 Aduoluo. προσκυλίω .
 Aduro. καίω .
 Aduena. προσήλυτός .
 Aduenio. προσέρχομαι .
 Aduentius. ἐσιΔημιος .
 Aduentus. παρουσία .
 Aduerbialis. ἐσπιρρηματικός .
 Aduerbialiter. ἐσπιρρηματικώς .
 Aduerbium. ἐπιρρημα .
 Aduersarius. αὐτιΔικος .
 Aduersatio. ἐμαρτίωσίς .
 Aduersor. αὐτικείμα .
 Aduersus. αὐτί .

Acum E.

Aedificatio.	δίκολοινή.
Aepificator.	όίκολοιντής.
Aedificium.	όίκολοιντσίς.
Aedifico.	όίκιλοινέω.
Aedilatus.	άγοραχμοία.
Aedilis.	άγοραχμόμος.
Aegre.	Δυσχερῶς.
Aegritudo.	έρρωτια.
Aegrotatio.	
Aegrotus.	
Aello.	έρροφος.
Aemulus.	πελλώ.
Aemulatio.	έρασιλλος.
Aemulor.	ζηλος.
Aenum.	ζηλώ.
Aenigma.	κρειογ.
Aerarium.	πηγ γαστ.
Aer.	γαξιοφυλάκιδη.
Aereus.	πήρη.
Aerius.	χαλκοῦς.
Aeripes.	πέριος.
Aes.	χαλκόπιούς.
Aesculapius.	χαλκόσ.
Aestas.	ασκληπίος.
Aestiuus.	θέρος.
Aestuo.	θεριγός.
Aestuosus.	καιοματι.
Aestus.	καυπιατώδης.
Aetas.	καῦμα.

δίκολοινή.
όίκολοιντής.
όίκολοιντσίς.
όίκιλοινέω.
άγοραχμοία.
άγοραχμόμος.
Δυσχερῶς.
έρρωτια.
έρροφος.
πελλώ.
έρασιλλος.
ζηλος.
ζηλώ.
κρειογ.
πηγ γαστ.
γαξιοφυλάκιδη.
πήρη.
χαλκοῦς.
πέριος.
χαλκόπιούς.
χαλκόσ.
ασκληπίος.
θέρος.
θεριγός.
καιοματι.
καυπιατώδης.
καῦμα.
ήλικια.

Aeternus.

Aether.
Aetherius.
Aethon.
Aethra.
Aeum.
Aequalitas.
Aequaliter.
Aequalis.
Aequo.
Aequus.

άιώμιος.

άιθηρ.
άιστριος.
άισωμ.
άιθρα.
άιώμ.
ισότης.
ισως.
ισος.
ισως.
ισοδηματέως.
ισοταπειζω.
ισημερία.
ισημεριγός.
ισουθύτης.
ισώ.
ισος.

A.cum.F.

Affibilis.
Affibilitas.
affatus.
Affectio.
Afferō.
Afficio.
Affigo.
Affinis.
Affinitas.
Affirmo.
Afflictio.
Affligo.

ένδροσηγόρος.
ένπροσηγορία.
προσέμπενξις.
Διάθεσις.
προσφέρω.
Διατίθημι.
ποσηλώ.
συγγεγής.
συγγέγεια.
Διῆσχύλ.
θλίψις.
θλίβω.

Affluenter.
Affluentia.
Affluo.

ἐνπόρως.
ἐνπορία.
προσφέω.

A.cum.G.

Agaso.
Age.
Agellus.
Ager.
Agger.
Aggero.
Agitis.
Agilitas.
Agito.
Agmen.
Agna.
Agninus.
Agnitio.
Agnomen.
Agnoſco.
Agnus.
Ago.
Agon.
Aggrauo.
Aggredior.
Aggrego.
Agrestis.
Aggressus.
Agricola.
Agricultura.

ἰδιωτικόμοες.
ἄγε.
ἀγρίδιον.
ἄγρος.
χώμα.
προσχόδω.
κοῦφος.
ἐνκιμνήσια.
κατελάσυμον.
τίφος.
αιμάτη.
ἀρμικός.
γυμώσις.
εποχυμία.
γιγώσκω.
αιμός.
άγω.
ἀφέων.
βαρέω.
ἐπιχειρέω.
προσαθροίζω.
ἀγριός.
ἐπιχείρησις.
γεοργός.
γεοργία.

A.cum.I.

Aio.

A.cum.L.

ΦΗΙ!

Ala.
Ala.
Alabastrum.
Alacer.
Alacritas.
Alacriter.
Alapa.
Alatus.
Albeo.
Albedo.
Albugo.
Albus.
Alea.
Aleator.
Aleatorius.
Ales.
Alga.
Algeo.
Alias.
Alibi.
Allicio.
Allido.
Alienatio.
Alienatus.
Alienigena.
Alieno.
Alienus.
Alligo.

πτέρυξ.
ἴλη.
ἀλάβαστρον.
φαιδρός.
φαιδρότης.
φαιδρώς.
ραπίσμα.
πτερωτός.
λευκαιγόματι.
λευκότης.
λευκωμα.
λευκός.
κύβος.
κευβευτής.
κυβευτικός.
ὄρμις.
βρύον.
ρίγόω.
ειτομέλλομ.
ἀλλακοῦ.
Δελεάζω.
ἐΔαφίζω.
ἀλλοτριώσις.
ἀλλοτριωτείς.
ἀλλόφυλος.
ἀλλοτριόω.
ἀλλότριος.
προσδέο.

Alimentum.

Alio.

Aliquando.

Aliquis.

Aliter.

Alium.

Aliundes.

Alnus.

Alo.

Alo.

Alloquor.

Alpis.

Altare.

Alter.

Alteratio.

Alteratio.

Alternatim.

Altis.

Altitudo.

Altrix.

Altus.

Alueare.

Aluens.

Alumen.

Alumnus.

Alluiso.

Aluus.

A.cum.M.

Amabilis.

Amaracus.

τροφή.

ἄλλοχόσε.

έμιστε.

έμισ.

ἄλλως.

σκόροδομ.

ἄλλοχόθεν.

παγειρά.

τρέφω.

έκωμέω.

δροσφορέω.

ἄλωις.

θυσιαφήριόν.

έτερος.

έτέρωσίς.

έρισ.

έμοιβαδίς.

ὅρμις.

ύψος.

τροφὸς.

ύψηλὸς.

συμηρός.

δώρος.

φυπτήριά.

τρόφιμος.

προσχόν.

γαστήρ.

έραστὸς.

άμαρακὸς.

Amarantus.

Amaritudo.

Amarus.

Amator.

Amatorie.

Amatorius.

Ambigo.

Ambiguitas.

Ambiguus.

Ambio.

Ambitio.

Ambitiosus.

Ambitus.

Ambo.

Ambulo

Ambustus.

Amen.

Amens.

Amentia.

Amia.

Amicio.

Amicicia.

Amiculum.

Amictus.

Amicus.

Amycus.

Amissio.

Amita.

Amitto.

άμαραντος.

πικρία.

τικρὸς.

έραστης.

έρωτικῶς.

έρωτικὸς.

Διακρίγομαι.

άμφιβολία.

άμφιβολος.

μετίημι.

φιλοτιμία.

φιλότιμος.

φιλοτιμία.

άμφω.

περιπατέως.

άμφικαυντός.

άμημ.

άγους.

άγοια.

άμια.

άμφιεγύμι.

φιλία.

άμφιεσμά.

άμφιεσμά.

φίλος.

άμνικος.

άπτοβολή.

θεῖα.

άπτοβάλλω.

Amnis. πόταμος.
 Amomum. αμωμόν.
 Amphora. αμφορεύς.
 Amo. φιλέω.
 Admodo. αρπί.
 Amor. ἔρως.
 Amplexor. τερπιβάλλω.
 Amplexus. περιτλοκή.
 Amplifico. εὔξω.
 Amplius. ἐπιτλεῖόν
περιτίχεσις.
 Amputatio. περιτίχεσις.
 Amputo. περιτίχεσις.
 Amurca. αμοργής.
 Amussim. ἀκριβώς.

A.cum.N.

An. ἦ
Annales. χρονικά.
 Anas. γησᾶ.
 Ancilla. Δουλή.
 Ancillula. τατιλισκάριον.
 Anhelitus. οὐδικα.
 Anhelo. οισθιακή.
 Angina. συναγγή.
 Angiportus. φέμωπόσ.
 Ango. αγχώ.
 Anguilla. ἔγχελυς.
 Anguis. ὕδρος.
 Angularis. γωμικός.
 Angulus. γωμία.
 Angustia. στεμοχωρία.

Angustis. ἄγριός.
 Annibal. αγγίβας.
 Anniculus. αγριανσιαῖος.
 Anilis. γραῶδης.
 Anima. ψυκή.
 Animal. γάρον.
 Animalls. ψυχικός.
 Animatus. ἐμψυχός.
 Animofitas. θυμιχόν.
 Animofus. θυμωδῆς.
 Animula. ψυχαρίον.
 Animus. θυμός.
 Ansa. λαβή.
 Anser. χήμ.
 Anserinus. χημεός.
 Ante. πρό.
 Antecapio. τρολαιμβάλλω.
 Antecedo. προηγούμετο.
 Antenna. κεραία.
 Antesabatum. προσάββατον.
 Anticipatio. πρόληψις.
 Anticipio. προφετεία.
 Antiquitas. ἀρχαιότης.
 Antiquo. ἀρχαιόν.
 Antiquus. ἀρχαιός.
 Antistes. ἀρχιερεύς.
 Annuo. μένω.
 Annus. ἔτος.
 Anus. γραῦς.
 Annus. ἑτησίος.

Anulus.	Δακτύλιος.
Anuntiatio.	Εὐαγγελισμός.
Annuntio.	Ἄγγελλω.
Anxietas.	Απορία.
Anxio.	Απορέω.
Anxius.	Απορος.

A.cum.P.

Apparatus.	Παρασκευή.
Appareo.	Φαίμομαι.
Apparitio.	Ἐπιφάμεια.
Apparo.	Δαρασκενάζω.
Appellatio.	Προσηγορία.
Appellatiuus.	Προσηγορικός.
Appello.	Δροσαγορευω.
Appello.	Προσορμίζω.
Appendo.	Δροσαρτάω.
Aper.	Καπρός.
Aperio.	Ἄγοιγω.
Aperte.	Φαγερῶς.
Apes.	Μέλισσα.
Appetitus.	Ὄρεῖς.
Appeto.	Ὄρεγομαι.
Apex.	Κορυφή.
Apiarium.	Μελλισώμ.
Apis.	Μέλισσα.
Apium.	Σέλιγομ.
Appludo.	Ἐπικροτέω.
Apollo.	Ἀπόλλομ.
Appono.	Δροფίθημι.

Appositio.	Πρόσθεσίς.
Apostolus.	Αποστόλος.
Apotheca.	Αποθήκη.
Apoteosis.	Ἐπιτόπεωσίς.
Apragopolis.	Ἐπιραγόπολις.
Apprehendo.	Προσλαμβάγω.
Apprehensio.	Πρόσληψις.
Apticus.	Ευήλιος.
Aprilis.	Ἄπριλιος.
Approprio.	Ὕοσφίζω.
Apte.	Αρμοδίως.
Apto.	Προσχρηστός.
Aptus.	Ἐπιτιθέμειος.
Apud.	Παρά.
Appu'ia.	Ιαπυγία.
Appulus.	Ιαπυξ.

A.cum.q.

Aqua.	Ύδωρ.
Aquarius.	Ύδροχόος.
Aquaticus.	Ύδατωδης.
Aquila.	Δετός.
Aquilinus.	Δετείος.
Aquilo.	Βορρᾶς.
Aquilonaris.	Βόρειος.
Aquor.	Ύδρευομαι.
Aquosus.	Ύδατωδης.

A.cum.R.

Ara.	Βωμὸς.
Arra.	Ἀρραβώμ.
Arrabon.	Ἐρραβώμ.

Aranea. ἄράχινα.
 Aratio. ἀροσις.
 Arator. ἀροτήρ.
 Aratorius. ἀροτηρικός.
 Aratrum. ἀροτροῦ.
 Arbor. Δένδρον.
 Arboreus. Δρυδράδης.
 Arbuscula. Δευδριδίου.
 Arca. κιβωτός.
 Arcanus. ἀπόρρητος.
 Arceo. σοβέω.
 Arcitenens. τοξοφόρος.
 Ardenter. καιόμυτως.
 Ardeo. καιομαι.
 Ardor. καῦμα.
 Arduus. Δυσχερής.
 Area. ἀλώμη.
 Arena. ἀμμος.
 Arenosus. ἀμμωδης.
 Arrepticus. ἐπιληπτικός.
 Aresco. ξηραιμομαι.
 Argentarium. ἀργυροκόπιον.
 Argentarius. ἀργυροκόπος.
 Argenteus. ἀργυρος.
 Argentum. ἀργυρος.
 Argilla. ἀργιλλα.
 Argillosus. ἀργυλώδης.
 Argumentum. ἐλεγχος.
 Arguo. ἐλέγχω.
 Ariditas. ἐνρότης.

Aridus. Ερὸς.
 Aries. Κριὸς.
 Arion. Αριωμη.
 Arripio. Εὐαριστηρια.
 Arma. Δάκλα.
 Armamentarium. Δύτλοιθικη.
 Armatura. παγιωδλία.
 Armentum. Αγέλη.
 Armiger. Επιλιθόφορος.
 Armilla. Βραχιομιτήρ.
 Aro. Ερώω.
 Arrogans. Ελαζῶμη.
 Arrogantia. Ελαζομενομα.
 Artogo. Ερωμα.
 Aroma. Τέχμη.
 Ars. Εγκρηρος.
 Articulatus. Ερερου.
 Articulus. Διμουργός.
 Artifex. Τεχνικός.
 Artificiosus. Δημιουργία.
 Artificio. Τεμώω.
 Arto. Δομακώμη.
 Arundinetum. Καλάμιμος.
 Arundineus. Κάλαμος.
 Arundo. Ερουρα.
 Aruum. Εκρα.
 Arx. A.cum.S.
 As. Σανάριον.
 Ascella. Μασχάλη

Ascendo. ἀμαβαῖμδ·
 Ascensor. ἀμαβάτης·
 Ascensus. ἀμαβάσις·
 Ascia. ἄξιμη.
 Assentior. ὁμολογῶ.
 Assequor. ἐπίτυγχαμω·
 Assero. φράζω.
 Assuero. παρακαθημαι·
 Assidue. συνεχῶς·
 Assiduitas. συμεκεισ·
 Assiduus. συνεχήσ.
 Asylum. ἀσυλοῦ·
 Afina. ὅμος·
 Afinarius. ὅμοκός·
 Afininus. ὅμωλης·
 Afinus. ὅμος·
 Affisto. παρίσημι·
 Affo. διστάω·
 Asparagus. ἀσφραγός·
 Aspectus. πρόσεψίς·
 Asper. σκληρὸς·
 Aspere. σκληρώς·
 Aspergo. ραγτίζω·
 Aspergo. ραγτίσις·
 Asperitas. σκληρότης·
 Aspero. ἕγριαίμω
 Aspicio. ἐπιβλέψω.
 Aspis. ἀκτίς·
 Asporto. ἀποσφέρω.
 Asto. παρίσαμαι.

Astutia. ταχύοντργία·
 Astutus. ταχύοντργός·
 Attaelco. έπίζω.
 Assumo. προσλαμβάνω·
 Assumptio. προσληψία·

A.cum.T.

At. καὶ·
 Attamino. σηθω·
 Attendo. προσέχω·
 Attentio. προσοχή·
 Attentus. προσεκτικός·
 Attenuo. ἔντελίζω·
 Attineo. προσηκω·
 Attingo. ἔφαπτομαι·
 Atnepos. κευτερέγγομος·
 Atneptis. Δευτερεγγονή·
 Atollo. πίρω·
 Atramentum. μέλαχρ. αλαβα
 Atrecto. προσψύκανθ·
 Atrium. εὐλή·

A.cum.V.

Auare. φιλαργυρίκως·
 Auaricia. φιλαργυρία·
 Auarus. φιλαργυρός·
 Auctio. ἴξευτης·
 Auctoritas. ἀξιώματ·
 Audacia. τόλμα·
 Audacter. τολμηρός·
 Audax. τολμηρός·
 Audentia. τόλμα.

Audeo.
 Audibilis.
 Audio.
 Auditio.
 Auditor.
 Auditorium.
 Aue.
 Auellanæ.
 Audio.
 Auena.
 Auernus.
 Auersio.
 Auerto.
 Ausero.
 Aufugio.
 Augeo.
 Augumentum.
 Augur.
 Auguralis.
 Augurium.
 Auguror.
 Aua.
 Auiaria.
 Auicula.
 Auis.
 Auitus.
 Auus.
 Aula.
 Aura.
 Auratus.

τολπίδω.
 ἀκουστὸς.
 ἀκόμω.
 ἀκοή.
 ἀκουστὴσ.
 ἀκουστηρίου.
 χάριε.
 κορυλοί.
 ἀποτίλλω.
 ἀγίλω.
 ἀερμός.
 ἀδωτρόπη
 ἀδαφρέφω.
 ἀφαίρεω.
 ἀποφένυω.
 ἀνյώ.
 ἀγνίσις.
 ὀιωμοσκόπος.
 ὀιωμοσκοπικός.
 ὀιωμοσκοπία.
 ὀιωμοσκοπέω.
 μάσια.
 ὄρυθωμες.
 ὄρυτάριομ.
 ὄρυμις.
 παραδῶδε.
 πάραδως.
 ἀβλή.
 θύρα
 ἐπίχρυσος.

Aureus.
 Auricula.
 Aurifex.
 Auriga.
 Aurigo.
 Aurora.
 Auruncis.
 Aurum.
 Ausculto.
 Auster.
 Austerus.
 Australis.
 Ausus.
 Aut.
 Autem.
 Autumnus.
 Auunculus.
 Auus.
 Auxiliaris.
 Auxiliator.
 Auxilium.
 Auxilior.
 A.cum.X.
 Axilla.
 Axis.
 Axioma.
 Azimus.
 Azotus.

κρύσταλλος.
 ωτίομ.
 χρυσοχρόες.
 ἡμιοχός.
 ἡμιοχέω.
 ἡώσ.
 εὐροῦγκοι.
 χρυσός.
 ακροάσιαι.
 γύτος.
 ἀντηρός.
 γύτος.
 τόλων.
 ἦ
 Δὲ
 διπλάσι.
 θειος.
 πάραδως.
 συμμαχίχος.
 βοηθός.
 βοηθεία.
 βοητέω.
 πασχάλη.
 ἄξωμ.
 αξιώματ.
 ἄγυμος.
 ἄγωτος.
 B.cum.A.

A.cum.Z.

Babylon.	Βαβυλῶν.
Baccha.	Βάκχη.
Bacchanalia.	Διογύσια.
Bacchor.	Βακχένομαι.
Baculus.	Βακτηρία.
Bacchus.	Βαύχος.
Bata.	Βαταῖ.
Baiulo.	Βαταῖος.
Balatus.	Βληχημα.
Balbus.	τραυλός.
Balbülio.	τραυλίζω.
Balaena.	Φαλαῖμα.
Balneum.	Βαλαχμεῖομ.
Ballo.	Βληκαοπαι.
Balsamum.	Βάλσαμομ.
Balteus.	Ἰωτήρ.
Barba.	γέγειον.
Barbaries.	Βαρβαριότης.
Barbarismus.	Βαρβαρισμός.
Barbiton.	Βαρρβίτομ.
Barbarus.	Βαρβαρός.
Basis.	Βασίς.
Bartus.	Ἐλέφας.
Bartholomæus.	Βαρθολομαῖος.
Bdelium.	ΒΔέλιον.

B.cum.E.

Beate.	Μακαρίως.
Beatifico.	Μακαρίζω.
Bearitudo.	Μακαρισμός.
Beatus.	Μακαριός.

Bellaria.	πράγματα.
Bellator.	μαχητής.
Bellicosus.	μαχιμός.
Bellicus.	πολεμικός.
Bello.	πολεμέω.
Bellona.	Έμυδω.
Belia.	ΘΗΡ.
Bellum.	πολεμός.
Bene.	κράλως.
Benedico.	έυλογέω.
Aenedictio.	έυλογία.
Benedicus.	έυφημος.
Benefacio.	ένποιέω.
Benefactor.	ένεργέτης.
Beneficentia.	ένεργεσία.
Beneficium.	ένεργέτης.
Beneficus.	ένεργέτης.
Benignitans.	έγαθοτης.
Beignus.	Χρητός.
Beniuolentia.	ευμοία.
Beniuolus.	ένυους.
Beo.	μακαρίως.
Bestia.	Θηρίον.
Bestialis.	Θηριώδης.
Bestialiter.	Θηριώδως.
Beta.	σεῦτλον.

B.cum.I.

Bibax.	πότης.
Bibliopola.	βιβλιοπώλης.
Bibliotheca.	βιβλιοθήκη.

Bibo.	πίγσ.
Bibulus.	ποτης.
Biceps.	Δίκραυγος.
Bicolor.	Δίχρους.
Bicornis.	Δίκερως.
Bicorpor.	Δίσομος.
Bicubitalis.	Διπίχης.
Bidens.	Διόδονς.
Biduanus.	Διημέρος.
Biduum.	Διημερίας.
Biennis.	Διέτυς.
Bifariam.	Διχῶς.
Bifores.	Δικλιδες.
Biformis.	Διμορφος.
Bifrons.	Διμέτωπος.
Bilanx.	τάλαρυτον.
Bilibris.	Διλιτρος.
Bilinguis.	Διγλωσσος.
Bimatus.	Διετες.
Bimembris.	Δίκωλος.
Bimus.	Διέθης.
Bipennis.	βερύνη.
Bipes.	Διώσονς.
Biremes.	Διηρεις.
Bis.	Δις.
Bysinus.	Βύσινος.
Bysus.	Βίος.
Bitumen.	πεσφαλτος.
Biuum.	Διόδος.

B.cum.L.

Blandiciae.	σιμηλίαι.
Blandior.	σαίγω.
Blandus.	ηπιός.
Blæsus.	βλαεισδες.
Blitum.	βλίτον.
B.cum.O	
Boatus.	βόη.
Bombus.	βόμβος.
Bonitas.	μγαθοσύνη.
Boreas.	βορρᾶς.
Bos.	βοῦς.
Botrio.	βότρυς.
Botrus.	
Bouile.	βοντάσιον.
Bouinus.	βόειος.
B.cum.R.	
Brachium.	βραχίον.
Branchiae.	βραγχία.
Braium.	βραβειον.
Breuiarium.	ἐπιτομή.
Breuiio.	απιτέμνω.
Breuioloquium.	βραχυλογία.
Breuioloquus.	βραχυλόγος.
Breuis.	βραχὺς.
Breuitas.	βραχύτης.
Breuter.	βραχέως.
Britannia.	βρετανγία.
Britannus.	βρετανγὸς.
B.cum.V.	
Bubalus.	βούβαλος.

Bubulus.
Buccellā.
Buccina.
Buccino.
Bucula.
Bufo.
Bulla.
Bulbi.
Butyrum.
Buthrotum.
Buxetum.
Buxeus.
Buxus.

Βόοκόλος.
Ψόμιομ.
σάλατηγέ.
σαλπίω.
Βοΐδιομ.
μύρξος.
σμῶδιξ.
Βολβοί.
Βούτυρομ.
Βούθρωτομ.
πυξώμ.
πύξιμος.
πύξος.

C.cum.A.

Cacabus.
Cacemphaton.
Caco.
CACumen.
Cadauer.
Caduceator.
Caduceus.
Caducus.
Cadus.
Cæcias.
Cæcitas.
Cæcus.
Cædes.
Cædo.
Cæ'ator.
Cælatura.

κάκαβος.
κακέμφατομ.
ἄφοδενω.
κορυφή.
Δεικας.
κήρυξ.
κηρύκειομ.
πτώσιμος.
κάλος.
καικίας.
τυφλότης.
τυφλὸς.
φόγος.
φομένω.
γλύπτης.
γλύφαμος.

Cælebs.
Cælestis.
Cæ'ibatus.
Cælitus.
Cælicola.
Cælo.
Cælum.
Cæpa.
Cæta.
Cæreus.
Cæsaries.
Cæsim.
Cæterea.
Cæterum.
Cilamitas.
Ca'amus.
Calathus.
Calcaneum'.
Calcar.
Calator.
Calciamentum.
Calcitro.
Calco.
Calculator.
Calculus.
Calefacio.
Calefio.
Caleo.
Calde.

ἄγαμος.
ὑραγίος.
ἄγαμία.
ὑραγόθεμ.
ὑραγίωμ.
γλύφω.
ὑραγός.
κρόμμυομ.
κηρὸς.
κηρίκος.
κουρά.
τιμῆδην.
λοιπὰ.
ἄλλα.
συνφορά.
κάλαμος.
κάλαθος.
πτέρυξ.
πτερυγητήρ.
πατηρ.
ὑδαδημα.
λακτίζω.
πατέω.
ψηφιδής.
ψηφος.
θερμαίγω.
θερμαίγομαι.
θερμαίγομαι.
θερμῶς.

Callide.	παχυργία.
Calliditas.	θερμότης.
Caliditas.	παχυργύδς.
Calidus.	θερμὸς.
Calidus.	ζοφωΔΗς.
Caliginosus.	ξόφος.
Caligo. nis.	ζοφόομαι.
Caligo. as.	τρίβος.
Callis.	ποτήριον.
Calix.	θέρμη.
Calor.	κράμιον.
Caluaria.	φαλάκρωμα.
Caluicium.	Διαβολή.
Calumnia.	Διαβόλος.
Calumniator.	Διαβάλλω.
Calumnior.	φαλλακρός.
Caluus.	τύλλος.
Callus.	καμάρα.
Camara.	αγείβω.
Cambio.	καμιλος.
Canœ'us.	μοῦσαι.
Camœnae.	κάμιρος.
Caminus.	πεΔιὺς.
Campester.	πεδίον.
Campus.	κῆμός.
Camus.	καμμάβη.
Cannabis.	σωλήν.
Canalis.	καρκίνος.
Cancer.	

Candela.	κηρὸς.
Candelabrum.	λυχνία.
Candeo.	λευκάμθημα.
Candidus.	λευκός.
Candor.	λευκασμός.
Caneo.	πόλιόματ.
Canicies.	πολιὰ.
Caninus.	κυνικός.
Canis.	κύων.
Canistrum.	κάρεσμη.
Cano.	άπω.
Canorus.	ένφωρος.
Cantabilis.	ψαλτὸς.
Cantatio.	ψαλμός.
Canticum.	ασμα.
Cantilena.	ώδη.
Cantor.	ψάλτης.
Cantus.	ώδη.
Canthus.	κάρυος.
Chaos.	χάος.
Capparis.	καππαρίς.
Capacitas.	χώμισις.
Capax.	δεκτικός.
Caper.	τράγος.
Capesso.	λαμβάνω.
Capillaris.	τριχώΔΗς.
Capillosus.	θρίξ.
Capillus.	λοιβάνω.
Capio.	κάλπις.

Capis. κέφαλικός.
 Capo. ἀλεκτρύωμ.
 Capra. ἄιξ.
 Caprea. Δορκάς.
 Capricornus. ἀιγόκερος.
 Caprifcus. ἐριμός.
 Caprile. αἴγωμ.
 Caprinus. αἴγεος.
 Capra. κιβωτός.
 Captio. ληψίς.
 Captiuitas. σιχμαλωσία.
 Captiuo. σιχμαλωτίω.
 Captiuus. σιχμάλωτος.
 Captura. άγρα.
 Capulus. λαβή.
 Capulus. φέρετρομ.
 Caput. κεφαλή.
 Carabūs. κάραβος.
 Carbo. οὐρανός.
 Carbonarius. θρακεύς.
 Carbunculus. θυρακίδιομ.
 Carcer. Είρκτη.
 Cæreres. Αφέτηρια.
 Carchesium. καρχησίομ.
 Cardo. Στοφιγξ.
 Carduelis. οκαγθίς.
 Carduus. κιναρά.
 Careo. Δέομπη.
 Carica. ισχάς.

Caries. ἔνθη.
 Carina. τρόπις.
 Caritas. κύαπρ.
 Carmem. ἀπός.
 Carnalis. σαρκίδος.
 Carneus. σαρκίκος.
 Carnifex. Δημιος.
 Carnisprluum. ἀπόκρεως.
 Carnositas. τωλυσαρκία.
 Carnosus. πολύσαρκος.
 Carpete. Δρέπτεοῖαι.
 Carpenterius. ὄρματοπηγός.
 Carpenterum. ἀπημη.
 Carpo. Δρέπτω.
 Caro. σάρξ.
 Carthaginensis. καρχηδώμιος.
 Carthago. καρχηδώμη.
 Carrūca. αμαξα.
 Carus. ἀγαπητός.
 Caseus. τυρός.
 Cassia. κασία.
 Cassis. τρυφάλεια.
 Castanea. Διοσβάλαγος.
 Castellum. κώμη.
 Castigatio. παιδεία.
 Caltigo. παιδεύω.
 Castratas. ἀγμεία.
 Castor. καφωρ.
 Castra. ορατόδεδου.

Castoreum.	κατόρθιον.
Castrametor.	στρατοπεδένδιμον.
Castro.	έκτείμω.
Castus.	άγυδε.
Causalis.	άντοματος.
Casus.	άτωσις.
Catapulta.	κατασέλτης.
Castracta.	καταράκτης.
Catarrus.	κατάρρος.
Cathecumenus.	κατηκουμένος.
Cathedra.	καθέδρα.
Catella.	κυναρίον.
Catena.	άλυσις.
Caterua.	όχλος.
Catula.	κυναρίον.
Cauda.	ώρα.
Caeua.	σκάμαια.
Caeuo.	ένλαβούμετι.
Cauerna.	όπη.
Cauillator.	έιρων.
Cauillor.	έιρωμένομετι.
Caula.	αυλή.
Caulis.	καυλός.
Caupo.	κάπηλος.
Caupona.	καπηλίσ.
Caupona.	καπηλεῖον.
Caurus.	χωρος.
Causa.	αίτια.
Causall.	αίτιατικός.

Caufor.	άντιάσιτι.
Cautes.	άκομαι.
Cautio.	γραμμα.
Cauis.	κοιλος.
C.cum.E.	
Cecindeli.	λύχνοι.
Cedo.	τέμρω.
Cella.	κελλίου.
Cellarium.	κελλαρίου.
Cellarius.	ταμιας.
Celatura.	γλύπια.
Celebris.	περιβοητος.
Celebro.	έορταζω.
Celer.	ταχύς.
Celeritas.	ταχύτης.
Celeriter.	ταχη.
Celo.	γλύφω.
Celsus.	υψηλός.
Celte.	γλυφειον.
Cenosus.	πηλωδης.
Censeo.	χομίζω.
Censor.	τιμητιασ.
Centies.	έκατομδάκις.
Centimanus.	έκατογχειρος.
Centum.	έκατον.
Centrum.	κέντρον.
Centuplus.	έκατογτατλασίων.
Centurio.	έκατομδάρχος.

Cenum.	τηλόε.
Cerasium.	κεράσιομ.
Cerasus.	κερασοῦς.
Cerastes.	κεράφης.
Cerealia.	θεσμοφόρια.
Ceralis.	Δημητριακός.
Cerebrum.	έγκεφαλος.
Ceres.	Δημητρί.
Ceroma.	κηρωμα.
Certamen.	πυγώμ.
Certator.	πυωμίτης.
Certe.	Δηλαδή.
Certitudo.	Δηλότης.
Certo.	πυωμίζομαι.
Certus.	Δηλός.
Cetua.	έλαφος.
Ceruchus.	κερουχός.
Ceruical.	προσκεφάλισθι.
Ceruicosus.	ένθαδης.
Ceruinus.	έλαφειος.
Ceruix.	πουχή.
Ceruus.	έλαφος.
Cesim.	τιμῆδη.
Celsius.	γλαυκός.
Cesso.	πάνομαι.
Cete.	κάτος.
Charta.	χάρτης.
Chelaz.	χηλαῖ.

Cicum.H.

Chiragra.	χειράγρα.
Chirogryllius.	χειρογρύλλιος.
Chirotheca.	χειροθηκή.
Chorea.	χορεία.
Chorus.	χωρός.
Chorus.	χορός.
Christus.	χριστός.
C.cum.Y.	
Cyathus.	κύαθος.
Cybele.	κυβέλη.
Cibo.	τρέφω.
Cibus.	τροφή.
Cicada.	τέττιξ.
Cicatrix.	σύλη.
Cicer.	έρεβιμος.
Ciconia.	πέλαργος.
Cichorea.	κιχώρειομ.
Cicures.	χειρονηείς.
Cicuro.	τισσούενω.
Cicuta.	κώμειομ.
Cygnus.	κύκνος.
Cilicium.	σάκκος.
Cylindrus.	κύλιγδρος.
Cymba.	κύμβη.
Cymbalum.	κύμβαλομ.
Cymbium.	κύμβιομ.
Cymex.	κόρνος.
Cyminum.	τύμιγομ.
Cymiterium.	κοινητήριομ.

Cynægrus.	κυναίγερδος.
Cinædus.	κιγαίδος.
Cinnamum.	κινημογ.
Cingo.	ζωμύω.
Cingulum.	ζωφήρ.
Cinis.	ωδός.
Cypressus.	κυπάρισσος.

C.sum.I.

Cippus.	στήλη.
Circa.	περὶ.
Circinus.	φαγύλη.
Circiter.	ἀμφὶ.
Circueo.	κυκλώω.
Circuitus.	περίδος.
Circularis.	κυκλοτέρης.
Circulus.	κύκλος.
Circum.	περὶ.
Circumago.	περιάγω.
Circumferō.	περιφέρω.
Circunspicio.	περιβλέψω.
Circunstantia.	περίφασίς.
Circus.	θέατρογ.
Cista.	κίστη.
Cisterna.	Δεξαμεγή.
Cithara.	κιθάρα.
Cithareodus.	κιθαρωδός.
Cytisus.	κύτισος.
Cito.	ταχεῶς.
Citrum.	κίτρου.

Citus.	πάχυς.
Civilis.	πολιτικός.
Civiliter.	πολιτικῶς.
Cius.	πολίτης.
Cius.	πολίτις.
Ciuitas.	πόλις.

C.sum.L.

Clades.	πάθη.
Clam.	λάσφα.
Clamo.	βοῶ.
Clamor.	βοή.
Clango.	κλάγγω.
Clangor.	κλαγγή.
Clare.	φαμερῶς.
Clareo.	σκιαζω.
Claritas.	λαμπρότης.
Clarus.	λαλπρὸς.
Classis.	τόλος.
Calones.	κάλωμες.
Claua.	κορηγή.
Claudo.	κλείω.
Claudus.	χωλὸς.
Clauiger.	κορυγμφόρος.
Clavis.	κλείς.
Claustrum.	κλειθροῦ
Clauus.	ῆλος.
Clauus.	πηλαλίογ.
Clæmens.	ἄγρεικακος.
Clæmentia.	ἀνερεικακίς.

Cibanus.
Clysterium.
Clorho.

κλίβανος.
κλυστήριον.
κλωθώ.

Cicum. O.
Coaceruo.
Coequo.
Coestheus.
Coagulo.
Coagulum.
Coarto.
Cochlea.
Cochleare.
Coccinus.
Cocytus.
Coccus.
Codex.
Coemo.
Coena.
Coenaculum.
Coeno.
Coenobium.
Coeo.
Cogitatio.
Cogito.
Cognatio:
Cognatus.
Cgonitio.
Cognitor.
Cognitus.

σωρέψω.
ισάγω.
άμηλιξ.
τυρόω.
τάμισος.
συνθλίβω.
κοχλίας.
Δοιδυξ.
κόκκυγος.
κωκυτός.
κόκκος.
βιβλος.
συνωνέομαι.
Δειδυος.
ύπερων.
λειδυέω.
κοιθοβιον.
όχένω.
λογισπός.
λογίζομαι.
συγγέμεια.
συγγεμήσ.
γυνώσις.
γρωθήρ.
γυνωφόσ.

Cognomen.
Cognominatio.
Cognominis.
Cognomino.
Cogo.
Cohabitatio.
Cohabitor.
Cohabito.
Cohæreo.
Cohæres.
Cohibeo.
Coinquino.
Coitus.
Collaud o
Collegium.
Collido.
Colligo. is.
Colligo. as.
Collis.
Collisio.
Colo. as.
Colo. is.
Colloco.
Colonia.
Colonus.
Colloquium.
Colloquor.
Colostrum.
Color.

ἐπωνυμία.
ἐπονυματία.
όνωνυμος.
ἐπικαλέω
έμαχυ κάγω.
συνοικίσις.
συνοικήσις.
συνοικέω.
συγκολλάσιμα.
σύγκληρος.
καταφέλλω.
κοιμόω.
συνουσία.
ἐπαίγεω.
σύλλογον.
συμπλητώ.
συλλέγω.
συνδέω.
βουγὸς.
σύμπληξ.
ἥρεω.
θεραπέυω.
καθίζω.
έπωνυμία.
ἐποικος.
όμιλια.
όμιλέω.
τροφαλίς.
χρῶμα.

Colluctatio. ταλή.
 Colludo. συμπάιξω.
 Collum. τράχηλος.
 Columbarium. περιφερέωμ.
 Columbus. περιφερός.
 Columna. κίνη
 Colus. ἀλασάτη.
 Collusor. συμπάικτός.
 Coma. κόμη.
 Comma. κόμμα.
 Comatus. κοινής.
 Combibo. συμπίμω.
 Comburo. καίω.
 Combustio. καῦσις.
 Comedia. κωμωδία.
 Comedo. ἔσθιω.
 Comedus. κωμωδός.
 Commemoratio. ἀγάμυνθος.
 Commemoro. ὑδαιμημοσκώ
 Commendatius. στρατικός.
 Commendatio. σύγχρονος.
 Commando. συνίτης.
 Commentatorins. ὑδαιμηματικός.
 Commentator. ὑδαιμημητής.
 Commentum. ὑπόμημα.
 Comes. συνοδοίπορος.
 Comesatio. κῶμος.
 Comesfor. κωμαρής.
 Cometa. κοινής.

Comicus. κομικός.
 Commilito. συντραπής.
 Comis. ἐπιεικήσ.
 Commissura. σύμβλημα.
 Comitas. ἐντραπελία.
 Comitatus. συνοδία.
 Committo. σύμβαλλω.
 Comitor. συμπροπέμπομαι.
 Como .is. κοσμέω.
 Como .as. κομάω.
 Commodo. χρήζω.
 Commotio. σάλος.
 Commoueo. σαλένω.
 Compar. διόγυγος.
 Comparatio. σύγκρισις.
 Comparatiuus. συγριτικός.
 Comparo. παραβάλλω.
 Compassio. συμπάθεια.
 Compatrio. συμπάσχω.
 Compedio. συμπέλεω.
 Compello. προσφωμέω.
 Compello. ὠθέω.
 Compendium. ἐπιτομή.
 Comperio. ἐφεύρισκω.
 Compes. πέδα.
 Compesco. ἀγαπέλλω.
 Complaceo. ἐνδοκέω.
 Complector. περιβάλλω.
 Compleo. πληρώω.

Complexio.	σύνπλοκή.
Complico.	συμπτύσω.
Compono.	συντίθεμαι.
Compos.	ἐπιτυχής.
Conpositio:	σύνθεσις.
Compositor.	συνθέτης.
Compositus.	σύνθετος.
Compræhendo.	καταλαμβάγω.
Compræhensibilis.	κατάληπτος.
Compræhensio.	κατάληψις.
Comprimo.	συμπιέζω.
Comprobatio.	συνδοκιμασία.
Comprobo.	συνδοκιμάζω.
Compunctio.	κατάρυξις.
Computo.	ψιφίζω.
Compungo.	καταγύρω.
Communicatio.	κοιμώμενα.
Communico.	κοιμόμενη.
Communis.	κοιμότης.
Communitas.	κοιμώς.
Communiter.	ἀνταλλαγμα.
Commutatio.	ἀνταλλάττω.
Commuto.	ἐπιχείρημα.
Conatus.	κοιλότης.
Concauitas.	κοιλός.
Concauus.	συγχωρέω.
Concedo.	συμφωνία.
Concentus.	σύλληψις.
Conceptio.	

Concertatio.	εμπλα.
Concerto.	ἀνιλλάσσομαι.
Concessio.	συγχώρησις.
Concha.	κούκη.
Concidio.	συμπίστω.
Conclido.	συγκόστω.
Conciliatio.	Διαλλαγή.
Conciliator.	Διαλλακτής.
Conciliatrix.	Διαλλατρά.
Concilio.	Διαλλαττω.
Concilium.	σύνοδος.
Concino.	συμφωνέω.
Concínno:	συμπλέκω.
Concipio.	συλλαμβάγω.
Concilio.	συγκονή.
Concitatcio.	παρόρμησις.
Concius.	συμπολίτης.
Conclave.	λυχός.
Conclamo.	συμβοάθο.
Concludo.	συμπεράγω.
Conclusio.	συμπέρας μα.
Concolor.	όμοχρος.
Concordia.	όμογοια.
Concordo.	όμοφωνέω.
Concors.	όμόφωνος.
Concubina.	σύμευχος.
Concubitor.	συγκοίτης.
Concubitus.	συγκοίμησις.
Conculcatio.	συμπάτησις.

Conculco. συλπάτεω·
 Concumbo. συγκομάσιν·
 Concupiscentia. ἐπιθυμία·
 Concupisco. ἐπιθυμέω·
 Concurro. συντρέχω·
 Concursus. συνδρομή·
 Concussio. σύνθλασις·
 Concuto. συνθλάω·
 Condemnatio. κατακρισίς·
 Condemno. κατακρίμω·
 Condensus. θάσις·
 Conditio. φάσις·
 Continentum. στρυμα·
 Conditor. πόρτυός·
 Condiscipulus. συμμαθητής·
 Conditor. Δημιουργός·
 Conditoris. ο κτήσις·
 Condono. Δωρέομαι·
 Conduceo. ο μισθώ·
 Conductus. ο δόχετός·
 Confector. ποιησίς·
 Confector. ποιητής·
 Confero. συμφέρω·
 Confessio. συμολογία·
 Confessor. συμολογητής·
 Confestim. στριτί·
 Con identem. οι αρραλέως·
 Confidentialia. οι αρραλέωντής·
 Confido. οι γεντια. ο θαρσέω·

b

Configo. σύλλογω·
 Confine. σύνομος·
 Confirmatio. βεβαίωσις·
 Confirmo. βεβαίω·
 Confiteor. εξομολογέομαι·
 Conflarilis. χαμεντόσ·
 Conflator. χωρευτής·
 Conflatorium. χωρευτήριον·
 Conflictus. συμβολή·
 Configo. συμβάλλω·
 Conflo. χωρέω·
 Confluo. συγκρέω·
 Confodio. συγκορύσσω·
 Conformis. συμμορφούμενος·
 Conformato. συχνιατίζω·
 Conforto. κραταιόω·
 Confractio. σύμθλασις·
 Confringo. σύμθλασώ·
 Configio. καταφένυω·
 Configium. καταφυγή·
 Confundo. κατασχύνω·
 Confusio. σύγχυσις·
 Confutatio. αμαρεσίς·
 Confuto. αμαρτίεω·
 Congaudeo. συγχαίρω·
 Congelo. συμπηγμοί·
 Congeries. σωρὸς·
 Congero. σαρένω·
 Congiarium. ξέμιον·

d z

Cong'utino.
Congredior.
Congregatio.
Congregariuus.
Congrego.
Congruitas.
Congruo.
Congruis.
Coniecto.
Coniector.
Gonieatura.
Coniicio.
Coniugatio.
Coniunctio.
Coalungo.
Conlunx.
Coniuratio.
Coniuro.
Conor.
Cohors.
Conquassatio.
Conquasso.
Conqueror.
Conquito.
Consanguineus.
Conscientia.
Conscio.
Conscius.
Consecratio.

συγκόλλασσε.
συμτυγχάνω.
συμράγων.
περιφίκος.
συμάγω.
πριοσίς.
άρμόζω.
άρματιος.
τέκμαριον.
όμειροπόλος.
τεκμηρίου.
τεκμαριον.
συγγία.
σύνδεσμος.
συγένυμνι.
σύγυγος.
συνωμοσία.
συνωμόσω.
έπαιχειμέω.
πειρα.
σύνθλασίς.
συνθλάσσω.
θρημέω.
συζητέω.
όματιος.
συνείδησίς.
συνείδέω.
συνείδωσ.
ἀφίέρωσίς.

Consecro.
Consenesco.
Consensus.
Consentio.
Consequens.
Consequentia.
Consequor.
Consequor .i. obtineo ἐπίτυγχάμω.
Conseruatio.
Conseruo.
Conseruus.
Consideo.
Cnsideratio.
Considero.
Consiliarius.
Consilium.
Consimilis.
Consistorium.
Consitus.
Consolacio.
Consolator.
Consolatorius.
Consolor.
Consonans.
Consonantia.
Consono.
Consors.
Conspectus.
Conspergo..

ἐπίερω.
συγγυράσκω.
όμοιοια.
όμοιοιόν.
συνακόλουθος.
πάκολόνθια.
:συνακόλουθέω.
συντηρησίς.
φυλάσσω.
σύνδουλος.
συγκάθιμα.
σκέψις.
σκέψατομά.
σύμβουλος.
Βούλή.
όμοιος.
σύμεδριόν.
σύμφυτος.
παράκλησίς.
παράκλητος.
παρηγορικός.
παρακαλέω.
σύμφωνος.
συμφωνία.
συμφωνέω.
σύγκληρος.
ὅψις.
συρράμπτω.

Conpersio.	φυραμίδα.
Conspicio.	βλέπω.
Constans.	βέβαιος.
Constanter.	βέβαιος.
Constantia.	βεβαίωσις.
Constituo.	συμίτημι.
Consto.	συγκειμαι.
Constructio.	συνταξίς.
Constro.	συντάσσω.
Consuelco.	θίγω.
Consuetudo.	ἴθος.
Consuetus.	ἴθισθως.
Consul.	ύπατος.
Consularis.	ύπατικός.
Consulatus.	ύπατεία.
Consulo i. do consilii, βουλένω.	πυγλάχομαι.
Consulo.	συμτέλεια.
Consumatio.	ἀμβλόω.
Consumo.	ἀμβλώσισ.
Consumptio.	ἀμβλωτής.
Consumptor.	ἀμβλωτής.
Consuo.	συρράτω.
Contaminatio.	βεβηλωσισ.
Contamino.	βεβηλόω.
Contemplatio.	θεωρία.
Contemplatius.	θεωρητικός.
Contemplor.	θεωρέω.
Contemptibilis.	ἐνκαταφρόγητος.
Contemptus.	καταφρογήσις.

Contemno.	καταφρογέω.
Contendo.	έριζω.
Contentio.	έρις.
Contenciosus.	έριτικός.
Conterminus.	ὅμορος.
Contero.	συντρίβω.
Conticeo.	σιωπάνω.
Contiguus.	γείτον.
Continens.	έγκρατής.
Continentia.	έγκρατεις.
Contineo.	έγκρατέω.
Contineo,	περιέχω.
Contingō.	συμβαίνω.
Continuatio.	συνέχεια.
Continue.	συμεχώσ.
Continuitas.	συμέχεια.
Continuo.	έτεσως.
Contio.	άγορά.
Concionotor.	άγορητής.
Concionor.	άγοράμαι.
Contra.	άγτι.
Contractus.	συμάλλαγμα.
Contrarius.	έμαρτιός.
Contremisco.	τρέμω.
Contristo.	λυπέω.
Contritio.	σύμπτιμη.
Controuersia.	έμαρτιώσις.
Contristor.	λυπέομαι.
Contumacia.	ένοςθεία.

Cnotumax.	πόνθαλμες.
Contumelia.	ὑβρίς.
Contumeliosus.	ὑβριστικός.
Contumelior.	ὑβρίζω.
Contundo.	κατατέμυθ.
Conturbatio.	συντάραξις.
Conturbo.	συντύρασσις.
Gonualesto.	κατισχύω.
Conuallis.	κοιλάς.
Connubium.	συζυγία.
Conuenio.	ηρμοζω.
Conuenito.	συμφώμησις.
Conuenticulum.	συναγωγή.
Conuersatio.	συναπροφή.
Conuersio.	φροφή.
Conuersor.	συναπρέφομεν.
Conuerto.	φρέφω.
Conuexus.	κοιλος.
Conuicior.	λοιδορέω.
Conuicium.	λοιδορία.
Gonuiuz.	συμποσιαφεν.
Conulnium.	συμπόσιον.
Conuiuor.	ἐνωχέοιαι.
Conuocatio.	σύγκλησις.
Conuoco.	συγκαλέω.
Copia.	ἐνπόρια.
Cophinus.	κόφιμος.
Copiose.	ἐνπόρως.
Copiosus.	ἐνπόρος.

Coquina.	παγείρηθυ.
Coquo.	έψεω.
Coquus.	παγυτρος.
Cor.	καρδία.
Coralium.	καράλιομ.
Coram.	ένωπιογ.
Cordyle.	κορδύλη.
Corduba.	κορδύβη.
Correptio.	ἐπίληψις.
Correctio.	ἐπαγρορωσίς.
Corrigo.	ἐπαρμορεόω.
Corripio.	i.breuiο.
Corripio.	συφέλλω.
	Largus.
Corcyra.	ἐλέγχω.
Corymbus.	κέρκυρα.
Corytus.	κορυμβος.
Corium.	γωρυτός.
Corneus.	Δορά.
Corneus.	κέρκτηρος.
Cornix.	κράμεος.
Cornu.	κέρασ.
Cornus.	κράμεια.
Corroboro.	ἰσχύω.
Corroboratio.	ἴσχυσις.
corona.	φέφαγος.
Corono.	φέφω.
Corporalis.	σῶματικός.
Corpus.	σῶμα.
Corsica.	κύρρως.

Cortex. φλοίος. ξύπνιος
 Cortyna. αἰγάλη γόρτη.
 Cortina. καρυάλικας καταπέτασμα.
 Corrumpt. παραγόμενος φθείρω.
 Coruinus. κορακίνης κορακίμος.
 Coruus. κορακός κοραξ.
 Corruptibilis. φθαρτός.
 Corrupcio. φθορά.
 Corruptor. φθορεὺς.
 Coruscatio. φαραστή.
 Corusco. φαραστώ.
 Cos. οὐκόμη.
 Quotidie. καθημέριο.
 Coturnix. ὄρτυξ.
 Cothurnus. κόθορμος.
 Coxa. μηρός.

C. cūm. R.

Crapula. κρατίπαλη.
 Crapulor. κρατίπαλάς.
 Cras. πύριμ.
 Crassitas. πάχος.
 Crassus. πάχυς.
 Crater. κρατήρ.
 Creagra. κρεάυρα.
 Creatio. κτίσις.
 Creatura. κτίσια.
 Creber. πυκῆς.
 Crebro. πυκῆ.
 Credibili. πιστός.

Creditor. Δαῦμειφής.
 Credo. πιστέω.
 Credulus. ταχυπειθής.
 Cremium. φρυγίου.
 Crema. φλέγω.
 Creo. κοκτίω.
 Crepides. κρηπτίδες.
 Crepito. κροτέω.
 Crepo. Διασρῆγυμα.
 Crepusculum. Δεῖλη.
 Cresco. ἐπιδιῶμι.
 Cribro. κόσκινή.
 Cribrum. κόσκινος.
 Crimen. ἔγκλημα.
 Criminatio. Διαβολή.
 Criminator. Διαβολος.
 Criminor. Διαβάλλω.
 Crinis. εριβ.
 Cripta. κρύπτη.
 Cripfus. σύλὸς.
 Crista. λόφος.
 Crystallinus. κρυστάλλιγρος.
 Crystallus. κρυστάλλος.
 Cristatus. λοφόεις.
 Croceus. κρόκεος.
 Crocodilus. κροκόδειλος.
 Crocum. κρόκομ.
 Cruciatus. βάσανος.
 Crucifigo. σταυρώω.

Crucifijo.	ጥጥምዕስ፣
Crucifixior.	ጥጥምዕስ ተናሱትኩር.
Crucio.	ቻርጓዬ..
Crudelis.	ሰመራዊ.
Crudelitas.	ሰመራዊነት.
Crudeliter.	ሰመራዊ.
Cruditas.	ሰመራዊ.
Crudus.	ሰመራዊ.
Cruento.	ሰመራዊነት.
Cruentus.	ሰመራዊነት.
Crumena.	ቻልልጥምዕሮ.
Cruor.	ለይወሮ.
Crux.	ጥጥምዕስ.

C.cum.Vi:

Cubiculariū.	էսմօնչթር.
Cubiculum.	կուտեմ.
Cubile.	կուտի.
Cubitus.	պիհս.
Cubo.	կումառաւ.
Cucullus.	կոկկե.
Cucumber.	սիկուም.
Cucumerarium.	Յիկունլատոም.
Cucurbita.	կոլօկունት.
Cudo.	Էլաው.
Culcitra.	էփա՛ւլաց.
Culeus.	կուլեծ.
Culex.	կώμաψ.
Culina.	մաշේրեօም.
Culmen.	կօրս.

Culmus.	Եղթերից.
Culpa.	Եյկլոնա.
Culpo.	Էլկալեա.
Culter.	Մաշար.
Cultor.	Թրաւենትኩር.
Cultus.	Թերապեո.
Cum.	Ըս.
Cumulo.	Ծարենա.
Cumulus.	Ծարօս.
Cuna.	Լիկուն.
Cuneus. militum.	Տիֆօս.
Cuneus.	Ծփի.
Cuniculus.	Ծիրոս.
Cuniculus. animal.	Մետալլեո.
Cupiditas.	Էպուումա.
Cupido.	Էրաւ.
Cupio.	Էֆիեմա.
Cupressus.	Կուպարիօնօ.
Cur.	Ճիշտ.
Cura.	Փրօդուտ.
Cura.	Աքրիլա.
Curatio.	Թերապեո.
Curia.	Յօվլեւտիրիօም.
Curiositas.	Պոլυարաց.
Curiolus.	Զօլսուրաց.
Curro.	Տրէկա.
Curo.	Փրօդուզ.
Cursim.	Տրօխաձին.
Curfor.	Ճրօմեու.

Cursus.	Δρόμος.
Curvatura.	καμπή.
Curvo.	καμπτω.
Curvus.	καμπτός.
Currus.	άρμα.
Cuspis.	ώχη.
Custodia.	φυλακή.
Custodio.	φυλάσσω.
Custos.	φύλαξ.
Cutis.	χρώσ.
D.cum.A.	
Dama.	Δορκάδες.
Damascenus.	Δαμασκηνός.
Damnatio.	κατάκρισις.
Damno.	κατακρίγω.
Damnum.	Ένυμια.
Dapes.	θοιμα.
Datio.	Δοσίς.
Datiuus.	Δοτικός.
Dator.	Δότης.
D.cum.E	
De.	πέρι.
Dea.	θεά.
Dealbo.	λευκαίμω.
Deambulo.	περιπατέω.
Deamo.	ύπερφιλέω.
Deauratus.	ἐπίχρυσος.
Deauro.	χρυσόω.
Debello.	καταπολεμέω.

Debet.	δομέτις.
Debilis.	δυσεγγής.
Debilitas.	δυσεγγεια.
Debiliter.	δυσενωσ.
Debilito.	δυσεγγός.
Debitor.	δόφειλέτης.
Debitum.	δύτιλμα.
Decem.	Δέκα.
Decempeda.	Δεκάποδες.
Decens.	πρέπογ.
Decenter.	πρεπόμενος.
Deceo.	δρέπω.
Deception.	ἔξαπατησις.
Deceptor.	ἀπάχτεωμ.
Decet.	πρέπει.
Decido.	καταπίπτω.
Decies.	Δεκάκις.
Decima.	Δεκασμὸς.
Decimus.	Δέκατος.
Decipio.	ἔξαπατάω.
Declamatio.	μελέτη.
Declaratio.	Δηλώσις.
Declaro.	Δηλόω.
Declinatio.	κλίσις.
Declino.	κλίνω.
Decliuus.	κατωφερής.
Decollo.	καρατομέω.
Decolor.	Δυσειδής.
Dec quo.	χρεωκοπέω.

Decoquor.
 Decor.
 Decor.
 Decorticor.
 Decorus.
 Decrepitus.
 Decresco.
 Decretum.
 Decuplum.
 Decuria.
 Decurso.
 Decurro.
 Decursus.
 Decus.
 Dehisco.
 Dedecus.
 Dedicatio.
 Dedico.
 Dedignor.
 Dedisco.
 Deditus.
 Deduco.
 Defatigor.
 Defectio.
 Defectius.
 Defectus.
 Defendo.
 Defensio.
 Defendo.

καταπέπτειν
καλλος.
κοσμεω.
λεπτηγω.
ένειδης.
παρηλιξ.
μειόομαι.
ψηφισμα.
Δακαπλάσιον.
Δεκαδιαρχια.
Σεκαδιαρχος.
κατατρέχω.
καταδρομη.
ένπρεπεια.
χαιρω.
πισχος.
καυερωσις.
καυερω.
έγαμακτεω.
ππουμαγθάγω.
έκδοτος.
κατάγω.
έππαγορένω.
έκλειψις.
έκλειπτικος.
έκλειψις.
περιλαμβάνω.
έμπιληψις.
βοητεω.

Deficio.
 Defleo.
 Defluo.
 Deformitas.
 Deformis.
 Degener.
 Deglutio.
 Dego.
 Degusto.
 Dehortor.
 Deificatio.
 Deifico.
 Delicio.
 Deinde.
 Dehisco.
 Delabor.
 Delectatio.
 Delector.
 Delecto.
 Deleo.
 Deliberatio.
 Delibero.
 Delicatus.
 Delictum.
 Delinquo.
 Deliratio.
 Deliro.
 Delirus.
 Delitiae.

έκλειπσ.
άποκλαίω
καταρρέω.
Δυσειδές.
Δισειδης.
άγεμήσ.
καταπίγω.
Διάτω.
άπογένομαι.
άποτρέπω.
άποθεωσις.
έμοθεόω.
καταβάλλω.
έππειτα.
χαιρω.
κατολιστίχιγμα
τέρψις.
τέρπομαι.
τρέπω.
έξαλείφω.
βούλενσις.
βούλεύομαι.
τρυφερὸς.
πλημμέλεισ.
πλημμελέω.
ληρός.
ληρέω.
ληρος.
τρυφαι.

Delitior.
Delitosus.
Delonge.
Deludo.
Delusio.
Delusor.
Demens.
Dementia.
Demo.
Demolior.
Demonstratio.
Demonstratius.
Demonstro.
Demum.
Denigro.
Denique.
Dens.
Densitas.
Densus.
Dentale.
Denudatio.
Denudo.
Deorsum.
Deosculor.
Depascor.
Depecto.
Depeculor.
Depello.
Depingo.

τρύφασμα.
τρυφερὸς.
μακραῖ.
καταπάιω.
καταπαγμα.
καταπαίκτης.
έμους.
έμοια.
έφαρέω.
έφαγήσω.
Δεῖξις.
Δεικτικὸς.
Δείκυνθι.
τέλος.
μελαίγω.
τελευταῖα.
όδους.
Δασύτης.
Δασύς.
γύν.
ἀπογύμνωστος.
ἀπογυμνός.
κάτω.
καταφιλέω.
καταχέμομαι.
καταπέττω.
ἀποσυλέω.
ἀπώθω.
καταγράφω.

Deploro.
Depono.
Depopulor.
Depositarius.
Depositio.
Depositum.
Deprecatio.
Deprecor.
Deprendo.
Deprensio.
Deprimo.
Deridea.
Derisio.
Derisor.
Deriuatio.
Deriuatius.
Descendo.
Descensus.
Describo.
Descriptio.
Desero.
Desertum.
Deses.
Desyderabilis.
Desyderium.
Desydero.
Desidia.
Desidiosus.
Desino.

ἀποκλαίω.
κατατίθημι.
πέρθω.
συνθηκοφύλακε.
ἀπόθεσις.
παρακαταθήκη.
Δέησις.
Δέομαι.
καταλαμβάνω.
κατάληψις.
καταπίέζω.
καταγελάσω.
καταγέλασις.
καταγελαστής.
παραγωγή.
παραγωγος.
καταβαίγω.
κατάβασις.
καταγράφω.
καταγραφή.
καταλείωσι.
Ἐρημός.
ῥάθυμος.
ἐδιθυμιτός.
ἔφεσις.
ἔφιελαι.
ῥάθυμία.
ῥάθυμος.
ληγώ.

Desipio.
 Delatorius.
 Desolor.
 Despectio.
 Desperatio.
 Desperatus.
 Despero.
 Despicio.
 Despondeo.
 Desponsatio.
 Desponso.
 Destitutus.
 Desuelco.
 Desuetudo.
 Desuetus.
 Desuper.
 Detentio.
 Deterior.
 Detineo.
 Deutrgino.
 Deuoratio.
 Deuoro.
 Deus.

D.cum.I.

Diana.
 Dicacitas.
 Dicax.
 Dico .cis.
 Dico .cas.

παραφρόμεω.
 Ερημικός.
 Ερυμόω.
 Εξουσέργωσίς.
 Επώργυνωσίς.
 Εγκέλπιτος.
 Επογιγνώσκω.
 Καταφρομέω.
 Μυητέυω.
 Μυητεία.
 Μυητέυσι.
 Επεριπάτος.
 Αμθεόω.
 Ειηθεία.
 Ειησί.
 Ενωθεύ.
 Κατοχή.
 Καταδεέφερδι.
 Κατέχω.
 Εποδαρθεμένω.
 Κατάβρωσίς.
 Κατεδίω.
 Θεός.

Dictatum.
 Dictio.
 Dictionarium.
 Diduco.
 Dies.
 Diffamatio.
 Diffamo.
 Differentia.
 Differo.
 Difficile.
 Difficilis.
 Difficultas.
 Diffidentia.
 Diffido.
 Diffinio.
 Diffinitio.
 Diffundo.
 Diffusio.
 Digero.
 Digestio.
 Digytus.
 Digne.
 Dignitas.
 Dignor.
 Dignus.
 Dijudicatio.
 Dijudico.
 Dilaceratio.
 Dilacerator.

Δίκταμον.
 Δέξις.
 Δεξικόν.
 Διαφρεω.
 Ήμέρα.
 Διαφημία.
 Διαφημίζω.
 Διαφορά.
 Διαφέρω.
 Χαλεωσίς.
 Χαλεωδός.
 Δυσχέρεια.
 Απειθία.
 Επειθέω.
 δρίζω.
 όρος.
 Διαχέω.
 Διαχυσίς.
 πέπτω.
 πέψις.
 Δάκτυλος.
 αξιώς.
 αξιότης.
 αξιόω.
 αξιος.
 Διαδικασία.
 Διαδικάγμ.
 Διαστάραξις.
 Διαστράκτης.

Dilacerō.
Dillanio.
Dilatatio.
Dilato.
Dilectio.
Dilectus.
Diligens.
Diligenter.
Diligentia.
Diligo.
Diluculum.
Diluuium.
Dimetior.
Dimico.
Dimidio.
Dimidiūs.
Diminuo.
Diminutio.
Dismissio.
Dimitto.
Diocesis.
Director.
Directus.
Dirigo.
Dirinio.
Direptio.
Diripio.
Dirumpo.
Diruptio.

Διάσπερττος.
Δρύπτω.
πλαγυσμὸς.
πλατύμω.
ἀγαπησίς.
ἀγαπητὸς
ἀκριβής.
ἀκριβῶς.
ἀκρίβεια.
ἀγαπάω.
ὅρεκος.
κατακλυσμὸς.
Διαμετρέω.
Διαμαχομαι.
ἡμισένω.
ἡμισύς.
ἐλαττώ.
ἐλάττωσίς.
ἄφεσίς.
ἄφιμο.
Διοίκησίς.
ἐνθύνθη.
ἐνθύ.
ἐνθυμῶ.
Διευρέω.
Διαρπαγμός.
Διαρπάζω.
Διαρήγυμψι.
Διάρρηξ.

Dirus.
Dis.
Discedo.
Discerno.
Discensus.
Discintus.
Disciplina.
Discipula.
Discipulus.
Disco.
Discordia.
Discordo.
Discors.
Discrepo.
Discretio.
Discretus.
Discumbo.
Discurro.
Dissensio.
Dissero.
Dissidium.
Dissimilis.
Dissimilitudo.
Dissipatio.
Dissipator.
Dispo.
Diloluo
Dissolutio.
Dissolitus.

Δειγός.
πλούτωμ.
ἐπερχομαι.
Διακρίμω.
ἀπέλευσις.
εὔωμος.
παιδεία.
μαθητρία.
μαθητής.
παγωμός.
Διχόμοια.
Διαφωμέω.
Διαφωμός.
Διαφωμέω.
Διακρίσις.
Διακρίτος.
κατακειμαι.
κατατρέχω.
Διχόμοια.
φράζω.
Διχόμοια.
ἀγόμοιος.
ἀγομοιότης.
Διασκέδασις.
Διασμελεφής.
Δισκεδαζώ.
Διαλύω.
Διαλυσίς.
Διάλυτος.

Dissonans. Διάφωνος.
 Dissonantia. Διάφωνία.
 Dissono. Διάφωνός.
 Dissonus. Διάφωνος.
 Dispar. Ερισσός.
 Disparitas. Εμισότης.
 Dispensatio. Διοίκησις.
 Dispensator. Διοίκητης.
 Dispensō. Διοίκεω.
 Disperdo. Διασκορπίζω.
 Dispersio. Διασπορά.
 Dispicio. καθοράω.
 Dispono. Διαστίθητι.
 Dispositio. Διαθεσίς.
 Disputatio. Διαλέξις.
 Disputo. Διαλέγομαι.
 Distendo. Διατείχω.
 Distantia. Διάστασις.
 Distincte. Διεφαλμένως.
 Distinctio. Διαφολή.
 Distinguo. Διαφέλλω.
 Disto. έπειχω.
 Distractio. Διασπασμός.
 Distraho. Διασπάω.
 Distribuo. Διαμέμω.
 Distributor. Διαχομένης.
 Dissuadeo. έπιποτροπή.
 Dissuasio. δύποτροπή.
 Diteo. πλάνητεω.

Dito. πλουτίζω.
 Diu. πάλαι.
 Diuersitas. Διαφορά.
 Diuerſorium. καταλυμα.
 Diuersus. Διάφορος.
 Diuerto. καταλύω.
 Diues. πλούσιος.
 Diuido. Διαφέρω.
 Diuinatio. μαρτεία.
 Diuinitas. θειότης.
 Diuinitus. θεόβερη.
 Diuino. μαρτένδιμος.
 Diuinus. θειος.
 Diuisibili. Διακρέτος.
 Diuisio. Διακρέσις.
 Diuitiae. πλούτος.
 Diurnus. ήμερημός.
 Diuturnus. χρομιαίος.
 Diuulgatio. Διαφημισμός.
 Diulgo. Διαφημίζω.
 Diuus. Δίος.

D.cum.O.

Do. Διδωμι.
 Doceo. Διδάσκω.

Docilis. Διδακτὸς.
 Doctor. Διδάσκαλος.
 Doctrina. Διδασκαλία
 Doctus. παιδευτὸς.
 Dolabra. ἀξίην.
 Doleo. ἀλγέω.
 Dolium. τιθος.
 Dolor. ἀλγος.
 Dolosus. θόλιος.
 Dolus. θόλος.
 Domesticus. ὁἰκεῖος.
 Domicilium. ὁἰκίου.
 Domina. κυρία.
 Dominatio dominatus. Δεσμοτείκ.
 Dominica. κυριακή.
 Dominicus. κυριακός.
 Dominium. Δεσμοτεία.
 Dominor. κατακυριεύω.
 Dominus. κύριος.
 Domitio. Δαμαστός.
 Domitor. Δαμαφῆς.
 Domo. Δαμάω.
 Domus. ὁἰκία.
 Dono. Δωρέομαι.
 Donum. Δώρομ.
 Dormio. καθεύδω.
 Dormitio. κοιμησίς.
 Dormito. χυτάζω.
 Dorsum. γυμνόμ.

Dos. φέρυν.
 Dotalis. προϊκῶος.
 D.cum.V.
 Dualis. Διπλός.
 Dubitatio. διπορία.
 Dubito. Διφάζω.
 Dubius. ἀλφίβολος.
 Ducatus. ήγειμοχεία.
 Ducenti. Διακόσισι.
 Duco. ἄγω.
 Ductor. ήγειμάρη.
 Ductus. ήγειμοχεία.
 Dudum. πάλαι.
 Duellum. μοριόμαχία.
 Dulcedo. γλυκύτης.
 Dulcis. γλυκὺς.
 Dum. έως.
 Duo. Δύο.
 Duodecim. Δώδεκα.
 Duodecimus. Δωδέκατος.
 Duplex. Διπλοῦς.
 Duplicitas. Διαλότης.
 Dupliciter. Διχῶς.
 Duplico. Διπλώω.
 Dure. σκληρώς.
 Duritas. σκληρότης.
 Duriter. σκληρώς.
 Duro,durum facio; σκληρύνω.
 Duro persevero. ἐπαρκέω.

Durus. οὐλαρός.
Dux. ἡγεμών.

E.cum.B.

Ebenus. ἔβεμός.
Ebrietas. μέθη.
Ebrio. μεθύω.
Ebriosus uel ebrius. μέθυστος.
Ebullio. αγαφράσω.
Ebur. ἐλέφας.
Eburneus. ἐλεφάριμος.

E.cum.C

Ecce. ἐδός.
Ecclesia. ἐκκλησία.
Econuerlo. αγάπαλιμ.

E.cum.D

Edacitas. πολυφάγια.
Edax. πολυφάγος.
Edentulus. μωδὸς.
Edictum. Δόγμα.
Edisco. ἐκμαρτύρω.
Edissero. φράζω.
Editio. ἐκδόσις.
Edo. ἐδίω.
Edo. ἐκδίδομι.
Edoceo. ἐκδιδάσκω.
Educatio. αγαπτρόφη.
Educo. αγαπτρέφω.
Educo. ἐξάγω.

Eductio. ἐξαγωγή.
Edulium. ἐδεσμα.

E.cum.F.

Effectus. ποίησις.
Effero. ἐκφέρω.
Efficatia. πρᾶξις.
Efficax. πρακτικός.
Efficio. ποιέω.
Effigies. ἐκμαγειοῦ.
Effingo. ἐπεικάζω.
Effodio. αχορύττω.
Effrenis. ακάλιγος.
Effugio. ἐκφεύγω.
Effugium. ἐφυγή.
Effulgeo. ἐκλαμπω.
Effundo. ἐκχέω.
Effusio. ἐκχυσις.

E.cum.G

Egenus. ἐγγένης.
Egeo. Δέονται.
Egestas. ἀκτημοσύνη.
Egredior. ἐξερχομαι.
Egregie. Εξοχη.
Egregius. ἐποκχος.
Egressio. Εξοδος.

E.cum.I.

Eia. Εια.
Electio. ἐκβολή.
Elicio. ἐκβάλλω.

Eiulatus.
Eiulor.

οἱ Δύριος.
οἱ Δύροιαι.

E.cum.L

Elabor.	ἐξολισθίγνωστός.
Elatio.	ἐπαρσία.
Elleborus.	ἔλλεβορος.
Electio.	αἵρεσίς.
Elementalis.	τοιχειακός.
Elementum.	τοιχεῖον.
Elephas.	έλεφας.
Eleuatio.	αρσίς.
Eleuo.	αἴρω.
Elicio.	έξελκω.
Eligibilis.	αἱρετός.
Eligo.	αἱρέομαι.
Elinguis.	ἄγλωσσός.
Elifio.	ἐκθλιψίς.
Elysum.	ἡλίσιον.
Elixo.	έψεω.
Elius.	έψητος.
Elocutio.	ἐκλαλησίς.
Elongatio.	μακρυσμός.
Elonge.	μακρόθεμ.
Elongo.	μακρύνω.
Eloquens.	λόγιος.
Eloquentia.	λογιότης.

Eloquit.

Eluo.

ἐκλαλέω.
ἐπαλούω.

E.cum.M.

Emano.	ἐκβρύζω.
Emblemata.	ἐνβλημάτα.
Emendatio.	ἐπαγόρεωσίς.
Emendantor.	ἐπαρμορεωτής.
Emendo.	ἐπαρμορέων.
Emergo.	ἐκβυθίζω.
Emeritus.	ἀφετός.
Eminentia.	εξοχή.
Emineo.	ἐξεχω.
Eminus.	ἐκπολῶγη.
Emissarius.	βιβαφής.
Emissio.	ἐκβολή.
Emitto.	ἐκπέμπω.
Emo.	ἐγοράζω.
Emollio.	μαλάσσω.
Emundatio.	καθαρισμός.
Emundo.	ἐκκαθαρίζω.
Emporium.	ἐπτόριον.
Emptio.	αγόρασίς.
Emptor.	αγοραφής.
Emulatio.	γηλός.
Emulator.	γηλωτής.
Emulus.	εγτάμιλλος.
Emungo.	μύρων.

E.cum.N.

En.	ΙΔὸν.
Enarro.	Διηγοῦμαι.
Eneruo.	Έκχευρίζω.
Enim.	Υαρ.
Ensis.	Ξίφος.
Enutrio.	ΕΚΤΡΕΦΩ.

E.cum.O.

Eo.	πΟΡΕΥΟΥΜΑΙ.
Eous.	ΗΜῶΟΣ.

E.cum.P.

Epacta.	ἘΠΑΚΤΗ.
Ephebus.	ἘΦΗΒΟΣ.
Epistylium.	ἘΠΙΓΥΛΙΟΥ.

E.cum.q.

Eques.	ΙΠΠΟΤΗΣ.
Fquester.	ΙΠΠΙΚΟΣ.
Equidem.	Μὲν.
Equinus.	ΙΠΠΙΟΣ.
Equitatus.	ΙΠΠΟΣ.
Equito.	ΙΠΠΕΥΩ.
Equus.	ΙΠΠΟΣ.

E.cum.R.

Eradicos	ἘΚΦΙΞΩ
Erado.	ἘΚΖΕΩ.
Erectio.	ὈΡΘΕΩΣΙΣ.
Erga.	ΠΡΟΣ.
Ergo.	ΤΟΙΧΥΝ.
Ericius.	ΛΑΓΩΔΟΣ.

ὈΡΘΩΔΩ.

Erigo.	ἘΞΑΙΡΕΟΜΑΙ.
Erripio.	ΠΛΑΓΙΟΜΑΙ.
Erro.	ΠΛΑΓΗ.
Error.	ἘΡΥΘΡΙΑΣΙΣ.
Erubescens.	ἘΡΥΘΡΙΑΣ.
Erubesco.	ἘΡΥΘΡΙΑΣΩ.
Eruca herba.	ἘΝΞΩΜΟΣ.
Eruca uermis.	ΚΑΜΠΗ.
Eructatio.	ἘΞΕΡΕΥΥΜΑΙ.
Eructo.	ἘΞΕΡΕΥΥΟΜΑΙ.
Erudio.	ΠΕΔΑΙΝΩ.
Eruditio.	ΠΑΝΔΕΙΞ.
Eruditor.	ΠΑΝΔΕΥΤΗΣ.
Eruditus.	ΠΑΝΔΕΥΤΟΣ.
Erugino.	ΙΩΔΩ.
Erugo.	ΒΡῶΣΙΣ.
Erumna.	ΜΕΡΙΜΝΑ.
Erumpo.	ΦΗΟΔΩ.
Eruo.	ἘΞΑΙΡΕΟΜΑΙ.

E.cum.S.

Esca.	ΒΡῶΜΑ.
Escale.	ΤΡΥΒΛΙΟΥ.
Esculenta.	ΣΙΤΑ.
Esseda.	ΣΙΡΜΑ.
Essentia.	ΣΙΝΤΙΣ.
Esto.	ἘΣΤΩ.
Efuries.	ΛΙΛΙΔΕ.
Esuriō.	ΠΕΙΓΑΔΩ.

E.cum.T.

Et.

Etiām.

E.cum.Y

Eua.

Euacuatio.

Euacuo.

Euado.

Euagino.

Euaneo.

Euasio.

Euello.

Euenio.

Euersio.

Euerto.

Euito.

Euomo.

Eurus.

Καὶ.

Ἐτι·

Ἔνα·

ἘΚΚΕΨΩΣΙΣ·

ἘΚΚΕΨΩ·

ἘΚΦΕΨΥΓΩ·

ἘΞΕΛΚΩ·

ΜΑΡΧΑΙΜΩ·

ἘΚΦΥΨΗ·

ἘΚΤΙΛΛΩ·

ΣΥΜΒΑΙΜΩ·

ἈΜΑΤΡΟΦΗ·

ἈΜΑΤΡΕΦΩ·

ἘΚΦΕΨΥΓΩ·

ἘΞΕΜΕΩ·

ἘΥΡΟΣ·

E.cum.X

Ex.

Exacerbatio.

Exacerbo.

Exacuo.

Exaltatio.

Exalto.

Examinatio.

Examino.

Exanguis.

Exanimatio.

Exanimatus.

Ἐξ·

ΠΑΡΑΠΙΚΡΑΣΙΜΩΣ·

ΠΑΡΑΠΙΚΡΑΙΜΩ·

ΘΞΕΝΩ·

ΣΥΦΩΣΙΣ·

ΜΥΘΩ·

ΒΑΣΑΜΙΣΜΩΣ·

ΒΑΣΑΜΙΣΩ·

ΑΜΑΙΜΩΣ·

ἘΞΕΤΑΣΜΩΣ·

ΔΘΥΜΙΟΣ·

ΔΘΥΜΕΩ·

ΔΥΓΡΙΑΙΜΩ·

ΕΙΣΑΚΟΥΩ·

ΕΙΣΑΚΟΗ·

ΕΙΣΑΚΟΥΦΗΣ·

ΕΞΑΡΥΩ·

ἘΚΤΥΡΛΩΣΙΣ·

ἘΚΤΙΦΛΩ·

ΜΠΕΡΒΑΛΛΩ·

ΕΞΕΧΩ·

ΣΥΗΛΩΣ·

ΕΞΑΙΡΕΣΙΣ·

ΣΠΕΡΒΟΛΗ·

ἘΚΠΙΔΩΤΩ·

ἘΚΤΕΛΩ·

ΕΞΙΠΡΕΩ·

ἘΚΤΟΜΗ·

ΕΞΕΓΕΡΣΙΣ·

ΕΥΕΙΡΩ·

ΑΜΑΙΘΩΣΙΣ·

ΑΜΑΙΘΩ·

ΕΙΚΛΕΙΩ·

ΕΚΛΕΙΣΙΣ·

ΔΙΥΛΙΣΩ·

ΑΦΟΡΙΣΜΩΣ·

ΑΦΟΡΙΣΩ·

ΕΚΔΕΡΩ·

ΑΚΑΡΔΙΟΣ·

ΠΑΡΑΡΥΧΙΔΗΣ·

f z

Excusatio.
Excussio.
Excuso.
Executio.
Execratio.
Executor.
Exemplar.
Exemplum.
Exeo.
Exequiae.
Exerceo.
Exercitatio.
Exercitator.
Exercitium.
Exercitus.
Exigo.
Exhilaro.
Exilio.
Exilium.
Eximus.
Exinanio.
Existimatio.
Existimo.
Existo.
Exitiosus.
Exitium.
Exitus.
Exlex.
Exonero.

ἐκπολογία.
ἐκτίμαξις.
ἐπολογέόμενος.
ἐκτίμασιος.
κατάρα.
καταράσματα.
ἐρχέτυπον.
παραδειγμάτα.
ἐξέρκουσι.
κτερισμάτα.
ἐσκέω.
ἐσκησίς.
ἐσκητής.
γυμνασία.
φρατός.
ἐισφάντω.
ἴλαρύνω.
ἐξάλλομαι.
φυγή.
ἔξοχος.
ἐκκενώω.
ὑπόληψίς.
ὑπολαμβάνω.
ὑπάρχω.
ὄλεθρος.
ὄλεθρος.
ἔξοδος.
αγομός.
ἐκφορτίζω.

Exhortatio.
Exhortatorius.
Exhortor.
Expando.
Expauesco.
Expectatio.
Expecto.
Expedio.
Expeditus.
Expello.
Expendo.
Expensa.
Expensor.
Expergefacio.
Expergescor.
Experiētia expimētū.
Exterior.
Expers.
Expes.
Expiro.
Explatio.
Explico.
Exploratio.
Explorator.
Exploro.
Expono.
Expositio.
Expositor.

πρότροπή.
προτρεπτικός.
προτρέπω.
ἐκπετάγμυνι.
ἐκθαμβέω.
ὑπομογή.
ὑπομέμω.
ἐκπολιζω.
ἐνγωμός.
ἐγωσι.
ἐμαλάρω.
Δαπάγη.
ἐμαλωτής.
Διυπηγίω.
Διυπηγίομαι.
πτείρα.
πτεράομαι.
ἐμοιρός.
πτονε.
ἐποπμέω.
πληρώω.
ἐμάτωντής.
εραπτύω.
κατασκόπησίς.
κατασκοπῶσ.
κατασκοπέω.
ἐκτίθημι.
ἐκθεσίς.
ἐκφέτης.

Expositus.	ἘΚΘΕΤΟΣ.
Exprimo.	ἘΚΘΛΙΒΩ.
Exprobratio.	ὈΜΕΙΔΙΣΜΟΣ.
Exprobrator.	ὈΜΕΙΔΙΤΗΣ.
Exprobro.	ὈΜΕΙΔΙΩ.
Expugnabilis.	ἘΠΙΜΑΧΟΣ.
Expugnatio.	ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΙΣ.
Expugno.	ΚΑΤΑΜΑΧΩΜΑΙ.
Expuo.	ἘΠΟΠΤΥΩ.
Expurgo.	ἘΠΤΟΚΑΦΑΙΡΩ.
Exquo.	ἘΚΓΙΝΤΕΩ.
Exta.	ἘΓΚΑΤΩ.
Extemplo.	ΤΑΧΥΓΩ.
Extendo.	ἘΚΤΕΙΓΩ.
Extensio.	ἘΚΤΑΣΙΣ.
Extenuatio.	ἘΝΤΕΛΙΣΜΟΣ.
Extenuo.	ἘΝΤΕΛΙΣΓΩ.
Exterminatio.	ἈΦΟΡΙΣΜΟΣ.
Exterminator.	ἘΞΟΛΟΘΡΕΥΤΗΣ.
Extermino.	ἘΞΟΛΟΘΡΕΥΩ.
Externus.	ἘΞΩΣ.
Extinctio.	ΣΒΕΣΙΣ.
Extinguo.	ΣΒΕΨΥΜΕΙΩ.
Exto.	ἘΞΈΧΩ.
Extollo.	ἌΙΡΩ.
Exortis.	ἈΠΟΛΙΣ.
Extra.	ἘΞΩ.
Extraneus.	ἘΞΩΣ.
Extracto.	ἘΞΕΛΚΩ.

Extreme.	ἄκρως.
Extremitas.	ἄκρομ.
Extemus.	ἄκρος.
Exul.	φυγάς.
Exultatio.	αγαλλίασις.
Exulto.	αγαλλίασθαι.
Exuo.	ἀπελύω.
Exурго.	ἐξαγίρταμαι.
Exuro.	ἐκκαίω.
Exuiax	λάρυρα.

F. cum A

Aba.	κύαλιος.
Faber.	τέκτων.
Fabrica.	οἰκοδομή.
Fabrico.	τέκταιρο.
Fabrilis.	τεκτογικός.
Fabula.	μῦθος.
Fabulor.	μυθέομαι.
Fabulosus.	μυθώδης.
Facecia.	ἐντραπελίζω.
Facetus.	ἐντράπελος.
Facies.	προσώπου.
Facile.	ἐνκόλως.
Facilis.	ἐνκόλος.
Facilitas.	ἐνκόλια.
Facio.	ποιέω.
Factor.	ποιητής.
Facula.	λαδιογ.
Facultas.	ἐντορία.

Faex.	τρυξ.
Falax.	απατηλός.
Falcatus.	ΔρεπαγοειΔής.
Fallos.	ψεύδω.
Ealsarius.	πλαφογράφος.
Falsus.	ψευδής.
Falx.	Δρέπαγρον.
Fama.	φήμη.
Famelicus.	πειμαλέος.
Fameo.	πειμάω.
Fames.	λίμος.
Familia.	οἶκος.
Familiaris.	οἰκεῖος.
Familiariter.	οἰκείος.
Famosus.	Δύσφημος.
Famula.	θεράπαιμα.
Famulatus.	θεραπείας.
Famulor.	Δουλένω.
Famulus.	οἰκέτης.
Far.	ஓλυρα.
Farina.	ελευρογ.
Fas.	θέμις.
Fascia.	παργαγόθυ.
Fasiculus.	Δέσμη.
Fascino.	βασκαίγω.
Fascio.	παργαγόδ.
Fascis.	φάκελος.
Fatatus.	είμαρμέρος.
Fatigatio:	απταύδησις.

Fato.	είμαρμέγη.
Fatuitas.	μωρία.
Fatum.	είμαρμέγη.
Fatuus.	μωρός.
Fauco.	βοηθέω.
Fauor.	βοηθεία.
Fauus.	κυρίογ.
Faux.	λαρτυξ.
Fax.	δάς.

F.cum.E.	
Febricito.	πυρέττω.
Febris.	πυρετὸς.
Februarius.	φεβρουάριος.
Fel.	χολὴ.
Feles.	αλουρος.
Felicitas.	εὐλάυμορία.
Feliciter.	εὐλαύμόγως.
Felix.	εὐλαύμωμ.
Femorale.	άγαξυρίς.
Femur.	μηρός.
Fenestra.	ουρίς.
Feniculus.	μάρατρον.
Fera.	θήρ.
Feracitas.	ένφορία.
Ferculum.	φορειογ.
Ferax.	ένφορος.
Fere.	σχεδόγ.
Ferreus.	σιληροῦσ.
Feria.	έργια.

Ferlatus.	ἀργός.
Ferio.	πληττό.
Ferior.	ἀργέω.
Fermentatus.	ζυμίθης.
Fermento.	ζυμώ.
Fermentum.	ζύμη.
Fero.	φέρω.
Fertilis.	ἐνφόρος.
Fertilitas.	ἐνφορία.
Ferueo.	ζέω.
Feruidus.	ζέων.
Ferula.	νάρδη.
Fetuor.	ζεσίς.
Ferrum	σιδηρός.
Festinatio.	πενσίς.
Eestina.	πένδω.
Fessus in dicendo.	ἀπειρηκώς.
F.cumi.	
Fiber.	κάρωρ.
Fibula:	ωρπή.
Ficedula.	συκαλίς.
Fictilis.	κεράμιχος.
Ficulneus.	συκίγος.
Ficus.	σύκομ.
Ficus arbor.	συκή.
Fideiubeo.	ἔγγυάσθ.
Fideiussio.	ἔγγυά.
Fideiussor.	ἔγγυητης.
Fidelia.	Δεξιμεγή.

Fidelis.	πίστης.
Fideliter.	πιστῶς.
Fides.	πίστις.
Fidicen.	ἄνθητης.
Fidicina.	ἄνθητρια.
Fidis.	χόρδη.
Fido.	πειθω.
Fiducia.	παρρησία.
Fidus.	πίστος.
Figmentum.	πλάσμα.
Figo.	πήγυρυμι.
Figulus.	κεραμεὺς.
Figura.	τύπος.
Figuro.	τυπώ.
Filia.	εὐγάτηρ.
Fiilius.	ύιος.
Filio.	γῆθω.
Filum.	γῦμα.
Fimbria.	κράστελον.
Fimus.	κόπτρος.
Finalis.	τελικὸς.
Fingo.	προσοιέσμαι.
Finio.	τελέω.
Finis.	τέλος.
Finitimus.	ὅμορός.
Fio.	γίγουμαι.
Firmamentum.	φερέωμα.
Firmitas.	φερεότης.
Firmo.	φερεός.

Firmus.	φέρεος.
Fissilis.	σχιτόσ.
Fissura.	σχίσις.
Fistula.	σωληνή.
F.cum.L.	
Flabrum.	ρίπις.
Flabellum.	ρίπιδιον.
Flagellum.	μάστιξ.
Flagello.	μαρτιγόνδ.
Flagro.	καίουσι.
Flagito.	μίτεουσι.
Flama.	φλόξ.
Elameus.	φλογιγός.
Flatus.	φύσιμα.
Flauus.	έαμθος.
Electo.	κάμπτω.
Fleo.	κλαίω.
Fletus.	κλαυθμός.
Elexibilis.	έυκαμπτος.
Flexus.	καμπή.
Floccus.	κροκής.
Floreo.	έμθέω.
Floreas.	έμθιγός.
Floridus.	έμθηρός.
Flos.	έμθος.
Fluctuo.	κυματιγώ.
Fluctus.	κῦμα.
Flumen.	ποταμός.
Fluo.	ρέω.

Fluor.	ρόη.
Fluialis.	ποτάμιος.
Fluuius.	ποταμὸς.
Fluxus.	ρόη.
Fluxus.	ροσθῆς.
F.cum.OI	
Fœciales.	πομπεῖοφόροι.
Fœcunditas.	ένυσμια.
Fœcundus.	ένυογος.
Fœdo.	μιαίγω.
Fœdus eris.	συνθήκη.
Fœmina.	θηλυς.
Fœmineus fœmininus	θηλυκός.
Fœnerator.	Δαμειτήσ.
Fœneratorius.	Δαμειτικός.
Fœnetatrix.	Δαμειτρία.
Fœneror.	Δαμείζω.
Fœnile.	χορτοδοκεῖον.
Fœnum.	χορτός.
Fœnus.	τόκος.
Fœta.	έγκυος.
Fœteo.	σηπομαῖ.
Fœtidus.	σαπρὸς.
Fœtor.	Δυσοδία.
Fœtosus.	οργιντόκος.
Fœtus.	γορή.
Fodio.	ορύσσω.
Folliculus.	ευλάκιον.
Folium.	φύλλον.

F.cum.R

Follis.	φύσα.	χαλιγόω.
Fons.	πηγή.	ένθλαφος.
Foramen.	όπη.	κλάσμα.
Foras.	έξω.	κτύπος.
Forceps.	πυράγρα.	μυρίζω.
Forensis.	αγοραίος.	ρομφαία.
Forma.	μορφή.	κλάζω.
Formica.	μύρμηξ.	ἀδελφός.
Formido.	Δειλίχ.	ἀδελφότης.
Formido.	Δειδώ.	ἀδελφικός.
Formidolosus.	Δειλός.	ἀδελφοκότομος.
Fornax.	κάμιμος.	ἀδελφοκτομία.
Fornicator.	πόργυος.	μοσφίζω.
Fornicatrix.	πόργυη.	απάτη.
Fornicatio.	πόργυεια.	μέλιμος.
Fornicor.	πόργυεύω.	μελικ.
Fornix.	καμάρα.	φρύαγμα.
Fois.	κλήρος.	φρύατγω.
Forficiati.	τάχα.	θαμίγα.
Fortiter.	ἰσχυρώς.	θαμίγος.
Fortis.	ἰσχυρὸς.	θαμίζω.
Fortitudo.	ἄμαρεια.	πορεμός.
Fortuna.	τύχη.	πεποιθώς.
Fortunatus.	τυχηρός.	τρίψις.
Forum.	άγορα.	τρίβω.
Fossa.	ταφρος.	ρίγέω.
Fosfor.	όροκτης.	ψυχρότης.
Fosforium.	όρυξ.	ψυχρός.
Fouca.	βόθυνον.	

Frigus.	Ψύχος.
Frixorium.	ΤΗΓΑΜΟΥ.
Frons tis.	ΜΕΤΩΠΩΝ.
Fructifico.	ΚΑΡΠΟΦΟΡΕΩ.
Fructuosus.	ΚΑΡΠΟΦΟΡΟΣ.
Fructus.	ΚΑΡΠΩΣ.
Frugalitas.	ΛΙΤΟΤΗΣ.
Frugalis.	ΛΙΤΩΣ.
Fruges.	ΚΑΡΠΩΙ.
Frugi.	ΧΡΗΤΩΣ.
Fruito.	ΑΠΟΛΑΥΣΙΣ.
Frumentor.	ΕΠΙΣΙΤΙΖΟΜΑΙ.
Frumentum.	ΟΙΤΩΣ.
Fruor.	ΑΠΟΛΑΥΩ.
Frustra.	ΜΑΤΗΝ.
Frustror.	ΜΑΤΑΙΟΘΕΜΑΙ.
Frustrum.	ΚΛΑΣΜΑ.
Frutex.	ΘΑΜΥΟΣ.

F.cum.V.

Fucus color.	ΦΥΚΙΟΥ.
Fucus animal.	ΚΗΦΗΝ.
Fuga.	ΦΗΥΗ.
Fugax.	ΦΥΣΑΚΙΓΩΣ.
Fugio.	ΦΕΥΓΩ.
Fugitiuus.	ΔΡΑΣΠΕΤΗΣ.
Fugo.	ΦΥΓΑΔΕΝΩ.
Fulcimen.	ΎΠΟΦΗΡΙΓΜΑ.
Fulcio.	ΎΠΟΦΗΡΙΓΑ.
Fulgor.	ΛΑΜΠΡΟΤΗΣ.

Fulgur.	ΔΙΦΡΑΣΤΗ.
Fulguro.	ΔΙΦΡΑΣΓΩ.
Fuligo.	ΖΩΦΟΣ.
Fulica.	ΦΗΥΗ.
Fulmen.	ΚΕΡΧΥΜΩΣ.
Fulmino.	ΚΕΡΧΥΜΩΔ.
Fullo.	ΚΡΑΦΕΝΣ.
Fumigo. Fumo.	ΚΑΠΤΗΣΩ.
Fumosus.	ΚΑΠΤΗΔΗΣ.
Fumus.	ΚΑΠΤΗΩΣ.
Funabulus.	ΣΧΟΙΛΟΒΛΗΣ.
Funda.	ΣΦΕΥΔΟΥΗ.
Fundamentum.	ΘΕΜΕΛΙΟΥ.
Fundator.	ΘΕΜΕΛΙΩΤΗΣ.
Funditor.	ΣΦΕΥΔΟΡΙΤΗΣ.
Fundo is.	ΧΕΩ.
Fundo.	ΘΕΜΕΛΙΩΔ.
Fundum.	ΒΑΘΟΣ.
Fungus.	ΜΥΚΗΣ.
Funiculus.	ΣΧΟΙΛΙΟΥ.
Funis.	ΣΧΟΙΜΟΣ.
Funus.	ΚΗΔΕΙΑ.
Fur.	ΚΛΕΠΤΗΣ.
Furfur.	ΠΙΤΥΡΑ.
Furia.	ΣΚΟΤΙΑ.
Furnus.	ΚΛΙΒΑΓΟΣ.
Furor oris.	ΘΥΜΩΣ.
Furor.	ΚΛΕΠΤΩ.
Furtiuus.	ΚΛΟΠΗΣ.

Furtum.

Fuscus furtus.

Fustis.

Fusus.

Futuo.

Fututor.

F.cum.A

Albanum. χαλβάρη.

Gades. τηλλι.

Gadir. γάλειρ.

Galenus.

Gallicinium.

Gallina.

Gallus.

Gaudeo.

Gaudium.

G.cum.E

Gelo. πήγυοις.

Gelu. πάγος.

Gemellus. Διδυμός.

Gemuatio. Δίπλωσις.

Gemino. Δίπλω.

Geminus. Διδυμός.

Gemitus. θεμαγύδος.

Gemo. θερόζω.

Gener. γαμβρός.

Generalis. γεμικός.

Generatius.

Generatio. γέμυνθικός.

ΚΛΟΤΗ.

Φαιός.

Εύλογ.

Ατρακτος.

Ωχένω.

Ωχευτής.

Genero.

Generosus.

Genitalis.

Genitor.

Genitrix.

Gens.

Gentilis.

Genu.

Germen.

Germino.

Gero.

Gestamen.

Gestus.

γεμιάω.

εὐγενήσ.

γόμιμος.

γεμετής.

γεμέτειρα.

εγκος.

θημικός.

γόμν.

βλαφός.

βλαφάμω.

βαφάζω.

φόρμια.

υπόκρισις.

G.cum.I.

κύφος.

γίγας.

γιγάντιος.

γύψος.

γύρος.

G.cum.L

κρυφαλλώδης.

κρύφαλλος.

μάχαιρα.

βαλαργός.

βώλος.

σφαίρα.

δόξα.

καυχέω.

εμδόξος.

Glos.	γάλως.
Glutem.	κόλλα.
Glutino.	κολλώ.
Glutinum.	κόλλα.
Glutio.	καταπίγω.
G.cum.N	
Gnarus.	έπιτάμεμος.
Gnatho.	γυμφομ.
G.cum.O	
Gobio.	κωβιός.
Gotthi.	γότθοι.
G.cum.R	
Grabatus.	κραββωτός.
Gracilis.	ἰσχυός.
Graculus.	κολοιός.
Gradior.	Βαίμω.
Gradus.	Βαθμός.
Græcanicus.	Ἐλληνικός.
Græce.	Ἐλληνίτη.
Græci.	Ἐλληνες.
Græcitas.	Ἐλλάσ.
Græcus.	Ἐλλήν.
Gramen.	ἄγρωστις.
Granarium.	ἀποθηκή.
Grandineus.	χαλαζιός.
Grando.	χαλαζω.
Granum.	κόκκος.
Gratia.	Χάρις.
Gratiæ.	Χάριτες.

Gratificor.	Χάριζομαι.
Gratiosus.	Χαριεις.
Gratis.	προϊκα.
Gratitudo.	Εὐχαριτία.
Gratus.	Εὐχαριτος.
Grauida.	Ἔγκρυος.
Grauis.	Βαρύς.
Grauitas.	Βαρος.
Grauo.	Βαρύνω.
Gregalis.	Ἐγελαῖος.
Gregatim.	Ἐγεληδὸν.
Gressus.	Δικτύνια.
Grex.	ποίηρη.
Gryphes.	γρῦπεσ.
Grossi.	ὅλυνθοι.
Grumus.	θρόμβος.
Grunio.	γρυλλίζω.
Grus.	γέραχος.
G.cum.V.	
Gubernaculum.	πηδάλιον.
Gubernator.	κυβερνητης.
Guberno.	κυβερνάω.
Gula.	λακοδόσ.
Culosus.	λακιμαργός.
Gummi.	κόιμη.
Gurges.	άμπωτις.
Gusto.	γένομαι.
Gustus.	γεῦσις.
Guttur.	φάρυγξ.

Gutta. γαλαγμός.
Gutta unguentum. γακτή.

H.cum.A

h Abena.	ηγίον.
Habeo.	ἔχω.
Habitaculum.	οἰκητήριον.
Habitatio.	οἰκησία.
Habitator.	οἰκητής.
Habito.	οἰκέω.
Habitus.	σχῆμα.
Hac.	ταύτη.
Hædilia.	έρφιδηγες.
Hædus.	έριφος.
Hæreo.	κολλάομαι.
Hæres.	κληρογόμος.
Hamo.	εὐκιφρόω.
Hamus.	εὐκιφροῦ.
Hara.	συφεός.
Hasta.	ἄρου.
Haurio.	ἄρυντα.

H.cum.E

Hebdomada.	έβδομάς.
Hebeo.	ἀνβλύνομαι.
Hebeto.	ἀνβλύνω.
Heebes obtusus.	ἀνβλύς.
Hecuba.	ἐκάβη.
Hedera.	κιόδες.
Hemicyclium.	ἡμίκυκλιον.
Hera.	κυρία.

Herba.
Herbosus.
Hernia.
Hesternus.
Heu.
Heus.

βόταρχη.
βοταχυώδης.
κηλη.
χθεσιγός.
φεῦ.
ῳ.

H.cum.L

Hiatus.
Hibernus.
Hiberno.
Hic.
Hic.
Hiemalis.
Hiemo.
Hiems.
Hilaris.
Hilaritas.
Hilaro.
Hio.
Hircinus.
Hircus.
Hirsutus.
Hirudo.
Hirundo.
Hispaniensis.
Hispania.
Hispanus.

χάσια.
χειμεριγός.
χειμαζω.
οντοσ.
έμφαλε.
χειμεριγός.
χειμαζω.
χειπών.
ἱλαρὸς.
ἱλαρότης.
ἱλαρύω.
χαίμω.
τραγειος.
τραγος.
Δασύτριχος.
βδέλλα.
χελιδών.
ἰσταγός.
ἰσταγία.
ἰσταγός.

H.cum.O.

Hoc.	τοῦ τό·
Hodie.	σήμερον·
Holus.	λάχανον·
Homicida.	έμφρωποφόρος·
Homicidium.	φόρμος·
Homo.	έμφρωπος·
Homuntio.	έμφρωπάριθμ·
Honestas.	σεμγότης·
Honeste.	σεμγώς·
Honesto.	σεμγύδη·
Honestus.	καλός·
Honor.	τιμή·
Honorabilis.	τιμίος·
Honorifice.	τιμώς·
Honorifico.	τιμών·
Honoro.	ώρω·
Hora.	φρίττω·
Horreo.	αποφήκη·
Horreum.	φρικώδης·
Horridus.	φρίκη·
Horror.	προτροπή·
Hortatio.	προτρεπτικός·
Hortatorius.	προτρέπτω·
Hortor.	κηπωρός·
Hortulanus.	κηπός·
Hortus.	έρμος·
Hospes.	έευδοκείον·
Hospitale.	φιλόξενος·
Hospitalis.	

Hospitium.	έευδοδοχεῖον·
Hospitor.	έευδο·
Hostia.	θυσία·
Hostilis.	πολέμιος·
Hostis.	πολέμιος·
H.cum.V.	
Humanitas.	φιλαγόρεωπτια·
Humanus.	φιλαγόρεωπος·
Humerüs.	ῶμος·
Humecto.	ὑγραίνω·
Humi.	χαμαι·
Humiditas.	ὑγρότης·
Humidus.	ὑγρός·
Humilis.	ταπειγόσ·
Humilio.	ταπειγόρ·
Humilitas.	ταπειγότης·
Humiliter.	ταπειγώς·
Humo.	οάπτω·
Humus.	χθόνη·

I Aceo.	κείματι·
Iacio.	βάλλω·
Iactantia.	ἀλαξογεία·
Iactator.	ἀλαξώμη·
Iacto.	κομπάζω·
Iactura.	ἀποβολή·
Iactus.	βόλος·
Iaculator.	ἐκομπιτής·
Iaculor	ἐκομπίζω·

Iaculum.	ἰακόμπτιος.
Lam.	ῆλη.
Landudum.	πάλαι.
Janitor.	θυρωρὸς.
Janua.	θύρα.
Januarius.	ἰαγνυστέριος.
Ibi.	I.cum.B.
	ἐκεῖ.
Icio.	I.cum.C.
Ictericus.	ἰκτέρωδης.
Ictus.	ῥίπη.
Idem.	I.cum.D.
Idoneus.	τὸ ίστο.
Iecur.	I.cum.E.
Leiunium.	ἱπταρ.
Leiuno.	μητεία.
Leiunus.	μητένω.
Iesus.	μήτης.
Igitur.	I.cum.G.
Ignarus.	τοίχυν.
Ignauia.	ἀγεττήμον.
Ignesco.	βλασκεία.
Ignauus.	βλάξ.
igneus.	πυρόοιλος.
Ignis.	πύρ.

Ignitus.	πύρειας.
Ignobilis.	ἴγειρης.
Ignominia.	διτιά.
Ignominiosus.	διτιος.
Ignorantia.	ἴγνωστη.
Ignoro.	ἴγνωστη.
Ignotus.	ἴγνωστος.
Illi.	I.cum.L.
Ille.	ἐκεῖμος.
Illecebræ.	διμυλία.
Illex.	πρίμος.
Ilico.	τάγιτα.
Illico.	προσκρεύθ.
Illimis.	κειλοσ.
Illino.	ἐπιχρίω.
Illuces.	ἐπιλαμπῶ.
Illuminatio.	φωτισμὸς.
Illumino.	φωτίζω.
Illusio.	ειπαγμα.
Illusor.	ειπαίκτης.
Illustris.	ἐπιφαρῆς.
Illustro.	ἐπιφαιμω.
Illuuias.	ειλουσία.
Immaculatus.	ἄμωμος.
Imaginatiuus.	φαγταζικός.
Imago.	εικώη.
Immacescibilis.	ειλόραγτος.
Immaturus.	ειλωρος.

Imbecillus.	ἀσθεγής.
Imbellis.	ἀπολέμος.
Imber.	όμβος.
Imberbis.	αγέρειος.
Immedicabilis.	αχύιατος.
Immemor.	αμνημωμ.
Immensus.	αμετρος.
Immineo.	ἐπίκειμαι.
Imitatio.	μίμησις.
Imitator.	μίμητης.
Immitto.	ἐπιβάλλω.
Imitor.	μιμοῦμαι.
Imo.	μᾶλλον.
Immobilis.	ακίγνητος.
Immodice.	αμέτρως.
Immolo.	ἐπιθύμω.
Immortalis.	αθάνατος.
Immortalitas.	αθαγασία.
Immotus.	ακίγνητος.
Impar.	αμίσος.
Imparitas.	αγιστής.
Impassibilis.	απαθής.
Impedimentum.	έμποδιον.
Impedio.	έμποδίζω.
Impello.	ένθω.
Impendo.	ἐπίκειμαι.
Impendo.	αγαλόω.
Impensa.	αγάλωμα.

Imperatius.	προσάκτικός.
Imperator.	ἀρχ.
Imperatorius.	αρχακτικός
Imperatrix.	αρχαῖα.
Imperitia.	απειρία.
Imperitus.	απειρος.
Imperium.	κύρευμα.
Impero.	ἐπιτάσσω.
Impetigo.	ἀλφὸς.
Impetuosus.	δρμικός.
Impetus.	δρμή.
Impexus.	ἀκτέμιγος.
Impiger.	σοκυός.
Impie.	ασεβῶς.
Impicias.	ασεβεία.
Impinguo.	παχύνω.
Impius.	ασεβής.
Impleo.	ταληρός.
Impletio.	πληρωσίς.
Impllico.	απτλέκω.
Implumis.	ἀπτήμ.
Impluuium.	ὕπατερον.
Impono.	ἐδιτίνημι.
Impositio.	ἐπίθεσίς.
Importunite.	ακαίρως.
Importunitas.	ακαίρια.
Importunus.	ακερός.
Impos.	ατυχής.
Impossibilis.	αληγάτος.

Impossibilitas.	ἀδυνατία.
Impotens.	ἀδύνασσος.
Impotentia.	ἀγυνασία.
Improbo.	ἀποδοκιμάζω.
Improbos.	ἀδόκιμος.
Improperium.	ὄμειδος.
Impropero.	ὄμειδιώ.
Improprietate.	ακύρως.
Improprietas.	αμιλιότης.
Improprius.	ακύριος.
Imprudidus iprouisus	ἀπρόγοντος.
Imprudens.	αφρωμ.
Imprudentia.	αθουλία.
Impubes.	αγηβος.
Impudens.	αγαιδής.
Impudenter.	αγαιδῶς.
Impudentia.	αγαιδεια.
Impudicicia.	ασέλγεια.
Impudicus.	ασελγής.
Impugno.	ἐπιμαχομαι.
Impune.	ἀτιμωρητή.
Impunis.	ἀτιμωρητός.
Immunis.	ατελής.
Immunitas.	ατέλεια.
Immutabilis.	αμετάβολλος.
Immutatio.	αμαλλαγή.
Immuto.	αμαλλάττω.

I. cum' N.
In.
Ἐγ.

Inamabilis.	ἀμέρατός.
Inanis.	κενός.
Innauigabilis.	απλούς.
Inauris.	ἐγωδή.
Iucantatio.	ἐπωδή.
Incantator.	ἐπαοιδός.
Incanto.	ἐπαοδώ.
Incarnatio.	σάρκωσις.
Incautus.	αφύλακτος.
Incedo.	περιπατέω.
Incendium.	ἐμπρησμός.
Incendo.	καίω.
Incensor.	ἐμπρητής.
Incensum.	θυμίαμα.
Inceptiuus.	ἄρκτικος.
Incertitudo.	αδιλότης.
Incertus.	αδηλός.
Incessabilis.	ακατάπαυτος.
Incessanter.	ακαταπαύως.
Incido.	ἐμπίπτω.
Incido.	κόπτω.
Incipio.	ἔρχομαι.
Incisio.	τομή.
Incisor.	τομεύς.
Incitamentum.	ἐμέθισμα.
Incito.	ἐμεθίζω.
Inclamens.	αγελενιώμη.
Inclinatio.	κλίσις.
Inclino.	κλίγω.